

มโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา และ คริสต์ศาสนา :
การศึกษาตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน

CONCEPTS OF THE WORD “CAJ” (MIND) IN BUDDHISM
AND IN CHRISTIANITY : A COGNITIVE LINGUISTICS STUDY

วีระ บุญชาติ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2565

มโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา และ คริสต์ศาสนา :
การศึกษาตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน

ปริญญาานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

CONCEPTS OF THE WORD “CAJ” (MIND) IN BUDDHISM
AND IN CHRISTIANITY : A COGNITIVE LINGUISTICS STUDY

WEERA BOONNADEE

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of DOCTOR OF PHILOSOPHY
(Linguistics)

Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University

2022

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

มโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา และ คริสต์ศาสนา :

การศึกษาตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน

ของ

วีระ บุญนาดี

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์ไทย) (รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง)
..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เรืองจรรยา)
..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อรรถสิทธิ์ บุญสวัสดิ์)
..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สกุลรัตน์ วรรณารง)

ชื่อเรื่อง	มโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา และ คริสต์ศาสนา : การศึกษาตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน
ผู้วิจัย	วีระ บุญนาดี
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2565
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วงษ์ไทย

งานวิจัยนี้ศึกษามโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชานซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบพหุนัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาวิเคราะห์และเปรียบเทียบอุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาและวิเคราะห์และเปรียบเทียบการวิพากษ์ของคำว่า ใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาโดยเก็บข้อมูลภาษา 2 แหล่งข้อมูล ได้แก่ 1) ข้อมูลภาษาทางพุทธศาสนาศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก (ฉบับหลวง) 2) ข้อมูลภาษาทางคริสต์ศาสนาศึกษาจากพระคัมภีร์ไบเบิล (ฉบับมาตรฐาน) ผลการวิจัยพบว่าพหุนัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา ได้แก่ 1) ความหมาย “สิ่งมีชีวิต” 2) ความหมาย “พื้นที่” 3) ความหมาย “วัตถุ” 4) ความหมาย “อาหาร” 5) ความหมาย “ไฟ” และ 6) ความหมาย “ธรรมชาติ” ส่วนพหุนัยที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา ได้แก่ 1) ความหมาย “พื้นที่” 2) ความหมาย “วัตถุ” 3) ความหมาย “ไฟ” และ 4) ความหมาย “ธรรมชาติ” และ อุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาพบว่าสะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ 7 อุปลักษณะมโนทัศน์ ได้แก่ 1) [ใจคือวัตถุ] 2) [ใจคือพื้นที่] 3) [ใจคือมนุษย์] 4) [ใจคือธรรมชาติ] 5) [ใจคือสัตว์] 6) [ใจคือไฟ] และ 7) [ใจคืออาหาร] ส่วนคริสต์ศาสนาสะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ 4 อุปลักษณะมโนทัศน์ ได้แก่ 1) [ใจคือวัตถุ] 2) [ใจคือพื้นที่] 3) [ใจคือไฟ] และ 4) [ใจคือธรรมชาติ] ส่วนการวิพากษ์ของคำว่า ใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ของทั้ง 2 ศาสนาพบว่า สามารถเปิดเผยให้เห็นมุมมองใหม่ของคำว่า ใจ ที่ต่างจากมุมมองเดิมกล่าวคือพุทธศาสนาสะท้อนมุมมองใหม่ 6 มุมมอง ส่วนคริสต์ศาสนาสะท้อนมุมมองใหม่ 4 มุมมอง นอกจากนี้ยังพบว่า อุดมการณ์ของพุทธศาสนาถูกซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือไฟ] ส่วนคริสต์ศาสนาอุดมการณ์ถูกซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือพื้นที่] ซึ่งสามารถสะท้อนความคิดและความเชื่อของผู้นับถือศาสนาแต่ละศาสนาได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : มโนทัศน์, พหุนัย, อุปลักษณะมโนทัศน์, การถ้อยแถลงมโนทัศน์, อุปลักษณะเชิงวิพากษ์

Title	CONCEPTS OF THE WORD “CAJ” (MIND) IN BUDDHISM AND IN CHRISTIANITY : A COGNITIVE LINGUISTICS STUDY
Author	WEERA BOONNADEE
Degree	DOCTOR OF PHILOSOPHY
Academic Year	2022
Thesis Advisor	Associate Professor Nuntana Wongthai , Ph.D.

This research is a study of concepts of the word ‘Caj’ (mind) in Buddhism and Christianity with a cognitive linguistics study. The objectives of this research are as follows: (1) to analyze and compare the polysemy of the word ‘mind’ in both religions; (2) to analyze and compare the conceptual metaphor of the word ‘mind’ in both religions; and (3) to analyze and compare the critical metaphor of the word ‘mind’ in both religions. The data were collected from two sources: (1) Thai Tripitaka (Royal Version), and (2) Thai Holy Bible (Standard Version). The results showed that the polysemy of the word ‘mind’ in Buddhism had the following senses: (1) ‘organisms’; (2) ‘space’; (3) ‘object’; (4) ‘food’; (5) ‘fire’, and (6) ‘nature’; and in Christianity: (1) ‘space’; (2) ‘object’; (3) ‘fire’; and (4) ‘nature’. The word ‘mind’ in Buddhism can reflect seven conceptual metaphors: (1) mind is an object; (2) mind is space; (3) mind is a person; (4) mind is nature; (5) mind is an animal; (6) mind is fire; and (7) mind is food. However, in Christianity, it can reflect four conceptual metaphors: (1) mind is an object; (2) mind is space; (3) mind is fire; and (4) mind is nature. The critical metaphor analysis of both religions can reveal new perspectives of the word ‘mind’ that differ from the original perspective, that is to say, Buddhism reflects six new perspectives, while Christianity reflects only four new perspectives. In addition, it was revealed that the ideology of Buddhism is reflected through a conceptual metaphor of mind is fire, whereas the ideology of Christianity, which is mind is space, and can reflect the thoughts and beliefs of the religious people of each religion.

Keyword : concepts, polysemy, conceptual metaphor, mapping of conceptual domains, critical metaphor

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญาานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสะดวก ความเมตตา กรุณา จากอาจารย์ที่ปรึกษา รศ. ดร. นันทนา วงษ์ไทย ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการตรวจงานวิจัย ให้คำปรึกษา และคำแนะนำต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับแก้งานวิจัย และเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่งทั้งในการติดต่อบริการ ให้กำลังใจตลอดระยะเวลาในการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงขอเจริญพร ขอบคุณอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพรขอบคุณ รศ.ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง ประธานกรรมการสอบปากเปล่าปริญญาานิพนธ์ และรศ.ดร. สุกัญญา เรืองจรรยา ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรที่ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับแก้งานวิจัยให้สมบูรณ์ จึงขอเจริญพรขอบคุณอาจารย์มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพรขอบคุณ อาจารย์ในหลักสูตรวิชาภาษาศาสตร์ทุก ๆ ท่าน ที่ให้ความรู้ด้านวิชาภาษาศาสตร์แก่ผู้วิจัยตลอดการศึกษาซึ่งทำให้ผู้วิจัยเกิดความรู้ ความเข้าใจในสาขาวิชาภาษาศาสตร์เป็นอย่างดี

ขอเจริญพรขอบคุณ คุณปาริชาติ ฉิมคล้าย เพื่อนนิสิตป.เอก ภาษาศาสตร์ รุ่นปีการศึกษา 2560 ที่ช่วยเป็นธุระในการแจกแบบสอบถามด้านพระคัมภีร์ทางคริสต์ศาสนา และ ช่วยนำข้อมูลให้ผู้เชี่ยวชาญด้านคริสต์ศาสนาตรวจสอบข้อมูลภาษา อีกทั้งคุณพีรดา พานิชย์เพื่อนสมัยเรียนป.โท ภาษาศาสตร์ ที่เป็นธุระในการนำข้อมูลให้ผู้เชี่ยวชาญด้านคริสต์ศาสนาช่วยตรวจสอบข้อมูลภาษา จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณเพื่อนสหธรรมิกทุก ๆ ท่าน ที่ช่วยตรวจทานข้อมูลด้านพุทธศาสนาและเป็นกำลังใจ ติดตาม ตามใถ่ ในการทำวิจัยแก่ผู้วิจัยตลอดมา

สุดท้ายนี้ ขอเจริญพรขอบคุณญาติโยมทุกท่านที่มีส่วนอุปถัมภ์ถวายปัจจัยในการศึกษาเล่าเรียนครั้งนี้ ด้วยอำนาจบุญบารมีที่ได้ประพฤติปฏิบัติบำเพ็ญมาจึงเป็นพลวปัจจัยให้ทุกท่านที่มีส่วนเกื้อกูลอุปถัมภ์การศึกษาและมีส่วนให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอให้ทุกท่านจงมีแต่ความสุข ความเจริญในที่ทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อเทอญ

วีระ บุญนาดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง	1
คำถามงานวิจัย.....	8
ความมุ่งหมายของงานวิจัย.....	9
ความสำคัญของการวิจัย	9
ขอบเขตของการวิจัย	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
กรอบแนวคิดในงานวิจัย.....	11
สัญลักษณ์ในงานวิจัย	12
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	13
1. ปรากฏการณ์ด้านความหมายของคำ (the phenomenon of word meaning)	13
1.1 ความคลุมเครือ (vagueness)	14
1.2 ความกำกวม (ambiguity)	16
1.3 พหุณัย (Polysemy)	17

2. แนวคิดพหุนัยระบุเต็มรูปแบบและพหุนัยอย่างมีหลักการ (The full-specification and The Principled Polysemy approach)	20
2.1 แนวคิดพหุนัยระบุเต็มรูปแบบ (The full-specification approach)	20
2.2 แนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach)	24
3. อุปลักษณณ์มโนทัศน์ (Conceptual Metaphor)	36
3.1 อุปลักษณณ์ใจ ที่ปรากฏในภาษาอื่นๆ.....	40
3.2 อุปลักษณณ์อื่นๆ	44
3.3 อุปลักษณณ์ที่ปรากฏในศาสนา	49
4. การวิเคราะห์อุปลักษณณ์เชิงวิพากษ์ (Critical Metaphor Analysis)	62
5. การวิเคราะห์หลักคำสอนเชิงวิพากษ์ในทางพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา	67
6. หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา.....	69
6.1 หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา.....	69
6.2 หลักธรรมคำสอนทางคริสต์ศาสนา	71
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	74
1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	74
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล	75
3. การตรวจสอบข้อมูลภาษา	79
4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	80
บทที่ 4 ผลการดำเนินงานวิจัย.....	81
4.1 พหุนัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา	82
1. ความหมาย “สิ่งมีชีวิต”.....	83
2. ความหมาย “พื้นที่”	89
3. ความหมาย “วัตถุ”	92

4. ความหมาย “อาหาร”	95
5. ความหมาย “ไฟ”	96
6. ความหมาย “ธรรมชาติ”	98
1. ความหมาย “พื้นที่”	106
2. ความหมาย “วัตถุ”	109
3. ความหมาย “ไฟ”	112
4. ความหมาย “ธรรมชาติ”	114
1. การเปรียบเทียบความหมาย “พื้นที่”	120
2. การเปรียบเทียบความหมาย “วัตถุ”	127
3. การเปรียบเทียบความหมาย “ไฟ”	132
4. การเปรียบเทียบความหมาย “ธรรมชาติ”	134
4.2 อุปลักษณะณ์ในทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา	140
1. [ใจคือวัตถุ].....	141
2. [ใจคือพื้นที่].....	152
3. [ใจคือมนุษย์]	155
4. [ใจคือธรรมชาติ].....	159
5. [ใจคือสัตว์].....	162
6. [ใจคือไฟ].....	164
7. [ใจคืออาหาร].....	165
1. [ใจคือวัตถุ].....	168
2. [ใจคือพื้นที่].....	181
3. [ใจคือไฟ]	185
4. [ใจคือธรรมชาติ].....	186

4.3 อุปลักษณะเชิงวิพากษ์ของคำว่าใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา	192
1. ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้	194
2. ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทางโค้ง กว้าง ไกล ไร้ขอบเขต	195
3. ใจแสดงออกเหมือนมนุษย์และสัตว์	197
4. ใจคือธรรมชาติมีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณ และข้ามพ้นได้ยาก	199
5. ใจเผาไหม้และดับได้	200
6. ใจมีรสผาดทำให้ผืดคอ กลืนไม่ลง	202
1. ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้	204
2. ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทางและไกลออกไป	205
3. ใจร้อนและเผาไหม้ได้	208
4. ใจคือธรรมชาติมีความลึก ละลายได้เหมือนน้ำและไหลไปมาได้เหมือนต้นไม้	208
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	212
สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	212
1. พหุนัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา	213
2. อุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา	216
3. อุปลักษณะเชิงวิพากษ์ของคำว่าใจ ในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา	221
3.1 มุมมองใหม่ของคำว่าใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา	221
3.2 เจตนาในการสอนธรรมที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา	223
3.3 อุดมการณ์ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา	227
ข้อเสนอแนะ	230
บรรณานุกรม	232
ประวัติผู้เขียน	239

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 การเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดพหุนัยระบุเต็มรูปแบบและพหุนัยอย่างมีหลักการ	17
ตาราง 2 สรุปลักษณ์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา	105
ตาราง 3 สรุปลักษณ์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา	120
ตาราง 4 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของใจที่สะท้อนผ่านความหมาย “พื้นที่”	121
ตาราง 5 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของใจที่สะท้อนผ่านความหมาย “วัตถุ”	127
ตาราง 6 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของใจที่สะท้อนผ่านความหมาย “ไฟ”	133
ตาราง 7 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของใจที่สะท้อนผ่านความหมาย “ธรรมชาติ”	135
ตาราง 8 แสดงประเภทอุปลักษณณ์ จำนวนถ้อยคำ และแสดงร้อยละที่ปรากฏในพุทธศาสนา	141
ตาราง 9 แสดงประเภทอุปลักษณณ์ จำนวนถ้อยคำ และแสดงร้อยละที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา...	168
ตาราง 10 แสดงการเปรียบเทียบอุปลักษณณ์มีโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและ คริสต์ศาสนา.....	189
ตาราง 11 ความถี่ของคำที่แสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ ศาสนา	190
ตาราง 12 เปรียบเทียบมุมมองใหม่ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา	210
ตาราง 13 แสดงความถี่ของถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่ปรากฏเหมือนกันของทั้ง 2 ศาสนา	217

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 ความแตกต่างทางความหมายของบุพพทวลี with the telescope.....	16
ภาพประกอบ 2 ผังภาพความหมายต้นแบบของคำว่า over.....	20
ภาพประกอบ 3 ผังภาพความหมายของคำว่า over ไม่สัมผัสกันระหว่าง TR และ LM	21
ภาพประกอบ 4 ผังภาพความหมายของคำว่า over สัมผัสกันระหว่าง TR และ LM	22
ภาพประกอบ 5 การแยกระหว่างพหูพจน์กับความคลุมเครือ	23
ภาพประกอบ 6 แสดงความสัมพันธ์ของคำว่า รูป นาม आयतने	103
ภาพประกอบ 7 เครือข่ายความหมายของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา	104
ภาพประกอบ 8 แสดงความสัมพันธ์ของคำว่า หัวใจ ใจ จิตวิญญาณ.....	118
ภาพประกอบ 9 เครือข่ายความหมายของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา.....	119

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เมื่อก้าวถึงศาสนาจะเป็นที่เข้าใจโดยทั่วกันว่า ศาสนาเป็นเรื่องของเสรีภาพในแต่ละบุคคล กล่าวคือมีเสรีภาพที่จะเชื่อหรือศรัทธาในศาสนาใดก็ได้ ซึ่งแต่ละศาสนานั้นจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต (Horton, 1960; สุรพศ ทวีศักดิ์, 2559) เพราะศาสนาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และเป็นที่พักทางใจของมนุษย์ ฉะนั้นศาสนาจึงมีผลต่อความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของผู้นับถือในแต่ละศาสนาและที่สำคัญเป็นบ่อเกิดของขนบธรรมเนียมประเพณี กฎเกณฑ์ ค่านิยม และวิถีชีวิตของคนในแต่ละสังคมที่ต่างกันอีกด้วย จึงเปรียบศาสนาเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของคนในสังคมนั้น ๆ ที่ยอมรับได้ภายใต้กรอบของความเชื่อและความจริง (Dow, 2007)

ตามหลักคำสอนของแต่ละศาสนาต่างก็มุ่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดี มีศีลธรรม มีความเมตตาต่อกัน เช่น ในหลักคำสอนของพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่เห็นได้ชัดในเรื่องของความเมตตา ความรักต่อเพื่อนมนุษย์และให้ดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรม และจริยธรรม อย่างไรก็ตาม ศาสนาทั้ง 2 ต่างก็มีหลักธรรมคำสอนที่วางระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันดังนี้

พุทธศาสนาได้วางหลักการหรือสาระสำคัญที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ไม่ทำความชั่วทั้งปวง
2. ให้ทำความดี
3. ทำใจให้ผ่องใส

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562)

ทั้ง 3 ประการนี้ถือว่าเป็นหลักการที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา หรือจะเรียกว่าเป็นหลักคำสอนที่เป็นหัวใจของพุทธศาสนาก็ว่าได้ โดยเฉพาะข้อที่ 3 ที่ให้ความสำคัญกับ ใจ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ

1. ระดับโลกิยะ หมายถึง คุณค่าด้านการทำกิจต่าง ๆ ในทางโลกที่ต้องสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิต และใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท

2. ระดับโลกุตระ หมายถึง คุณค่าด้านการทำใจให้หลุดพ้นเป็นอิสระ

ฉะนั้นคุณค่าทั้ง 2 นี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของใจ ทั้งด้านการดำเนินชีวิต และด้านการหลุดพ้นเป็นอิสระ ล้วนอาศัยใจเป็นสิ่งสำคัญ ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับหลวง (พระไตรปิฎก, 2514) ได้ให้ความสำคัญของคำว่า ใจ ดังตัวอย่าง

(1) ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจถ้าบุคคลมีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว กล่าวอยู่ที่ตาม ทำอยู่ที่ตามทุกขยอมไปตามบุคคลนั้น เพราะทุจริต 3 อย่างนั้นเหมือนล่อหมุนไปตามรอยเท้าโคผู้ลากเกวียนไปอยู่ ฉะนั้น ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้ามีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจ ถ้าบุคคลมีใจผ่องใส กล่าวอยู่ที่ตาม ทำอยู่ที่ตาม สุขยอมไปตามบุคคลนั้นเพราะสุจริต 3 อย่างเหมือนงาที่มีปรกติไปตาม ฉะนั้น

(พระสุตตันตปิฎกเล่ม 17, 2514, น. 11)

จากตัวอย่าง (1) พบว่าในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาจะให้ความสำคัญกับใจเป็นอย่างยิ่งที่กล่าวถึงใจเป็นใหญ่ในธรรมทั้งหลาย ทุกอย่างจะสำเร็จได้ต้องอาศัยใจเป็นที่ตั้ง หรือที่เรียกว่า สำเร็จที่ใจ ถ้าฝึกอบรมใจให้ดีแล้ว ไม่ว่าจะคิด จะพูด จะทำอะไรก็ตาม ย่อมเกิดผลดีทั้งนั้น แต่ถ้าไม่ฝึกอบรมใจให้ดี ย่อมนำความทุกข์มาให้ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น และที่สำคัญใจเท่านั้นที่หมดจดจากกิเลส ตัณหา สามารถตัดความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ ซึ่งเรียกว่าการหลุดพ้นนั่นเอง

ส่วนคริสต์ศาสนาได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักคำสอนไว้เช่นเดียวกันว่าใจเป็นแก่นที่สำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์สามารถแบ่งออกได้ 3 ระดับ (สุภาพร ดาวดี, 2558, น. 1-2) ดังนี้

1. ระดับวัตถุ คือสรรพสิ่งสามารถทำให้คนเรามีพลังในการดำเนินชีวิตต่อไปได้
2. ระดับบุคคล คือ คนที่เรารัก เคารพผูกพันจะเสริมสร้างพลังภายในจิตใจให้ดำรงชีวิตเป็นไปด้วยดี
3. ระดับเหนือธรรมชาติ คือ พลังจิตวิญญาณที่มีความผูกพันกับพระเจ้า ให้มีความรัก ความศรัทธาจะนำไปสู่ชีวิตนิรันดร์

จากทั้ง 3 ระดับนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสำคัญกับใจ กล่าวคือสรรพสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ สิ่งของต่าง ๆ จะทำให้คนเรามีกำลังใจในการดำเนินชีวิต เช่น สร้างที่อยู่อาศัย และระดับบุคคล ได้แก่ คนที่อยู่รอบข้าง ที่มีความผูกพัน หรือเป็นสายสัมพันธ์ ได้แก่ พ่อ แม่ ครอบครัว จะคอยเสริมสร้างพลังภายในจิตใจในการเป็นอยู่อย่างดียิ่ง ส่วนระดับเหนือธรรมชาติ ก็คือการสร้างจิตวิญญาณที่มั่นคงสำหรับชีวิตหลังความตาย กล่าวคือให้มีความรักในพระเจ้าที่จะนำไปสู่ชีวิตนิรันดร์ในแผ่นดินสวรรค์ของพระเจ้าได้ ดังปรากฏในตัวอย่าง

(2) พวกท่านจงรักองค์พระผู้เป็นเจ้าผู้เป็นพระเจ้าของท่านด้วยสุดใจของท่าน ด้วยสุดจิตของท่าน ด้วยสุดกำลังของท่าน และด้วยสุดความคิดของท่าน และจงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง

(คัมภีร์ไบเบิล ลูกา บทที่ 10 ข้อ 27)

จากตัวอย่าง (2) มีการกล่าวถึงใจ ในเรื่องของความรัก เช่น รักแบบสุดใจ รักแบบสุดจิต รักแบบสุดความคิด เนื่องจากความรักเกิดขึ้นที่ใจก่อนแล้วจึงแสดงออกมาทางกาย ถือได้ว่าความรัก

เป็นคำสอนหลักข้อหนึ่งที่สำคัญโดยเฉพาะระดับเหนือธรรมชาติที่กล่าวถึง จิตวิญญาณ ที่มีความผูกพันกับพระเจ้าให้มีความรัก ความศรัทธาในพระเจ้า ตามหลักคริสต์ศาสนาถือว่าเป็นหลักการที่ได้วางไว้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นก็คือให้มนุษย์มีศรัทธาและปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระเจ้าเพื่อที่จะนำไปสู่ชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระเจ้าได้

จากความสำคัญของคำว่าใจ ทั้ง 2 ศาสนาเมื่อพิจารณาคำว่า ใจ ถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของร่างกายมนุษย์ เนื่องจากว่ามนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัยทั้งกายและใจ ซึ่งจะต้องดูแล รักษาเอาใจใส่ทั้งกายและใจควบคู่กันไป เพราะว่ากายและใจนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดต่างอาศัยกันโดยใจเป็นผู้ควบคุมภายใน เช่น การรับรู้และการเรียนรู้ผ่านกาย (สนิทศรีสำแดง, 2544, น.162; สุภาพร ดาวดี, 2558, น. 2) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า ในพุทธศาสนามีการใช้คำว่า ใจ ที่แสดงความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้กล่าวคือมีการนำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ต่าง ๆ ได้ พิจารณาข้อมูลภาษาที่ปรากฏในพุทธศาสนาดังตัวอย่าง

(3) เมื่อเธอพิจารณาอยู่ย่อมรู้อย่างนี้ว่า ที่ใดแล เป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจในโลก ตัณหาเมื่อเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้นในที่นั้น เมื่อตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นั้น ก็อะไรเล่าเป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจในโลก ใจเป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจในโลก ตัณหานั้นเมื่อเกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้นที่ใจนั้น เมื่อตั้งอยู่ย่อมตั้งอยู่ที่ใจนั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 8, 2514, น. 106)

(4) ลำพังผู้เดียวก็ไม่กลัว ไม่หวั่น ไม่หวาด ไม่สะดุ้ง ขวนขวายน้อย มีขันธอันราบเรียบ เป็นอยู่ด้วยปัจจัย 4 ที่ผู้อื่นให้ มีใจดุจมฤคอยู่ ข้าพระพุทธเจ้าพิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์นี้แลไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่ โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี จึงเปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ

(พระวินัยปิฎก เล่ม 7, 2514, น. 108)

(5) ใจว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน ธรรมารมณว่างเปล่าจากตนหรือจากของ ๆ ตนดูกร อานนทเพราะว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน ฉะนั้นจึงเรียกว่าโลกว่างเปล่า

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 54)

(6) ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุที่โกรธเคืองไม่พอใจ มีจิตอันโทสะกระทบกระทั่ง มีใจดุจตะปูในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลสเพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 4, 2514, น. 141)

(7) ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักละความคดโกงแห่งกาย โทษแห่งกาย รสฝาดแห่งกายจักละความคดโกงแห่งวาจา โทษแห่งวาจา รสฝาดแห่งวาจา จักละความคดโกงแห่งใจโทษแห่งใจรสฝาดแห่งใจ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 12, 2514, น. 108)

(8) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไฟย่อมเผาของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คุอบ้าง มูตรบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ไฟย่อมไม่ติดอันตรายหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใดข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยไฟอันไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 301)

(9) อริยสาวกนั้นแลย่อมมีใจเสมอด้วยอากาศ ไพบุลย์ เป็นมหรรคต (ถึงความยิ่งใหญ่) หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนโดยประการทั้งปวงอยู่ สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำพทุธานุสสติแม้นี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดาด้วยประการฉะนี้ ฯ

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 14, 2514, น. 289)

จากตัวอย่าง (3-9) พบว่ามีการนำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ที่แสดงความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ พิจารณาตัวอย่าง (3) พบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” คือมนุษย์ ได้แก่ ที่รัก หมายถึงคนรัก ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ ฉะนั้น ใจ ในความหมายนี้จึงสะท้อนมโนทัศน์มนุษย์ ตัวอย่าง (4) พบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” คือสัตว์ ได้แก่ มฤค หมายถึงสัตว์ป่ามีกวาง อีเก้ง เป็นต้นที่อยู่ในป่า ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มีลักษณะเหมือนสัตว์ป่า ใจในความหมายนี้จึงสะท้อนมโนทัศน์สัตว์ ตัวอย่าง (5) พบความหมาย “พื้นที่” มีการกล่าวถึงพื้นที่ว่างเปล่า ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มีลักษณะเป็นพื้นที่ว่างเปล่า ฉะนั้นใจในความหมายนี้จึงสะท้อนมโนทัศน์พื้นที่ ตัวอย่าง (6) พบความหมาย “วัตถุ” ที่มีการกล่าวถึงตะปู ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเช่นเดียวกับตะปูสำหรับใช้ตอกตรึง จึงสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์วัตถุ ตัวอย่าง (7) พบความหมาย “อาหาร” ที่มีการกล่าวถึงรสฝาด ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนรสฝาด ซึ่งคำว่าใจในความหมายนี้จึงสะท้อนมโนทัศน์อาหาร ตัวอย่าง (8) พบความหมาย “ไฟ” ที่เผาทั้งของสะอาดและไม่สะอาดได้และมีความกว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ถูกนำมาเปรียบกับใจมีมีลักษณะเช่นเดียวกับไฟ คำว่าใจในความหมายนี้จึงสะท้อนมโนทัศน์ไฟ ตัวอย่าง (9) พบความหมาย “ธรรมชาติ” คืออากาศที่มีความกว้างใหญ่

ไพศาล ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนธรรมชาติคืออากาศ ฉะนั้นใจในความหมายนี้จึงสะท้อนมโนทัศน์ธรรมชาติ

จากตัวอย่างข้างต้นที่ปรากฏในพุทธศาสนาพบว่า มีการนำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ แสดงให้เห็นความหมายของคำว่า ใจ ได้หลายความหมายคือความหมาย “สิ่งมีชีวิต” ความหมาย “พื้นที่” ความหมาย “วัตถุ” ความหมาย “อาหาร” ความหมาย “ไฟ” ความหมาย “ธรรมชาติ” ความหมายเหล่านี้เรียกว่า พหุนัย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) ที่คำหนึ่งคำมีหลายความหมาย และมีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายความหมาย (semantic network) (Kövecses, 2010, p. 251) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้กล่าวคือความหมาย “สิ่งมีชีวิต” ได้แก่ มนุษย์และสัตว์ ความหมาย “พื้นที่” ความหมาย “วัตถุ” ความหมาย “อาหาร” ความหมาย “ไฟ” และความหมาย “ธรรมชาติ” ซึ่งความหมายเหล่านี้ถือว่าเป็นความหมายเชิงมโนทัศน์มีความสัมพันธ์กับกระบวนการหนึ่งทางปริธานที่เรียกว่า กระบวนการอุปลักษณ์เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการขยายความหมายต่าง ๆ ได้ และความหมายเหล่านี้ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับคำว่าใจกล่าวคือใจเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ จึงสามารถสะท้อนให้เห็นอุปลักษณ์มโนทัศน์ **[ใจคือมนุษย์]** **[ใจคือสัตว์]** **[ใจคือพื้นที่]** **[ใจคือวัตถุ]** **[ใจคืออาหาร]** **[ใจคือไฟ]** และ **[ใจคือธรรมชาติ]**

ส่วนคริสต์ศาสนาผู้วิจัยพบว่าในพระคัมภีร์ไบเบิล (2554) มีการใช้คำว่า ใจ ที่แสดงความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) สามารถสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ต่าง ๆ ได้ เช่นเดียวกันกับพุทธศาสนา ดังตัวอย่าง

(10) เมื่อใครได้ยินคำบอกเล่าเรื่องแผ่นดินของพระเจ้าแต่ไม่เข้าใจ มารร้ายก็มาฉวยเอาสิ่งที่หวานในใจเขานั้นไปเสีย นั่นแหละได้แก่เมล็ดพืชซึ่งหวานตรึมหนทางและเมล็ดพืชซึ่งหวานตกในที่ดินซึ่งมีพื้นหินนั้น ได้แก่บุคคลที่ได้ยินพระวจนะ แล้วก็รับทันทีด้วยความยินดีแต่ไม่มีรากลึกในตัว จึงทนอยู่ชั่วครู่ และเมื่อเกิดการยากลำบาก หรือการข่มเหงต่างๆ เพราะพระวจนะนั้น เขาก็เลิกละเสียในทันทีทันใด

(คัมภีร์ไบเบิล มัทธิว บทที่ 13 ข้อ 19-23)

(11) ข้าพเจ้าได้พบอีกสิ่งหนึ่งซึ่งขมขื่นยิ่งกว่าความตายคือผู้หญิงซึ่งมีใจเป็นบ่วงแฉ่วและตาข่าย มือของนางเป็นโซ่ตรวน คนที่พระเจ้าพอพระทัยจะหนีพ้นนาง แต่คนบาปจะถูกผู้หญิงคนนั้นจับเอาไป

(คัมภีร์ไบเบิล ปัญญาจารย์ บทที่ 7 ข้อ 26)

(12) **ใจ**ของข้าพระองค์เหมือนไฟไหม้อัดอยู่ในกระดูกของข้าพระองค์และข้าพระองค์ก็อ่อนเปลี้ยที่ต้องเก็บมันไว้และข้าพระองค์ก็เก็บไว้ไม่ให้

(คัมภีร์ไบเบิล เยเรมีย์ บทที่ 20 ข้อ 9)

(13) ฝ่ายชาวเมืองอัยกีฆ่าฟันพวกเขาตายประมาณ 36 คน โดยขับไล่เขาจากประตูเมืองไปถึงเชบาริม ฆ่าเขาตามทางลง และ**ใจ**ของประชาชนก็ละลายไปอย่างน้ำ

(คัมภีร์ไบเบิล โยชูวา บทที่ 7 ข้อ 5)

จากตัวอย่าง (10-13) พบว่ามีการนำความหมายของคำว่า**ใจ**ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบที่แสดงความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ พิจารณาตัวอย่าง (10) พบความหมาย “**พื้นที่**” ถูกนำมาเปรียบกับคำว่า**ใจ** มีลักษณะเป็นพื้นที่สำหรับหว่านเมล็ดพืช แสดงให้เห็นว่า **ใจ** ในความหมายนี้สะท้อนมโนทัศน์**พื้นที่** ตัวอย่าง (11) พบความหมาย “**วัตถุ**” ที่มีลักษณะเหมือนบ่วงแล้วและตาข่ายถูกนำมาเปรียบกับคำว่า**ใจ** เหมือนบ่วงแล้วและตาข่ายใช้เป็นเครื่องดักสัตว์ ฉะนั้น**ใจ**ในความหมายนี้จึงสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์**วัตถุ** ตัวอย่าง (12) พบความหมาย “**ไฟ**” ที่มีการเปรียบเทียบ**ใจ**เป็น**ไฟ**ที่กำลังไหม้อยู่จึงสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์**ไฟ** ตัวอย่าง (13) พบความหมาย “**ธรรมชาติ**” ที่กล่าวถึงน้ำถูกนำมาเปรียบกับคำว่า**ใจ**ที่ละลายไปอย่างน้ำ ฉะนั้น**ใจ**ในความหมายนี้จึงสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์**ธรรมชาติ**

จากตัวอย่างที่ปรากฏในคริสต์ศาสนาพบว่า มีการนำความหมายของคำว่า**ใจ**ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบแสดงให้เห็นความหมายของคำว่า **ใจ** ได้หลายความหมายคือความหมาย “**พื้นที่**” ความหมาย “**วัตถุ**” ความหมาย “**ไฟ**” ความหมาย “**ธรรมชาติ**” ความหมายเหล่านี้ถือว่าเป็นความหมายเชิงมโนทัศน์สามารถสะท้อนระบบความคิดได้มีความสัมพันธ์กับกระบวนการหนึ่งทางปริธานที่เรียกว่า กระบวนการอุปลักษณะ เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการขยายความหมายต่าง ๆ ได้ และความหมายเหล่านั้นถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับคำว่า**ใจ**กล่าวคือ**ใจ**เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ จึงสะท้อนให้เห็นอุปลักษณะมโนทัศน์ [**ใจคือพื้นที่**] [**ใจคือวัตถุ**] [**ใจคือไฟ**] และ [**ใจคือธรรมชาติ**]

จากการปรากฏของข้อมูลภาษาทางศาสนาทั้ง 2 ศาสนาข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความหมายของคำที่เกิดขึ้นในระดับมโนทัศน์กล่าวคือเป็นการสร้างมโนทัศน์ในระบบความคิดของมนุษย์หรือที่เรียกว่า กระบวนการสร้างมโนทัศน์ (conceptualisation) เสนอโดย Evans and Green (2006, p.162) ที่ได้กล่าวไว้ว่าการศึกษารื่องมโนทัศน์ ตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริธานจะมุ่งเน้นอธิบายถึงการใช้ภาษาที่เป็นภาพสะท้อนความคิดกล่าวคือภาษาจะสะท้อนโลกทัศน์ของมนุษย์รวมถึงความมั่งคั่งความเข้าใจจะสัมพันธ์กับประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ด้วย เช่น

ประสบการณ์ทางร่างกาย (bodily experience) ที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์อยู่รอบตัว เช่น พื้นที่ ดังปรากฏในตัวอย่าง (5) และตัวอย่าง (10) แสดงให้เห็นมโนทัศน์พื้นที่ซึ่งเป็นมโนทัศน์พื้นฐานที่ทำให้เกิดมโนทัศน์อื่น ๆ ตามมา และถือว่เป็นมโนทัศน์สากลที่มนุษย์จะทำความเข้าใจและรับรู้ถึงพื้นที่ที่อยู่รอบตัวรวมถึงสถานที่พักอาศัย กล่าวคือมีการใช้คำเกี่ยวกับพื้นที่ เช่น ลักษณะกว้างแคบ ไกล ใกล้ ระยะเวลา ถือว่ามีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ในชีวิตประจำวันเช่นกัน (Clark & Clark, 1977; Kellman, 1995; Lyons, 1997)

จากข้อมูลภาษาข้างต้นของทั้ง 2 ศาสนานี้ แสดงให้เห็นความหมายของคำว่าใจ มีหลายความหมาย หรือพหุนัย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ได้ และยังสะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ของแต่ละศาสนาที่มีการนำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ โดยความหมายต่าง ๆ เหล่านี้ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบเทียบ ส่วนคำว่าใจ เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ต่าง ๆ เช่น พื้นที่ วัตถุ ซึ่งในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางความคิดที่เกิดจากการนำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยมีการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ (mapping of conceptual domains) จากวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นรูปธรรม (วงมโนทัศน์ต้นทาง) ถ่ายโยงไปยังอีกวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นนามธรรม (วงมโนทัศน์ปลายทาง) นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดอุปลักษณะเชิงวิพากษ์มาวิเคราะห์มโนทัศน์ของคำว่า ใจ เพื่อเปิดเผยให้เห็นมุมมองใหม่ของคำว่าใจ และเจตนาในการสอนธรรม รวมถึงเปิดเผยอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของการใช้อุปลักษณะมโนทัศน์ว่ามีผลต่อความคิด ความเชื่อ ของผู้นับถือแต่ละศาสนาอย่างไร

เนื่องจากงานวิจัยที่ผ่านมาได้ศึกษามโนทัศน์ใจในภาษาอื่น ๆ และในศาสนาอื่น ๆ เช่น งานวิจัยของ ภัทรา พิเชษฐศิลป์ (2556) ศึกษา มโนทัศน์ของ “XIN” ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวทางอรรถศาสตร์ปริชาน งานวิจัยของคยอง อิน ปาร์ค (2558) ศึกษา มโนทัศน์ของคำว่าใจในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาเกาหลี งานวิจัยของ Yu (2009) ศึกษา มโนทัศน์ใจในภาษาจีน และงานวิจัยของ Kang (2018) ศึกษาอุปลักษณะใจ ในพุทธศาสนิกายมหายานซึ่งงานวิจัยเหล่านี้จะใช้แนวคิดพหุนัย อุปลักษณะ ในการอธิบายให้เห็นในระดับมโนทัศน์ว่าผู้ใช้ภาษามีระบบมโนทัศน์ต่อเรื่องดังกล่าวอย่างไรเป็นเพียงการนำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบเท่านั้นซึ่งยังไม่แสดงให้เห็นถึงการวิพากษ์ว่า ทำไมอุปลักษณะที่ปรากฏในแต่ละภาษาจึงถูกเลือกใช้ ทำไมไม่ใช้อุปลักษณะอื่น และยังไม่สามารถเปิดเผยให้เห็นมุมมองใหม่เจตนา และอุดมการณ์ ที่แฝงอยู่เบื้องหลังของการใช้อุปลักษณะมโนทัศน์ได้ ฉะนั้นในงานวิจัยนี้

ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดอุปลักษณะเชิงวิพากษ์มาวิเคราะห์หมโนทัศน์ของคำว่าใจที่ปรากฏในพุทธศาสนา และในคริสต์ศาสนา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษามโนทัศน์ของคำว่าใจที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนาตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน ในส่วนแรกจะเสนอการวิเคราะห์พหุนัยของคำว่าใจทั้ง 2 ศาสนาโดยจะแสดงให้เห็นความหมายต่างๆ ของคำว่าใจที่มีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายความหมาย (semantic network) พร้อมแสดงความหมายศูนย์กลางหรือความหมายต้นแบบ (central sense) ของคำว่าใจ และนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างของทั้ง 2 ศาสนา ส่วนที่ 2 จะเสนอการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณะว่า แต่ละถ้อยคำอุปลักษณะที่ปรากฏนั้นสามารถสะท้อนอุปลักษณะหมโนทัศน์ใดและจะแสดงให้เห็นโครงสร้างทางความคิดที่เกิดจากการนำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยมีการถ้อยโยงวงมโนทัศน์ต้นทางไปยังวงมโนทัศน์ปลายทาง ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของทั้ง 2 วงมโนทัศน์ และส่วนที่ 3 จะนำเสนอการวิพากษ์หมโนทัศน์ของคำว่าใจ โดยใช้แนวคิดอุปลักษณะเชิงวิพากษ์เพื่อแสดงให้เห็นมุมมองใหม่ เจตนา และ อุดมการณ์ ที่ซ่อนอยู่ในหลักคำสอนผ่านการใช้อุปลักษณะหมโนทัศน์ ฉะนั้นในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามงานวิจัยไว้ดังนี้

คำถามงานวิจัย

1. คำว่า ใจ ในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนาที่สะท้อนผ่านมโนทัศน์จะแสดง ความหมายใดบ้าง เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร
2. คำว่า ใจ ในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่ถูกนำมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบจะสะท้อน อุปลักษณะหมโนทัศน์ใดบ้าง เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร
3. คำว่า ใจ ในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของการใช้อุปลักษณะ หมโนทัศน์จะเปิดเผยให้เห็นมุมมอง เจตนา และ อุดมการณ์ เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

ความมุ่งหมายของงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์และเปรียบเทียบพหุหน่วยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา
2. วิเคราะห์และเปรียบเทียบอุปลักษณมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา
3. วิพากษ์และเปรียบเทียบมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจพหุหน่วยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดของแต่ละศาสนาได้ และแสดงให้เห็นถึงความหมายต่าง ๆ เชื่อมโยงกันกับความหมายที่เป็นศูนย์กลาง (central sense)
2. ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจอุปลักษณมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่มีการนำความหมายของคำว่า ใจ ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ และทำให้เห็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของทั้ง 2 วงมโนทัศน์ที่เกิดจากการถ่ายโยงวงมโนทัศน์จากวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นรูปธรรม (วงมโนทัศน์ต้นทาง) ถ่ายโยงไปยังอีกวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นนามธรรม (วงมโนทัศน์ปลายทาง) สามารถสะท้อนระบบความคิด ความเชื่อของแต่ละศาสนาได้
3. ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจ ในมุมมองใหม่ของคำว่า ใจ ที่ต่างจากมุมมองเดิมและทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงเจตนาในการสอนธรรมของแต่ละศาสนา รวมถึงทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจ เรื่องอุดมการณ์หรือเป้าหมายอันสูงสุดของแต่ละศาสนาที่ถูกซ่อนอยู่เบื้องหลังของการใช้อุปลักษณมโนทัศน์
4. เป็นแนวทางในการศึกษามโนทัศน์ของคำว่า ใจ ในศาสนาอื่น ๆ รวมถึงเป็นแนวทางในการศึกษามโนทัศน์อื่น ๆ ในภาษาต่าง ๆ ตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชานได้อย่างถูกต้อง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก และในคัมภีร์ไบเบิล
2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

2.1 แหล่งข้อมูลทางพุทธศาสนา ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับหลวง พ.ศ. 2514 ประกอบไปด้วยพระวินัยปิฎก (เล่มที่ 1-8) พระสุตตันตปิฎก (เล่มที่ 9-33) พระอภิธรรมปิฎก (เล่มที่ 34-45) รวม 45 เล่ม

2.2 แหล่งข้อมูลทางคริสต์ศาสนาศึกษาจากพระคัมภีร์ไบเบิลแปลไทย ฉบับมาตรฐาน 2554 ประกอบไปด้วยหนังสือปฐมกาล, อพยพ, เลวีนิติ, กานดาวิถี, เฉลยธรรมบัญญัติ - หนังสือวิวรณ์ รวม 66 เล่ม โดยแบ่งเป็นภาคพันธสัญญาเดิม 39 เล่ม และภาคพันธสัญญาใหม่ 27 เล่มซึ่งแปลใหม่จากการร่วมมือกันระหว่างนิกายคาทอลิกและนิกายโปรเตสแตนต์

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของทั้ง 2 ศาสนา ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลของคำว่าใจ กล่าวคือศึกษาเฉพาะการปรากฏของคำว่าใจเท่านั้น โดยไม่ได้ศึกษาถึงต้นฉบับของคำว่าใจว่าแปลมาจากคำศัพท์ใดหรือภาษาใด พิจารณาคำที่แปลเป็นภาษาไทยแล้วคือคำว่าใจ และผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ทั้งคำแสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบ ได้แก่ เป็น เสมอ ดัง ดุจ เหมือน เช่น ใจเป็นเชือก ใจเสมอด้วยลม ใจดุจมฤค ใจเหมือนหญิงสะใภ้ และคำที่ไม่แสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบ กล่าวคือไม่มีการปรากฏของคำว่า เป็น เสมอ เช่น เหมือน ดุจ ดัง อย่าง เป็นต้น ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ทุกถ้อยคำที่มีการปรากฏของคำว่าใจ เช่น **รสผาด** แห่งใจ **หวาน**ในใจ **ประทับใจ** **สนิม**ในใจ **หนัก**ใจ **จับ**ใจ ใจมี**ประมาณ**น้อย ใจ**ชุ่ม**ด้วยกาม ผ่าน**ทาง**ใจ

ในการศึกษาคำครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะคำว่า ใจ เท่านั้นจะไม่ศึกษาคำว่า จิต วิญญาณ จิตวิญญาณ เนื่องจากว่าราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 32) ได้แปลคำว่า จิต เป็นคำว่า ใจ ที่หมายถึงสิ่งที่สีหน้าที่รู้ คิดและนึก ส่วนคำว่า วิญญาณ มีความหมายคล้ายกันในเรื่องของนามธรรมคือการรู้แจ้งอารมณ์ อย่างไรก็ตามในหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาจะแปลคำว่า ใจ และจิต แยกออกจากกัน แม้ว่าคำทั้ง 2 นี้จะมีความหมายใกล้เคียงกันเชิงนามธรรมก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ใช้แทนกันทุกครั้งเสมอไปเมื่อปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก เช่น อกุศลจิต (จิตที่เป็นอกุศล) กุศลจิต (จิตที่เป็นกุศล) กามาวจรจิต (จิตที่เป็นไปในกามภูมิ) รูปาวจรจิต (จิตอันเป็นไปในรูปภูมิ) การปรากฏลักษณะนี้ คำว่า จิต จะไม่สามารถแปลเป็นคำว่า ใจ ได้จะใช้ต่างกัน (พระเทพเวที. (ประยูร ทรัพย์โต), 2532) รวมถึงคำว่า จิตใจ ก็ไม่ศึกษาเนื่องจากคำว่า จิตใจ ตามราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 72) ก็แปลเป็นคำว่า ใจ, อารมณ์ทางใจ ซึ่งในทางพุทธศาสนาจะแปลว่าคำ จิต (จิต) และคำว่าใจ (มน/หทย) แยกออกจากกัน จะไม่แสดงลักษณะการปรากฏร่วมกัน (Collocation) ดังที่ปรากฏในภาษาไทย ส่วนของคริสต์ศาสนาก็เช่นเดียวกัน ไม่ศึกษาคำ

ว่า จิต จิตวิญญาณ วิญญาณจิต จิตใจ เป็นต้น ฉะนั้นผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะการปรากฏของคำว่า
ใจ เท่านั้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. มโนทัศน์ หมายถึงรูปแทนความคิดที่สะท้อนผ่านการวิเคราะห์ความหมายมีความสัมพันธ์กับกระบวนการทางปริชาน เช่น อุปลักษณ์ (Evans, 2007, p. 31)
2. พหุนัย หมายถึงปรากฏการณ์ของรูปภาพที่คำหนึ่งคำมีหลายความหมาย และความหมายเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายความหมาย (Kövecses, 2002, p. 213)
3. อุดมการณ์ หมายถึงหลักการที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 191) ในงานวิจัยนี้หมายถึงหลักการของแต่ละศาสนาที่วางไว้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สะท้อนผ่านอุปลักษณ์มโนทัศน์
4. เจตนา หมายถึงความตั้งใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 97) ในงานวิจัยนี้หมายถึงความตั้งใจในการสอนธรรมของแต่ละศาสนาที่สะท้อนผ่านอุปลักษณ์มโนทัศน์
5. มุมมอง หมายถึงความคิดเห็นหรือทัศนะของแต่ละบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Oxford Languages, 2015, online) ในงานวิจัยนี้หมายถึงความคิดเห็น หรือทรรศนะที่สะท้อนผ่านอุปลักษณ์มโนทัศน์

กรอบแนวคิดในงานวิจัย

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดต่างๆ ดังนี้

1. พหุนัยอย่างมีหลักการ (The Principled Polysemy approach) ประกอบด้วย 3 เกณฑ์ คือ 1. เกณฑ์ด้านความหมาย (The meaning criterion) 2. เกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์¹ (The concept elaboration criterion) 3. เกณฑ์ด้านไวยากรณ์ (The grammatical criterion) (Evans, 2004; Evans & Green, 2006) เพื่อให้เห็นความหมายที่แตกต่างกันของคำว่า ใจ
2. อุปลักษณ์ (Metaphor) เพื่อแสดงถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏในข้อมูลภาษาที่สามารถสะท้อนอุปลักษณ์มโนทัศน์ และเพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดที่เกิดจากการนำความหมายของคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยมีการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ (mapping of conceptual domains) จากวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นรูปธรรมถ่ายโยงไปยังอีกวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นนามธรรมสามารถสะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ได้ (Kövecses, 2010; Lakoff & Johnson, 1980; Pragglejaz, 2007)

¹ ความหมายของคำว่า The concept elaboration criterion เกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์ ใช้ตามที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์
อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (ภาษาศาสตร์) (นัชชา ธีระสาโรช, 2559)

3. การวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ (Critical Metaphor Analysis) เพื่อเปิดเผยมุมมอง เจตนา และ อุดมการณ์ ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณ์มโนทัศน์ (Charteris-Black, 2004)

สัญลักษณ์ในงานวิจัย

→ ใช้แสดงการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ระหว่างวงมโนทัศน์ต้นทางไปยังวงมโนทัศน์ปลายทาง
[ตัวหนา] ใช้แสดงอุปลักษณ์มโนทัศน์

อักษรตัวเอียงและหนา ใช้แสดงถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏในประโยค

อักษรตัวหนา ใช้เน้นคำที่ต้องการศึกษาหรือเน้นข้อความที่สำคัญของประโยครวมถึงใช้เน้นวงมโนทัศน์ต้นทางและวงมโนทัศน์ปลายทาง

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษามโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนาตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชานซึ่งได้ทบทวนวรรณกรรม และนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ปรากฏการณ์ด้านความหมายของคำ (The phenomenon of word meaning)
2. แนวคิดพหุณัยระบุเต็มรูปแบบและพหุณัยอย่างมีหลักการ (The full-specification and The Principled Polysemy Approach)
3. อุปลักษณ์มโนทัศน์ (Conceptual Metaphor)
4. การวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ (Critical Metaphor Analysis)
5. การวิเคราะห์หลักธรรมคำสอนเชิงวิพากษ์ในทางพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา
6. หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

ในการนำเสนอในบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจะอธิบายถึงปรากฏการณ์ด้านความหมายของคำเป็นลำดับแรกเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงไปสู่แนวคิดทางภาษาศาสตร์ปริชานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งในการอธิบายแต่ละแนวคิดนั้น ผู้วิจัยจะสอดแทรกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เห็นถึงความสอดคล้องระหว่างแนวคิดกับงานวิจัย จากนั้นจะกล่าวถึงงานวิจัยที่ศึกษาพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาในเชิงวิพากษ์ และตามด้วยหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาซึ่งแต่ละหัวข้อมีรายละเอียดดังนี้

1. ปรากฏการณ์ด้านความหมายของคำ (the phenomenon of word meaning)

ในการอธิบายปรากฏการณ์ด้านความหมายของคำ ผู้วิจัยจะนำเสนอมุมมองของนักภาษาศาสตร์ยุคก่อนและยุคปัจจุบันว่ามีมุมมองอย่างไรในเรื่องความหมายของคำ นักภาษาศาสตร์ยุคก่อน เช่น Labov (1973) Langacker (1987) Deane (1988) มองว่าเมื่อคำหนึ่งคำปรากฏอยู่ในการใช้ภาษาสามารถตีความได้มากกว่าหนึ่งความหมาย ซึ่งจะมีความหมายที่แตกต่างกันในด้านโครงสร้าง (structure) และด้านคำ (lexeme) กล่าวคือทั้งความหมายด้านโครงสร้างและด้านคำเมื่อปรากฏขึ้นสามารถทำให้เกิดความคลุมเครือ (vagueness) คือการตีความที่ไม่มีขอบเขต หรือไม่แน่ใจในการใช้คำศัพท์รวมถึงการระบุความหมายที่ไม่ชัดเจนหรือขาดความแน่นอน และสามารถก่อให้เกิดความกำกวม (ambiguity) คือความหมายของคำนั้น ๆ จะมีสองความหมายหรือมากกว่านั้นซึ่งจะต้องอาศัยการตีความด้วยเช่นกัน แต่ความหมายที่ปรากฏค่อนข้างมีความชัดเจนอยู่ในตัว ส่วนพหุณัย (polysemy) นักภาษาศาสตร์ยุคก่อนมองว่า

เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่คำหนึ่งคำมีมากกว่าหนึ่งความหมาย แต่ความหมายเหล่านั้นจะมีลักษณะเฉพาะทางความหมายที่เกี่ยวข้องเนื่องถึงกันจึงทำให้แตกต่างไปจากความคลุมเครือและความกำกวม เพราะความคลุมเครือและความกำกวมนั้น จะต้องอาศัยการตีความร่วมด้วย ฉะนั้นไม่ว่าความคลุมเครือ ความกำกวม และ พหุนัย นักภาษาศาสตร์ยุคก่อน (Deane, 1988; Labov, 1973; Langacker, 1987) มองว่าทั้ง 3 ปรากฏการณ์นี้มีลักษณะการปรากฏทางความหมายที่แตกต่างกันกล่าวคือมีการแยกความหมายออกจากกันอย่างชัดเจน

ส่วนมุมมองของนักภาษาศาสตร์ปริชานยุคปัจจุบัน (Evans & Green, 2006; Kövecses, 2002, 2003, 2010) มองว่าพหุนัยเป็นปรากฏการณ์การมีหลายความหมายซึ่งแต่ละความหมายจะมีความสัมพันธ์กัน และยังเป็นปรากฏการณ์ทางมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) อีกด้วยที่สามารถสะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ได้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายความหมายและสามารถแสดงประเภททางความหมายต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน ส่วนความคลุมเครือและความกำกวม นักภาษาศาสตร์ปริชานยุคปัจจุบันมองว่าจะไม่มีความสัมพันธ์ทางความหมายเมื่อความหมายมีมากกว่าหนึ่งความหมายจำเป็นต้องอาศัยบริบทในการตีความซึ่งในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างประกอบของปรากฏการณ์ทั้ง 3 ที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้เห็นความชัดเจน และความแตกต่างมากขึ้นตามลำดับดังนี้

1.1 ความคลุมเครือ (vagueness)

ความคลุมเครือเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกิดขึ้นกับคำที่มีมากกว่าหนึ่งความหมาย รวมไปถึงคำหนึ่งคำที่มีการระบุขอบเขตทางความหมายไม่ชัดเจนหรือขาดความแน่นอนตามที่ Cruse (2004) ได้กล่าวไว้ว่าความคลุมเครือนั้น ถ้าไม่แยกความหมายให้ชัดเจนแล้วก็จะเกิดความสับสนได้ ดังตัวอย่าง

(1) ก. I saw a **reptile**.

ข. I saw a **snake**.

(Cruse, 2004, p. 51)

จากตัวอย่าง (1) ก. คำว่า reptile (สัตว์เลื้อยคลาน) เป็นคำที่มีความคลุมเครือเนื่องจากไม่ได้ให้ข้อมูลที่กระจ่างชัดเจน สัตว์เลื้อยคลานอาจหมายถึง กิ้งก่า จิ้งจก เต่า จระเข้ก็ได้ซึ่งต่างจากประโยค (1) ข. ที่ใช้คำว่า snake เนื่องจากมีการระบุความหมายอย่างชัดเจนอย่างไรก็ดี ในการจะเข้าใจความหมายของคำหนึ่งคำต้องอาศัยการตีความด้วยเช่นกัน มิเช่นนั้นจะ

ไม่สามารถระบุตัวเลือกที่ชัดเจนและขอบเขตที่แน่นอนได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความคลุมเครือขึ้น เช่น คำว่า aunt ดังตัวอย่าง

- (2) ก. I have an **aunt**. (father's sister)
 ข. but I do not have an **aunt**. (mother's sister)

(Tuggy, 2009, p. 2)

จากตัวอย่าง (2) พบว่าถ้าไม่ระบุความหมายของคำว่า aunt ให้เฉพาะเจาะจงแล้วก็จะทำให้เกิดความคลุมเครือ เนื่องจากคำนี้อาจหมายถึงพี่ของพ่อหรือพี่ของแม่ก็ได้ อย่างไรก็ตาม Tuggy (2009) กล่าวว่าถึงจะมีสองความหมาย แต่โดยสัญชาตญาณของคนเรามักมองว่ามีความหมายเดียว ลักษณะการปรากฏเช่นนี้จำเป็นต้องอาศัยบริบทในการตีความจึงจะไม่เกิดความคลุมเครือขึ้น

นอกจากนี้ Cruse (2004) ยังได้อธิบายเรื่องความคลุมเครือเพิ่มเติมโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือการจำกัดความที่ผิด (ill-definedness) และส่วนที่สองคือความหละหลวม (laxness) ในการใช้คำศัพท์ พิจารณาตัวอย่างการจำกัดความที่ผิด แสดงให้เห็นได้จากคำศัพท์ที่บ่งชี้เกี่ยวกับระดับการเปรียบเทียบช่วงอายุของวัยกลางคนกล่าวคือวัยกลางคนเริ่มนับตั้งแต่อายุเท่าไรถึงอายุเท่าไรและเริ่มเข้าสู่วัยชราอายุเท่าไร เช่น มีการกำหนดช่วงอายุวัยกลางคนเริ่มที่อายุ 50 ปี แต่การจัดระดับ (gradable scale) ช่วงอายุวัยกลางคนจะเริ่มตั้งที่อายุ 40 ปีซึ่งจะถูกจัดให้อยู่ในเกณฑ์ระดับนี้ การปรากฏลักษณะนี้คือการจำกัดความที่ผิด สามารถทำให้เกิดความคลุมเครือได้ ส่วนความหละหลวมในการใช้คำ ได้แก่ คำที่ถูกนำไปใช้ด้วยความเคยชินจนก่อให้เกิดความหละหลวม เช่น การใช้แนวคิดเรื่อง วงกลม (circle) เพราะเมื่อทุกคนนึกถึงคำว่า วงกลม ก็จะไปเข้าใจความหมายนี้ได้ทันทีว่าวงกลมมีลักษณะเช่นไรโดยไม่ต้องอธิบายด้วยภาพประกอบดังตัวอย่าง

- (3) The mourners stood in a **circle** round the grave.

(Cruse, 2004, p. 52)

ตัวอย่าง (3) มีความหมายว่าผู้มาร่วมไว้อาลัยยืนเป็นวงกลมรอบหลุมศพซึ่งความเป็นจริงไม่มีใครคาดหวังให้ผู้คนยืนเป็นรูปวงกลมหรือเป็นรูปวงที่กลมรอบมีรัศมีจากจุดศูนย์กลางไปถึงขอบมีขนาดเท่ากันหมด อีกนัยหนึ่งคำว่า circle เมื่อปรากฏกับคำว่า round อาจหมายถึงวงเวียนอยู่รอบ ๆ ก็ได้ไม่จำเป็นต้องยืนให้เป็นรูปวงกลมซึ่งการใช้คำลักษณะนี้เป็นการใช้คำด้วยความเคยชินอย่างหละหลวมอาจก่อให้เกิดความคลุมเครือได้เช่นกัน

ในหัวข้อต่อไปจะได้กล่าวถึงความกำกวมที่มีลักษณะการปรากฏของคำหนึ่งคำที่มีมากกว่าหนึ่งความหมายและสามารถตีความได้หลายความหมาย

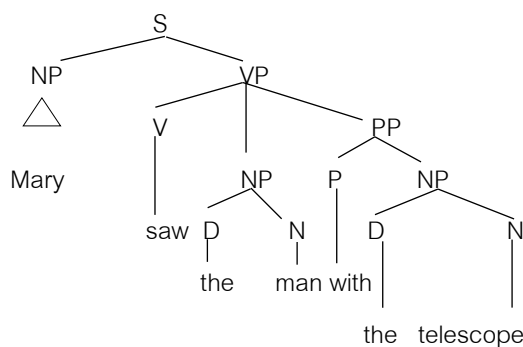
1.2 ความกำกวม (ambiguity)

ความกำกวมก็เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่มีความหมายของคำมีมากกว่าหนึ่งความหมายหรือคำนั้นสามารถตีความได้หลายความหมายและความหมายเหล่านั้นไม่มีความสัมพันธ์กันสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1. ความกำกวมด้านคำ (lexical ambiguity) 2. ความกำกวมด้านโครงสร้าง (structural ambiguity) ความกำกวมด้านคำ เช่น คำว่า bank คำนี้มีความหมายแตกต่างกันจัดเป็นคำพ้องรูป (homograph) และคำพ้องเสียง (homophone) ความหมายแรกคำว่า bank ที่หมายถึงธนาคาร และความหมายที่สองคำว่า bank หมายถึงตลิ่ง ฉะนั้นคำกำกวมถือว่าเป็นเรื่องของคำที่มีหลายความหมาย แต่ความหมายเหล่านั้นไม่ได้มีความสัมพันธ์กัน (Tuggy, 2009, p. 2-3) ส่วนความกำกวมด้านโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์พิจารณาตัวอย่าง (4)

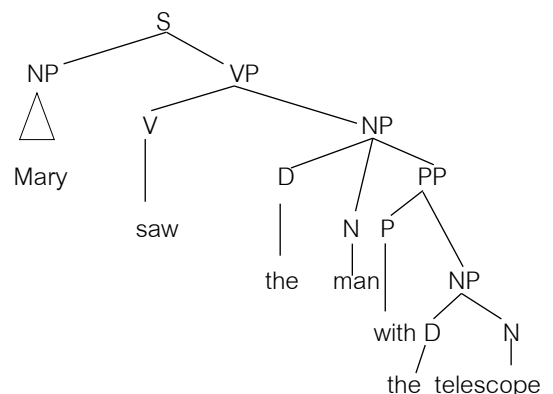
(4) Mary saw the man with the telescope.

(Cruse, 2004, p. 110)

จากตัวอย่าง (4) เกิดการตีความได้สองความหมาย เนื่องจากมีโครงสร้างลึก (deep structure) ต่างกัน หากบุพบทวลี with the telescope ขยายกริยา saw มีความหมายว่า แมรีใช้กล้องโทรทรรศน์ดูผู้ชายคนนั้นหรือหากบุพบทวลี with the telescope ขยายนามวลี the man จะมีความหมายว่าแมรีเห็นผู้ชายที่มีกล้องโทรทรรศน์ ดังภาพประกอบ 1

ความหมายที่ 1: แมรีใช้กล้องโทรทรรศน์ดูผู้ชายคนนั้น

ความหมายที่ 2: แมรีเห็นผู้ชายที่มีกล้องโทรทรรศน์

ภาพประกอบ 1 ความแตกต่างทางความหมายของบุพบทวลี with the telescope

ที่มา: Cruse, D. A. (2004) Meaning in language.

และในหัวข้อต่อไปจะได้ยกตัวอย่างในส่วนของพหุนัยที่เป็นปรากฏการณ์ของคำหนึ่งคำที่มีหลายความหมายและความหมายเหล่านั้นจะมีความสัมพันธ์กัน ดังต่อไปนี้

1.3 พหุนัย (Polysemy)

ในการศึกษาพหุนัยจะแบ่งออกเป็น 2 แนวคิดด้วยกัน คือ 1.แนวคิดพหุนัยระบุเต็มรูปแบบ (The full-specification approach) 2.แนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) เนื่องจาก 2 แนวคิดนี้มีความแตกต่างกัน ดังแสดงตารางเปรียบเทียบดังนี้

ตาราง 1 การเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดพหุนัยระบุเต็มรูปแบบและพหุนัยอย่างมีหลักการ

พหุนัยระบุเต็มรูปแบบ	พหุนัยอย่างมีหลักการ
ไม่สามารถแยกความหมายต่าง ๆ ให้ชัดเจนได้	สามารถแยกความหมายต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน
ไม่ให้ความสำคัญกับบริบท	ให้ความสำคัญกับบริบท
ไม่ได้แยกความแตกต่างระหว่างพหุนัยกับความคลุมเครือ	แยกให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างพหุนัยกับความคลุมเครือ
ขาดหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล	มีหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ชัดเจนในแต่ละขั้นตอน

จากตาราง 1 แนวคิดพหุนัยระบุเต็มรูปแบบเป็นแนวคิดที่ใช้วิเคราะห์ความหมายของคำจะให้ความสำคัญกับผังภาพและการระบุคุณสมบัติของสิ่งที่เคลื่อนที่ (TR) กับที่หมาย (LM) จะเป็นลักษณะการอธิบายในเชิงพื้นที่ บริเวณกว้าง แนวนอนหรือแนวตั้งระหว่างสิ่งที่เคลื่อนที่กับที่หมายว่ามีการสัมผัสกันหรือไม่

ส่วนแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการจะให้ความสำคัญกับบทบาทในการศึกษาความหมายของคำโดยเฉพาะบริบททางภาษาและความรู้เกี่ยวกับทางโลกสามารถทำให้เข้าใจความหลากหลายทางความหมาย และทำให้เห็นความแตกต่างทางความหมายดังนี้

1. เกณฑ์ด้านความหมาย (The meaning criterion) เพื่ออธิบายความหมายที่แตกต่างกัน

2. เกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์ (The concept elaboration criterion) เพื่ออธิบายให้เห็นถึงมโนทัศน์ที่แตกต่างกัน

3. เกณฑ์ด้านไวยากรณ์(The grammatical criterion)เพื่ออธิบายให้เห็นถึงโครงสร้างด้านไวยากรณ์ที่มีความแตกต่างกัน

จากทั้ง 2 แนวคิดผู้วิจัยเลือกแนวคิดพหุหน่วยอย่างมีหลักการทั้ง 3 เกณฑ์ในการวิเคราะห์ มโนทัศน์ของคำว่าใจ เพราะเป็นแนวคิดที่สามารถแยกความหมายต่าง ๆ ให้เห็นได้อย่างชัดเจนและสามารถอธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างด้านมโนทัศน์ได้ด้วย

พหุหน่วยคือปรากฏการณ์หนึ่งที่คำหนึ่งคำมีหลายความหมายและความหมายต่าง ๆ เหล่านี้สัมพันธ์กัน (Kövecses, 2010, p. 251) นักอรรถศาสตร์ปริชานมองว่าพหุหน่วยเป็นปรากฏการณ์ทางมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ โดยที่ความหมายต่าง ๆ นั้นมีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายแบบรัศมีเกิดขึ้นในความจำทางความหมายระยะยาว (long-term semantic memory) ที่ถูกสร้างขึ้นจากต้นแบบและสมาชิกต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับต้นแบบซึ่งมโนทัศน์ของคำต่าง ๆ นั้นก็จะแสดงประเภททางความหมายต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันด้วยกล่าวคือมีการจัดระเบียบไปตามความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ต้นแบบ

ในการอธิบายการมีหลายความหมายนั้นนักอรรถศาสตร์ปริชาน (Evans & Green, 2006; Tyler & Evans, 2003) มักจะอธิบายควบคู่กันไประหว่างพหุหน่วยกับการพ้อง (homonymy) เพื่อให้ผู้ใช้ภาษาเข้าใจและเห็นความแตกต่างของคำทั้งสองได้กล่าวคือการพ้องจะแตกต่างจากพหุหน่วยตรงที่ว่า ความหมายของคำไม่มีความสัมพันธ์กัน เช่น คำว่า over ในภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่าง

- (5) ก. The picture is **over** the sofa. ABOVE
 ข. The ball landed **over** the wall. ON THE OTHER SIDE
 ค. The car drove **over** the bridge. ACROSS

(Evans & Green, 2006, p. 329)

ความหมายของคำว่า over ในตัวอย่าง (5) มีความหมายแตกต่างกันเล็กน้อยพิจารณาใน (5) ก.มีความหมายว่า above (เหนือ) ใน (5) ข.มีความหมายว่า on the other side (อีกด้านหนึ่ง) และ (5) ค. มีความหมายว่า across (ข้าม) ซึ่งความหมายเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันในเชิงพื้นที่ ฉะนั้นใน (5) ก.-ค.นี้แสดงให้เห็นว่าคำว่า over เป็นพหุหน่วย นอกจากนี้คำว่า over ก็ยังแสดงความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ได้อีกด้วย ดังตัวอย่าง

- (6) Jane has a strange power **over** him CONTROL

(Evans & Green, 2006, p.330)

ตัวอย่าง (6) แตกต่างจากความหมายในตัวอย่าง (5) เพราะไม่เกี่ยวข้องกับพื้นที่แต่มีความหมายว่า ควบคุม (control) เป็นความหมายเชิงนามธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจระหว่างคนสองคน ในการปรากฏลักษณะเช่นนี้ Evans and Green (2006, p. 330) แสดงความเห็นไว้ 2 ประการ 1. ความหมายนี้เกิดจากการพ้อง (homonymy) เพราะเป็นความหมายที่แตกต่างจากความหมายในเชิงพื้นที่ และไม่มีความสัมพันธ์กัน 2. ความหมายนี้สามารถจัดให้อยู่ในประเภทของการมีความหมายเดียว (monosemy) กล่าวคืออาจเป็นความหมายพื้นฐานเชิงนามธรรมความหมายเดียวที่นำไปสู่ความหมายเชิงพื้นที่และไม่ใช่เชิงพื้นที่ก็ได้ โดยความหมายในเชิงพื้นที่ยังหมายถึงความหมายตรงตามตัวอักษร (literal) ส่วนความหมายไม่ใช่เชิงพื้นที่ก็คือความหมายเชิงอุปมาอุปไมย (metaphorical) อย่างไรก็ตาม Tyler and Evans (2003 as cited in Evans & Green, 2006, pp. 347-348) พิจารณาคำว่า over ที่มีความหมายว่า ควบคุม (control) ให้อยู่ในกลุ่มความหมาย “ขึ้น” (up cluster) กล่าวคือคำที่จัดอยู่ในกลุ่มความหมาย “ขึ้น” ได้แก่ “มากขึ้น” “เหนือและมากเกินไป” “ชอบมากกว่า” และเป็นความหมายที่ถูกขยายมาจากความหมายศูนย์กลาง (central sense) คือคำว่า above (เหนือ) มีการเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์กันจนเกิดเป็นเครือข่ายทางความหมายขึ้น (semantic network) ฉะนั้นคำว่า over ที่มีความหมายว่า control จึงจัดให้เป็นพหุณัยด้วย

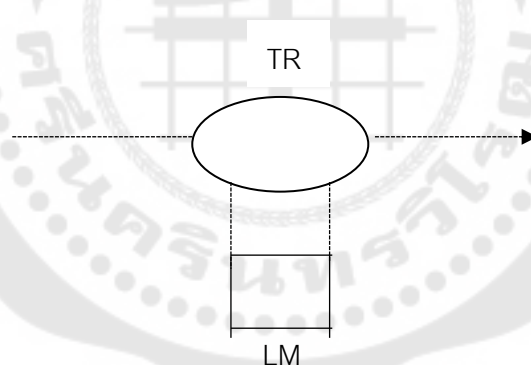
ส่วนอีกมุมมองหนึ่งเป็นมุมมองของ Brugman and Lakoff (1988) และของ Lakoff (1987) พิจารณาการปรากฏของคำว่า over ที่มีความหมายว่า control เป็นพหุณัยมากกว่าการมีความหมายเดียว เนื่องจากว่า ความหมายนี้ได้ถูกสร้างขึ้นในความทรงจำระยะยาวไม่ใช่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อมีการใช้ภาษาเท่านั้น

ในหัวข้อต่อไป ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวคิดทางอรรถศาสตร์ปริชานที่ใช้ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์พหุณัยของคำว่า over แนวคิดแรกเป็นแนวคิดของ Lakoff (1987) เรียกว่า แนวคิดพหุณัยระบุเต็มรูปแบบ (The full-specification approach) และแนวคิดที่สองคือแนวคิดของ Tyler and Evans (2003, 2006) เรียกว่าพหุณัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ซึ่งแนวคิดนี้สามารถแยกแยะให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างพหุณัยกับความคลุมเครือได้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. แนวคิดพหุณัยระบุเต็มรูปแบบและพหุณัยอย่างมีหลักการ (The full-specification and The Principled Polysemy approach)

2.1 แนวคิดพหุณัยระบุเต็มรูปแบบ (The full-specification approach)

ในส่วนการอธิบายแนวคิดพหุณัยระบุเต็มรูปแบบ (Lakoff, 1987, as cited in Evans & Green, 2006, p. 333) จะเป็นการอธิบายคำบุพบทในภาษาอังกฤษของคำว่า over ที่มีการระบุคุณสมบัติของสิ่งที่เคลื่อนที่ (TR) กับที่หมาย (LM) จะเป็นลักษณะการอธิบายในเชิงพื้นที่กล่าวถึงแนวนอนหรือแนวตั้งระหว่างสิ่งที่เคลื่อนที่กับที่หมายว่ามีการสัมผัสกันหรือไม่ซึ่งสิ่งสำคัญในการอธิบายแนวคิดนี้สืบเนื่องมาจากความหมายเชิงพื้นที่ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (5) The picture is over the sofa. สามารถอธิบายให้เห็นด้วยผังภาพ² (image schema) ที่มีความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ โดยส่วนมากเจ้าของภาษาตัดสินว่า ความหมายในเชิงพื้นที่ของคำว่า over มีความเป็นต้นแบบมากกว่าความหมายที่ไม่ใช่เชิงพื้นที่ ในส่วนนี้ Lakoff (1987) พิจารณาว่า ความหมายต้นแบบของคำว่า over มีผังภาพที่รวมเอาความหมายของคำว่า above (เหนือ) และ across (ข้าม) ไว้ด้วยกัน และสามารถเชื่อมโยงไปสู่ความหมายอื่น ๆ ได้ดังภาพประกอบ 2 แสดงผังภาพความหมายที่เป็นศูนย์กลางของคำ over ดังนี้

ภาพประกอบ 2 ผังภาพความหมายต้นแบบของคำว่า over

ที่มา: Evans, V. & Green, M. (2006). Cognitive Linguistics: an introduction. p. 333

จากภาพประกอบ 2 คำว่า TR มาจากคำว่า trajectory คือ สิ่งเคลื่อนที่ ส่วน LM มาจากคำว่า landmark คือ ที่หมายจะไม่เคลื่อนที่ ด้วย TR และ LM นั้นมาจากทฤษฎีไวยากรณ์

² ผังภาพคือสิ่งที่ได้มาจากประสบการณ์ต่างๆของมนุษย์ รวมถึงประสบการณ์ทางร่างกายด้วย เพราะร่างกายมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวเรา เมื่อมนุษย์ได้รับประสบการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นบ่อยครั้ง จนทำให้เกิดเป็นภาพในความคิด และพัฒนามาเป็นผังภาพ (image schema) (Johnson, 1987)

ปรีชา น (Langacker, 1987, as cited in Evans & Green, 2006, p. 334) ในผังภาพที่เป็น ศูนย์กลางของคำว่า over พบว่า LM ไม่ได้ระบุที่หมายไว้ ส่วนรูปวงรีแสดงถึง TR และลูกศรแสดง ถึงทิศทางการเคลื่อนที่ ซึ่ง TR จะเป็นเส้นทางการเคลื่อนที่จะอยู่เหนือ LM จากผังภาพสังเกตว่าจะ ไม่มีการสัมผัสกันระหว่าง LM และ TR พิจารณาประโยคในตัวอย่าง (7) ของความหมายต้นแบบ ดังนี้

(7) The plane flew **over**.

(Evans & Green, 2006, p. 333)

นอกจากนี้ Lakoff (1987) ยังได้เสนอรายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อระบุคุณสมบัติระหว่าง TR และ LM ว่ามีลักษณะการสัมผัสกัน (contact) หรือไม่สัมผัสกัน (no contact) หรือมีลักษณะ เป็นแนวนอน (horizontally extended) หรือแนวตั้ง (vertically extended ดังตัวอย่าง

(8) ก. The bird flew **over** the yard.

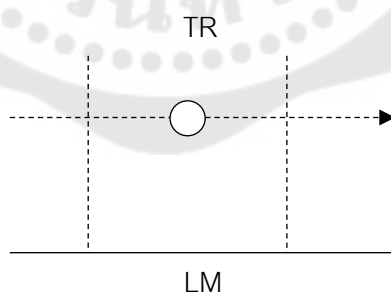
ข. The plane flew **over** the hill.

ค. John walked **over** the bridge.

ง. John walked **over** the hill.

(Evans & Green, 2006, pp. 334-336)

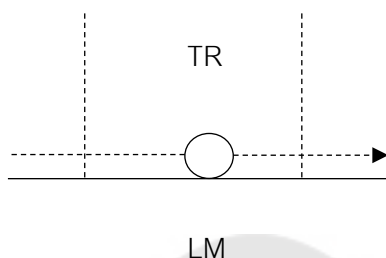
จากตัวอย่าง (8) ก. พบว่า นก (TR) สนามหญ้า (LM) แสดงพื้นที่ในแนวนอนไม่สัมผัส กันระหว่าง TR และ LM ตัวอย่าง (8) ข. เครื่องบิน (TR) เนินเขา (LM) แสดงพื้นที่ทั้งในแนวนอน และแนวตั้งและก็ไม่มีการสัมผัสกันระหว่าง ระหว่าง TR และ LM ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ผังภาพความหมายของคำว่า over ไม่สัมผัสกันระหว่าง TR และ LM

ที่มา: Evans, V. & Green, M. (2006). Cognitive Linguistics: an introduction. p. 334

ส่วน (8) ค. พบว่าจอห์น (TR) สะพาน (LM) แสดงพื้นที่ในแนวนอนเท่านั้น แต่มีการสัมผัสกันระหว่าง TR และ LM และใน (8) ง. มีลักษณะสัมผัสกันเช่นเดียวกับ (8) ค. ต่างกันตรง LM เป็นเนินเขามีลักษณะเป็นพื้นที่ในแนวนอน และแนวตั้ง ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ผังภาพความหมายของคำว่า over สัมผัสกันระหว่าง TR และ LM

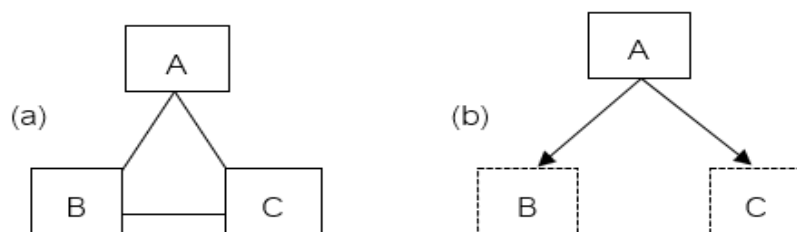
ที่มา: Evans, V. & Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: an introduction*. p. 336

จากการอธิบายความหมายในตัวอย่าง (7-8) ซึ่งให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับผังภาพต้นแบบของคำว่า over ที่มีการระบุคุณสมบัติของสิ่งที่เคลื่อนที่ (TR) กับที่หมาย (LM) ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากการวิเคราะห์คำว่า over ส่วนมากจะเป็นไปในลักษณะการอธิบายในเชิงพื้นที่ ซึ่งทำให้ Evans and Green (2006) ได้แย้งแนวคิดระบุเต็มรูปแบบของ Lakoff (1987) เนื่องจากว่าแนวคิดนี้ทำให้เกิดข้อปลีกย่อยต่าง ๆ ในเชิงพื้นที่และยิ่งไปกว่านั้น ความหมายที่เป็นต้นแบบของคำว่า over รวมเอาความหมายของคำว่า above (เหนือ) และ across (ข้าม) ไว้ด้วยกันซึ่งตามความเป็นจริงความหมายต้นแบบหรือความหมายที่เป็นศูนย์กลางควรมีความหมายเดียว นอกจากนี้ยังพบว่า ส่วนมากจะอธิบายไปในเชิงแนวนอนหรือแนวตั้งระหว่างสิ่งที่เคลื่อนที่กับที่หมายเท่านั้นว่าการสัมผัสกันหรือไม่ซึ่งแนวคิดระบุเต็มรูปแบบไม่ได้ให้ความสำคัญกับบริบทในการอธิบายความหมายจึงเป็นเหตุให้ Evans and Green (2006) ได้โต้แย้งแนวคิดนี้ว่ามีข้อบกพร่องอยู่ 2 ประการดังนี้

1. พหุณัย และความคลุมเครือต้องอาศัยบทบาทของบริบทในการตีความ (Polysemy and vagueness: the role of context)

ข้อบกพร่องแรกพบว่ามี ความล้มเหลวในการแยกความแตกต่างระหว่างพหุณัยกับความคลุมเครือ ภาษาศาสตร์ที่คลุมเครือส่วนมากจะปรากฏกับการมีหลายความหมาย ถ้าไม่อาศัยบริบทในการตีความ เช่นตัวอย่างคำว่า thing อาจหมายถึงสิ่งใด สิ่งหนึ่งก็ได้ การที่เราจะรู้ว่า thing หมายถึงสิ่งของหรือสิ่งใดนั้น ก็ต้องอาศัยบริบทในการตีความรวมถึงความแตกต่างทาง

ความหมายก็ต้องอาศัยบริบทเช่นเดียวกัน ไม่เช่นนั้นก็จะเกิดความคลุมเครือขึ้นได้ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 การแยกระหว่างพหุณัยกับความคลุมเครือ

ที่มา: Evans, V. & Green, M. (2006). Cognitive Linguistics: an introduction. P. 341

จากภาพประกอบ 5 (a) เป็นการอธิบายถึงพหุณัย กล่าวคือ การมีหลายความหมายซึ่งแต่ละความหมายจะมีความสัมพันธ์กัน สังเกตเส้นที่บิดและเส้นที่ลากโยงจาก A ไปหา B และ C จะไม่มีลูกศร ในขณะที่ (b) เป็นการอธิบายถึงความคลุมเครือแสดงให้เห็นถึงความหมายที่ต้องอาศัยบริบทในการตีความ สังเกตว่าความหมายของคำใน A เมื่อไปปรากฏในบริบทที่ต่างกันจะได้ความหมายที่ปรากฏใน B C ตามที่ลูกศรชี้ ซึ่งความหมายใน B C นั้นจะต้องอาศัยบริบทในการตีความจึงแสดงด้วยเส้นประและบ่งบอกถึงความหมายที่คลุมเครือ

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเหตุผลหนึ่งของแนวคิดการระบุเต็มรูปแบบล้มเหลวไม่สามารถแยกการมีหลายความหมายกับความคลุมเครือออกจากกันได้ เนื่องจากว่าการขยายความหมายจากความหมายต้นแบบ ไปสู่ความหมายอื่น ๆ จำเป็นต้องอาศัยบริบทในการตีความ นอกจากนี้ Tyler and Evans (2003) ยังให้ความสำคัญกับความรู้เกี่ยวกับโลกรอบตัว ดังตัวอย่าง (8) ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นไม่ได้แสดงความหมายที่แตกต่างกันกล่าวเฉพาะสิ่งหนึ่งสัมพันธ์กัน อีกสิ่งหนึ่งไม่ได้สัมพันธ์กันเท่านั้นจึงเกิดความคลุมเครือขึ้น แต่ถ้าเราพิจารณาถึงสิ่งที่สัมพันธ์กันและไม่สัมพันธ์กันตามความเป็นจริง และความรู้เกี่ยวกับทางโลกประกอบด้วย เราก็จะพบข้อแตกต่างดังตัวอย่าง

(9) ก. The bird flew over the wall.

ข. Sam climbed over the wall.

(Evans & Green, 2006, p. 335-336)

จากตัวอย่าง (9) การตีความคำว่า over ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับทางโลกด้วย เช่น ความรู้เกี่ยวกับนกและเกี่ยวกับคน กล่าวคือนกบินได้ แต่คนบินไม่ได้ นกไม่ได้สัมพันธ์กับกำแพงเมื่อ

มันบินข้าม ในขณะที่คนจะต้องปีนและสัมผัสกำแพงอย่างแน่นอนซึ่งต้องอาศัยบริบทพร้อมกับความรู้ด้านคำศัพท์ด้วยจึงจะช่วยให้เข้าใจความหมายเกี่ยวกับการสัมผัสหรือไม่สัมผัสได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. การเข้าใจผิดในเรื่องพหุนัย: ชาติหลักการในการวิเคราะห์ (The polysemy fallacy: unconstrained methodology)

แนวคิดระบุเต็มรูปแบบได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์เนื่องจากขาดข้อจำกัด และวิธีการวิเคราะห์ที่ชัดเจนกล่าวคือไม่มีหลักเกณฑ์ในการแยกความหมายต่าง ๆ ออกจากกันให้ชัดเจน นั่นหมายความว่าพหุนัยที่ปรากฏกับคำว่า over เราจะต้องรู้เองโดยสัญชาตญาณ หรือบางครั้งต้องจินตนาการเอาเอง (Sandra & Rice, 1995, as cited in Evans & Green, 2006, p. 342) รวมถึงยังขาดหลักการวิเคราะห์ที่ชัดเจนในการวิเคราะห์เครือข่ายทางความหมาย (semantic network) จึงทำให้เกิดข้อบกพร่องขึ้น

จากข้อบกพร่องของแนวคิดพหุนัยระบุเต็มรูปแบบ ที่กล่าวมาข้างต้น Tyler and Evans (2003) จึงเสนอแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ขึ้น โดยมีเกณฑ์ในการวิเคราะห์เครือข่ายทางความหมายที่มีความเป็นกลาง และสามารถระบุความหมายได้อย่างถูกต้องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2 แนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach)

ในส่วนแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการเป็นแนวคิดที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการแยกความหมายของคำพหุนัย เนื่องจากแนวคิดระบุเต็มรูปแบบ มีหลักเกณฑ์ที่ไม่แน่นอนในการแยกความหมายต่าง ๆ ออกจากกัน Tyler and Evans (2003 as cited in Evans & Green, 2006, p. 342) จึงได้เสนอแนวคิดในการวิเคราะห์พหุนัยอย่างมีหลักการไว้ 2 ลักษณะดังนี้

1. ควรกำหนดความหมายที่แตกต่างกันและแยกระหว่างพหุนัยและความคลุมเครือ
2. ควรสร้างความหมายต้นแบบที่มีความหมายเดียว

เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของ Lakoff (1987) ที่เสนอว่าความหมายที่เป็นศูนย์กลางของคำว่า over คือความหมายเหนือและข้าม (above-across) นอกจากนี้ Kreitzer (1997 as cited in Evans & Green, 2006, p. 342) ได้เสนอว่าความหมายของคำว่า over ต้องมีความหมายเดียวเท่านั้นคือความหมายว่า เหนือ (above) Tyler and Evans (2003) จึงพยายามหาหลักเกณฑ์การตัดสินความหมายที่สามารถนำไปใช้กับคำบุพบทได้และเสนอเกณฑ์การแยกความหมายของคำบุพบทไว้สองเกณฑ์ด้วยกันดังนี้

1. ความหมายที่แตกต่างกันนั้นจะต้องไม่เกี่ยวกับความหมายเชิงพื้นที่หรือมีองค์ประกอบในเชิงพื้นที่ระหว่าง TR และ LM

2. จะต้องเป็นความหมายที่ไม่อาศัยบริบทและเป็นความหมายที่แตกต่างกันซึ่งไม่ได้อนุมานมาจากความหมายอื่นหรือคำ ๆ นั้นปรากฏในบริบทดังตัวอย่าง

(10) The hummingbird is hovering **over** the flower.

(11) The helicopter is hovering **over** the city.

(Evans & Green, 2006, p. 343)

ในตัวอย่าง (10) คำว่า over จะระบุความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ TR คือ นกฮัมมิงเบิร์ด (the hummingbird) บินอยู่เหนือ LM คือ ดอกไม้ (the flower) ส่วนในตัวอย่าง (11) คำว่า over ก็ระบุความสัมพันธ์เชิงพื้นที่เช่นเดียวกันกล่าวคือ TR คือ เฮลิคอปเตอร์ (helicopter) LM คือ เมือง (the city) ในตัวอย่างเหล่านี้ถือว่าเป็นตัวอย่างเกี่ยวกับเชิงพื้นที่ทั้งนั้น พิจารณาตามเกณฑ์ข้อแรก ตัวอย่างทั้งสองไม่ได้แตกต่างกันเลยจึงไม่จำเป็นต้องใช้เกณฑ์ข้อที่ 2 เนื่องจากว่าความหมายของคำว่า over มีอยู่ในตัวอย่างทั้งสองคือความหมาย ABOVE (เหนือ) แต่เมื่อพิจารณาตัวอย่าง (12)

(12) Joan nailed a board **over** the hole in the ceiling.

(Evans & Green, 2006, p. 343)

ในตัวอย่าง(12)ความสัมพันธ์ระหว่างTR (board)และLM (hole) ไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ ABOVE (เหนือ)เหมือนในตัวอย่าง (10) และ (11) แต่เป็นความหมายเกี่ยวกับปกคลุม (covering) เพราะว่าLM คือ hole ถูกบังไว้ไม่เห็นจากTR คือboard ในตัวอย่าง (12) ตรงตามเกณฑ์ข้อแรก และเราสามารถพิจารณาเกณฑ์ข้อที่สองได้ว่าความหมาย ปกคลุมนั้นไม่อาศัยบริบทและไม่ได้อนุมานจากความหมายอื่น ดังนั้นความหมายว่า ปกคลุมของคำว่า over ในตัวอย่าง (12) จัดว่าเป็นพหุნიยด้วย

จากการศึกษาพหุนิย ที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่าพหุนิยเป็นปรากฏการณ์ทางมนทัศน์ที่ความหมายต่าง ๆ ของรูปภาษามีความสัมพันธ์กันแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์พหุนิยของคำว่า over ทั้ง 2 แนวคิดหลักคือแนวคิดพหุนิยระบุเต็มรูปแบบ และแนวคิดพหุนิยอย่างมีหลักการทำให้เห็นว่า แนวคิดพหุนิยอย่างมีหลักการจะให้ความสำคัญกับบทบาทในการศึกษาความหมายของคำเพราะบริบททางภาษาและความรู้เกี่ยวกับทางโลกนั้นสามารถทำให้เราเข้าใจความหลากหลายทางความหมายได้อย่างชัดเจนซึ่งต่างจากแนวคิดระบุเต็มรูปแบบที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับพื้นที่ในด้านคุณลักษณะและองค์ประกอบของพื้นที่ ที่เป็นแนวตั้งหรือ

แน่นอนสัมผัสผัสหรือไม่สัมผัสกัน แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับบริบทจึงทำให้เกิดข้อบกพร่องหรือปัญหาข้อต่าง ๆ ตามมา

นอกเหนือจากการวิเคราะห์พหูพจน์อย่างมีหลักการของคำบุพบทแล้ว Evans (2004 as cited in Evans & Green, 2006, p. 348) ยังได้เสนอแนวทางในการวิเคราะห์พหูพจน์ที่ปรากฏกับคำนาม และคำกริยา ซึ่งได้เสนอเกณฑ์ในการวิเคราะห์ความหมายที่แตกต่างกันโดยยกตัวอย่างคำนาม (time) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 การวิเคราะห์พหูพจน์อย่างมีหลักการที่ปรากฏกับคำนาม 'time'

Evans (2004) เสนอเกณฑ์การวิเคราะห์ 3 เกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เกณฑ์ด้านความหมาย (The meaning criterion) คือจะต้องเป็นความหมายที่แตกต่างกัน และมีความหมายใหม่เพิ่มเข้ามาซึ่งความหมายใหม่ที่เพิ่มมานั้นจะต้องไม่ปรากฏในความหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเวลา

2. เกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์ (The concept elaboration criterion) คือความหมายที่แตกต่างกันจะต้องมีการอธิบายมโนทัศน์ที่ต่างกันด้วยรวมถึงจะแสดงความหมายเฉพาะของคำนั้น ๆ และสามารถบอกได้ว่าคำนั้นสามารถแสดงมโนทัศน์ใดได้บ้าง ส่วนมากจะปรากฏกับมโนทัศน์ด้านคำศัพท์ (lexical concept) ซึ่งจะถูกร่างขึ้นในเชิงอุปลักษณะหรืออาจเกี่ยวข้องกับคำนามที่ถูกรายขยาย เช่น a short time หรือเกี่ยวข้องกับกริยาลี เช่น The time sped by หรือเกี่ยวข้องกับคำวิเศษณ์ เช่น The time went by quickly.

3. เกณฑ์ด้านไวยากรณ์ (The grammatical criterion) คือถ้าโครงสร้างด้านไวยากรณ์มีความแตกต่างกัน ก็จะทำให้ความหมายแตกต่างกันไปด้วย และอาจเกิดขึ้นเฉพาะในโครงสร้างทางไวยากรณ์บางประเภทเท่านั้น จากเกณฑ์ทั้ง 3 ข้อพิจารณาตัวอย่างการวิเคราะห์คำนามเกี่ยวกับเวลาดังตัวอย่าง

(13) ก. Time flies when you're having fun.

ข. The time has arrived to finally tackle environmental pollution.

(Evans & Green, 2006, p. 349)

จากตัวอย่าง (13) เมื่อวิเคราะห์ตามเกณฑ์ด้านความหมาย ตัวอย่าง (13) ก. จะใช้กล่าวถึงช่วงระยะเวลา (DURATION) ในขณะที่ (13) ข. ไม่เกี่ยวกับช่วงระยะเวลาแต่เป็น ช่วงขณะหนึ่ง ณ จุด ๆ หนึ่งที่ต่อเนื่อง (MOMENT) ดังนั้นรูปภาษาของคำว่า time จึงมีความหมายที่แตกต่างกันในตัวอย่าง (13) ก.-ข. ในส่วนของเกณฑ์ที่สอง มีการอธิบายมโนทัศน์ในโครงสร้างเชิง

เปรียบเทียบ (metaphorical structuring) ที่ต่างกัน แต่เกี่ยวข้องในแง่ของการเคลื่อนไหว (MOTION) ซึ่งตัวอย่าง (13) ก. จะแสดงมโนทัศน์การเคลื่อนไหวในด้านความเร็ว ส่วนใน (13) ข. จะแสดงมโนทัศน์การเคลื่อนไหวของช่วงเวลานั้น ๆ กล่าวคือจะมีจุดเวลาอ้างอิงเฉพาะเจาะจงว่าเป็นเวลาช่วงใด เช่น เดียวนี้ ขณะนี้

ส่วนในเกณฑ์ข้อที่สามซึ่งเกี่ยวกับความหมายทางไวยากรณ์ สังเกตว่า คำว่า time ที่มีความหมายแสดงถึงคำว่า moment สามารถปรากฏกับคำนำหน้านามไม่ใช่เฉพาะที่มีรูปเอกพจน์ได้ เช่นการปรากฏของ a จึงไม่ผิดไวยากรณ์ ดังตัวอย่าง

(14) ก. *A time raced by.

ข. A time will come when we'll finally have to address global warming.

(Evans & Green, 2006, p. 350)

เมื่อพิจารณาในตัวอย่าง (14) ก.-ข. จัดให้เป็นคำนามนับได้ และสามารถใช้คำนำหน้านามเอกพจน์ได้ เพราะมีความหมายว่า moment ฉะนั้นในเกณฑ์ทั้ง 3 สรุปได้ว่าคำว่า time มีความหมายที่ใช้ในการกล่าวถึง duration และ moment ซึ่งคำทั้ง 2 นี้มีความหมายแตกต่างกัน และมีการอธิบายด้านมโนทัศน์ในเรื่องของการเคลื่อนไหวที่ต่างกันอีกด้วย

นอกเหนือจากการวิเคราะห์คำนามแล้ว Evans (2004 as cited in Evans & Green, 2006, p. 348) ยังได้เสนอแนวทางในวิเคราะห์พหุของคำกริยาโดยยกตัวอย่างคำว่า fly

2.2.2 การวิเคราะห์พหุอย่างมีหลักการที่ปรากฏกับคำกริยา 'fly'

การวิเคราะห์ความหมายของคำกริยาเคลื่อนไหว คือคำว่า fly ดังตัวอย่าง

(15) ก. The bird is flying (in the sky).

ข. The pilot is flying the plane (in the sky).

ค. The child is flying the kite (in the breeze).

ง. The flag is flying (in the breeze).

(Evans & Green, 2006, p. 351)

จากตัวอย่าง (15) ในแง่ของเกณฑ์ด้านความหมายสามารถแสดงความหมายที่แตกต่างกันได้ดังนี้ ความหมายใน (15) ก. แสดงให้เห็นว่ามีการเคลื่อนที่ กล่าวคือนกบินอยู่บนท้องฟ้าด้วยตัวของมันเอง และยังขยายความหมายไปถึงการไม่สัมผัสกับพื้นดินอีกด้วย ความหมายใน (15) ข. แสดงถึงผู้กระทำ (agent) คือนักบิน (The pilot) ที่ทำให้วัตถุคือเครื่องบิน (the plane) เกิดการเคลื่อนที่บนท้องฟ้า ความหมายใน (15) ค. แสดงถึงผู้กระทำ (agent)

เช่นเดียวกัน แต่ผู้กระทำ (เด็ก) เป็นผู้ควบคุมว่าให้ลอยขึ้นไปตามลม และความหมายใน (15) ง. แสดงถึงการเคลื่อนไหวเช่นกัน แต่มีอาร์กิวเมนต์ (argument) เป็นผู้ได้รับผลจากการกระทำ ในความหมายนี้ได้แก่ ธง (the flag) จะพัดปลิวไปตามทิศทางของลม

ในเกณฑ์ข้อที่สองว่าด้วยเกณฑ์การอธิบายด้านมโนทัศน์ กล่าวคือ ความหมายที่แตกต่างกันจะต้องมีการอธิบายมโนทัศน์ที่ต่างกันด้วย ในตัวอย่าง (15) สามารถอธิบายการจำกัดประเภทของวัตถุที่มีการใช้กับคำว่า fly ในตัวอย่าง (15) ก.สามารถชี้เฉพาะกับสรรพสิ่งที่มีการเคลื่อนที่ไปในอากาศด้วยตัวของมันเองเท่านั้น ในตัวอย่าง (15) ข.ชี้เฉพาะกับผู้กระทำ (agent) ที่ขับเคลื่อนวัตถุไปในทางอากาศ ดังนั้นความหมายนี้ขึ้นอยู่กับผู้กระทำที่บังคับหรือทำให้วัตถุเคลื่อนที่ได้ ในตัวอย่าง (15) ค.ถูกจำกัดทางความหมายระหว่างผู้กระทำและพื้นดินที่ต้องสัมผัสกัน และทำให้วัตถุลอยไปในอากาศได้ ความหมายนี้จะใช้สำหรับว่าและเครื่องบินแบบจำลอง ส่วนตัวอย่าง (15) ง.แสดงความสัมพันธ์กับวัตถุที่ถูกแขวนไว้กับลม แต่ก็ยังคงสัมผัสกับพื้นดิน เพราะจะต้องผูกติดกับวัตถุ (เสาหรือหลักที่มั่นคง) ความหมายนี้อาจใช้กับธงหรือผ้าพันคอก็ได้

ในส่วนเกณฑ์ข้อที่สามพบว่ามีความแตกต่างทางไวยากรณ์ที่ส่งผลต่อความหมาย อย่างเห็นได้ชัด ตัวอย่าง (15) ก.และ (15) ง. fly เป็นอกรรมกริยาทั้งสองประโยคนี้อาจไม่สามารถใช้กรรมตรงได้ (direct object) ส่วน (15) ข.และ (15) ค. fly เป็นสกรรมกริยา ตัวอย่าง (15) ก.และ (15) ง. จึงไม่มีความหมายแสดงถึงผู้กระทำ (agent) ที่ต้องทำให้วัตถุเคลื่อนที่ ในขณะที่ (15) ง. fly แสดงให้เห็นว่าอกรรมกริยา (unaccusative verb) ต้องการอาร์กิวเมนต์จำนวน 1 อาร์กิวเมนต์เท่านั้น แต่อาร์กิวเมนต์เป็นผู้ได้รับผลจากการกระทำ เป็นสิ่งไม่มีชีวิตเกิดในตำแหน่งกรรมซึ่งจะย้ายไปอยู่ในตำแหน่งประธาน

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ได้ศึกษาพหุหน้าที่เกี่ยวกับคำศัพท์อวัยวะในร่างกาย เช่น งานวิจัยของ Yetong (2014) ได้ศึกษาพหุหน้าที่เกี่ยวกับคำศัพท์อวัยวะในร่างกายของคำว่า tou (หัว) และ yan (ตา) ในภาษาจีนโดยแยกการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ในส่วนแรกวิเคราะห์ความหมายของคำว่า หัว พบว่ามีลักษณะการปรากฏ 2 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

1. ความหมายตามตัวอักษร และความหมายที่ขยายออกไป (literal and extended meanings) ในความหมายตรงตามตัวอักษรของคำว่า หัว คือส่วนบนของร่างกายมนุษย์ ได้แก่ คอ ผม สมอง ใบหน้า เป็นความหมายประจำรูป ที่ไม่ใช่ความหมายในเชิงเปรียบเทียบพิจารณา ตัวอย่างการใช้ความหมายตรงตามตัวดังตัวอย่าง

1. ความหมาย “พยักหน้า”

点 头

dian tou

nod head

“to nod one’s head”

2. ความหมาย “ส่ายหัว”

摇头

Yao tou

shake head

“to shake one’s head”

3. ความหมาย “เงยหน้า”

抬头

tai tou

raise head

“to raise one’s head”

4. ความหมาย “ก้มหน้า”

低头

di tou

lower head

“to lower one’s head”

ส่วนความหมายที่ขยายออกไปอีก 12 ความหมายดังนี้

1. ความหมาย “ด้านบนหรือด้านล่างของบางสิ่ง” (the top or the bottom of something) เช่น ตัวอย่างความหมาย บนยอดเขา

山头

shan tou

mountain head

“the top of a mountain”

2. ความหมาย “จุดเริ่มต้นหรือจุดสิ้นสุดของบางสิ่ง” (the beginning or the end of something) เช่น ตัวอย่างเริ่มต้นของการพูด

话 头

hua tou

talk head

“the beginning of the talk”

3. ความหมาย “ส่วนปลายของบางสิ่งบางอย่าง” (the stump of something) เช่น ตัวอย่าง ปลายดินสอ

铅笔 头

Qianbi tou

pencil head

“the stump of a pencil”

4. ความหมาย “ด้านหนึ่ง หรือแง่มุมหนึ่ง” (the side or aspect) เช่น ตัวอย่างสนใจเพียงด้านเดียว

只 顾 一 头

Zhi gu yi tou

only care about one head

“to care about only one side (of something)”

5. ความหมาย “ที่หนึ่ง” ใช้กล่าวถึงสิ่งที่สำคัญ (first) เช่น ตัวอย่าง ห้องโดยสารชั้นหนึ่ง

头 等 舱

tou deng cang

head class cabin

“the first-class cabin”

6. ความหมาย “อยู่ข้างหน้า” เช่น ตัวอย่าง รถนำ

头 车

tou che

head car

“the lead car”

7. ความหมาย “ครั้งแรก” ใช้กล่าวถึงคุณภาพหรือความสำคัญ เช่นตัวอย่างการ
แต่งงานครั้งแรก

头 婚
tou hun
head marriage
“the first marriage”

8. ความหมาย “ก่อนหน้า” เช่นตัวอย่าง เมื่อวันก่อน

头 天
tou tian
head day
“the previous (or last) day; yesterday”

9. ความหมาย “ก่อน” เช่น ก่อนเจ็ดโมง

头 七 点
tou qi dian
head seven o'clock
“before seven o'clock”

10. ความหมาย “เส้นผมของคน” เช่นตัวอย่าง หวีผม

梳 头
Shu tou
comb head
“to comb one’s hair”

11. ความหมาย “ใจ” ใช้กล่าวถึง ความนึก คิด

头 脑
tou nao
head brain
“the mind”

12. ความหมาย “ผู้นำ” เช่นตัวอย่าง ใช้สำหรับผู้นำกลุ่มหรือองค์กร

头 领

tou ling

head lead

“the leader (of a group or an organization)”

ในส่วนความหมายของคำว่าตาพบลักษณะการปรากฏเช่นเดียวกับคำว่าหัว กล่าวคือพบความหมายตามตัวอักษร และความหมายที่ขยายออกไปดังนี้

1. ความหมายตามตัวอักษรหมายถึง สิ่งที่มีลักษณะเป็นทรงกลมได้แก่ ดวงตาของมนุษย์สามารถแสดงรูปภาพนี้ได้ดังนี้

1. ความหมาย “ปิดตา”

闭 眼

Bi yan

close eye

“to close one’s eyes”

2. ความหมาย “หรี่ตา”

眯 眼

mi yan

narrow eye

“to narrow one’s eyes”

3. ความหมาย “กระพริบตา”

眨 眼

zha yan

blink eye

“to blink one’s eyes”

4. ความหมาย “ต่อหน้าต่อตา”

眼 前

yan qian

eye front

“the front of one’s eyes”

5. ความหมาย “ใต้ดวงตา”

眼 下

yan xia

eye bottom

“the bottom of one’s eyes”

นอกจากความหมายตรงตามตัวอักษรที่เกี่ยวกับดวงตาของร่างกายแล้วยังสามารถขยายออกไปอีก 9 ความหมาย

1. ความหมาย “รูที่เล็กและกลมของบางสิ่งบางอย่าง” (the small and round hole of something) เช่น รูเข็ม ดังตัวอย่าง

针 眼

zhen yan

needle eye

“the aperture of a needle”

2. ความหมาย “กลองในละครโอเปร่าจีนดั้งเดิม” (the drum in the traditional Chinese opera) กล่าวคือกลองเป็นสิ่งที่มีรูปร่างคล้ายตาใช้ในเชิงเปรียบเทียบถึงการกระทำและคำพูด

一 板 三 眼

yi ban san yan

one allegro three eye

“to beat allegro once and then drum three times”

จากความหมายที่สองใช้เครื่องดนตรี 2 ชนิด คือ allegro และ drum ใช้ตีเพื่อคุมจังหวะให้เป็นท่วงทำนอง ใช้ในเชิงเปรียบถึงการกระทำและคำพูดต้องไปด้วยกัน และยังใช้กล่าวถึงบุคคลที่มีความรอบคอบและมีระเบียบในการทำงานบางอย่าง

3. ความหมาย “ตา” ใช้ในการเล่นเกม (the eye in the game of go) เช่น มีสองตาดันจิงชนะ

这 有 两 个 眼 所 以 活 了。

zhe you liang ge yan suoyi huo le

this have two CL eye therefore win ASP

“There are two eyes, therefore (I) won.”

4. ความหมาย “จุดสำคัญของบางสิ่ง” (the crux or key point of something) เช่น ประเด็นสำคัญของคำถาม

题 眼

ti yan

question eye

“the key point of a question”

5. ความหมาย “องค์ประกอบของม่านตา” (the eye’s component iris or sclera) เช่น ดวงตาของเธอกลายเป็นสีแดงเพราะร้องไห้

她的 眼睛 哭 红 了。

tade yanjing ku hong le

her eye cry red ASP

“Her eyes become red because of crying.”

6. ความหมาย “นักสืบ” (a detective) เช่น ใช้ตาแทนบุคคลในการค้นหา

眼 目

yan mu

eye eye

“the detective”

7. ความหมาย “เห็น” (to see) เช่น เห็นบางสิ่งบางอย่าง

看 一 眼

Kan yi yan

see one eye

“to see (something)”

8. ความหมาย “อารมณ์” (the emotion) เช่น โกรธ

怒 目

nu mu

angry eye

“be angry”

9. การรับรู้หรือมุมมอง (the perception or perspective) เช่น ดวงตาที่คมชัด สายตากว้างไกล

眼	光	锐利
Yan	guang	ruili
Eye	light	sharp-pointed
“the sharp eyes”		

จากการปรากฏของอวัยวะในร่างกายของคำว่า หัวและตาในภาษาจีนแสดงให้เห็นว่าการมีหลายความหมายก็เป็นปรากฏการณ์ทางมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ได้ โดยที่ความหมายต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันและก่อให้เกิดการขยายความหมายไปสู่ความหมายอื่น ๆ ได้เช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Georgakopoulos, Lincke, Nikiforidou, and Piata (2019) ได้ศึกษาพหุของคำกริยาการเคลื่อนไหวในภาษากรีกโบราณและภาษาอียิปต์โบราณได้มุ่งเน้นศึกษาปรากฏการณ์พหุของคำว่า bainō และ bōk พบว่าระหว่างคำว่า bainō และ bōk ซึ่งทั้งสองคำนี้มีความหมายตรงกับคำว่า go ซึ่งความหมายของคำกริยา bainō และ bōk เป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ ที่คำหนึ่งคำสามารถขยายความหมายไปสู่ความหมายอื่น ๆ ได้ และที่สำคัญความหมายของคำกริยา bainō และ bōk ใช้แสดงถึงการเคลื่อนไหว แต่ละความหมายมีการเชื่อมโยงทางความหมายที่สัมพันธ์กันดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า ความหมายของคำว่า bainō ในภาษากรีกโบราณแบ่งออกเป็น 3 ส่วนได้แก่ที่ปรากฏใน Homer (บทกวีมหากาพย์ของกรีก) คือ GO, SET OUT, MOUNT, LEAVE, MAKE GO, ในส่วนของ Euripides (ของนักเขียนบทละครชาวกรีก) ได้แก่ GO, DIE, LEAVE, COME และที่ปรากฏในส่วนของ Plato (นักปรัชญาชาวกรีก) ได้แก่ OVERSTEP, STAND ในส่วนความหมายของคำว่า bōk ที่ปรากฏในภาษาอียิปต์โบราณเช่น Coptic (เกี่ยวกับภาษาของชาวอียิปต์โบราณ) ได้แก่ GO, GO AWAY, GO AND DO, WENT AND DID, BE ON THE WAY ความหมายทั้งหมดล้วนเป็นความหมายแสดงการเคลื่อนไหว

ดังนั้นในการปรากฏของพหุคำกริยา bainō และ bōk นั้นทำให้เกิดการขยายความหมายจากความหมาย “ไป” ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานมีการขยายไปสู่ความหมายการเดินทาง การปีนเขา ออกจาก ดำเนินไป เป็นต้น สามารถแสดงให้เห็นว่าความหมายต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการเคลื่อนไหวจึงจัดให้เห็นพหุ

จากที่ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดและตัวอย่างการวิเคราะห์พหุนัยดังที่ปรากฏกับคำบุพบทและคำนามรวมถึงคำกริยาแสดงให้เห็นว่า ปรากฏการณ์ของพหุนัยเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) ซึ่งสามารถสะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ได้และความหมายต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน และในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการทั้ง 3 เกณฑ์ในการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า ใจ เพื่อให้เห็นความแตกต่างทางความหมายและความแตกต่างด้านมโนทัศน์ของคำว่าใจ ในทั้งสองศาสนา รวมถึงการปรากฏทางโครงสร้างไวยากรณ์

ในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะได้นำเสนอหัวข้อที่มีความสัมพันธ์กับปรากฏการณ์พหุนัยเนื่องจากปรากฏการณ์พหุนัยเกิดขึ้นจากกระบวนการทางปริชานที่ทำให้การมีหลายความหมายของคำ ๆ หนึ่งขยายออกไปจากความหมายพื้นฐาน (extended meanings) ทำให้เกิดความหมายใหม่ที่หลากหลาย ซึ่งความหมายเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันในเชิงอุปลักษณ์ และสามารถเชื่อมโยงไปยังความหมายอื่น ๆ ได้ ซึ่งกระบวนการทางปริชานที่ทำให้เกิดการขยายความหมายได้ ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณ์

3. อุปลักษณ์มโนทัศน์ (Conceptual Metaphor)

ในการศึกษาเรื่องอุปลักษณ์มโนทัศน์ ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวคิดของอุปลักษณ์ทั้งยุคแรก (Lakoff & Johnson, 1980) และยุคปัจจุบัน (Kövecses, 2010) (Pragglejaz, 2007) เพื่อให้เห็นมุมมองที่แตกต่างกันในการใช้ภาษาผ่านอุปลักษณ์มโนทัศน์ดังต่อไปนี้

อุปลักษณ์ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) เริ่มแรกแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่เสนอโดย Lakoff and Johnson (1980, pp. 3-4) ที่มองว่าอุปลักษณ์ปรากฏอยู่ทั่วไปในการใช้ชีวิตประจำวันทั้งในภาษา ความคิดและการกระทำไม่จำเป็นต้องแสดงการเปรียบเทียบให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น เป็น คือ ล้วนเป็นอุปลักษณ์ทั้งนั้น นอกจากนี้ยังใช้อธิบายความคิดในลักษณะเชิงเปรียบเทียบกล่าวคือสามารถสะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ได้ และก่อให้เกิดการกระทำต่าง ๆ ขึ้นซึ่งเราเรียกว่าอุปลักษณ์มโนทัศน์ (conceptual metaphor) ฉะนั้นอุปลักษณ์มโนทัศน์เกิดจากโครงสร้างทางความคิด ความเข้าใจ และการที่เราจะเข้าใจอุปลักษณ์ได้ต้องอาศัยการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ (mapping of conceptual domains) กล่าวคือการใช้ภาษาในเชิงอุปลักษณ์เป็นการถ่ายโยงความคิดระหว่างคำที่มีความหมายจากวงมโนทัศน์หนึ่งถ่ายโยงไปยังอีกวงมโนทัศน์หนึ่งในการถ่ายโยงความหมายนั้นจะมีการถ่ายโยงจากวงมโนทัศน์ต้นทาง (Source domain) ไปยังวงมโนทัศน์ปลายทาง (Target domain) ซึ่งวงมโนทัศน์ต้นทางหมายถึงความหมายเดิมก่อนที่จะนำไปเปรียบเทียบเป็นความหมายประจำคำ ส่วนวงมโนทัศน์ปลายทางจะเป็น

ความหมายใหม่ที่ต้องการจะสื่อและทำความเข้าใจ ดังนั้นวงมโนทัศน์ต้นทางจะมีความหมายเป็นรูปธรรม ส่วนวงมโนทัศน์ปลายทางจะมีความหมายเป็นนามธรรมกล่าวคืออุปลักษณะโดยส่วนมากสิ่งที่ถูกเปรียบจะเป็นนามธรรมและสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบจะเป็นรูปธรรม เช่น LOVE IS JOURNEY [ความรักคือการเดินทาง] ดังตัวอย่าง

- (17) ก. Look *how far we've come*.
 ข. We're *at a crossroads*.
 ค. We'll just have to go our *separate ways*.
 ง. We can't *turn back* now.
 จ. This relationship is a *dead-end street*.
 ฉ. Our marriage is *on the rocks*.

(Lakoff & Johnson, 1980, p. 44-45)

จากตัวอย่าง (17) พบว่ามีการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับการเดินทาง เช่น *how far we've come*, *at a crossroads*, *separate ways*, *turn back*, *going anywhere*, *dead-end street*, *on the rock*, ถ้อยคำเหล่านี้ถูกนำมาใช้เกี่ยวกับเรื่องความรักซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความคิดระหว่างวงมโนทัศน์ต้นทางคือการเดินทางที่เป็นรูปธรรมไปสู่วงมโนทัศน์ปลายทาง คือความรักที่เป็นนามธรรมจากการเปรียบเทียบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าความรักคือการเดินทางโดยมีการเปรียบเทียบให้เห็นองค์ประกอบภายในของทั้งสองมโนทัศน์สามารถแสดงการถ่ายโยงอุปลักษณะมโนทัศน์ LOVE IS JOURNEY [ความรักคือการเดินทาง] ได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง

วงมโนทัศน์ปลายทาง

การเดินทาง

ความรัก

นักเดินทาง

คู่รัก

เส้นทาง

ความสัมพันธ์ทางความรัก

แยกทาง

เลิกความสัมพันธ์ทางความรัก

เลี้ยวกลับ

ทบทวนความสัมพันธ์ทางความรัก

ทางตัน

ความสัมพันธ์ทางความรักมีอุปสรรค/ล้มเหลว

(ดัดแปลงจาก Lakoff & Johnson, 1980, p. 44-45)

นอกจากการปรากฏอุปลักษณะมโนทัศน์ [ความรักคือการเดินทาง] Lakoff and Johnson (1980, p. 90) ยังได้แสดงให้เห็นถึงมโนทัศน์ของการโต้แย้งที่ถูกนำมาเปรียบกับการ

เดินทางได้อีกด้วยพิจารณาตัวอย่างอุปลักษณณ์มโนทัศน์ ARGUMENT IS JOURNEY [การโต้แย้งคือการเดินทาง] ดังตัวอย่าง

- (18) ก. We have **set out** to prove that bats are birds.
 ข. **When we get out the next point**, we shall see that philosophy is dead.
 ค. **So far**, we've seen that no current theories will work.
 ง. We will **proceed in a step-by- step** fashion.
 จ. Our **goal** is to show that hummingbirds are essential to military defense.
 ฉ. This observation **points the way** to an elegant solution.
 ช. We have **arrived at** a disturbing conclusion.

(Lakoff & Johnson, 1980, p. 90)

จากตัวอย่าง (18) มีการใช้คำว่า set out, When we get out the next point, so far, proceed, a step-by- step, goal, points the way, arrived at คำเหล่านี้จะปรากฏในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง แต่มีการนำมาใช้ในการโต้แย้งซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความคิดระหว่างวงมโนทัศน์ต้นทางคือการเดินทางไปสู่วงมโนทัศน์ปลายทางคือการโต้แย้ง เป็นการใช้อุปลักษณณ์เชิงโครงสร้าง ทำให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาว่า การโต้แย้งคือการเดินทาง กล่าวคือสามารถแสดงให้เห็นโครงสร้างของการโต้แย้ง เช่นเดียวกับโครงสร้างของการเดินทาง ได้แก่ ผู้เดินทางกับผู้โต้แย้ง เริ่มออกเดินทางกับเริ่มการโต้แย้ง เส้นทางกับวิธีการโต้แย้ง ไปที่ละก้าวกับพูดทีละประเด็น ชี้ทางกับชี้ให้เห็นประเด็น เป็นต้น

นอกจากนี้ Lakoff and Johnson (1980, p. 4) ยังได้แสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาของคนในสังคมผู้ใช้ภาษาอังกฤษ สามารถสะท้อนระบบมโนทัศน์ของคนในสังคมนั้นได้ นอกจากอุปลักษณณ์การโต้แย้ง คือ การเดินทางแล้ว ยังสามารถสะท้อนมโนทัศน์ ARGUMENT IS WAR [การโต้แย้งคือสงคราม] ดังตัวอย่าง

- (19) ก. Your claims are **indefensible**.
 ข. He **attacked** every weak point in my argument.
 ค. His criticisms were **right on target**.
 ง. I **demolished** his argument.
 จ. I've never **won** an argument with him.
 ฉ. You disagree? Okay, **shoot!**
 ช. If you use that **strategy**, He'll **wipe** you out.

ซ. He *shot down* all of my arguments.

(Lakoff & Johnson, 1980, p.4)

จากตัวอย่าง (19) ก-ซ พบว่ามีการใช้คำศัพท์ เช่น indefensible, attacked, right on target, demolished, won, shoot, strategy, wipe, shot down โดยทั่วไปคำศัพท์เหล่านี้จะปรากฏในบริบทที่เกี่ยวกับการต่อสู้หรือการรบในสงคราม แต่มีการนำคำศัพท์ดังกล่าวไปใช้ในการโต้แย้งซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความคิดระหว่างวงมโนทัศน์ต้นทางคือสงครามไปสู่วงมโนทัศน์ปลายทางคือการโต้แย้ง เป็นการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบทำให้เห็นมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาว่าการโต้แย้งคือสงคราม เนื่องจากว่า เมื่อมีการโต้แย้งหรือการถกเถียงกันเกิดขึ้นมักมีการใช้คำว่า โจมตีด้วยคำพูด

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า Lakoff and Johnson (1980) ได้กล่าวถึงมโนทัศน์ใจ ว่าเป็นสิ่งที่มีตัวตน และต้องสัมผัสได้ ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางในการศึกษามโนทัศน์ใจในงานวิจัยนี้ พิจารณาอุปลักษณะมโนทัศน์ THE MIND IS A BRITTLE OBJECT [ใจคือวัตถุที่เปราะบาง] ดังตัวอย่าง

(20) ก. Her ego is very *fragile*.

ข. He *broke* under cross-examination.

ค. The experience *shattered* him.

ง. His mind *snapped*.

(Lakoff & Johnson. 1980, p. 28)

จากตัวอย่าง (20) ก.-ง. คำว่า fragile, broke, shattered, snapped เป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการแตกหักของวัตถุแต่ถูกนำมาใช้กล่าวถึงใจของมนุษย์ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความคิดระหว่างวงมโนทัศน์ต้นทาง คือวัตถุสิ่งของที่เป็นรูปธรรมไปสู่วงมโนทัศน์ปลายทางคือใจซึ่งเป็นนามธรรม จากการเปรียบเทียบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาที่มองว่าใจของมนุษย์เรานั้นเป็นวัตถุสามารถแตกหักหรือเปราะบางได้ ฉะนั้นอุปลักษณะจึงไม่ใช่เรื่องของภาษาเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดของมนุษย์ที่สะท้อนออกมาจากรูปภาษา ซึ่งการใช้ภาษาของคนในสังคมสามารถบอกให้เราได้ว่า ในแต่ละสังคมนั้น ๆ มีระบบความคิดเป็นอย่างไร และสะท้อนความคิดของคนในสังคมนั้น ๆ ได้ดังตัวอย่างข้างต้นที่ได้อธิบายมโนทัศน์ของคนที่ใช้ภาษาอังกฤษโดยวิเคราะห์จากภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งในหัวข้อต่อไปจะได้กล่าวถึงงานวิจัยที่ศึกษาอุปลักษณะใจ ในภาษาอื่น ๆ โดยใช้แนวคิด Lakoff and Johnson (1980) และ (Kövecses (2010) มีรายละเอียดดังนี้

3.1 อุปลักษณ์ ใจ ที่ปรากฏในภาษาอื่นๆ

ในการปรากฏอุปลักษณ์ใจในภาษาอื่นๆ เช่นในภาษาจีน ภาษาเปอร์เซีย ภาษาอังกฤษ ที่สามารถสะท้อนระบบความคิดของคนในแต่ละสังคมที่แตกต่างกันดังนี้

การศึกษามโนทัศน์ของคนที่อยู่ในสังคมจีนที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาในเรื่องของ ใจ เช่นกัน (Yu, 2003, 2009) ตามที่ Yu (2009) ได้ศึกษามโนทัศน์ของคำว่า Xin (ใจ) ในภาษาจีน โดยมุ่งศึกษาข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ของปรัชญาจีนและการแพทย์แผนจีน พบคำว่า ใจ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. ตามตำราการแพทย์แผนจีน ได้แก่ ใจมีหน้าที่ควบคุมการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย และควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และสติของมนุษย์

2. ปรัชญาจีนโบราณกล่าวว่าใจ เสมือนสิ่งที่คิดและให้เหตุผล จะรวมทุกสิ่งอยู่ในตัวมนุษย์ เช่น ความปรารถนา อารมณ์ ความรู้สึกสัญชาตญาณเหตุผลและความคิด และเมื่อมีการนำคำว่า ใจ มาศึกษาในด้านอุปลักษณ์มโนทัศน์แสดงให้เห็นว่า ใจ เป็นนายของกายซึ่งทำให้เข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมของจีนและทำความเข้าใจกับแนวคิดในปัจจุบันว่า ใจ เป็นศูนย์กลางของความคิดซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากความเชื่อทางวัฒนธรรม เช่น ปรัชญาจีน เชื่อว่าใจ เป็นนายของร่างกายและวิญญาณเป็นสมบัติของใจ ส่วนการแพทย์แผนจีนเชื่อว่า อารมณ์มีความเกี่ยวข้องกับตับนั่นคือความโกรธ หัวใจทำให้เกิดความสุข ม้ามจะทำให้คิดมาก ปอดทำให้เกิดความเศร้าและไตทำให้เกิดความกลัว สามารถสะท้อนอุปลักษณ์มโนทัศน์ดังนี้

1. Heart as a container [ใจคือภาชนะ]

Zhe shi fa zi shen-xin de xiyue.

This is arise from deep-heart MOD joy

'This is the joy that has arisen from the depth of the heart.'

“นี่คือความสุขที่ได้เกิดขึ้นจากความลึกของหัวใจ” หมายถึงส่วนหนึ่งของหัวใจ ระดับความลึก ตื้น ในความหมายนี้ใจคือภาชนะสำหรับเก็บอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งลักษณะของภาชนะอาจลึก ตื้น หนา บาง หรือกว้าง แคบ

2. Heart as the centre of thoughts and ideas [ใจคือศูนย์กลางของความคิดและความรู้สึก]

Zhe-ge wenti yizhi ya zai tade xin-tou.
this-CL question constantly weigh on her heart-top

'This question has always been weighing on her mind.'

“คำถามนี้ซึ่งใจเธออยู่เสมอ” การใช้คำว่า ซึ่งน้ำหนักเข้ามาประกอบเพื่อทำให้น้ำหนักโดยใช้เครื่องซึ่งเป็นตัววัด นั่นก็คือการซึ่งใจ เป็นการคิดให้แนวก่อนที่จะตัดสินใจ

3. Heart as the locus of one's true self [ใจคือที่ตั้งแห่งตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์]

Cu-xin de jiaoshiyuan duiyu gongzhong shi yi zhong weixian.
thick-heart MOD driver to public is a kind danger
'A careless driver is a danger to the public.'

“คนขับรถที่ไม่เอาใจใส่ (ประมาท) เป็นอันตรายต่อสาธารณชนได้” ในความหมายนี้เมื่อเราตั้งอยู่ในความประมาทเดินเล่นในการขับรถ อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลอื่นได้ในความหมายนี้ จึงแสดงถึงความสำนึก รู้สึกผิดชอบชั่วดีของคนเรา ฉะนั้นมโนทัศน์ของคำว่า Xin (ใจ) ในภาษาจีนในเชิงประวัติศาสตร์พบว่าเป็นศูนย์กลางของความคิดซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากความเชื่อทางวัฒนธรรม ได้แก่ ปรัชญาจีนและการแพทย์จีน ส่วนใจในภาษาปัจจุบันมีลักษณะที่คล้ายกันในเชิงประวัติศาสตร์สะท้อนให้เห็นว่าใจเป็นที่ตั้งของความคิด และอารมณ์ ความรู้สึก

ในขณะทำงานวิจัยของ Yu (2003) ได้ศึกษาอุปลักษณะความคิดในภาษาจีนที่แสดงให้เห็นว่าความคิดและอารมณ์เกิดขึ้นที่ใจ และใจนั้นสามารถควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์ และความรู้สึกของมนุษย์ได้ เนื่องจากว่าความคิดมีความสัมพันธ์กับร่างกายของมนุษย์ (embodied mind) สามารถแบ่งความคิดออกเป็น 2 ประเภทคือ ความคิดคือการเคลื่อนไหว และความคิดคือการเห็น คำอุปลักษณะทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์กันและมีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากบางครั้งการมองเห็นเป็นที่เข้าใจกันในแง่ของการเคลื่อนไหวในจุดที่เรามอง ซึ่งจะเคลื่อนย้ายจากการมองไปสู่เป้าหมาย ด้วยเหตุผลนี้อุปลักษณะทั้งสองปรากฏในลักษณะต้นทาง เส้นทาง ปลายทาง (SOURCE-PATH-GOAL) ซึ่งมีสิ่งทีเคลื่อนที่ไปจาก A ไปหา B กล่าวคือสิ่งเคลื่อนที่จะต้องผ่านสิ่งกีดขวางเพื่อไปที่ B ซึ่งจะทำให้ความสำคัญกับคำกริยา เห็น ที่หมายถึง คิด ในขณะที่อีกแง่มุมหนึ่งการคิดก็เป็นการเคลื่อนไหวสำหรับใช้ในการคิดที่เกิดร่วมกับสิ่งที่เคลื่อนไหวในเชิงพื้นที่ เช่น คิดว่าจะมา คิดว่าจะไป (xiang-lai xiang-qu) ความหมายก็คือการตัดสินใจหรือการพิจารณานั้นเอง ดังตัวอย่างอุปลักษณะมโนทัศน์ต่อไปนี้

1. THINKING IS MOVING [การคิดคือการเคลื่อนไหว] เช่น การฝึกคิด คิดถึง คิดออก แสดงให้เห็นว่าการขยายความคิดออกไปเปรียบความคิดเหมือนเส้นทางที่เคลื่อนไปตามเส้นทางและไปสู่ตำแหน่งที่ต้องการ ลักษณะของความคิดก็คือลักษณะที่เคลื่อนไหวอาจมีอุปสรรคที่ขัดขวางในการคิดและการคิดนั้นอาจประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จก็ได้

2. THINKING IS SEEING [การคิดคือการเห็น] เป็นการกระทำทางใจกล่าวคือการคิดถือว่าการสร้างมโนทัศน์เหมือนกับคำว่ากระทำทางกายคือการมองเห็น ได้แก่ มองไปที่ใดที่หนึ่งหรือมองสิ่ง ๆ หนึ่ง หรือเกิดมูมมองหนึ่ง เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่มองเห็น (ภาพ) และเชิงพื้นที่ ซึ่งตั้งอยู่ ณ จุดใดจุดหนึ่งของพื้นที่นั้น กล่าวคือคนที่มีมูมมองเฉพาะวัตถุหนึ่ง ๆ จะกำหนดรูปร่างความประทับใจ หรือ ความคิดเห็นของวัตถุหนึ่ง ๆ ได้

Yu (2003) ยังได้แสดงความคิดเห็นอีกว่าในภาษาจีนการคิดเป็นกระบวนการสร้างมโนทัศน์ที่เกิดขึ้นที่ใจเช่นเดียวกับสมอง อาจสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบวัฒนธรรมจีนที่ว่าใจสั่งการทางกายหรือทางความคิดและควบคุมสมอง ฉะนั้นคำว่า Xin (ใจ) หมายถึงหัวใจสูบฉีดเลือด และหมายถึง ใจ ที่แสดงถึงความรู้สึก นึก คิด ซึ่งแนวคิดในเรื่องของคำว่า ใจ ในภาษาจีนนั้นแตกต่างจากความเชื่อแบบตะวันตกที่เชื่อว่าหัวใจคือที่ตั้งแห่งอารมณ์ เมื่อเทียบต่างกับใจคือที่ตั้งแห่งความคิด ซึ่งแนวคิดระหว่างจีนกับแนวคิดของอังกฤษตามกระบวนการอุปลักษณะมโนทัศน์จะอยู่ที่กึ่งกลางของคำว่า THE MIND IS A BODY [ใจคือร่างกาย] ยิ่งไปกว่านั้น ทั้งจีนและอังกฤษแสดงเหตุผลที่คล้ายกันของการเคลื่อนไหวเชิงพื้นที่และการมองเห็นในขอบเขตที่เป็นนามธรรมของใจและการกระทำทางใจ ฉะนั้นทั้งสองภาษาจะต้องมีการเชื่อมโยงทางความคิดที่เหมือนกันผ่านการถ่ายโยงมโนทัศน์จากวงมโนทัศน์ต้นทาง (BODY) ไปยังวงมโนทัศน์ปลายทาง (MIND) เพื่อแสดงถึงองค์ประกอบภายในของทั้ง 2 วงมโนทัศน์ของคำว่า ใจคือร่างกาย กล่าวคือใจต้องอาศัยร่างกายในการเป็นอยู่ และใจจะเรียนรู้ผ่านกาย

นอกจากพบบมโนทัศน์ของคนที่อยู่ในสังคมจีนแล้ว ยังพบบมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาเปอร์เซียอีกด้วย เช่น งานวิจัยของ Sharifian (2008) ได้ศึกษากระบวนการสร้างมโนทัศน์ของคำว่า del (ใจ) ในภาษาเปอร์เซียซึ่งมีลักษณะที่สอดคล้องกับ Yu (2009) ที่กล่าวว่า กระบวนการสร้างมโนทัศน์ของมนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทางร่างกายกล่าวคือร่างกายเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการทางความคิด ที่มีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกและสติปัญญาหรือจิตวิญญาณ ซึ่งกระบวนการทางความคิดของคำว่าใจเป็นเหมือนภาษาจะสะท้อนให้เห็นรูปภาพที่สามารถเติมเต็มได้ มีลักษณะเป็นด้านล่างและด้านบน รวมไปถึงลักษณะแคบและทำให้เกิดความหนาแน่นได้ เช่น เป็นภาชนะ

รองรับอารมณ์ ความปรารถนา ความอดทน ความกล้าหาญ ความเมตตา รวมถึงเป็นที่ตั้งของ อารมณ์ความรู้สึกและความปรารถนา และเป็นศูนย์กลางของความคิดและความทรงจำ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ใจคือศูนย์กลางด้านบุคลิก (personality) เกิดขึ้นในรูปแบบทางวัฒนธรรมที่ได้จากการแพทย์แบบดั้งเดิมของอิหร่านและระบบความเชื่อทางจิตวิญญาณของชาวเปอร์เซียอีกด้วย

ดังนั้นจากงานวิจัยของ Sharifian (2008) และ Yu (2009) ที่สะท้อนให้เห็นว่า ใจ ก็มี ความสัมพันธ์กับร่างกายกล่าวคือร่างกายเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการทางความคิด และเป็น ที่ตั้งของอารมณ์ ความรู้สึก ดังที่ Lakoff and Johnson (1980) ได้กล่าวถึงเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก เช่น ความสุข ความทุกข์ก็เกี่ยวข้องกับใจที่มีการเปรียบเทียบให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยพิจารณา จากรูปภาษาที่ใช้บอกในเรื่องทิศทาง เช่น ขึ้น ลง เข้า ออก นำมาเป็นแบบเปรียบเทียบกับความสุขและความทุกข์มีลักษณะเชิงทิศทางขึ้น ลง สามารถสะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ HAPPY IS UP [มีความสุข คือ ทิศทางขึ้น] ดังตัวอย่าง

- (21) ก. I'm feeling *up*.
 ข. My spirits *rose*.
 ค. You're in *high* spirits.
 ง. Thinking about her always gives me a *lift*.

(Lakoff & Johnson, 1980, p.15)

จากตัวอย่าง (21) พบคำศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับทิศทาง เช่น up, rose, high, lift ล้วนเป็น คำศัพท์ที่ใช้ในเรื่องของทิศทางขึ้น แต่มีการนำมาใช้เพื่อแสดงมโนทัศน์ของความสุข สังเกตได้ว่า เรื่องที่เกี่ยวกับความสุขจะใช้คำศัพท์แสดงความหมายในทิศทางขึ้น ส่วนเรื่องเกี่ยวกับความทุกข์ เช่น เสียใจ เราจะใช้คำศัพท์แสดงความหมายในทิศทางลงสามารถสะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ SAD IS DOWN [เสียใจคือทิศทางลง] ดังตัวอย่าง

- (22) ก. I'm feeling *down*.
 ข. I'm *depressed*.
 ค. He's really *low* these days.
 ง. I *fell* into a depression.
 จ. My spirits *sank*.

(Lakoff & Johnson, 1980, p.15)

จากตัวอย่าง (22) พบคำว่า down, depressed, low, fell, sank ล้วนเป็นคำศัพท์ที่ใช้ในเรื่องของทิศทางลง แต่ถูกนำมาใช้เพื่อแสดงมโนทัศน์เกี่ยวกับความทุกข์การปรากฏลักษณะนี้มีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางร่างกาย เนื่องจากมนุษย์มองว่า เมื่อเวลาเราไม่สบายกาย ไม่สบายใจ มีความเศร้าโศก เสียใจ หดหู่ ร่างกายจะเป็นไปในทิศทางลง ตรงกันข้ามกับ ความสุข ร่างกายของเราก็จะเป็นไปในทิศทางขึ้น กล่าวคือผู้มีชีวิตชีวา สดชื่น ฉะนั้นเราสามารถทำความเข้าใจกับมโนทัศน์ความสุข ความทุกข์ด้วยถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวกับทิศทางขึ้นและทิศทางลง นอกจากอุปลักษณะที่เกี่ยวกับใจแล้ว ผู้วิจัยยังพบอุปลักษณะอื่น ๆ ที่สามารถสะท้อนระบบความคิดของคนในสังคมได้ดังนี้

3.2 อุปลักษณะอื่นๆ

นอกจากอุปลักษณะที่แสดงมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นยังมีมโนทัศน์ที่น่าสนใจที่ Lakoff and Johnson (1980, p. 7) ได้แสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาของคนในสังคมที่ใช้ภาษาอังกฤษใช้ในชีวิตประจำวันสามารถสะท้อนระบบมโนทัศน์ของคนในสังคมนั้นได้ เช่น มโนทัศน์เรื่องเวลาที่คนในสังคมอังกฤษมักจะมองมโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องเวลาว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีค่าจึงสะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ TIME IS MONEY [เวลาคือเงินทอง] ดังตัวอย่าง

- (23) ก. You're *wasting* my time.
 ข. This gadget will *save* you hours.
 ค. I don't *have* the time to give you.
 ง. How do you *spend* your time these days?

(Lakoff & Johnson, 1980, pp. 7-8)

จากตัวอย่าง (23) พบคำศัพท์ wasting, save, have, spend เป็นคำศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับเวลาแต่ถูกนำมาใช้กับเรื่อง เงิน ทอง ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความคิดระหว่างวงมโนทัศน์ต้นทางคือเงิน ทองที่เป็นรูปธรรมถ่ายโยงไปสู่วงมโนทัศน์ปลายทางคือ เวลา จากการเปรียบเทียบดังกล่าว เวลาถูกมองว่าเป็นสิ่งที่มีค่าจึงสะท้อนระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาได้ว่า เวลาคือเงินทอง

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นแนวคิดอุปลักษณะของ Lakoff and Johnson (1980) ดังที่ปรากฏในหนังสือ Metaphors we live By พบว่าอุปลักษณะไม่ได้เป็นเรื่องของภาษาเท่านั้นอุปลักษณะก็คือสิ่งที่เราใช้ในชีวิตประจำวันนั่นเอง ซึ่งต่างจากแนวคิดเดิมที่เชื่อว่าอุปลักษณะนั้นจะต้องเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างจินตนาการในบทกวีซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับความคิดและการกระทำจะมีลักษณะการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งมักจะปรากฏในรูปแบบ A is B เท่านั้น

ในส่วนอีกมุมมองหนึ่งที่นักภาษาศาสตร์ปริชานอย่าง Kövecses (2002,2010) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับอุปลักษณณ์ว่า ไม่ใช่ปรากฏเพียงรูปภาพเท่านั้น แต่ปรากฏในระดับความคิดด้วยซึ่งอุปลักษณณ์สามารถสะท้อนให้เห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณณ์ และการที่เราจะเข้าใจอุปลักษณณ์ได้นั้น เราต้องทำความเข้าใจวงมโนทัศน์หนึ่งจากอีกวงมโนทัศน์หนึ่งกล่าวคือเราต้องอาศัยวงมโนทัศน์ที่มีความเป็นรูปธรรมมากกว่ามาอธิบายเพื่อให้เข้าใจวงมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมซึ่งวงมโนทัศน์ที่เป็นแบบเปรียบเทียบเราเรียกว่าวงมโนทัศน์ต้นทาง ส่วนวงมโนทัศน์ที่ถูกเปรียบเทียบเรียกว่าวงมโนทัศน์ปลายทางพิจารณาอุปลักษณณ์มโนทัศน์ THEORIES ARE BUILDINGS [ทฤษฎีคือสิ่งก่อสร้าง] ดังตัวอย่าง

- (24) ก. Is that the *foundation* for your theory?
 ข. The theory needs more *support*.
 ค. We need to *construct* a strong argument for that.
 ง. We need to *buttress* the theory with *solid* arguments.
 จ. The theory will *stand or fall* on the *strength* of that argument
 ฉ. So far we have *put together* only the *framework* of the theory.

(Kövecses, 2010, p. 6)

จากตัวอย่าง (24) พบคำว่า foundation, support, construct, buttress, solid, stand or fall, strength, put together, framework คำเหล่านี้เป็นคำศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับการก่อสร้าง แต่ถูกนำมาใช้เกี่ยวกับเรื่องทฤษฎี เนื่องจากทฤษฎีกับสิ่งก่อสร้างมีลักษณะคล้ายกันตรงที่ว่า ทฤษฎีต้องมีรากฐาน มีคนคอยสนับสนุน ช่วยสร้างให้แน่นอนหนาจะตั้งอยู่ได้หรือไม่ได้นั้น ขึ้นอยู่กับความมั่นคงแข็งแรงเช่นเดียวกับสิ่งก่อสร้างที่จะต้องม็โครงสร้างเหมือนกัน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความคิดระหว่างวงมโนทัศน์ต้นทางคือ สิ่งก่อสร้าง ถ้ายโยงไปสู่วงมโนทัศน์ปลายทางคือทฤษฎี จากการเปรียบเทียบดังกล่าวสามารถสะท้อนระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาได้ว่าทฤษฎีคือสิ่งก่อสร้าง

นอกจากนี้ Kövecses (2010) ยังแสดงให้เห็นว่าอุปลักษณณ์สามารถสะท้อนให้เห็นระบบความคิดของมนุษย์ในเรื่องขององค์กรทางสังคมกับพืชกล่าวคือพืชเป็นแบบเปรียบเทียบองค์กรทางสังคมเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบสามารถสะท้อนอุปลักษณณ์มโนทัศน์นี้ได้ดังนี้

SOCIAL ORGANIZATIONS ARE PLANTS [องค์กรทางสังคมคือพืช] พิจารณา

ในตัวอย่าง

- (25) ก. He works for the local *branch* of the bank.
 ข. Our company is *growing*.
 ค. They had to *prune* the workforce.
 ง. The organization was *rooted* in the old church.
 จ. There is now *a flourishing* black market in software there.
 ฉ. His business *blossomed* when the railways put his establishment within reach of the big city.
 ช. Employers *reaped* enormous benefits from cheap foreign labour.

(Kövecses, 2010, p. 10)

จากตัวอย่าง (25) พบว่ามีการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับพืช ได้แก่ branch, growing, prune, rooted, flourishing, blossomed, reaped ซึ่งคำเหล่านี้ถูกนำมาใช้ในเรื่องขององค์กรทางสังคม กล่าวคือเป็นการเชื่อมโยงความคิดระหว่างวงมโนทัศน์ต้นทางคือพืช ถ่ายโยงไปยังวงมโนทัศน์ปลายทางคือองค์กรทางสังคมโดยมีการเปรียบเทียบให้เห็นองค์ประกอบภายในของทั้งสองวงมโนทัศน์ เช่น พืชกับองค์กรทางสังคม ส่วนของพืชกับส่วนขององค์กร การเจริญเติบโตของพืชกับการพัฒนาขององค์กร การเอาส่วนหนึ่งของพืชออกกับการลดขนาดของธุรกิจขององค์กร รากของพืช กับต้นกำเนิดขององค์กร การออกดอกกับช่วงเวลาขององค์กรประสบความสำเร็จ ผลของพืชกับผลกำไรขององค์กร จากการเปรียบเทียบดังกล่าวสามารถสะท้อนระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาได้ว่า องค์กรทางสังคมคือพืช และยังมีอีกตัวอย่างหนึ่งที่ Kövecses (2010) พยายามอธิบายให้เห็นโครงสร้างอุปลักษณะในระหว่างแบบเปรียบกับสิ่งที่ถูกเปรียบ เช่น แบบเปรียบ ได้แก่ อาหาร จะมีความเป็นรูปธรรมมากกว่าสิ่งที่ถูกเปรียบ ได้แก่ ความคิด สามารถสะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ IDEAS ARE FOOD [ความคิดคืออาหาร] ดังตัวอย่าง

- (26) ก. There are too many facts here for me to *digest* them all.
 ข. I just can't *swallow* that claim.
 ค. Let me *stew* over that for a while.
 ง. That's *food* for thought.
 จ. She *devoured* the book.

ฉ. Let's let that idea *simmer on the back burner* for a while.

(Kövecses, 2010, p. 7)

จากตัวอย่าง (26) พบการใช้คำว่า digest, swallow, stew, food, devoured, simmer on the back burner ซึ่งคำเหล่านี้จะใช้เกี่ยวกับอาหาร แต่ถูกนำมาใช้เกี่ยวกับเรื่อง ความคิด โดยมีการเปรียบเทียบให้เห็นองค์ประกอบภายในของทั้งสองมโนทัศน์ การคิดกับการกิน การคิดดีกับการกินอาหารที่มีประโยชน์ ความคิดที่ถูกรบกวนกับอาหารที่น่าขยะแขยง การเคี้ยวกับการคิด ทบทวน การคิดวิเคราะห์กับการย่อยอาหาร จากการเปรียบเทียบดังกล่าวสามารถสะท้อนระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาได้ว่า ความคิดคืออาหาร

จากที่ได้แสดงแนวคิดอุปลักษณมโนทัศน์ข้างต้น (Lakoff & Johnson, 1980 ;Kövecses, 2002) ยังมีกลุ่มนักภาษาศาสตร์ปริชานที่ให้ความสนใจกับอุปลักษณโดยสร้างขั้นตอนการระบุอุปลักษณให้มีความชัดเจนและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการระบุถ้อยคำอุปลักษณในยุคนั้น ยังไม่มีความชัดเจน ซึ่งทำให้เกิดข้อสงสัยในการระบุถ้อยคำอุปลักษณว่ามีความถูกต้องมากน้อยเพียงใด นักภาษาศาสตร์ปริชานกลุ่มนี้ใช้ชื่อว่า PRAGGLEJAZ (2007, pp. 4-13) ที่ได้นำเสนอขั้นตอนในการระบุถ้อยคำอุปลักษณให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และมีเป้าหมายหลักเพื่อจัดหาเครื่องมือให้กับผู้ศึกษาอุปลักษณได้นำไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยได้อย่างเหมาะสมกับบริบท ซึ่งพวกเขาเรียกว่า "ขั้นตอนการระบุอุปลักษณ" (metaphor identification procedure หรือ MIP) มีขั้นตอนและคำอธิบายดังนี้

1. อ่านข้อความทั้งหมดเพื่อทำความเข้าใจความหมาย
 2. แบ่งคำออกทั้งหมดที่ปรากฏในข้อความ
 3. พิจารณาคำทั้งหมดที่ปรากฏในข้อความทั้งด้านหน้าและด้านหลังและพิจารณาความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานซึ่งความหมายพื้นฐานจะมีความเป็นรูปธรรมมากกว่าสามารถทำความเข้าใจได้เมื่อนำความหมายมาเปรียบเทียบกัน
 4. ถ้าใช้อุปลักษณ ให้ทำเครื่องหมายที่ถ้อยคำอุปลักษณ
- พิจารณาตัวอย่างการระบุอุปลักษณ

(27) For years, Sonia Gandhi has struggled to convince Indians that she is fit to wear the mantle of the political dynasty into which she married, let alone to become premier.

(Pragglejaz, 2007, p. 4)

เมื่อพิจารณาตัวอย่าง (27) พบว่า เป็นบทความตอนหนึ่งที่น่ามาจากหนังสือพิมพ์ "The Independent" ที่มีหัวข้อกล่าวถึง "Sonia Gandhi" เป็นนักการเมืองอินเดียและได้รับการยอมรับจากชาวอินเดียในฐานะผู้นำทางการเมืองและถูกเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีในอนาคต เธอพร้อมชิงตำแหน่งและเธอได้ประณามพรรคภารตียะชนตะของนายวัชปายี

ขั้นตอนแรกอ่านข้อความทั้งหมดเพื่อทำความเข้าใจ

ขั้นตอนที่สองแบ่งข้อความทั้งหมดออกเป็นคำโดยทำเครื่องหมายวรรคตอน (slashes) ในแต่ละคำดังนี้

/ For / years / , Sonia Gandhi / has / struggled / to / convince / Indians / that / she / is / fit / to / wear / the / mantle / of / the / political / dynasty / into / which / she / married / let / alone / to / become / premier / .

ขั้นตอนที่สาม พิจารณาแต่ละคำตามลำดับ โดยเริ่มต้นจากคำแรกของประโยค และตัดสินใจในแต่ละส่วนว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทหรือไม่

จากการพิจารณาคำทั้งหมดตามขั้นตอนที่ 3 พบคำว่า struggled / fit / wear / mantle / dynasty / into / เป็นคำอุปสรรคเนื่องจากคำว่า struggled ความหมายในบริบทหมายถึง ความพยายาม ความลำบากที่จะไปถึงเป้าหมาย ซึ่งไม่ใช่ความหมายพื้นฐานที่แปลว่า ต่อสู้ ดังนั้น คำว่า fit ความหมายในบริบทหมายถึง ความเหมาะสมที่จะเล่นบทบาทเฉพาะที่อ้างไปถึง คุณสมบัติ ความเป็นผู้นำ ความซื่อสัตย์ ซึ่งไม่ใช่ความหมายพื้นฐานที่แปลว่า สุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ที่มาจากประสบการณ์ทางร่างกาย คำว่า wear ความหมายในบริบทหมายถึง มีบทบาทในการเป็นสมาชิกที่ดำรงตำแหน่งในระดับสูงในระบบประชาธิปไตย กล่าวคือเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ ซึ่งไม่ใช่ความหมายพื้นฐานที่แปลว่า สวมใส่เสื้อผ้า คำว่า mantle ความหมายในบริบท หมายถึงบทบาทของตระกูล Gandhi ในการเป็นผู้นำทางการเมืองของอินเดีย ซึ่งไม่ใช่ความหมายพื้นฐานที่แปลว่า เสื้อผ้า เสื้อคลุม คำว่า dynasty ความหมายในบริบทหมายถึงตระกูล Gandhi โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกหลายคนของครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการเมืองอินเดียและปกครองประเทศมาเป็นเวลานานซึ่งไม่ใช่ความหมายพื้นฐานที่แปลว่า ราชวงศ์ และคำว่า into ความหมายในบริบทหมายถึงการแนะนำกลุ่มครอบครัว Sonia Gandhi เป็นสมาชิกที่ผ่านการแต่งงาน ซึ่งไม่ใช่ความหมายพื้นฐานที่แปลเป็นคำบุพบทว่าเข้าไปบริเวณที่มีขอบเขตโดยการเคลื่อนไหวทางร่างกาย จากถ้อยคำที่ปรากฏเหล่านี้จัดว่าเป็นถ้อยคำอุปสรรค

จากการศึกษาการระบุถ้อยคำอุปสรรคของ Pragglejaz Group สามารถทำให้เราระบุถ้อยคำอุปสรรคได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยอาศัยบริบทในการวิเคราะห์ความหมายกล่าวคือ

สามารถแยกความหมายพื้นฐานและความหมายในบริบทออกจากกันได้ซึ่งความหมายในบริบทจะเป็นอุปลักษณะโดยจะต้องทำความเข้าใจในการเปรียบเทียบกับความหมายพื้นฐานด้วย นอกจากนี้อุปลักษณะที่ปรากฏในภาษาอื่น ๆ แล้ว ผู้วิจัยยังพบอุปลักษณะที่ปรากฏในภาษาทางศาสนา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.3 อุปลักษณะที่ปรากฏในศาสนา

การศึกษาเกี่ยวกับภาษาทางศาสนาจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำอุปลักษณะมาอธิบาย เนื่องจากภาษาทางศาสนาส่วนมากมีความเป็นนามธรรมมากกว่า การที่เราจะเข้าใจอุปลักษณะในภาษาทางศาสนาได้นั้น เราต้องทำความเข้าใจจากวงมโนทัศน์หนึ่งที่มีความเป็นรูปธรรมมาอธิบาย อีกวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นนามธรรม กล่าวคือวงมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมคือสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบ (วงมโนทัศน์ต้นทาง) ส่วนวงมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมคือสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ (วงมโนทัศน์ปลายทาง) หรือเรียกว่าวงมโนทัศน์ที่เราต้องการทำความเข้าใจ เช่น งานวิจัยที่ศึกษาในศาสนาต่าง ๆ (Kang, 2018) (Harrison, 2007) (Kibbey, 2017) (Al-Ali, 2018) (Alali, El-Sharif, & Alzyoud, 2016)

3.3.1 อุปลักษณะที่ปรากฏในพุทธศาสนา

ตามที่ Kang (2018) ได้ศึกษาอุปลักษณะของคำว่าใจในพุทธศาสนานิกายมหายาน โดยมุ่งเน้นไปที่คำว่า ใจ มี 2 ลักษณะคือ ใจ ที่เหนือธรรมชาติ (the transcendental essential mind) และ ใจที่มีลักษณะทั่วไป (the ordinary phenomenal mind) โดยศึกษาว่าใจ ทั้ง 2 นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไรซึ่งศึกษาข้อมูลจากหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนานิกายมหายาน เรื่อง การปลุกศรัทธา (treatise on the Awakening of Faith) ผลการวิจัยพบว่า ใจที่เหนือธรรมชาติคือการบรรลุธรรมมีลักษณะ สะอาด บริสุทธิ์และเงียบสงบ ส่วนใจที่มีลักษณะทั่วไป คือใจที่เต็มไปด้วยความรักโลก โกรธ หลง พิจารณาใจที่มีลักษณะทั่วไปดังนี้

1. ใจคือสิ่งที่ไม่จริง (untrue/delusive) 2. ใจคือความคิดที่ลวงตา (delusive thought)
3. ใจคือสิ่งที่คับแคบและถูกจำกัด (narrow and limited) 4. ใจ คือ สิ่งที่สกปรก (defiled) 5. ใจคือการเคลื่อนไหว (moving) 6. ใจคือสิ่งที่ยังไม่บรรลุธรรม (unenlightened) 7. ใจคือสิ่งที่ไม่เที่ยง (impermanent)

ส่วนใจที่เหนือธรรมชาติมีลักษณะดังนี้ 1. ใจที่เหนือธรรมชาติคือพื้นที่ว่าง (empty space) 2. ใจที่เหนือธรรมชาติ คือแสงสว่าง (bright light) 3. ใจที่เหนือธรรมชาติ คือกระจกใส (clear mirror)

เมื่อพิจารณาใจทั้ง 2 ที่สะท้อนมโนทัศน์ข้างต้นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ยิ่งไปกว่านั้น Kang (2018) พบว่า ใจที่มีลักษณะทั่วไป และใจที่เหนือธรรมชาติ แท้จริงแล้วก็คือใจดวงเดียวกัน แต่มี 2 ลักษณะกล่าวคือใจที่เหนือธรรมชาติไม่เคยสูญหายไปไหน ถึงแม้ว่าจะมีการเกิดขึ้นและดับไปก็ตาม แต่ใจทั้ง 2 ลักษณะไม่ได้แยกออกจากกันมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ตั้งอยู่ในที่เดียวกันแม้จะทับซ้อนกันบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ใจที่เหนือธรรมชาตินั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ซ่อนอยู่ในใจที่มีลักษณะทั่วไป ในประเด็นนี้เป็นที่น่าสนใจว่า ใจที่เหนือธรรมชาติคือสิ่งที่มนุษย์ทุกคนสามารถพบได้หากฝึกอบรมจิตใจเป็นประจำ ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างใจทั้ง 2 มีการเปรียบเทียบที่โดดเด่นกับมหาสมุทรและคลื่นพิจารณาข้อความ “ใจเหมือนน้ำในมหาสมุทร และคลื่นที่เกิดจากลม น้ำที่กำลังไหว และลมพัดไปมานั้นแยกออกจากกันไม่ได้ และน้ำเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอโดยธรรมชาติ หากลมหยุดการเคลื่อนไหว น้ำก็จะหยุดนิ่งเช่นกัน แต่ความเปียกก็ยังคงอยู่” สามารถสะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ THE MIND IS AN OCEAN [ใจคือมหาสมุทร] สังเกตว่ามหาสมุทร เป็นแบบเปรียบเทียบ ส่วนใจเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ สามารถสรุปได้ว่าใจที่เหนือธรรมชาติมีลักษณะเงียบสงบเหมือนน้ำที่ไม่มีลมกระทบ ใจที่มีลักษณะทั่วไปเกิดขึ้นทุกขณะเช่นเดียวกับคลื่นที่กระทบไปมาแสดงถึงความหวั่นไหวของใจ ไม่สงบนิ่ง จากสิ่งที่สะท้อนผ่านมโนทัศน์ใจคือมหาสมุทรนี้ทำให้เรามองเห็นธรรมชาติของใจเช่นเดียวกับมหาสมุทร

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยในพุทธศาสนิกายเถรวาทที่ศึกษาเกี่ยวกับอุปลักษณมโนทัศน์ของ พระมหาอรรถพงษ์ อุตตญาโณ (ผิวเหลือง) (2562) โดยศึกษาข้อมูลจากพระสูตรต้นตปิฎกซึ่งเป็นคำสอนที่ว่าด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับพระธรรมทั่วไปและเรื่องราวต่าง ๆ ได้แก่ เนื้อหาสาระ บุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ตลอดจนนพประพันธ์ ชาดก หรือ เรื่องราวอดีตชาติของพระพุทธเจ้าตั้งแต่เล่มที่ 9-33 โดยมุ่งเน้นไปที่เรื่องของเบญจขันธ์ (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) หรือเรียกว่า กายกับใจ ซึ่งพบอุปลักษณมโนทัศน์เกี่ยวกับเบญจขันธ์ 7 อุปลักษณมโนทัศน์ด้วยกันดังนี้

1. [เบญจขันธ์คือวัตถุ]

พบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของวัตถุ ได้แก่ ฤง ท่อนไม้ หม้อดิน ไม้ และชนไก่ถูกนำมาเปรียบกับเบญจขันธ์ (ร่างกาย) ว่าเป็นสิ่งที่ไม่มั่นคง ไม่เที่ยงแท้แน่นอน

2. [เบญจขันธ์คือพาหนะ]

พบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของพาหนะ ได้แก่ เกวียน ราชรถ มาเปรียบกับเบญจขันธ์ (ร่างกาย) ที่มีส่วนประกอบเช่นเดียวกับพาหนะกล่าวคือองค์ประกอบของร่างกายจะมีลักษณะคล้ายกับองค์ประกอบของพาหนะ เช่น เท้า ล้อ ที่ทำให้ขับเคลื่อนไปได้

3. [เบญจขันธ์คือสิ่งไม่มีชีวิต]

พบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของสิ่งไม่มีชีวิตได้แก่ ซากศพ ร่างของโรค ก้อนโคมัย (ขี้วัว) มาเปรียบกับกับ เบญจขันธ์ (ร่างกาย) กล่าวคือเมื่อร่างกายเป็นของไม่สะอาด จะมีสภาพ เช่นกับซากศพ ก้อนโคมัย

4. [เบญจขันธ์คือผลไม้]

พบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของผลไม้ได้แก่ผลมะม่วงที่จะต้องหลุดร่วงจากขั้ว เช่นเดียวกับกับ เบญจขันธ์ (ร่างกาย) ที่จะต้องร่วงโรยไปตามกาลเวลา

5. [เบญจขันธ์คือสัตว์]

พบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของสัตว์ได้แก่ปลาที่เปรียบลักษณะของปลาถูกจับ ขึ้นมาบนบกจะดิ้นไปมาเช่นเดียวกับกับ เบญจขันธ์ (ใจ) เมื่อถูกฝึกหัดขัดเกลากิเลสตัณหาอย่าอมจะ แสดงอาการดิ้นไปมา ทำให้หวั่นไหว ไม่มีความสงบ

6. [เบญจขันธ์คือธรรมชาติ]

พบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่เปรียบกับ เบญจขันธ์ (เวทนา) การเสวยอารมณ์ไม่ว่าอารมณ์สุข หรือทุกข์ มีการเปรียบ ธรรมชาติ ที่ไม่ไปยึดติดกับสิ่งใดที่มากกระทบ อารมณ์ของมนุษย์เราก็เช่นเดียวกันไม่หวั่นไหวต่อสิ่งทีมากกระทบ

7. [เบญจขันธ์คือมนุษย์]

พบถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายของมนุษย์ได้แก่ ช่างกลึง ช่างไม้ และคนเลี้ยงโคที่มีการนำมาเปรียบกับ เบญจขันธ์ (ใจ) ของมนุษย์ ที่จะต้องฝึกหัดเช่นกับช่างกลึง ช่างไม้ และมีความอดทนเหมือนคนเลี้ยงโค

จากศึกษาอุปลักษณะเบญจขันธ์หรือขันธ์ 5 สะท้อนให้เห็นว่าเบญจขันธ์ (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) มีลักษณะเหมือนกับวัตถุ พาหนะ สิ่งไม่มีชีวิต ผลไม้ สัตว์ ธรรมชาติและมนุษย์

ในขณะที่งานวิจัยของสิริมา เชียงเซาว์ไว (2556) ได้ศึกษาอุปลักษณะในทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับธรรมะในปาฐกถาธรรมของพุทธทาสภิกขุ โดยศึกษาข้อมูลจากหนังสือที่ถ่ายทอดการปาฐกถาธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ จำนวน 65 บท จำนวน 5 เล่ม ผลการวิจัยพบว่า สามารถสะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ธรรมะ 10 อุปลักษณะมโนทัศน์ ดังนี้

1. [ธรรมะคือการดับร้อน] สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์อุปลักษณะ จากถ้อยคำว่า ดับ ไฟ เชื้อ เว่าร้อน แผลเผา ร้อน เผาหลน พลุ้ง เดือดพล่าน กองไฟ เผา เป็นแบบเปรียบเทียบ ส่วนธรรมะ

คือสิ่งที่ถูกเปรียบสะท้อนมโนทัศน์ให้เห็นว่าธรรมะใช้ดับความร้อนซึ่งเป็นความร้อนที่เกิดจากภายใน เช่น กิเลส ความทุกข์

2. **[ธรรมะคือการปกครอง]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำว่า บังคับ อำนาจ ทาส ควบคุม ครอบงำ อิทธิพล แทรกแซง บ่าว ครอบงำ นาย พญามาร ซาตาน ปีศาจ ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับธรรมแสดงให้เห็นว่า ธรรมะก็คือการปกครอง เช่น ใช้กล่าวถึงสิ่งที่ใช้ควบคุมจิต

3. **[ธรรมะคือการรับประทานอาหาร]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำว่า ปรงแต่ง ปรง เอร็ดอร่อย รส รสชาติ ปลา อาหาร ชิม ลอง ก้าง อร่อย จืด หวาน กิน ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับธรรมะสะท้อนให้เห็นว่าธรรมะก็คือการรับประทานอาหาร ใช้อธิบายถึงผัสสะ เช่น ความสุข ความทุกข์ กิเลส

4. **[ธรรมะคือการทำสงคราม]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำว่า ทำลาย กำจัด เอาชนะ สงบ ข้าศึก ฝ่าย ต่อสู้ ชนะ ฆ่า ทิ่มแทง ชัยชนะ ป้องกัน ศัตรู ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับธรรมะจึงสะท้อนให้เห็นว่าธรรมะคือการทำสงคราม ใช้อธิบายถึงจิต เช่น การวางจิต การกำหนดจิต

5. **[ธรรมะคือการปลดพันธนาการ]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำ เช่น อิสระ ปลดเปลื้อง ตัด ยึด ผูกพัน ผูกมัด หุ้มห่อ หลุดพ้น อิสระภาพ ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับคำว่าธรรมะสะท้อนให้เห็นว่าธรรมะคือการปลดพันธนาการ ใช้อธิบายถึงจิต เช่น การที่จิตเกิดกิเลส การทำให้จิตปราศจากกิเลส

6. **[ธรรมะคือการรักษาโรค]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำว่า โรค โรคทาง วิญญาณ เชื้อโรค ยา พิษ แก้ รักษา แพทย์ เชื้อต้านทานโรค เยียวยา ถ้อยคำเหล่านี้ ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับธรรมะที่สะท้อนให้เห็นว่า ธรรมะคือการรักษาโรค ที่สามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในของทั้งสองวงมโนทัศน์ เช่น ผู้ป่วยกับคนที่มีกิเลส แพทย์ทางจิตวิญญาณกับพระพุทธเจ้า

7. **[ธรรมะคือการเดินทาง]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำว่า กระแส ทางเดิน หนทาง ปลายทาง ลัด เรือ ถอยหลัง จม ข้ามฝาก ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับธรรมะสะท้อนมโนทัศน์ธรรมะคือการเดินทาง ใช้อธิบายถึงจิต เช่น วิถีทางดำเนินชีวิต การยังคงอยู่ในวิถีสงสาร การไปสู่นิพพาน

8. **[ธรรมะคือการทำเกษตรกรรม]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำว่า อกงาม ถอน เปลือก ราเหง้า หลัก ผูก หนี บ่ม บ่อเลี้ยง เขือก กระจี ล้อมคอก ถ้อยคำเหล่านี้เป็นถ้อยคำที่ใช้ในทางเกษตรกรรม แต่ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับธรรมแสดงให้เห็นว่าธรรมะคือการทำ

เกษตรกรรม ทำให้เห็นองค์ประกอบภายในของทั้งสองวงมโนทัศน์ เช่น เกษตรกับจิต การปลูกต้นไม้กับการปฏิบัติธรรม วัชพืชกับกิเลส

9. **[ธรรมะคือการทำความสะอาด]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำ จาก คลาย สะอาด ย่อม บริสุทธิ์ ล้าง น้ำมัน ชำระ ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับธรรมะ แสดงให้เห็นว่า ธรรมะคือการทำความสะอาด ใช้อธิบายถึงจิต เช่น การที่จิตเกิดกิเลส การทำจิตให้ปราศจากกิเลส

10. **[ธรรมะคือการทำจิตความมืด]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำ สว่าง มีด มีดมน มีดมัว มีดมืด แสงสว่าง คล่า ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับธรรมะแสดงให้เห็นว่าธรรมะคือ การกำจัดความมืด ใช้อธิบายถึง อริชชา โมหะ ความไม่รู้เป็นสิ่งที่จะต้องถูกกำจัด

จากงานวิจัยของ สิริมา เชียงเขาวีไว (2556) สามารถสะท้อนระบบความคิดในหลัก คำสอนทางพุทธศาสนาผ่านการถ่ายทอดการปรากฏธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุได้ว่า ธรรมะก็คือการดับร้อน การปกครอง การรับประทานอาหาร การทำสงคราม การปลดพันธนาการ การรักษาโรค การเดินทาง การทำเกษตรกรรม การทำความสะอาดและการกำจัดความมืด ล้วนแสดงให้เห็นสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเป็นรูปธรรมมากกว่าถูกนำมาอธิบายถึงธรรมะเพื่อทำให้เข้าใจ ความหมายที่เป็นนามธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยของปิยภรณ์ ออบแพทย์ (2552) ได้ศึกษาอุปลักษณะเกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ โดยศึกษาข้อมูลจากผลงานหนังสือธรรมะของพระธรรมมาจารย์ 6 ท่าน จำนวนทั้งสิ้น 60 เล่ม ผลการศึกษาพบว่าสะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ชีวิต 15 อุปลักษณะมโนทัศน์ ดังนี้

1. **[ชีวิตคือการเดินทาง]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำ เช่น เดินไป ดำเนินไป ถึงจุดหมายปลายทาง ก้าวหน้า ถ้อยคำเหล่านี้ล้วนแสดงถึงการเดินทางถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับชีวิตสะท้อนมโนทัศน์ให้เห็นชีวิตคือการเดินทาง ที่สามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้อย่างชัดเจน เช่น ผู้เดินทางกับตัวเอง พาหนะกับร่างกาย เส้นทางกับวิถี การดำเนินชีวิต จุดหมายปลายทางกับเป้าหมายชีวิต

2. **[ชีวิตคือการต่อสู้/สงคราม]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำ เช่น ต่อสู้ ดิ้นรน สร้างกำลัง เอาชนะ ช่วยกันสู้ รอดชีวิต ขุนพล จอมทัพ ถ้อยคำเหล่านี้ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับชีวิตแสดงให้เห็นว่าชีวิตการต่อสู้สามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น การต่อสู้/สงครามกับการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในชีวิต คู่ต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคในชีวิต กองทัพกับมรรค 8 อารุญกับธรรมะ

3. **[ชีวิตคือทรัพย์สิน]** สะท้อนอุปนิสัยในทัศนคติจากถ้อยคำ เช่น ไข้ มีค่า สูงค่า คุ่มค่า ถูกลำบากมาเป็นแบบเปรียบกับชีวิตสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตคือทรัพย์สินสามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น มีคุณค่ามากกับมีความสำคัญมาก มีอยู่อย่างจำกัด กับมีเวลาอยู่จำกัด การใช้ทรัพย์สินกับการใช้ชีวิต

4. **[ชีวิตคือธุรกิจ]** สะท้อนอุปนิสัยในทัศนคติจากถ้อยคำ เช่น นักธุรกิจ ทุน กำไร ขาดทุน ได้มาก เสียมาก ถูกลำบากเปรียบกับคำว่าชีวิตสะท้อนให้เห็นชีวิตคือธุรกิจ สามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น นักธุรกิจกับตัวเอง การทำธุรกิจกับการใช้ชีวิต ทุนกับบุญกุศลที่เคยทำมา

5. **[ชีวิตคือภาระ/สถานที่ปิดล้อม]** สะท้อนอุปนิสัยในทัศนคติจากถ้อยคำ เช่น ใน เต็ม โพรง กลวง ถูกลำบากมาเป็นแบบเปรียบกับชีวิตสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตคือภาระ สามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น ภาระกับชีวิต สิ่งที่บรรจุอยู่ภายในกับความสุข ความทุกข์ที่ถูกบรรจุอยู่ภายใน

6. **[ชีวิตคือสิ่งที่ไม่คงทน]** สะท้อนอุปนิสัยในทัศนคติจากถ้อยคำ เช่น เปราะบาง สิ่งบางเบา น้ำค้าง น้ำเดือด พยับแดด ล้วนแสดงถึงสิ่งที่ไม่คงทนถูกลำบากเปรียบกับคำว่าชีวิตมีลักษณะเช่นเดียวกับสิ่งที่ไม่คงทน

7. **[ชีวิตคือการศึกษา]** สะท้อนอุปนิสัยในทัศนคติจากถ้อยคำ เช่น การศึกษา ผู้เรียน การเรียน การสอบ กรรมการสอบ ถูกลำบากเปรียบกับชีวิตสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตคือการศึกษา สามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น ผู้เรียนกับตัวเอง สิ่งที่ต้องเรียนรู้กับวิธีการดำรงชีวิต แบบฝึกหัด/บททดสอบกับปัญหาหรืออุปสรรคที่พบ

8. **[ชีวิตคือต้นไม้]** สะท้อนอุปนิสัยในทัศนคติจากถ้อยคำ เช่น แก่น ราก เหง้า กิ่ง ใบ ถูกลำบากมาเป็นแบบเปรียบกับชีวิตสะท้อนให้เห็นชีวิตคือต้นไม้ สามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น ลำต้น/กิ่งใบกับร่างกายและจิตใจ

9. **[ชีวิตคือละคร]** สะท้อนอุปนิสัยในทัศนคติจากถ้อยคำ เช่น ละครชีวิต ชักซ้อม บทบาท โรงละคร ฉาก ถูกลำบากเปรียบกับชีวิตสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตคือละคร สามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น ตัวละครกับตัวเอง โรงละครกับโลก ฉากกับเหตุการณ์ แต่ละเหตุการณ์ในช่วงชีวิต

10. **[ชีวิตคือกีฬา]** สะท้อนอุปนิสัยในทัศนคติจากถ้อยคำ เช่น นักมวย ฝึกการชก ขึ้นเวที ล้มคว่ำ ถูกลำบากมาเป็นแบบเปรียบกับคำว่าชีวิตสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตคือกีฬา สามารถแสดง

ให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น การชกมวยกับการแก้ปัญหาในชีวิต คู่ชกกับตัวเรา เวทีมวยกับสถานการณ์ขณะเจอปัญหา

11. **[ชีวิตคือสิ่งปลูกสร้าง]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำ เช่น แบบแปลน ทุนก่อสร้าง สร้าง เอียง ตะแคง ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับคำว่าชีวิตสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตคือสิ่งปลูกสร้าง สามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น ภาพแปลนในกระดาษพิมพ์เขียวกับแผน/ภาพชีวิตที่วาดไว้ บั๊จจัยในการสร้าง เช่น เงินทุนกับบั๊จจัยแวดล้อมในชีวิต ทรวด ตะแคงกับสุขภาพกายและใจเสียไป

12. **[ชีวิตคือแสงเทียน/แสงตะเกียง]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำ เช่น ริบหรี่ ดับ ตะเกียง เทียน ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับคำว่าชีวิตสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตคือแสงเทียน สามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น แสงเทียน/แสงตะเกียงที่ถูกจุดขึ้นกับการเกิด เชื้อไฟกับบั๊จจัยที่ทำให้มีชีวิตอยู่ เสียงเทียน/แสงตะเกียงที่ดับกับการตาย

13. **[ชีวิตคือสัตว์ไม่เชื่อง]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำ เช่น เชื่อง ไม่เชื่อง กัดไม่กัด กระโดด ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับคำว่าชีวิตสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตคือสัตว์ไม่เชื่อง สามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น สัตว์ที่ไม่เชื่องกับชีวิตที่เต็มไปด้วยอวิชชา สัตว์ที่เชื่องกับชีวิตที่เต็มไปด้วยปัญญา

14. **[ชีวิตคือสิ่งที่มีปริมาณ/ความยาว]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำ เช่น น้อย สั้น ปลาย บั้นปลาย บั้นทอนและตัด ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับคำว่าชีวิตสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตคือสิ่งที่มีปริมาณ/ความยาวสามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น สิ่งที่มีปริมาณกับชีวิต สิ่งนั้นมีปริมาณน้อยลงกับชีวิตค่อย ๆ เหลือน้อยลง

15. **[ชีวิตคือสิ่งที่ต้องขัดแต่งเพิ่ม]** สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์จากถ้อยคำ เช่น เจียรระไน แวรวาว พราวพราว ขัดสี ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับคำว่าชีวิตสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตคือสิ่งที่ต้องขัดแต่งเพิ่มสามารถแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในทั้ง 2 วงมโนทัศน์ได้ เช่น เพชรกับชีวิต การเจียรระไนเพชรกับการเก็บเกี่ยวประสบการณ์เพื่อนำมาพัฒนาชีวิต

จากสิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ชีวิตทั้ง 15 มโนทัศน์นี้สะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิตตามหลักพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่า ชีวิตต้องเจอปัญหาและอุปสรรค ชีวิตเป็นสิ่งไม่แน่นอน มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ฉะนั้นจึงไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต จากทั้ง 2 งานวิจัยของสิริมา เชียงเขาวัว (2556) และปิยภรณ์ ออบแพทย์ (2552) ต่างก็สะท้อนให้เห็นธรรมชาติสอดคล้องกันในเรื่องชีวิตคือการเดินทาง ที่มีการกล่าวถึงวิถีทางดำเนินชีวิต และเป้าหมายของชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชีวิตต้องดำเนินต่อไปข้างหน้า ฉะนั้นจึงต้องวางแผนในการดำเนินชีวิต ชีวิตจึงมี

คำจึงควรใช้ชีวิตให้คุ้มค่า นอกจากนี้ยังพบข้อมูลภาษาที่ปรากฏในคริสต์ศาสนาที่มีการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบเช่นเดียวกันดังนี้

3.3.2 อุปสรรคที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา

ในการศึกษาเกี่ยวกับอุปสรรคในคริสต์ศาสนาจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพระเจ้าและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าเพื่ออธิบายคำว่าพระเจ้าให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น ตามที่ Harrison (2007) ได้ศึกษาอุปสรรคเกี่ยวกับภาษาศาสนาและประสบการณ์ทางศาสนาโดยมุ่งเน้นไปที่การอธิบายความหมายของคำว่า พระเจ้า เพราะภาษาทางศาสนาส่วนมากจะให้ความสำคัญกับพระเจ้าดังที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิล ผลการวิจัยพบคำอุปสรรคที่มีการเปรียบถึงพระเจ้า ดังนี้

1. GOD IS A FATHER [**พระเจ้าคือพระบิดา**] พระเจ้าในฐานะพ่อมีการใช้แบบจำลองของคำว่า God เหมือนคำว่า father สามารถสะท้อนอุปสรรคในทัศนคติได้ว่าถ้าพระเจ้าเป็นพ่อของเราเขาจะได้ยินเราเมื่อเราร้องไห้ และถ้าพระเจ้าเป็นพ่อของเราจริง เราเป็นเด็กและทนายทนายเขาได้โดยไม่เกรงกลัว เขาจะไม่ให้ก้อนหินแก่เราเมื่อเราขอขนม ฉะนั้นอุปสรรคพระเจ้าในฐานะพ่ออาจช่วยในการสัมผัสและเข้าถึงพระเจ้าได้ง่ายขึ้นโดยที่คำว่าพระเจ้าเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ ส่วนคำว่าพระบิดาหรือพ่อเป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อต้องการจะเปรียบพระเจ้าให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

2. GOD IS LOVE [**พระเจ้าคือความรัก**] เพราะพระเจ้าทรงเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ในการสร้างสรรค์สิ่งทุกอย่างทุกอย่างในโลกเหมือนถูกปกครองโดยพระเจ้าสามารถสร้างประสบการณ์ศรัทธาให้มีความสัมพันธ์กับพระเจ้าได้ จึงเปรียบพระเจ้ายกกับความความรักเพื่อสะท้อนถึงพลังจิตวิญญาณที่มีความผูกพันกับพระเจ้าให้มีความรัก ความศรัทธาจะนำไปสู่ชีวิตนิรันดร์ได้

3. GOD IS A ROCK [**พระเจ้าคือศิลา**] สามารถใช้แสดงความหมายอ้างถึงพระเจ้าเพราะพระเจ้าทรงเป็นศิลาของเขาทรงเป็นป้อมปราการ และผู้กอบกู้กล่าวคือพระเจ้าองค์สูงสุดเป็นพระผู้ไถ่ของเขา ในการเปรียบพระเจ้าคือศิลาที่สามารถสะท้อนทัศนคติในเรื่องของการลี้ภัยเป็นโล่ เป็นกำลังเป็นที่มั่นแห่งความรอด

ในขณะที่วิจัยของ Kibbey (2017) ได้ศึกษาอุปสรรคทางศาสนาและความซับซ้อนทางโครงสร้างในทางคริสต์ศาสนาเช่นกันพบว่า อุปสรรคทางศาสนามีลักษณะเฉพาะและมีความซับซ้อนในความเป็นธรรมชาติของภาษากล่าวคือความซับซ้อนในเชิงอุปสรรคนับว่าเป็นปัญหาที่ถูกมองข้ามซึ่งจะต้องอาศัยแนวคิดอุปสรรคในทัศนคติมาช่วยแก้ปัญหาซึ่งได้ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ Augustine's Commentary on the Biblical Book of Genesis ของนักเขียน

ทางศาสนาชื่อว่า Aurelius Augustine (1982 as cited in Kibbey, 2017, pp. 7-8) ในเรื่อง ความหมายของพระเจ้า บทเทศน์คริสต์จักรแบ็บติสต์ (Westboro Baptist คือบทเทศน์ที่เกี่ยวกับ คริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์) บทกวีคริสเตียน (The Dream of the Rood) ผลการวิจัยพบว่า ในความคิดเห็นของ Augustine กล่าวว่า พระเจ้ามีอยู่จริงมีการอ้างอิงถึงพระเจ้า ดังคำที่พระเจ้า ตรัสว่า Let there be light (จงเป็นแสงสว่าง)

จากข้อความข้างต้น Augustine ยืนยันว่า พระเจ้าดำรงอยู่เหนือเวลาทรงเป็นนิรันดร์ และไม่เปลี่ยนแปลงนั่นหมายถึงคำว่า อมตะหรือนิรันดร์ กล่าวคือเป็นคุณสมบัติของการไม่ตาย และไม่แก่ ฉะนั้นพระดำรัสของพระเจ้าจะสร้างสรรพสิ่งให้ดำรงอยู่ชั่วขณะดังที่ปรากฏในคำว่า จง เป็นแสงสว่าง แม้ว่าพระคริสต์จะอยู่ร่วมกับพระเจ้าหรือพระบิดาก็ตาม พระเจ้าทรงเป็นสิ่งเดียวที่ ปรากฏก่อน และเป็นแหล่งกำเนิดของทุกสรรพสิ่งที่สร้างขึ้นในโลก

ในส่วนความซับซ้อนของภาษาทางศาสนานั้น สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ด้วย อุปลักษณะโนทีศน์ GOD IS BEING-ITSELF [**พระเจ้าคือผู้ดำรงอยู่ด้วยตนเอง**] ถือว่าเป็น ความซับซ้อนทางศาสนาซึ่งหมายความว่าพระเจ้าในฐานะสิ่งที่ดำรงอยู่ด้วยตนเองและไม่ จำเป็นต้องมีข้อพิสูจน์สำหรับความมีอยู่ของพระองค์ เพราะพระองค์ทรงเป็นผู้ทำนายเป็นผู้เหนือ ธรรมชาติ ไม่มีที่สิ้นสุด และพระเจ้าเป็นรูปธรรมไม่มีขอบเขต ตามที่ปรากฏในเทศนาคริสต์จักร แบ็บติสต์อธิบายว่า ความซับซ้อนภาษาทางศาสนานั้นมาจากความสัมพันธ์ 2 อย่างคือ ความจริง ที่เป็นรูปธรรมและความจริงที่เป็นนามธรรม พิจารณาความจริงที่เป็นนามธรรมก็คือพระเจ้าอยู่ ชั่วนิรันดร์และความไม่มีที่สิ้นสุดดังสะท้อนอุปลักษณะโนทีศน์ ETERNITY IS A MOMENT IN TIME [**ชั่วนิรันดร์คือช่วงเวลาหนึ่ง**] นี้คือบริบทที่เป็นนามธรรมของพระเจ้า ส่วนบริบทที่เป็น รูปธรรมได้แก่การอธิบายในเชิงพื้นที่และการปรากฏทางกายของพระเจ้า เช่น INFINITY IS A KINGDOM [**ความไม่มีที่สิ้นสุดคืออาณาจักร**] แสดงถึงอาณาจักรหรือแผ่นดินสวรรค์ของ พระเจ้านั่นเอง

ส่วนอุปลักษณะในด้านบทกวีคริสเตียน (The Dream of the Rood) พบว่ามีการ เปรียบถึงพระเจ้าที่เป็นรูปธรรมสามารถสะท้อนอุปลักษณะโนทีศน์ CHRIST IS KING [**พระเยซู คริสต์คือพระราชา**] กล่าวคือมีการเปรียบพระเยซูเป็นพระราชาที่สมบูรณ์แบบและไม่เหมือนกับ ราชาองค์ใด สามารถแบ่งอุปลักษณะออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน 1. อุปลักษณะพระเจ้า 2. อุปลักษณะที่เกี่ยวข้องกับศาสนามีดังนี้ 1. GOD IS KING [**พระเจ้าคือพระราชา**] 2. GOD IS A SOVEREIGN RULER [**พระเจ้าคือผู้ปกครองสูงสุด**] 3. GOD IS GOOD [**พระเจ้าคือความดี**] 4. GOD IS A FATHER/JESUS IS A SON [**พระเจ้าคือพระบิดา/พระเยซูคือบุตรชาย**] 5.

GOD IS POWER [พระเจ้าคืออำนาจ] 6. GOD IS A SOVEREIGN [พระเจ้าคือผู้ยิ่งใหญ่]
 7. GOD IS GOODNESS-ITSELF [พระเจ้าคือพระองค์เองที่มีความดี] 8. GOD IS A GOOD-SOVEREIGN [พระเจ้าคือกษัตริย์ที่ดี] 9. GOD IS A GOOD LAWGIVER [พระเจ้าคือผู้บัญญัติกฎหมายที่ดี] 10. CHRIST IS A TREE [พระเยซูคริสต์คือต้นไม้] 11. CHRIST IS THE CROSS [พระเยซูคริสต์คือไม้กางเขน]

ส่วนอุปลักษณณ์ในทัศนที่เกี่ยวกับศาสนาดังนี้ 1. HEAVEN IS A KINGDOM [สวรรค์คืออาณาจักร] 2. A BLESSING IS A SACRED RIGHT [การอวยพรคือสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์] 3. A BLESSING IS AN ENDORSEMENT [การอวยพรคือการรับรอง] 4. FAITH IS WAR [ศรัทธาคือสงคราม] 5. RELIGION IS WAR [ศาสนาคือสงคราม] 6. FAITH IS OBEDIENCE [ศรัทธาคือการเชื่อฟัง] 7. THE BIBLE IS THE LAW [พระคัมภีร์ไบเบิลคือกฎหมาย] 8. CROSS IS TREE [ไม้กางเขน คือต้นไม้]

จากการศึกษาอุปลักษณณ์ทางคริสต์ศาสนาที่กล่าวถึงบทเทศน์คริสต์จักรแบบติสต์และบทกวีคริสเตียนล้วนต้องการแสดงถึงการมีอยู่ของพระเจ้าให้เห็นเป็นรูปธรรม และยังแสดงให้เห็นอุปลักษณณ์ที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น สวรรค์ ศรัทธา ไม้กางเขน สามารถทำให้ผู้นับถือศาสนาเข้าใจถึงพระเจ้าและศาสนาได้มากขึ้น นอกเหนือจากการปรากฏอุปลักษณณ์ในคริสต์ศาสนาแล้วผู้วิจัยยังพบอุปลักษณณ์ที่ปรากฏในศาสนาอิสลามที่มีการใช้ภาษาทางศาสนาในเชิงเปรียบเทียบโดยใช้ 2 ทฤษฎีในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.3.3 อุปลักษณณ์ที่ปรากฏในศาสนาอิสลาม

ตามที่ Al-Ali (2018) ได้ศึกษาอุปลักษณณ์ในคัมภีร์อัลกุรอานในคำว่า LIFE IS A TEST [ชีวิตคือการทดสอบ] เป็นข้อความที่มาจากผู้พูดชาวมุสลิมชื่อว่า Khalil Jaffer ที่กล่าวในหัวข้อ “ทำไมอัลเลาะห์สร้างเราขึ้นมา” โดยมีการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่าง 2 ทฤษฎี คือทฤษฎีอุปลักษณณ์ในทัศน (conceptual metaphor theory หรือ CMT) ที่ใช้ในการเปรียบเทียบหรือการนำความหมายของคำมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบ และทฤษฎีการตรงประเด็น (Relevance Theory หรือ RT) ใช้กล่าวเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสนทนาหรือมีความสัมพันธ์กับการสนทนานั้น ๆ เท่านั้นซึ่งข้อความที่มาจากผู้พูดชาวมุสลิมนั้นอาจก่อให้เกิดความหมายซึ่งบ่งเป็นนัย (implicature) คือความหมายที่ต้องตีความจากบริบทโดยคำนึงถึงผู้ใช้ภาษาและสถานการณ์ เป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยที่ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังตีความจากถ้อยคำที่กล่าวออกมา และสามารถก่อให้เกิดการขยายความ (entailments) ได้ ฉะนั้นเมื่อความหมายซึ่งบ่งเป็นนัยปรากฏขึ้นจำเป็นต้องใช้ทฤษฎีการตรงประเด็นในการตีความรูปภาพาให้ง่ายขึ้น ส่วนการขยายความหมาย

นั้นจำเป็นต้องใช้ทฤษฎีอุปลักษณะเนื่องจากการใช้รูปภาษาทางศาสนาในเชิงเปรียบเทียบ
พิจารณาการวิเคราะห์ [ชีวิตคือการทดสอบ] ภายใต้ทฤษฎีทั้ง 2 ดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์ภายใต้ทฤษฎีการตรงประเด็น

ถ้อยคำ : Life is a test.

จากถ้อยคำ Life is a test ที่มีการกล่าวความหมายซึ่งบ่งเป็นนัยว่า LIFE IS A PLACE TO EXERCISE ONE'S POTENTIAL ชีวิตเป็นสถานที่สำหรับออกกำลังกายที่มีศักยภาพสำหรับคน ๆ หนึ่ง ซึ่งสถานที่ออกกำลังกายนั้นเป็นเสมือนสถานที่ปิดล้อมที่มีสิ่งต่าง ๆ บรรจุอยู่ภายในจะเต็มไปด้วยความรู้และความสามารถ และอาชีพต่าง ๆ อยู่ภายใน ซึ่งเขาผู้ออกกำลังกายนั้น เสมือนผู้ที่จะต้องขวบขวายลุกขึ้นสู้เพื่อให้ได้ซึ่งความรู้ และอาชีพต่าง ๆ เช่นเดียวกับการออกกำลังกายก็เพื่อให้ได้มาซึ่งสุขภาพที่ดีและแข็งแรง ซึ่งในการแสวงหาความรู้ นั้น อาจจะหนักบ้าง แต่ไม่มีคำว่าเสียเวลาหากว่าเราประสบความสำเร็จ จากข้อความข้างต้นเป็นการตีความที่มาจากความหมายซึ่งบ่งเป็นนัยที่กล่าวถึงชีวิตคือการทดสอบ

ส่วนการวิเคราะห์ภายใต้ทฤษฎีอุปลักษณะในทัศน [ชีวิต คือการทดสอบ] เกิดจากการขยายความหมายของคำว่าทดสอบเป็นการกระทำอย่างหนึ่งซึ่งจะต้องมีผู้ทดสอบ และผู้ถูกทดสอบ พิจารณาการขยายความหมายเชิงเปรียบเทียบดังนี้

1. มีผู้ทดสอบและผู้ถูกทดสอบพระเจ้าทรงเป็นผู้ทดสอบและสาวกของพระองค์เป็นผู้ถูกทดสอบ
2. ผู้ทดสอบไม่ได้มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่จะทำการทดสอบ
3. อายุขัยของแต่ละบุคคลคือเวลาที่พวกเขาต้องถูกทดสอบ
4. มีการตรวจสอบเกิดขึ้นตลอดทาง ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการทดสอบ
5. ในการทดสอบนี้ห้ามโกงเป็นอันขาด
6. จำเป็นต้องทำการทดสอบ (เป็นข้อบังคับ)
7. การทดสอบนั้นยาก
8. มีความเป็นไปได้ที่จะประสบความสำเร็จและความล้มเหลว
9. การทำที่ดีต้องมีการเตรียมการก่อน
10. ความรู้การเรียนรู้การทำงานหนักและความอดทนเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความสำเร็จ
11. มีรางวัลให้สำหรับผลที่ออกมาดี

จากการขยายความหมายเชิงเปรียบเทียบแสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นกับจุดหมายปลายทางของการทดสอบ จึงสะท้อนให้เห็นอุปลักษณณ์มโนทัศน์ [ชีวิตคือการทดสอบ] สามารถแสดงการถ่ายโยงวงมโนทัศน์นี้ได้ดังนี้ได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง		วงมโนทัศน์ปลายทาง
การทดสอบ		ชีวิต
รูปแบบทดสอบ	→	วิธีหรือรูปแบบการดำเนินชีวิต
เริ่มการทดสอบ	→	เริ่มต้นทำสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต
ระหว่างการทดสอบ	→	การดำเนินชีวิต ณ ช่วงเวลาหนึ่ง
การทดสอบที่ยาก	→	การประสบปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต / อุปสรรค
การทดสอบอาจผ่านหรือไม่ผ่าน	→	ชีวิตอาจประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว
การทดสอบสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี	→	ชีวิตประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้

(แปลและดัดแปลงจาก Al-Ali, 2018, p. 51)

นอกจากนี้ยังมีวิจัยของ Alali et al. (2016) ได้ศึกษาหน้าที่ของอุปลักษณณ์และวิเคราะห์อุปลักษณณ์ในคัมภีร์อัลกุรอานผลการศึกษาพบว่า ในคัมภีร์อัลกุรอาน แสดงให้เห็นหน้าที่ของอุปลักษณณ์ (the functions of metaphor) มีสองแนวคิดคือแนวคิดแบบคลาสสิก (classical view) และแนวคิดแบบโรแมนติก (romantic view) แนวคิดทั้งสองนี้สามารถอธิบายถึงระบบการรับรู้และความเข้าใจของผู้ใช้ภาษาได้กล่าวคือ แนวคิดแบบคลาสสิกหรือแบบทั่วไป จะเป็นถ้อยคำอุปลักษณณ์ประเภทตกแต่ง เช่น ผู้ใช้ภาษามีการเลือกใช้ภาษาหรือนำคำมาเรียบเรียงเป็นประโยคหรือแต่งขึ้น ส่วนแนวคิดแบบโรแมนติกจะเป็นถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่เกี่ยวกับประสบการณ์ทางร่างกายกล่าวคือเป็นการอธิบายภาษาจากประสบการณ์ของผู้ใช้ภาษา เช่น การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชีวิตประจำวันสามารถสะท้อนอุปลักษณณ์มโนทัศน์นี้ได้ดังนี้

1. อุปลักษณณ์มโนทัศน์ WEALTH IS GRAIN [ความมั่งคั่งคือพันธุ์พืช]

“ผู้ที่มีความมั่งคั่งในทางของอัลลอฮ์จะคล้ายคลึงกับเมล็ดพืชที่งอกและแตกออกเป็นเจ็ดก้านและในแต่ละก้านมีเมล็ดตั้งหนึ่งร้อย และอัลลอฮ์จะทรงเพิ่มให้มากกว่านี้สำหรับผู้ที่พระองค์ประสงค์จะให้และอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเดชานุภาพ และทรงรอบรู้”

จากอุปลักษณณ์ความมั่งคั่งคือพันธุ์พืช สามารถแสดงให้เห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณณ์คือคำว่า เมล็ด งอก แตกออก คำเหล่านี้เป็นคำศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับพันธุ์พืชที่มีความเจริญงอกงามแต่มีการนำความหมายของคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับความมั่งคั่ง สังเกตพันธุ์พืชคือสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบ ส่วนความมั่งคั่งคือสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ ใช้กล่าวถึงคนที่มีความมั่งคั่งในการใช้สอย

2. อุปลักษณณ์มโนทัศน์ SPENDING LIFE IS STONE [การใช้ชีวิตคือหิน]

“พระองค์เปรียบเหมือนหินที่มีผิวเรียบซึ่งมีฝุ่นและโดนฝนที่ตกลงมาทำให้กลายเป็นหินเป็ลลือย”

จากข้อความข้างบนพบถ้อยคำอุปลักษณณ์คือคำว่า ผิวเรียบ เป็ลลือย คำเหล่านี้เป็นคำศัพท์ที่ใช้เกี่ยวกับลักษณะของหิน แต่มีการนำความหมายของคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับการใช้ชีวิต สังเกตว่า ก้อนหินคือแบบเรียบ ส่วนการใช้ชีวิตคือสิ่งที่ถูกเปรียบหรือสิ่งที่เราต้องการทำความเข้าใจ ในความหมายนี้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ชีวิตที่แสนลำบาก เช่นเดียวกับหินที่ตากแดดตากฝนจนกลายเป็นหินเป็ลลือย

3. อุปลักษณณ์มโนทัศน์ HEART IS DARKNESS [ใจคือความมืดมน]

“ไม่ใช่ดวงตาที่บอด แต่เป็นดวงใจในอกต่างหากที่บอด”

จากข้อความข้างบน พบถ้อยคำอุปลักษณณ์คือคำว่า บอด ใช้แสดงถึงการรับรู้ แต่ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับใจที่ไร้เหตุผลขาดความเข้าใจและไม่มีความรู้สึกจึงสะท้อนให้เห็นอุปลักษณณ์มโนทัศน์ใจคือความมืดมน สังเกตว่า บอดก็คือความมืดมน มองไม่เห็นเหมือนไม่มีแสงสว่าง ถูกนำมากล่าวถึงใจที่ไร้ความรู้สึก ไร้เหตุผลขาดความเข้าใจนั่นเอง

จากการที่ได้ศึกษาแนวคิดอุปลักษณณ์มโนทัศน์ของ Lakoff and Johnson (1980) Pragglejaz (2007) และของ Kövecses (2010) พร้อมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าแนวคิดอุปลักษณณ์เป็นการนำความหมายของคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ และอธิบายให้เห็นในระดับมโนทัศน์ว่า ผู้ใช้ภาษามีระบบมโนทัศน์ต่อเรื่องดังกล่าวอย่างไร ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาทางศาสนาเพื่ออธิบายว่า อุปลักษณณ์ของคำว่า ใจ ในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนานั้นสะท้อนให้เห็นระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในแต่ละศาสนาได้อย่างไร อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้ยังไม่สามารถเปิดเผยให้เห็นมุมมอง เจตนา อุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ในหลักคำสอนได้ว่ามีผลต่อความคิด ความเชื่อของผู้นับถือแต่ละศาสนาอย่างไร เนื่องจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์ไบเบิล ต่างก็เป็นหลักคำสอนที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของแต่ละศาสนาที่ต่างกัน ผู้วิจัยจึงทบทวนแนวคิดของ Charteris-Black (2004) เรื่องการวิเคราะห์อุปลักษณณ์เชิงวิพากษ์ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายมุมมอง เจตนาและอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ในรูปภาษา ดังจะได้อธิบายถึงในหัวข้อต่อไป

4. การวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ (Critical Metaphor Analysis)

แนวคิดการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์หรือที่เรียกว่า CMA เป็นแนวคิดที่สืบเนื่องมาจากแนวคิดของ Fairclough (1989 as cited in Charteris-Black 2004, p. 29) ที่ใช้อธิบายด้านการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ หรือที่เรียกว่า CDA (Critical discourse analysis) มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้วิเคราะห์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคมเพื่อเปิดเผยให้เห็นบทบาททางสังคม เช่น องค์กร สถาบัน โครงสร้างทางสังคมต่าง ๆ และยังใช้วิเคราะห์ภาษาที่ความสัมพันธ์กับอำนาจของคนในสังคมที่ยังไม่ชัดเจน ซึ่งแนวคิดการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์นั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีเชิงวิพากษ์ (critical theory) ทฤษฎีนี้จะให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับภาษาและวาทกรรมร่วมกับภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ (critical linguistics) (Fowler, 1991 as cited in Charteris-Black 2004, pp. 28-29) Charteris-Black มองเห็นว่าการที่จะเข้าใจความคิดของคนในสังคมได้อย่างชัดเจนนั้น ไม่ใช่เพียงแค่เข้าใจระบบความคิดหรือระบบมโนทัศน์ที่มีต่อคนในสังคมนั้น ๆ เท่านั้น เช่นเดียวกับแนวคิดของ Lakoff and Johnson (1980) ที่ใช้สำหรับวิเคราะห์ในระดับมโนทัศน์กล่าวว่า จะทำความเข้าใจมโนทัศน์ต่าง ๆ ด้วยการเปรียบเทียบ แต่ยังไม่สามารถตอบคำถามได้ว่าทำไมผู้ใช้ภาษาจึงใช้อุปลักษณ์มาอธิบายในเรื่องนี้ เขาจึงชี้ให้เห็นว่าจะต้องพิจารณาบริบทในการใช้ภาษา และเจตนาของผู้ใช้ภาษาด้วย ฉะนั้นแนวคิดอุปลักษณ์ของ Lakoff and Johnson ยังไม่แสดงให้เห็นถึงการวิพากษ์ เขาจึงเสนอแนวคิดการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ (CMA) ที่จะต้องใช้ร่วมกับแนวคิดอุปลักษณ์มโนทัศน์ (CMT) ของ Lakoff and Johnson (1980) เพื่อช่วยในการตีความอุปลักษณ์ เนื่องจากแนวคิดอุปลักษณ์จะเป็นการนำความหมายของคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบ และอธิบายให้เห็นในระดับมโนทัศน์ว่าผู้ใช้ภาษามีระบบมโนทัศน์ต่อเรื่องดังกล่าวอย่างไรเท่านั้น

ในส่วนการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ (Charteris-Black, 2004, pp. 34-35; 2005, p. 45) มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายมุมมอง เจตนา และอุดมการณ์ ของผู้ใช้ภาษาที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณ์ ทั้งนี้เพื่อนำมาวินิจฉัยของผู้อ่านและผู้ฟัง รวมถึงใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางความคิดในการมองโลกรอบตัว และทำให้เกิดมุมมองใหม่ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณ์มโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา

Charteris-Black (2004, pp. 34-35) กล่าวว่า การวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์มี 3 ขั้นตอน คือ การระบุอุปลักษณ์ (metaphor identification) การตีความอุปลักษณ์ (metaphor interpretation) และการอธิบายอุปลักษณ์ (metaphor explanation) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การระบุอุปลักษณ์จะประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกให้อ่านตัวอย่างของข้อความทั้งหมดโดยละเอียดเพื่อทำความเข้าใจ และระบุถ้อยคำอุปลักษณ์ และแยกถ้อยคำอุปลักษณ์นั้น ๆ ออกจากข้อความที่ปรากฏ ขั้นตอนที่สองตรวจสอบข้อความนั้นว่าเป็นคำเปรียบเทียบหรือเป็นคำที่มีความหมายตรงตามตัวอักษร (metaphoric or literal word) เพื่อที่จะได้ระบุถ้อยคำอุปลักษณ์อย่างถูกต้องและแม่นยำ

2. การตีความอุปลักษณ์ จะมีความสัมพันธ์กับการระบุถ้อยคำอุปลักษณ์ เมื่อระบุถ้อยคำอุปลักษณ์แล้ว ในขั้นตอนต่อไปจะวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์ว่าแต่ละถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ปรากฏนั้นสะท้อนอุปลักษณ์มโนทัศน์ใดหรือสะท้อนระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาอย่างไร ซึ่งในขั้นตอนการตีความถ้อยคำอุปลักษณ์นี้ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการแสดงมโนทัศน์ และสามารถระบุประเภทของอุปลักษณ์ได้ด้วย

3. การอธิบายอุปลักษณ์ ถือว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญในการอธิบายถึงอุดมการณ์ (ideologies) ทศนคติ (attitudes) ความเชื่อ (beliefs) และแสดงให้เห็นถึงการโน้มน้ำหนักจิตใจของคนในสังคมและทำให้เกิดมุมมองใหม่ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณ์มโนทัศน์ นอกจากนี้ยังช่วยอธิบายว่า ทำไมผู้ใช้ภาษาจึงเลือกอุปลักษณ์มโนทัศน์นี้ และทำไมอุปลักษณ์มโนทัศน์นี้จึงสามารถโน้มน้ำหนักจิตใจของคนในสังคมนั้น ๆ ได้มีผลต่อความคิดและความเชื่ออย่างไร

จากแนวคิดทั้ง 3 ขั้นตอนข้างต้น Charteris-Black (2005, pp. 45-46) ได้นำเสนอการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ในคำพูดของ Tony Blair อดีตนายกรัฐมนตรีของสหราชอาณาจักร และอดีตหัวหน้าพรรคแรงงานในการประชุมพรรคแรงงานในปี ค.ศ. 2003 ดังนี้

“I remember when *our journey* to Government began . . . And what I learnt that day was not about the far left. It was about leadership. Get rid of the false choice: principles or no principles. Replace it with the true choice. *Forward or back. I can only go one way. I've not got a reverse gear.* The time to trust a politician most is not when they're taking the easy option. Any politician can do the popular things. I know, I used to do a few of them.”

(Charteris-Black, 2005, p. 46)

จากข้อความข้างต้นเป็นคำพูดของ Tony Blair ซึ่งอยู่พรรคการเมืองฝ่ายซ้าย (left politics) ถือเหตุผลสากลนิยมประชาธิปไตย ต่อต้านลัทธิอาณานิคม แต่เขาพยายามปรับจุดยืนจากพรรคฝ่ายซ้ายเป็นพรรคสายกลางมากขึ้น จากข้อความดังกล่าว เขาได้พูดถึงภาวะความเป็นผู้นำทางการเมืองซึ่งไม่เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างพรรคการเมืองฝ่ายซ้ายกับฝ่ายขวา แต่เขาเน้น

ไปที่การเป็นผู้นำในพรรคแรงงานของเขามากกว่า ในการยึดตามหลักการเดิมหรือไม่ยึดตามหลักการในการบริหารพรรค เนื่องจากมีสมาชิกใหม่ของพรรคที่วิจารณ์ว่าเขาขาดหลักการในการบริหารพรรค ในขณะที่ฝ่ายสมาชิกเก่าเรียกร้องให้เขายึดตามหลักการเดิมซึ่งเขาจะต้องเลือกทางเลือกที่ถูกต้อง และเขาคิดว่าในทิศทางกรบริหารพรรคจะไปข้างหน้าหรือถอยหลังขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของหัวหน้าพรรค

จากคำพูดของ Tony Blair ข้างต้น Charteris-Black (2005) ได้นำมาวิเคราะห์ตามเกณฑ์ อุปลักษณะเชิงวิพากษ์ทั้ง 3 ขั้นตอนดังนี้

ในขั้นตอนที่ 1 ระบุถ้อยคำอุปลักษณะ และแยกถ้อยคำอุปลักษณะนั้น ๆ ออกจากข้อความที่ปรากฏ ซึ่งพบถ้อยคำอุปลักษณะคือคำว่า our journey, Forward or back , I can only go one way, I've not got a reverse gear ถ้อยคำอุปลักษณะทั้งหมดนี้ล้วนเกี่ยวกับการเดินทางทั้งนั้น เมื่อแยกถ้อยคำอุปลักษณะแล้วจะนำไปสู่การตีความอุปลักษณะในขั้นตอนที่ 2

ในขั้นตอนที่ 2 การตีความอุปลักษณะจะมีความสัมพันธ์กับการระบุถ้อยคำอุปลักษณะ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์จากการตีความของถ้อยคำอุปลักษณะที่ปรากฏในขั้นตอนที่ 1 กล่าวคือ เมื่อทำการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณะจากขั้นตอนที่ 1 พบว่าถ้อยคำดังกล่าวสะท้อนมโนทัศน์การเดินทาง เพราะเป็นคำศัพท์ที่ใช้ในการเดินทางเช่น ไปข้างหน้าหรือถอยหลัง ไปได้ทางเดียว แต่คำเหล่านี้ถูกนำมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับชีวิตทางการเมือง จึงสะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ LIFE IS A JOURNEY **[ชีวิตคือการเดินทาง]** สังเกตว่า การเดินทางคือวงมโนทัศน์ต้นทาง (source domain) จะเป็นแบบเปรียบ ส่วนชีวิตคือวงมโนทัศน์ปลายทาง (target domain) เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ ฉะนั้นในขั้นตอนที่ 2 นี้สามารถตีความอุปลักษณะมโนทัศน์ได้ว่า **[ชีวิต (ทางการเมือง) คือการเดินทาง]**

ในส่วนขั้นตอนที่ 3 คือการอธิบายอุปลักษณะ เป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดมุมมองและความคิดที่สะท้อนผ่าน อุปลักษณะมโนทัศน์ในเรื่องของการใช้ชีวิตบนเส้นทางทางการเมือง ก็เหมือนกับการเดินทาง ดังที่สะท้อนให้เห็นในถ้อยคำอุปลักษณะเกี่ยวกับการเดินทางในขั้นตอนที่ 1 ซึ่งในการเดินทางอาจจะราบรื่นไปต่อได้หรือมีอุปสรรคก็ได้ แสดงให้เห็นมุมมอง และเจตนาของผู้ใช้ภาษาที่ว่า ชีวิตบนเส้นทางทางการเมืองของผู้นำอาจมีทั้งราบรื่นในการบริหารจัดการพรรคให้เป็นไปด้วยดี หรืออีกมุมมองหนึ่ง อาจมีอุปสรรคหรือความขัดแย้งภายในพรรคโดยเฉพาะในเรื่องของการบริหารจัดการพรรค ซึ่งจะมีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยเป็นเรื่องธรรมดาของนักการเมือง

ในการอธิบายอุปลักษณะในขั้นตอนที่ 3 นี้ ถือว่าเป็นหลักสำคัญที่สามารถตอบคำถามได้ว่าทำไมผู้ใช้ภาษาจึงเลือกอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ชีวิตคือการเดินทาง]** และทำไมถึงเปรียบชีวิต

ทางการเมืองกับการเดินทางเพราะว่าการเดินเข้าไปสู่แวดวงทางการเมือง หรือการเป็นนักการเมือง ก็เหมือนกับการเดินไปสู่เส้นทางหนึ่ง ที่มีผู้เดินทางเปรียบกับ นักการเมือง ผู้นำทาง เปรียบกับ หัวหน้าพรรค ผู้ร่วมทางเปรียบกับ สมาชิกภายในพรรค เส้นทางเปรียบกับ รูปแบบหรือหลักการในการบริหารจัดการพรรค พาหนะ เปรียบได้กับ พรรคการเมือง จุดหมายปลายทาง เปรียบได้กับการบริหารจัดการพรรคให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยิ่งไปกว่านั้นยังสามารถสะท้อนมุมมองทางการเมืองที่ว่า การเมืองเป็นการมุ่งไปสู่จุดหมาย กล่าวคือ จุดมุ่งหมายของนักการเมืองก็คือการมีอำนาจทางการเมืองรวมไปถึงการมีอำนาจในการบริหารประเทศชาติบ้านเมืองอีกด้วย

Agbo, Kadiri, and Ijem (2018) ได้นำแนวคิดการวิเคราะห์อุปลักษณะเชิงวิพากษ์ของ Charteris-Black (2005) มาใช้วิเคราะห์การเมืองของไนจีเรีย โดยมุ่งเน้นไปที่วาทกรรมของนักการเมืองโดยพบว่า อุปลักษณะเป็นเครื่องมือในการแสดงถึงอำนาจและอิทธิพลต่อผู้ฟัง มีจุดประสงค์ในการโต้แย้ง และถ่ายทอดอุดมการณ์และแสดงให้เห็นว่าผู้พูดใช้อุปลักษณะเป็นกลวิธีในการสร้างความผูกพัน และโน้มน้าวผู้ฟังให้มีทัศนคติไปในทิศทางเดียวกันที่สำคัญนักการเมืองใช้อุปลักษณะเพื่อแสดงเหตุผลของการกระทำ เช่น ตนเองชอบด้วยกฎหมาย ฝ่ายตรงข้ามผิดกฎหมายมักใช้คำศัพท์และรูปภาพที่เกี่ยวกับสงคราม เช่น การต่อสู้ การโจมตีและกลยุทธ์ ชัยชนะและอื่น ๆ พิจารณาอุปลักษณะมีโน้ตศัพท์ POLITICS IS WAR [การเมืองคือสงคราม] ดังตัวอย่าง

- (28) ก. The **battle** for democracy in Nigeria and Africa enters **decisive** phase.
 ข. My government will dedicate to the **elimination** of corruption.
 ค. If a cabal of four generals can permanently **overthrow** the ballots of fourteen million Nigerians, then faith in the ballot box will be **destroyed** in Nigeria and all over Africa.
 ง. Finally, I pay tribute to the determination of the mass of the Nigerian people, at home and aboard to **fight** for their true emancipation.

(Agbo et al., 2018, p. 98)

จากตัวอย่าง (28) เป็นข้อความในเชิงวาทกรรมของนักการเมืองไนจีเรียที่ถ่ายทอดอุดมการณ์และแสดงอำนาจและอิทธิพลต่อผู้ฟังซึ่งสามารถพิจารณาตามเกณฑ์การวิเคราะห์อุปลักษณะเชิงวิพากษ์ ของ Charteris-Black (2004) ทั้ง 3 ขั้นตอนดังนี้

ในขั้นตอนที่ 1 ระบุถ้อยคำอุปลักษณะ และแยกถ้อยคำอุปลักษณะนั้น ๆ ออกจากข้อความที่ปรากฏ พบคำว่า battle, decisive, elimination, overthrow, destroyed, fight ถ้อยคำอุปลักษณะ

ทั้งหมดนี้ล้วนเกี่ยวกับการทำสงครามทั้งนั้น เมื่อแยกถ้อยคำอุปลักษณะแล้วจะนำไปสู่ขั้นตอนการตีความอุปลักษณะ

ในขั้นตอนที่ 2 การตีความถ้อยคำอุปลักษณะ ดังที่ปรากฏในขั้นตอนที่ 1 สามารถระบุอุปลักษณะมโนทัศน์ [การเมืองคือสงคราม] ที่สามารถอธิบายให้เห็นมโนทัศน์การเมืองด้วยถ้อยคำที่เกี่ยวกับสงคราม สังเกตว่า สงครามคือวงมโนทัศน์ต้นทาง (source domain) จะเป็นแบบเปรียบเทียบ ส่วนการเมืองคือวงมโนทัศน์ปลายทาง (target domain) เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบสามารถแสดงองค์ประกอบภายในของทั้ง 2 วงมโนทัศน์เช่น สงครามกับการเมือง การทำสงครามกับการต่อสู้ทางการเมือง การแตกหักกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การกำจัดกับการทำให้อีกฝ่ายพ่ายแพ้ โคนล้มกับทำให้เกิดการยกเลิกการเลือกตั้ง การทำลายกับการมีผลกระทบที่ร้ายแรงทางการเมือง ผู้กับได้รับแรงสนับสนุนจากพวกพ้อง ฉะนั้นในขั้นตอนที่ 2 นี้จึงสามารถตีความอุปลักษณะมโนทัศน์ได้ว่า [การเมืองคือสงคราม]

ส่วนขั้นตอนที่ 3 คือการอธิบายอุปลักษณะ ในแนวคิดที่ก่อให้เกิดมุมมองที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ในเรื่องของสงคราม พิจารณาจากถ้อยคำอุปลักษณะ เช่น การต่อสู้ การกำจัด โคนล้ม ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของนักการเมืองที่ว่า การเมืองก็เป็นการต่อสู้ช่วงชิงเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ และผลประโยชน์ซึ่งต่างฝ่ายต่างมุ่งทำลายความน่าเชื่อถือของกันและกัน ยิ่งไปกว่านั้น สามารถสื่อให้เห็นถึงการวางแผน การเตรียมการของนักการเมืองที่แสดงความมุ่งมั่นเพื่อที่จะเอาชนะชนะในการเลือกตั้งเช่นเดียวกับการทำสงคราม นอกจากนี้ผู้ใช้ภาษายังแสดงให้เห็นถึงการโต้แย้งและถ้อยทออดุดมการณ์ของตนเอง ที่สำคัญมีกลวิธีในการสร้างความผูกพัน โนม่น้าวผู้ฟังให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ฉะนั้นในการอธิบายอุปลักษณะในขั้นตอนที่ 3 นี้ สามารถตอบคำถามได้ว่า ทำไมผู้ใช้ภาษาจึงเลือกอุปลักษณะมโนทัศน์ [การเมืองคือสงคราม] และที่สำคัญทำให้เราเห็นอุดมการณ์และทัศนคติของนักการเมืองได้จากการถ้อยทออดุดมความคิด ความเชื่อมั่นที่ทำให้คนในสังคมยอมรับและสามารถสร้างบุคลิกที่น่าเชื่อถือของนักการเมืองที่ได้กล่าวผ่านนโยบายทางการเมืองนั่นเอง

ในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนองานวิจัยเชิงวิพากษ์ด้านหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการวิพากษ์มโนทัศน์ของคำว่า ใจ ดังนี้

5. การวิเคราะห์หลักคำสอนเชิงวิพากษ์ในทางพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

ตามที่ Kumara (2016) ได้ศึกษาคำสอนทางพุทธศาสนาจากคำว่า มัชฌิม (ตรงกลาง) ในพระสูตรอังคุตตรนิกายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายหลักคำสอนเชิงวิพากษ์ในการให้ความหมายของคำว่า ตรงกลาง (the middle) ตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ซึ่งมีพระสงฆ์ 6 รูปได้โต้แย้งกันในหัวข้อดังกล่าว มีการตีความที่แตกต่างกันออกไปสามารถแบ่งออกได้ 6 ความหมายและทั้ง 6 ความหมายนั้นเกี่ยวข้องกับการสัมผัส เวลา ความสุขและความทุกข์ และการรับรู้อารมณ์ รวมถึงการไม่ถือตัวถือตนซึ่งคำทั้งหมดนี้ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับความหมายของคำว่าตรงกลาง การตีความในหลักคำสอนของพระสงฆ์ทั้ง 6 รูปมีดังนี้

พระสงฆ์รูปที่ 1 ให้ความเห็นว่า คำว่า ตรงกลาง คือการไม่ยินดียินร้ายวางใจเป็นกลาง

พระสงฆ์รูปที่ 2 โต้แย้งว่า คำว่า ตรงกลาง คือปัจจุบัน จะต้องอยู่ระหว่างอดีตกับอนาคต

พระสงฆ์รูปที่ 3 โต้แย้งว่า คำว่า ตรงกลาง คืออารมณ์เฉย ๆ (ไม่สุขไม่ทุกข์) จะอยู่ระหว่างการเสวยอารมณ์สุขและการเสวยอารมณ์ทุกข์

พระสงฆ์รูปที่ 4 โต้แย้งว่าคำว่า ตรงกลางคือการรับรู้อารมณ์ที่มากกระทบจะอยู่ระหว่างนาม (นามธรรมได้แก่ ความรู้สึก นึก คิด) กับรูป (รูปธรรมได้แก่ ร่างกาย)

พระสงฆ์รูปที่ 5 โต้แย้งว่าคำว่า ตรงกลางคือการรับรู้อารมณ์จะอยู่ระหว่างประสาทสัมผัสทั้งหก (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) กับสิ่งที่มากกระทบกับวัตถุภายนอก (รูป เสียง กลิ่น รส การสัมผัส ธรรมารมณ์)

พระสงฆ์รูปที่ 6 โต้แย้งว่าคำว่าตรงกลางคือการไม่ยึดมั่นถือมั่นจะอยู่ระหว่างการถือตัวกับการไม่ถือตัว

จากการโต้แย้งของพระสงฆ์ทั้ง 6 รูปในการตีความหมายของคำว่าตรงกลาง (the middle) ในถ้อยคำของพระพุทธเจ้าต่างคนต่างคิดว่าคำว่า ตรงกลาง จะต้องถูกในลักษณะที่ตนเองเข้าใจ แต่ตามหลักธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ หมายถึงคำว่า มัชฌิมา หรือมัชฌิมาปฏิปทา (middle path) แปลว่าทางสายกลางแบ่งออกเป็น 2 อย่าง 1.การไม่ประกอบตนเองให้ลำบาก 2. การไม่พัวพันในกาม และปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ (ทางพ้นทุกข์) ซึ่งเป็นความหมายที่แท้จริงตามหลักคำสอนทางศาสนา อย่างไรก็ตามคำว่าทางสายกลางนั้นไม่ได้ระบุเฉพาะเจาะจงในการปฏิบัติทางศาสนาอย่างเดียวนั้น แต่ถูกพัฒนาขึ้นในมุมมองด้านปรัชญาและมุมมองโลกของนิกายต่าง ๆ ในพุทธศาสนาที่มีการผสมผสานในการใช้เหตุผลเชิงปรัชญาซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทุกด้านได้ เช่น เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสามารถทำให้การดำเนินชีวิตเกิดความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล

และที่สำคัญไม่ทำตนเองให้ลำบาก ก็นับว่าเป็น ทางสายกลางหรือที่เรียกว่าปรัชญากลาง (Central Philosophy)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเชิงวิพากษ์ทางคริสต์ศาสนาปรากฏในงานวิจัยของ Kim (2016) ที่ศึกษาหลักคำสอนในเรื่องการบวชของเพศหญิงซึ่งเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของนักวิชาการทางศาสนา ในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่า ข้อความทางศาสนาพยายามที่จะกำหนดรูปแบบทางความคิดให้เป็นหนึ่งเดียวและให้ผู้อ่านมีความเชื่อมั่นในการประกาศใช้อำนาจในการตีความภาษาทางศาสนาได้อย่างถูกต้องโดยมุ่งเน้นไปที่ชุมชนคริสเตียนที่มีการแบ่งแยกในเรื่องการบวชของเพศหญิง แม้ว่าเป็นกฎของคริสตจักรที่ไม่อนุญาตให้เพศหญิงบวชเป็นพระในนิกายโรมันคาทอลิกก็ตาม และจะไม่มีเปลี่ยนแปลงตลอดไปจึงเป็นเหตุให้เกิดการวิพากษ์ วาทกรรมทางศาสนาเพื่อปกป้องและพิสูจน์ให้เห็นถึงการคัดค้านต่อการบวชของเพศหญิง แสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อและอาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางสังคมได้ แม้ผู้นับถือทางคริสต์ศาสนาบางนิกายมีความเชื่อทางศาสนาที่เข้มงวด มักเชื่อในคำสอนที่ไม่มีข้อพิสูจน์ซึ่งอาจนำไปสู่ความรุนแรงหรือไม่เป็นธรรมต่อกลุ่มคนบางกลุ่มได้ ฉะนั้นการทำความเข้าใจความเชื่อทางศาสนาและเผยแพร่หลักคำสอนที่ถูกต้อง และที่สำคัญเพื่อตรวจสอบว่า วาทกรรมมีส่วนช่วยในการสร้างอำนาจ หรือใช้อำนาจในทางที่ผิดหรือไม่ ดังข้อความที่ถกเถียงกันในกรณีการบวชของเพศหญิงดังนี้

1. ผู้หญิงคนหนึ่งที่ได้รับอนุญาตให้เป็นบาทหลวงยังเป็นปัญหาอยู่จะต้องคิดให้รอบคอบในสิ่งที่พระคัมภีร์ไบเบิลกล่าวไว้
2. นักวิชาการทางศาสนาพยายามตีความให้น่าเชื่อถือและเหมาะสมที่สุดในมุมมองที่แตกต่างกันในเรื่องการบวชเพศหญิง

ทั้ง 2 ข้อความนี้เป็นข้อความที่มีผู้มาแสดงความคิดเห็นในกรณีการบวชของเพศหญิงว่าเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอยู่ทุกวันนี้

ผลการวิจัยพบว่าวาทกรรมในกรณีการบวชเพศหญิงในคริสต์ศตวรรษที่ 21 นักวิชาการทางศาสนาต้องการแยกสตรีออกจากตำแหน่งบาทหลวงซึ่งการเป็นบาทหลวงของสตรียังเป็นข้อโต้แย้งวาทกรรมทางศาสนา และยังคงแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อและหลักคำสอนทางศาสนาจะขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละบุคคล ดังที่ Daly and Hampton (1978, 1990 as cited in Kim, 2016, p. 72) มองว่าคริสต์ศาสนาและสตรีนิยมเป็นสิ่งที่ขัดกับกฎระเบียบเกี่ยวกับบาทหลวงที่ถือปฏิบัติกันมาแต่เดิมซึ่งเป็นผลมาจากการตีความพระคัมภีร์ไบเบิลที่แคบมาก และอีกมุมมองหนึ่งของนักวิชาการทางศาสนาแย้งว่าผู้นำทางศาสนาที่เป็นสตรีก็มีหลายคน แม้พระเยซูก็ทรงรับรองเพศ

หญิง ฉะนั้นจึงไม่มีมีลำดับชั้นในเรื่องของเพศในพระคัมภีร์ไบเบิล (Hess, Belleville & Spencer 2005 as cited in Kim, 2016, p. 72)

นอกจากนี้นักวิชาการทางศาสนา เช่น Chaves (1977 as cited in Kim, 2016, p. 72) กล่าวว่า ความเป็นเอกภาพในการตีความพระคัมภีร์ไบเบิลที่มีการคัดค้านความเท่าเทียมทางเพศ และการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ การปรากฏลักษณะเช่นนี้เคยประสบปัญหามาแล้ว และเขาได้โต้แย้งว่าความเกี่ยวข้องที่เห็นได้ชัดระหว่างการเชื่อพระคัมภีร์ไบเบิลที่ไม่มีข้อผิดพลาดและการต่อต้านในการบวชของเพศหญิงจำเป็นต้องให้สังคมช่วยตีความด้วย อย่างไรก็ตาม สตรีผู้สอนศาสนาก็มีจำนวนมากที่เชื่อว่า พระคัมภีร์เป็นคำที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพระเจ้าและเชื่อถือได้ เมื่อพิจารณาความเท่าเทียมทางเพศเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการในพระคัมภีร์รวมถึงการพิจารณาจากเชื้อชาติหรือเพศซึ่งเกิดจากการตีความพระคัมภีร์ที่ผิดจึงเป็นเหตุทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในการเลือกปฏิบัติทางเพศจนถึงทุกวันนี้

จากที่ได้ศึกษาการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่า การวิพากษ์หลักคำสอนทางศาสนานั้นสะท้อนให้เห็นว่า หลากความคิด ย่อมหลากหลายมุมมอง ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ยังไม่มีการใช้แนวคิดอุปลักษณะเชิงวิพากษ์ของ Charteris-Black (2004) ในการวิเคราะห์หลักคำสอนทางศาสนา โดยเฉพาะคำว่าใจ ในศาสนาต่าง ๆ ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดอุปลักษณะเชิงวิพากษ์มาวิเคราะห์คำว่าใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาเพื่อเปิดเผยให้เห็นมุมมองใหม่ เจตนา และอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ในหลักคำสอนของแต่ละศาสนา และในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอหลักคำสอนที่สำคัญของทั้ง 2 ศาสนา เพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยนี้

6. หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

6.1 หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนานั้น มีพระโคตมพุทธเจ้าเป็นศาสดา พระองค์ทรงสอนให้เชื่อในเรื่อง กรรม มีหลักธรรมคำสอนที่พระองค์ใช้ในการสอน และใช้ในการแสดงธรรมซึ่งในสมัยนั้นเรียกว่า พระธรรมวินัยกล่าวคือยังไม่มีมีการเขียนหรือบันทึกลงพระคัมภีร์เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาภายหลังพระธรรมวินัยถูกบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษาบาลี ในคัมภีร์ที่เรียกว่า พระไตรปิฎกซึ่งแบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป, 2536; พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548; พัฒน์ เพ็งผลา, 2535) ทั้งหมดมี 45 เล่มซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. พระวินัยปิฎกจะประกอบไปด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับศีลของภิกษุ ภิกษุณี ตั้งแต่เล่มที่ 1-8

2. พระสุตตันตปิฎก จะประกอบไปด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับพระธรรมเทศนาทั่วไปและเรื่องราวต่างๆ ได้แก่เนื้อหาสาระบุคคลเหตุการณ์ สถานที่ตลอดจนบทประพันธ์ชาดกหรือเรื่องราวอดีตชาติของพระโคตมพุทธเจ้าตั้งแต่เล่มที่ 9-33

3. พระอภิธรรมปิฎกจะประกอบไปด้วยธรรมที่เป็นปรมาัตถ์ธรรมหรือธรรมะที่แสดงถึงสภาวะล้วน ๆ ได้แก่ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน ตั้งแต่เล่มที่ 34-45 ในปัจจุบันนี้พระไตรปิฎกที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่มี 3 แหล่งข้อมูลหลัก ๆ ที่แพร่หลายและเป็นที่รู้จักกันคือ

1. ฉบับมหาหมกุฎราชวิทยาลัย ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลไทยซึ่งแปลมาจากพระไตรปิฎกอรรถกถาบาลี ฉบับสยามรัฐ ปี 2535

2. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แก่ พระไตรปิฎกแปลไทยแปลมาจากพระไตรปิฎกบาลี ปี 2537

3. ฉบับหลวง ได้แก่ พระไตรปิฎกแปลไทยแปลมาจากพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐ ปี 2514 (กรมการศาสนาจัดพิมพ์)

ในพระไตรปิฎกนั้นถือได้ว่าเป็นหลักธรรมคำสอนที่ครอบคลุมในเรื่องศีล สมาธิ และปัญญาหรือเรียกว่าไตรสิกขา (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2542) และสิ่งที่สำคัญในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของมนุษย์ไว้ 5 อย่างด้วยกันเรียกว่า ชันธ์ 5 มีดังนี้

1. รูปคือส่วนที่เป็นร่างกาย
2. เวทนาคือการเสวยอารมณ์ ได้แก่ สุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ
3. สัญญาคือความจำได้
4. สังขารคือการที่จิตถูกปรุงแต่ง เช่น ปรุงแต่งให้โกรธ เกลียด รัก
5. วิญญาณคือสภาพที่รับรู้ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555, น. 44)

องค์ประกอบทั้ง 5 เหล่านี้ สรุปลงก็คือกายกับใจ ในส่วนที่เป็นกายก็คือร่างกาย และในส่วนที่เรียกว่า ใจ ก็คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ฉะนั้นมนุษย์เราประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ กายกับใจ แต่ในทางพระพุทธศาสนาจะเน้นไปที่การฝึกอบรมจิตใจเป็นหลักจะให้ความสำคัญกับใจมากกว่ากาย เพราะว่าบุคคลจะสำเร็จได้ด้วยใจ ไม่ใช่กายบรรลุดุธรรมกล่าวคือบรรลุดุธรรมด้วยใจ เป็นเป้าหมายสูงสุดคือเข้าถึงนิพพาน ใจเท่านั้นที่หมดจดจากกิเลส ตัณหา และดับทุกข์ได้

นอกจากนี้เมื่อคนเราล่วงลับดับขันธ์จากโลกนี้ไปแล้ว ถ้ายังไม่เข้าถึงนิพพานก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดไปสู่ภูมิภพต่าง ๆ แต่ถ้ามุขย์เข้าถึงนิพพานนั้นแสดงว่า สิ้นสุดการเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือเรียกว่าความดับสนิทแห่งกิเลสและกองทุกข์

6.2 หลักธรรมคำสอนทางคริสต์ศาสนา

หลักคำสอนทางคริสต์ศาสนาสอนให้เชื่อในพระเจ้าซึ่งมีพระเยซูคริสต์เป็นศาสดาหนึ่งเดียวเท่านั้นมีคัมภีร์ที่เรียกว่าคัมภีร์ไบเบิลหรือพระคริสตธรรมคัมภีร์มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระยาห์เวห์ มนุษย์ บาป ซึ่งพระยาห์เวห์จะคอยช่วยมนุษย์ให้รอดพ้นจากความพินาศคือบาปสู่ชีวิตนิรันดร์ตามหลักคริสต์ศาสนาจะแบ่งนิกายออกเป็น 3 นิกายด้วยกันดังนี้

1. นิกายโรมันคาทอลิก ถือว่าเป็นนิกายดั้งเดิมที่ยึดมั่นในคำสอนของพระเยซูคริสต์และมีความเคารพในพระนางมารีย์ รวมถึงนักบุญต่าง ๆ มีพระสันตะปาปาเป็นประมุข ภายในโบสถ์จะมีรูปเคารพพระเยซูคริสต์ พระแม่มารีย์ และนักบุญต่าง ๆ ซึ่งชาวไทยจะเรียกผู้นับถือนิกายนี้ว่า คริสตัง และที่สำคัญนิกายนี้มีบาทหลวงเป็นสื่อกลางระหว่างพระเจ้กับมนุษย์

2. นิกายโปรเตสแตนต์ นิกายนี้ไม่มีนักบวช เชื่อกันว่าทุกคนสามารถเข้าถึงพระเจ้าได้โดยไม่ต้องอาศัยบาทหลวงเชื่อว่าพระเยซูได้ทรงไถ่บาปแก่ศาสนิกทุกคนเมื่อถูกตรึงไม้กางเขน ที่สำคัญจะมีเพียงไม้กางเขนที่เป็นเครื่องหมายเท่านั้น แต่มีความเห็นแตกต่างเกี่ยวกับพระคัมภีร์และการปฏิบัติในพิธีกรรม เชื่อว่าศรัทธาของแต่ละบุคคลที่มีต่อพระเจ้าสำคัญกว่าพิธีกรรมซึ่งเดิมนั้นนิกายนี้ก็แยกตัวมาจากนิกายโรมันคาทอลิกนั่นเอง ชาวไทยจะเรียกผู้นับถือนิกายนี้ว่า คริสเตียน

3. นิกายออร์ทอด็อกซ์ นิกายนี้จะมีผู้นับถือนในแถบยุโรปตะวันออก เช่น รัสเซีย กรีซ ในส่วนเรื่องความเชื่อก็เหมือนกับความเชื่อของนิกายโรมันคาทอลิก และยังมีชื่อเรียกอีกว่า คริสตจักรตะวันออก หรือศาสนจักร โดยแยกตัวออกไปจากศาสนจักรตะวันตก เนื่องจากว่าไม่ยอมอยู่ภายใต้อำนาจของพระสันตะปาปาเพราะมีอำนาจสูงกว่าษัตริย์

(พีระพงษ์ ขอบชื่นสุข, 2556, น. 21)

ตามหลักคริสต์ศาสนานั้นจะมีหลักธรรมคำสอนที่เรียกว่าพระคริสตธรรมคัมภีร์มีเนื้อหาประกอบด้วยภาคพันธสัญญาเดิม 39 เล่ม และภาคพันธสัญญาใหม่ 27 เล่มซึ่งภาคพันธสัญญาเดิมถูกเขียนขึ้นก่อนที่พระเยซูคริสต์ประสูติ ส่วนภาคพันธสัญญาใหม่ถูกเขียนขึ้นหลังจากพระเยซูเสด็จขึ้นสู่สวรรค์แล้ว (สมาคมพระคริสตธรรมไทย, ม.ป.ป.) ในส่วนเนื้อหาในภาคพันธสัญญาเดิมนั้นประกอบไปด้วย 4 หมวดด้วยกัน ดังนี้

1. หมวดเบญจบรรณ ประกอบด้วยหนังสือปฐมกาลจนถึงหนังสือเฉลยธรรมบัญญัติ
 2. หมวดประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยหนังสือโยชูวาจนถึงหนังสือเอสเธอร์
 3. หมวดปรัชญาณ ประกอบด้วยหนังสือโยบ จนถึงหนังสือเพลงซาโลมอน
 4. หมวดผู้เผยพระวจนะ ประกอบด้วยหนังสืออิสยาห์ จนถึงหนังสือมาลาคี
- ในส่วนภาคพันธสัญญาใหม่ประกอบด้วย 5 หมวดดังนี้

1. หมวดพระวรสารประกอบด้วยพระวรสารนักบุญมัทธิวจนถึงพระวรสารนักบุญยอห์น
2. หมวดประวัติศาสตร์ประกอบด้วยหนังสือกิจการของอัครทูต
3. หมวดจดหมายของเปาโลประกอบด้วยจดหมายนักบุญเปาโลถึงชาวโรมจนถึงจดหมายถึงชาวฮีบรู
4. หมวดจดหมายทั่วไปประกอบด้วยจดหมายของนักบุญยากอบจนถึงจดหมายของนักบุญยูดา
5. หมวดวิวรณ์ประกอบด้วยหนังสือวิวรณ์ซึ่งพระคริสตธรรมคัมภีร์มีหลากหลายฉบับที่ตีพิมพ์ เช่น พระคริสตธรรมคัมภีร์ฉบับ 1940 พระคริสตธรรมคัมภีร์ฉบับ 1971 พระคริสตธรรมคัมภีร์ฉบับประชานิยม และพระคริสตธรรมคัมภีร์ฉบับ 2011 หรือพระคริสตธรรมคัมภีร์ฉบับมาตรฐาน

ตามหลักคำสอนศาสนาคริสต์มีความเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างจะถูกสร้างให้มีรูปแบบ ภาพลักษณ์ของพระเจ้า การเป็นอยู่ของคริสตชนย่อมมีความสัมพันธ์กับพระเจ้าเสมอ และจะต้องรักษาสมดุลแห่งความสัมพันธ์กับพระเจ้าอย่างถูกต้อง มนุษย์จะประกอบไปด้วย กาย และ จิตวิญญาณ ทั้งสองนี้ไม่สามารถแยกจากกันได้ โดยเฉพาะมิติแห่งจิตวิญญาณ มีความเป็นอมตะ ลึกลับ และได้อธิบายถึงจิตวิญญาณว่า เป็นแก่นที่สำคัญที่สุดของชีวิตมนุษย์ สามารถแบ่งออกได้ 3 ระดับ (เชิดชัย เลิศจิตรเลขา, สุภาพร ดาวดี, & Crabtree, 2552)

1. ระดับวัตถุ คือสรรพสิ่งสามารถทำให้คนเรามีพลังในการดำเนินชีวิตต่อไปได้
2. ระดับบุคคล คือ คนที่เรารัก เคารพผูกพันจะเสริมสร้างพลังภายในจิตใจให้ดำรงชีวิตเป็นไปด้วยดี
3. ระดับเหนือธรรมชาติ คือ พลังจิตวิญญาณที่มีความผูกพันกับพระเจ้าให้มีความรัก ความศรัทธาจะนำไปสู่ชีวิตนิรันดร์ ดังคำที่ว่า “จงรักพระองค์ผู้เป็นพระเจ้าของเจ้าด้วยสุดใจสุดจิตของเจ้า” ซึ่งมีการกล่าวถึงใจ เกี่ยวกับความรักเป็นหลักสำคัญ มีลักษณะ 4 แบบ 1. รักแบบสุดใจ

2. รักแบบสุดจิต 3. รักแบบสุดกำลัง 4. รักแบบสุดความคิด ทั้ง 4 อย่างนี้จะต้องไปด้วยกัน (คัมภีร์ไบเบิล ลูกา บทที่ 10 ข้อ 27)

จากที่ได้ศึกษาหลักธรรมคำสอนของทั้ง 2 ศาสนาพบว่าหลักธรรมคำสอนแต่ละศาสนานั้นต่างส่งผลต่อความคิดความเชื่อของผู้นับถือในแต่ละศาสนาที่ต่างกันกล่าวคือพุทธศาสนามีเป้าหมายสูงสุดคือการเข้าถึงนิพพาน ไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก ส่วนคริสต์ศาสนามีเป้าหมายสูงสุดคือการไปสู่อาณาจักรของพระเจ้าและมีชีวิตที่นิรันดร์

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การตรวจสอบข้อมูลภาษา
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา
2. หลักธรรมคำสอนทางคริสต์ศาสนา

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่

1. คัมภีร์พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับหลวง พ.ศ. 2514 ประกอบไปด้วยพระวินัยปิฎก (เล่มที่ 1-8) พระสุตตันตปิฎก (เล่มที่ 9-33) พระอภิธรรมปิฎก (เล่มที่ 34-45) รวม 45 เล่ม
2. พระคัมภีร์ไบเบิลแปลไทย ฉบับมาตรฐาน 2554 ประกอบไปด้วยหนังสือปฐมกาล, อพยพ, เลวีนิติ, กานดาวิถี, เฉลยธรรมบัญญัติ - หนังสือวิวรณ์ รวม 66 เล่ม โดยแบ่งเป็นภาคพันธสัญญาเดิม 39 เล่ม และภาคพันธสัญญาใหม่ 27 เล่มซึ่งแปลใหม่จากการร่วมมือกันระหว่างนิกายคาทอลิกและนิกายโปรเตสแตนต์

จากการเลือกทั้ง 2 พระคัมภีร์นี้ ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาตอบแบบสอบถาม โดยเน้นไปที่ผู้สอนศาสนา พระสงฆ์ เป็นหลัก โดยเลือกศาสนาละ 10 ท่าน ในการตอบแบบสอบถามสำหรับการเลือกใช้คัมภีร์พระไตรปิฎกและพระคัมภีร์ไบเบิลว่า คัมภีร์ฉบับใดเป็นที่นิยมใช้มากที่สุด โดยมีพระคัมภีร์แต่ละฉบับในการเลือกตอบแบบสอบถาม ในพุทธศาสนามีดังนี้

1. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง 4. พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ และ 5. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน ส่วนคริสต์ศาสนามีดังนี้ 1. ฉบับ 1971 เป็นฉบับที่แปลในปี 1971 โดยแปลจากฉบับภาษาอังกฤษ 2. ฉบับไทย KJV เป็นฉบับแปลจาก King James Version ซึ่งเป็นฉบับภาษาอังกฤษ 3. ฉบับ THA ERV เป็นฉบับที่

แปลจาก Easy to read version 4. ฉบับอมตธรรมร่วมสมัย และ 5. ฉบับมาตรฐาน (Thai Standard version 2011) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนดังนี้ 1. มากที่สุด หมายถึง การใช้พระคัมภีร์มากที่สุดและเป็นที่ยอมรับมากที่สุด คะแนน 5 2. มาก หมายถึง การใช้พระคัมภีร์มากและเป็นที่ยอมรับมากที่สุด คะแนน 4 3. ปานกลาง หมายถึง การใช้พระคัมภีร์ปานกลางและเป็นที่ยอมรับปานกลาง คะแนน 3 4. น้อย หมายถึง การใช้พระคัมภีร์น้อยและเป็นที่ยอมรับน้อย คะแนน 2 5. น้อยที่สุด หมายถึง การใช้พระคัมภีร์น้อยที่สุดและเป็นที่ยอมรับน้อยที่สุด คะแนน 1 ซึ่งผู้วิจัยเลือกฉบับพระคัมภีร์จากผู้ตอบแบบสอบถามที่ให้คะแนนการใช้พระคัมภีร์มากที่สุดและเป็นที่ยอมรับมากที่สุดของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของทั้ง 2 ศาสนา ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลของคำว่าใจ กล่าวคือศึกษาเฉพาะการปรากฏของคำว่าใจเท่านั้น โดยไม่ได้ศึกษาถึงต้นฉบับของคำว่าใจว่าแปลมาจากคำศัพท์ใดหรือภาษาใด พิจารณาคำที่แปลเป็นภาษาไทยแล้วคือคำว่าใจ และผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ทั้งคำแสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบ ได้แก่ เป็น เสมอ ดั่ง ดุจ เหมือน เช่น ใจเป็นเชือก ใจเสมอด้วยลม ใจดุจมฤค ใจเหมือนหญิงสะใภ้ และคำที่ไม่แสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบ กล่าวคือไม่มีการปรากฏของคำว่า เป็น เสมอ เช่น เหมือน ดุจ ดัง อย่าง เป็นต้น ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ทุกถ้อยคำที่มีการปรากฏของคำว่าใจ เช่น **รสผาด** แห่งใจ **หวาน** ในใจ **ประทับใจ** **สนิม** ในใจ **หนัก** ใจ **จับ** ใจ ใจมี**ประมาณ**น้อย ใจ**ชุ่ม**ด้วยกาม **ผ่านทาง**ใจ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ พุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา ลำดับแรกเก็บรวบรวมข้อมูลทางพุทธศาสนาของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกก่อนโดยพิจารณาการปรากฏของคำว่า ใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) ดูกรท่านผู้มีอายุ อินทรีย์ 5 ประการนี้ คือ จักขุอินทรีย์ โสตินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ มีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน ไม่รับรู้วิสัยอันเป็นโคจรของกันและกันเมื่ออินทรีย์ 5 เหล่านี้ มีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน ไม่รับรู้วิสัยอันเป็นโคจรของกันและกันมี**ใจ**เป็นที่อาศัย **ใจ**ย่อมรับรู้วิสัยอันเป็นโคจรแห่งอินทรีย์เหล่านั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 4, 2514, น. 383)

(2) เมื่อเธอพิจารณาอยู่ย่อมรู้อย่างนี้ว่า ที่ใดแล เป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจในโลก ตัณหาเมื่อเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้นในที่นั้น เมื่อตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นั้น ก็อะไรเล่าเป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจในโลก **ใจ**เป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจในโลก ตัณหาที่นั้นเมื่อเกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้นที่**ใจ**นั้น เมื่อตั้งอยู่ย่อมตั้งอยู่ที่**ใจ**นั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 8, 2514, น. 106)

(3) สัตว์ทั้งหลาย ก็ยังไม่เป็นผู้ออกไป พრაโกไป หลุดพ้นไป มีใจอันหาขอบเขตมิได้อยู่ในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณะ พราหมณ์เทวดาและมนุษย์เพียง นั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 9, 2514, น. 29)

(4) ถ้าแม้ธรรมารมณอันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจซึ่งเป็นของเล็กน้อย ผ่านทางใจของภิกษุหรือ ภิกษุณีนั้นไป ย่อมครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นได้แท้

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 182)

(5) ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุที่โกรธเคืองไม่พอใจ มีจิตอันโทสะกระทบกระทั่ง มีใจดุจ ตะปูในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลสเพื่อความ ประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 4, 2514, น. 141)

(6) ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักละ ความคดโกงแห่งกาย โทษแห่งกาย รสฝาดแห่งกายจักละความคดโกงแห่งวาจา โทษแห่งวาจา รส ฝาดแห่งวาจา จักละความคดโกงแห่งใจ โทษแห่งใจ รสฝาดแห่งใจ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย พึงศึกษาอย่างนี้แล

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 12, 2514, น. 108)

(7) แผ่นดินก็ไม่อืดอืดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้นแม้ฉันไค ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยแผ่นดินอันไพบุลย์ กว้างใหญ่ไม่มีประมาณ

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 301)

(8) ผ้าเช็ดธุลีย่อมไม่อืดอืดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันไค ข้าพระองค์ก็ฉันนั้น เหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยผ้าสำหรับเช็ดธุลีอันไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มี ประมาณ

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 302)

(9) ดูกรภิกษุทั้งหลาย อกุศลธรรมที่เป็นไปในส่วนอกุศล ที่เป็นไปในฝักฝ่ายอกุศลทั้งหมดมีใจ เป็นหัวหน้า ใจเกิดก่อนธรรมเหล่านั้น อกุศลธรรมเกิดหลังเที่ยว

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 12, 2514, น. 9)

(10) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไฟย่อมเผาของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คุณบ้าง มุตรบ้าง น้ำลาย บ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ไฟย่อมไม่ติดอัศจรรย์หรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใดข้าพระองค์ก็ ฉะนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยไฟอันไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มี ความ เบียดเบียนอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 301)

ส่วนคริสต์ศาสนาผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลโดย พิจารณาการปรากฏของคำว่าใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) ให้พระคริสต์ประทับในใจของท่านโดยทางความเชื่อ ให้ท่านได้หยั่งรากและตั้งมั่นอยู่ใน ความรัก ข้าพเจ้าทูลขอให้ท่านสามารถเข้าใจร่วมกับธรรมิกชนทั้งหมดถึงความกว้าง ความยาว ความสูง และความลึก คือให้ซาบซึ้งในความรักของพระคริสต์ซึ่งเกินความรู้ เพื่อพวกท่านจะได้รับ ความบริบูรณ์ของพระเจ้าอย่างเต็มเปี่ยม

(คัมภีร์ไบเบิล เอเฟซัส บทที่ 3 ข้อ 17-19)

(2) พระเยซูทรงตอบเขาว่า จงรักองค์พระผู้เป็นเจ้าของท่านด้วยสุดใจของท่านด้วยสุดจิตของ ท่าน และด้วยสุดความคิดของท่าน นั่นแหละเป็นพระบัญญัติข้อสำคัญอันดับแรก

(คัมภีร์ไบเบิล มัทธิว บทที่ 22 ข้อ 37)

(3) พระยาร์เวห์ตรัสดังนี้ว่า นี่แน่ะ วันเวลากำลังจะมาถึงแล้ว เมื่อเราจะลงโทษทุกคนที่เข้า สู่นัดเพียงเนื้อหนังคือ คนอียิปต์ คนยูดาห์ คนเอโดม คนอัมโมน คนโมอับและทุกคนที่อาศัยอยู่ใน ถิ่นทุรกันดารที่ไกลคนหมู่มาก เพราะทุกประชาชาติไม่ได้เข้าสู่นัด และพงศ์พันธุ์ทั้งสิ้นของอิสราเอล ก็ไม่ได้เข้าสู่นัดทางใจ

(คัมภีร์ไบเบิล เยเรมีย์ บทที่ 9 ข้อ 25-26)

(4) ข้าพเจ้าได้พบอีกสิ่งหนึ่งซึ่งขมขื่นยิ่งกว่าความตายคือผู้หญิงซึ่งมีใจเป็นบ่วงแร้วและตา ชาย มือของนางเป็นไซตรวน คนที่พระเจ้าพอพระทัยจะหนีพ้นนาง แต่คนบาปจะถูกผู้หญิงคนนั้น จับเอาไป

(คัมภีร์ไบเบิล ปัญญาจารย์ บทที่ 7 ข้อ 26)

(5) ข้าพระองค์ถูกเทออกเหมือนอย่างน้ำกระดุกทั้งสิ้นของข้าพระองค์เคลื่อนหลุดจากที่ ใจ ของข้าพระองค์ก็เหมือนขี้ผึ้งละลายภายในอก กำลังของข้าพระองค์เหือดแห้งไปเหมือนเศษหม้อ ดินและสิ้นของข้าพระองค์ก็เกาะติดที่ขากรรไกรพระองค์ทรงวางข้าพระองค์ไว้ในฝังคลีแห่งความ ตาย

(คัมภีร์ไบเบิล สดุดี บทที่ 22 ข้อ 14-15)

(6) ตาของเขาทั้งสองก็เปิดออกและเขาก็จำพระองค์ได้ แล้วพระองค์ก็อันตรธานไปจากเขา เขาคึ่งพูดกันว่า “ใจเรารุ่มร้อนภายในเมื่อพระองค์ตรัสตามทาง และเมื่อทรงอธิบายพระคัมภีร์ให้เราฟังไม่ใช่หรือ?” เขาทั้งสองก็ลุกขึ้นในเวลานั้น แล้วกลับไปกรุงเยรูซาเล็ม และพบว่าพวกสาวกสิบเอ็ดคนชุมนุมกันอยู่พร้อมกับพรรคพวก

(คัมภีร์ไบเบิล ลูคา บทที่ 24 ข้อ 31-33)

(7) ฝ่ายชาวเมืองอัยก็ฆ่าฟันพวกเขาตายประมาณ 36 คน โดยขับไล่เขาจากประตูเมืองไปถึงเซบาริม ฆ่าเขาตามทางลง และใจของประชาชนก็ละลายไปอย่างน่า

(คัมภีร์ไบเบิล โยชูวา บทที่ 7 ข้อ 5)

(8) ในรัชกาลของอาหัสพระราชโอรสของโยธาม พระราชโอรสของอูสซียาห์ กษัตริย์แห่งยูดาห์ เรซินกษัตริย์แห่งซีเรีย และเปคาห์บุตรของเรมาลียาห์ กษัตริย์แห่งอิสราเอลขึ้นมายังเยรูซาเล็ม เพื่อทำสงครามกับเมืองนั้น แต่ไม่อาจรบชนะเมืองนั้น เมื่อเขาไปรายงานต่อราชวงศ์ของดาวิดว่า “ซีเรียมาตั้งค่ายอยู่ในเขตเอฟราอิมแล้ว” พระทัยของพระองค์และใจของประชาชนของพระองค์ก็สั่นเหมือนต้นไม้ในป่าสั่นขณะต้องแรงลม

(คัมภีร์ไบเบิล อิสยาห์ บทที่ 7 ข้อ 1-2)

(9) พวกเจ้านายแห่งอิสสาคารมากับเดโบราห์ และบาราคทำอย่างไร อิสสาคารก็ทำด้วยพวกเขาเร่งติดตามท่านไปในหุบเขามีกการคิดตัดสินใจครั้งใหญ่ในตระกูลต่างๆ ของรูเบนทำไมท่านจึงนั่งอยู่ที่คอกแกะเพื่อฟังเสียงปี่ที่เป่าให้แกะฟังในตระกูลต่างๆ ของรูเบนมีการซึ่งใจ กิเลอาดอยู่ปากตะวันออกของแม่น้ำจอร์แดนแล้วทำไมท่านยังอยู่กับเรือ? อาเซอร์นั่งอยู่ที่ฝั่งทะเลตั้งบ้านเรือนอยู่ตามท่าเรือของเขา

(คัมภีร์ไบเบิล ผู้วินิจฉัย บทที่ 5 ข้อ 15-17)

(10) เพราะฉะนั้นในฐานะเป็นพวกที่พระเจ้าทรงเลือก พวกที่บริสุทธิ์ และ พวกที่ทรงรักจึงสวมใจเมตตา ใจกรุณา ใจถ่อม ใจสุภาพอ่อนโยน ใจอดทนและถ้าใครมีเรื่องราวต่อกัน ก็จงให้อภัยกัน องค์พระผู้เป็นเจ้าทรงให้อภัยพวกท่านอย่างไร ท่านก็จงทำอย่างนั้นด้วย แล้วจงสวมความรักทับสิ่งเหล่านี้ทั้งหมด ความรักผูกพันทุกสิ่งไว้อย่างสมบูรณ์

(คัมภีร์ไบเบิล โคลโลสี บทที่ 3 ข้อ 12-14)

3. การตรวจสอบข้อมูลภาษา

ในการตรวจสอบข้อมูลภาษาของทั้ง 2 ศาสนา ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาตามกระบวนการทางภาษาศาสตร์ปริชาน เช่น อุปลักษณะ ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาจำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านคริสต์ศาสนาจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความหมายในบริบท (contextual meanings) ของคำว่าใจ ที่สะท้อนอุปลักษณะมีโนทัศน์ต่าง ๆ ว่ามีการอธิบายความหมายในบริบทถูกต้องตามหลักคำสอนของแต่ละศาสนาหรือไม่ เช่น ตัวอย่างที่ปรากฏในพุทธศาสนา

“ถ้าแม้ธรรมารมณอันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจซึ่งเป็นของเล็กน้อย ผ่าน **ทางใจ**ของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นไป ย่อมครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นได้แท้”

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 182)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ทาง” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ทาง” ความหมายในบริบทหมายถึงการรับรู้อารมณ์ที่ผ่านเข้ามากระทบ (มโนสัมผัส) จากบริบทใช้กล่าวถึงธรรมารมณ (อารมณ์ที่ใจรู้) ที่ผ่านเข้ามากระทบภิกษุหรือภิกษุณี

ส่วนข้อมูลภาษาทางคริสต์ศาสนาดังตัวอย่าง

“เมื่อใครได้ยื่นคำบอกเล่าเรื่องแผ่นดินของพระเจ้าแต่ไม่เข้าใจ มารร้ายก็มาฉวยเอาสิ่งที่ **หว่าน** ในใจเขานั้นไปเสีย นั้นแหละได้แก่เมล็ดพืชซึ่งหว่านตกริมหนทางและเมล็ดพืชซึ่งหว่านตกในที่ดินซึ่งมีพื้นหินนั้น ได้แก่บุคคลที่ได้ยินพระวจนะ แล้วก็รับทันทีด้วยความยินดีแต่ไม่มีรากลึกในตัว จึงทนอยู่ชั่วคราว และเมื่อเกิดการยากลำบาก หรือการข่มเหงต่างๆ เพราะพระวจนะนั้น เขาก็เลิกเสียในทันทีทันใด และเมล็ดซึ่งหว่านกลางหนามนั้น ได้แก่บุคคลที่ได้ฟังพระวจนะ แต่ความกังวลของโลก และการล่อลวงของทรัพย์สมบัติรัดพระวจนะนั้นเสีย จึงไม่เกิดผล ส่วนเมล็ดซึ่งหว่านตกในดินดีนั้น ได้แก่บุคคลที่ได้ยินพระวจนะนั้นและเข้าใจ คนนั้นก็เกิดผลร้อยเท่าบ้าง หกสิบเท่าบ้าง สามสิบเท่าบ้าง”

(คัมภีร์ไบเบิล มัทธิว บทที่ 13 ข้อ 19-23)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “หว่าน” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำ “หว่าน” ความหมายในบริบทหมายถึงได้ยินพระวจนะจะมีความเข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง เมื่อพิจารณาจากบริบทมีการเปรียบถึงเมล็ดพืชที่ตกในที่ต่าง ๆ ใช้อธิบายถึงบุคคลที่ได้ยินพระวจนะย่อมมีลักษณะแตกต่างกันออกไป

จากข้อมูลภาษาที่ปรากฏข้างต้นนั้น ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาทั้ง 2 ศาสนายืนยันในการตีความหมายในบริบทว่าถูกต้องตามหลักคำสอนของแต่ละศาสนาหรือไม่ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการลดอัตวิสัย (subjectivity) ของผู้วิจัยในการวิเคราะห์ความหมายในบริบทของแต่ละศาสนา

4. การจัดการกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิเคราะห์หิมโนทัศน์ของคำว่าใจ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. นำข้อมูลคำว่า ใจ ที่รวบรวมมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและพระคัมภีร์ไบเบิล จากนั้นแยกข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นจะเริ่มวิเคราะห์ข้อมูลทางพุทธศาสนา ก่อน และตามด้วยข้อมูลทางคริสต์ศาสนา

2. วิเคราะห์พหุณัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์ไบเบิลตามแนวคิดพหุณัยอย่างมีหลักการ (The Principled Polysemy approach) (Evans, 2004; Evans & Green, 2006) เพื่อให้เห็นความหมายต่าง ๆ ของคำว่าใจ พร้อมแสดงการวิเคราะห์ความหมายศูนย์กลางหรือความหมายต้นแบบของคำว่าใจ ในทั้ง 2 ศาสนา และแสดงการเปรียบเทียบ

3. วิเคราะห์อุปลักษณ์หิมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและพระคัมภีร์ไบเบิล เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดที่เกิดจากการนำความหมายของคำว่าใจ ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยมีการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ (mapping of conceptual domains) ระหว่างคำที่มีความหมายจากวงมโนทัศน์หนึ่งไปยังอีกวงมโนทัศน์หนึ่ง (Lakoff & Johnson, 1980; Pragglejaz, 2007; Kövecses, 2010) และแสดงการเปรียบเทียบ

4. วิพากษ์คำว่าใจที่สะท้อนผ่านอุปลักษณ์หิมโนทัศน์ เพื่อแสดงให้เห็นมุมมองใหม่ เจตนา และอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ในหลักคำสอนของทั้ง 2 ศาสนาโดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ (Critical Metaphor Analysis) (Charteris-Black, 2004) และแสดงการเปรียบเทียบ

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์หัตถ์ศัพท์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา การศึกษาตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชานโดยใช้แนวคิดต่าง ๆ ดังนี้

1. พหุณัยอย่างมีหลักการ (The Principled Polysemy approach) ประกอบด้วย 3 เกณฑ์คือ 1. เกณฑ์ด้านความหมาย (The meaning criterion) 2. เกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์ (The concept elaboration criterion) 3. เกณฑ์ด้านไวยากรณ์ (The grammatical criterion) (Evans, 2004; Evans & Green, 2006) เพื่อให้เห็นความหมายที่แตกต่างกันของคำว่า ใจ

2. อุปลักษณณ์ (Metaphor) เพื่อแสดงโครงสร้างทางความคิดที่เกิดจากการนำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยมีการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ (mapping of conceptual domains) จากวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นรูปธรรมถ่ายโยงไปยังอีกวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นนามธรรม (Lakoff & Johnson, 1980; Kövecses, 2010; Pragglejaz, 2007)

3. วิพากษ์คำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์มโนทัศน์ เพื่อแสดงให้เห็นมุมมองใหม่ เจตนา และอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ในหลักคำสอนของทั้ง 2 ศาสนาโดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์อุปลักษณณ์เชิงวิพากษ์ (Charteris-Black, 2004)

ในการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาของทั้ง 2 ศาสนานั้นผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1 พหุณัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา โดยจะแสดงให้เห็นถึงความหมายต่าง ๆ ของคำว่าใจ ในทั้ง 2 ศาสนา พร้อมแสดงความหมายที่เป็นศูนย์กลางหรือความหมายต้นแบบของคำว่าใจ และแสดงเครือข่ายความหมายที่มีความสัมพันธ์กับความหมายศูนย์กลางและแสดงการเปรียบเทียบพหุณัยของทั้ง 2 ศาสนา ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบคำถามงานวิจัยข้อที่ 1 คือคำว่า ใจ ในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนาที่สะท้อนผ่านมโนทัศน์จะแสดงความหมายใดบ้าง เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดในหัวข้อ 4.1.1 พหุณัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา และในหัวข้อ 4.1.2 พหุณัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา และ 4.1.3 การเปรียบเทียบพหุณัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา

4.2 อุปลักษณณ์มโนทัศน์ของคำว่าใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนาโดยจะแสดงให้เห็นประเภทอุปลักษณณ์ ถ้อยคำอุปลักษณณ์ และแสดงโครงสร้างทางความคิดที่เกิดจากการ

นำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยมีการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ (mapping of conceptual domains) จากวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นรูปธรรม (วงมโนทัศน์ต้นทาง) ถ่ายโยงไปยังอีกวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นนามธรรม (วงมโนทัศน์ปลายทาง) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของทั้ง 2 วงมโนทัศน์ที่สามารถสะท้อนระบบความคิดของทั้ง 2 ศาสนาได้ ซึ่งจะแสดงรายละเอียดในหัวข้อ 4.2.1 อุปลักษณมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา และในหัวข้อ 4.2.2 อุปลักษณ มโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา และหัวข้อ 4.2.3 แสดงการเปรียบเทียบอุปลักษณมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา เพื่อตอบคำถามงานวิจัยข้อที่ 2 คำว่า ใจ ในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่ถูกนำมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบจะสะท้อนอุปลักษณ มโนทัศน์ใดบ้าง เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

4.3 อุปลักษณเชิงวิพากษของคำว่าใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา โดยจะแสดงให้เห็นมุมมองใหม่ของคำว่าใจ ของทั้ง 2 ศาสนาและเปิดเผยให้เห็นเจตนาในการสอนธรรมของแต่ละศาสนา รวมถึงอุดมการณ์ของแต่ละศาสนาที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณมโนทัศน์ ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดในหัวข้อ 4.3.1 อุปลักษณเชิงวิพากษของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา หัวข้อ 4.3.2 อุปลักษณเชิงวิพากษของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา และหัวข้อ 4.3.3 แสดงการเปรียบเทียบอุปลักษณเชิงวิพากษของคำว่า ใจ ในทั้ง 2 ศาสนา ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามงานวิจัยข้อที่ 3 คำว่า ใจ ในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของการใช้อุปลักษณมโนทัศน์จะเปิดเผยให้เห็นมุมมอง เจตนา และ อุดมการณ์ เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

4.1 พหุนัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

ในการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาของทั้งสองศาสนานั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์พหุนัย (polysemy) เพื่อให้เห็นความหมายต่าง ๆ ของคำว่าใจโดยจะวิเคราะห์ตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการของ Evans (2004) ดังนี้

1. เกณฑ์ด้านความหมาย (The meaning criterion) คือจะต้องเป็นความหมายที่แตกต่างกัน และมีความหมายใหม่เพิ่มเข้ามาซึ่งความหมายใหม่ที่เพิ่มมานั้นจะต้องไม่ปรากฏในความหมายอื่น ๆ

2. เกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์ (The concept elaboration criterion) คือความหมายที่แตกต่างกันจะต้องมีการอธิบายมโนทัศน์ที่ต่างกันด้วยรวมถึงจะแสดงความหมายเฉพาะของคำนั้น ๆ และสามารถบอกได้ว่าคำนั้นสามารถแสดงมโนทัศน์ใดได้บ้าง ส่วนมากจะ

ปรากฏกับมโนทัศน์คำศัพท์ (lexical concept) ซึ่งจะถูกสร้างขึ้นในเชิงอุปลักษณ์หรืออาจเกี่ยวข้องกับกับคำนามที่ถูกขยาย เช่น a short time หรือเกี่ยวข้องกับกริยาลี เช่น The time sped by หรือเกี่ยวข้องกับคำวิเศษณ์ เช่น The time went by quickly.

3. เกณฑ์ด้านไวยากรณ์ (The grammatical criterion) คือถ้าโครงสร้างด้านไวยากรณ์มีความแตกต่างกันก็จะทำให้ความหมายแตกต่างกันไปด้วย และอาจเกิดขึ้นเฉพาะในโครงสร้างทางไวยากรณ์บางประเภทเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความหมายที่แตกต่างกันของคำว่าใจ ตามความมุ่งหมายของงานวิจัยข้อที่ 1 ว่าด้วยการวิเคราะห์และเปรียบเทียบพหุนัยของคำว่าใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอใน ส่วนพุทธศาสนา ก่อน และตามด้วยคริสต์ศาสนา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 พหุนัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา

คำว่าใจเป็นคำนามหมายถึงสิ่งที่ทำหน้าที่รู้ สึกนึกและคิด เช่น ใจก็คิดว่าอย่างนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 122) ในทางพุทธศาสนาผู้วิจัยพบข้อมูลภาษาของคำว่าใจสามารถแสดง ความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meanings) ได้หลายความหมาย ที่สามารถสะท้อนความคิดได้ ซึ่งในวิเคราะห์แต่ละความหมายนั้นจะต้องอาศัยบริบทของประโยคในการพิจารณา เพื่อเพื่อความชัดเจนในการวิเคราะห์ โดยความหมายของคำว่าใจที่ปรากฏในพุทธศาสนา ได้แก่

1. ความหมาย “**สิ่งมีชีวิต**”
2. ความหมาย “**พื้นที่**”
3. ความหมาย “**วัตถุ**”
4. ความหมาย “**อาหาร**”
5. ความหมาย “**ไฟ**”
6. ความหมาย “**ธรรมชาติ**”

1. ความหมาย “**สิ่งมีชีวิต**”

สิ่งมีชีวิตที่พบในงานวิจัยนี้ได้แก่ มนุษย์ และ สัตว์ ถูกนำมากล่าวถึงความหมายของคำว่า ใจ ซึ่งคำว่ามนุษย์ หมายถึง สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล สัตว์ที่มีจิตใจสูง คน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 13) พิจารณาตัวอย่างดังนี้

(1) เมื่อเธอพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า ที่ใดแล เป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจในโลก ตัณหาเมื่อเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้นในที่นั้น เมื่อตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่นั้น ก็อะไรเล่าเป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจในโลก **ใจ**เป็นที่รัก เป็นที่ชื่นใจในโลก ตัณหานั้นเมื่อเกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้นที่ใจนั้น เมื่อตั้งอยู่ย่อมตั้งอยู่ที่ใจนั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 8, 2514, น. 106)

จากตัวอย่าง (1) พบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” คือคำว่า ที่รัก หมายถึงคนรัก ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ จากบริบทแสดงให้เห็นว่าใจเหมือนคนรัก ใช้อธิบายถึงความกำหนดในตัณหา สังเกตว่าตัณหานั้นเกิดขึ้นที่ใจ ซึ่งคำว่าใจถูกนำมาเปรียบกับมนุษย์ คือที่รักหรือคนรัก ฉะนั้น ใจในบริบทนี้จึงแสดงความหมาย สิ่งมีชีวิตคือมนุษย์

(2) ดูกรภิกษุทั้งหลาย หญิงสาวที่ถูกลำบากหนึ่งหรือวันหนึ่งเท่านั้น นางตั้งหิริ (ความละอาย) และโศตตปปะ (ความเกรงกลัว) ได้อย่างแรงกล้าในแม่ผัว พ่อผัว และผัว โดยที่สูงสุดในคนรับใช้และคนทำงาน สมัยต่อมานางอาศัยอยู่คั่นเคยจึงกล่าวกะแม่ผัวบ้าง พ่อผัวบ้าง และผัวบ้าง อย่างนี้ว่าจงหลีกไป ก็พวกท่านรู้อะไร ดังนี้ฉันใด เพราะเหตุที่นั่นแหละ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักมี**ใจ**เหมือนหญิงสาวที่มาใหม่อยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 13, 2514, น. 78)

จากตัวอย่าง (2) พบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” คือคำว่า หญิงสาว หมายถึงหญิงที่มาแต่งงานกับญาติผู้ชาย จากบริบทแสดงให้เห็นว่าหญิงสาวที่มาใหม่นั้น จะมีความละอายและความเกรงกลัวอย่างมากกับแม่ผัวและพ่อผัว รวมถึงคนใช้ในบ้านด้วย เมื่ออาศัยอยู่ด้วยความคุ้นเคย จึงมีพฤติกรรมแปรเปลี่ยน ไม่เหมือนเดิม จึงถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มีลักษณะเหมือนหญิงสาวที่มาอยู่ใหม่ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายสิ่งมีชีวิตคือมนุษย์

(3) มหาบพิตรจงทรงสำคัญพระวรกายของพระองค์ว่าเป็นดังรถ อันมี**ใจ**เป็นนายสารถี กระปรี่กระเปร่า เพราะปราศจากถิ่นมิทระคือความง่วงอันมีวิหิงสาเป็นเพลลาที่เรียบร้อยดี มีการบริจาคนเป็นหลังคามีการสำรวจเท้าเป็นกง มีการสำรวจมือเป็นกระพอง มีการสำรวจท้องเป็นน้ำมันหยอด มีการสำรวจวาจาเป็นความเจียบสนิท มีการกล่าวคำสัตย์เป็นองค์รถอันบริบูรณ์

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20, 2514, น. 216)

จากตัวอย่าง (3) พบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” คือคำว่า นายสารถี หมายถึงคนขับรถหรือคน บังคับม้า จากบริบทมีการกล่าวถึงนายสารถีที่มีความกระปรี้กระเปร่า ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มีลักษณะเหมือนนายสารถี ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายสิ่งมีชีวิตคือมนุษย์

(4) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กุมารหรือกุมาริกาของคนจัณฑาลถือตะกั่ว นุ่งผ้าเก่า ๆ เข้าไปยัง บ้านหรือนิคม ย่อมตั้งจิตนอบน้อมเข้าไป แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแลมีใจเสมอด้วย กุมารหรือกุมาริกาของคนจัณฑาลอันไพบูลย์กว้างใหญ่ไม่มีประมาณไม่มีเวรไม่มีความเบียดเบียน อยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 302)

จากตัวอย่าง (4) พบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” คือคำว่ากุมารหรือกุมาริกา หมายถึงเด็กชาย เด็กหญิง จากบริบทมีการกล่าวถึงเด็กลูกคนจัณฑาล ที่มีลักษณะใสซื่อ บริสุทธิ์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีการเบียดเบียนต่อใคร ๆ จึงถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ ที่มีลักษณะเหมือนเด็ก ฉะนั้น ใจ ใน บริบทนี้จึงแสดงความหมายสิ่งมีชีวิตคือมนุษย์

(5) ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจถ้าบุคคลมีใจอันโทษ ประทุษร้ายแล้ว กล่าวอยู่ที่ตาม ทำอยู่ที่ตามทุกขย่อมไปตามบุคคลนั้น เพราะทุจริต 3 อย่างนั้น เหมือนล้อหมุนไปตามรอยเท้าโคผู้ลากเกวียนไปอยู่ ฉะนั้น ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้ามีใจ ประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจ ถ้าบุคคลมีใจผ่องใส กล่าวอยู่ที่ตามทำอยู่ที่ตาม สุขย่อมไปตาม บุคคลนั้นเพราะสุจริต 3 อย่างเหมือนงามีปรกติไปตาม ฉะนั้น

(พระสุตตันตปิฎกเล่ม 17, 2514, น. 11)

จากตัวอย่าง (5) พบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” คือคำว่าหัวหน้า หมายถึงผู้เป็นใหญ่ในหมู่ หนึ่ง ๆ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนมนุษย์ที่เป็นหัวหน้าหรือเป็นใหญ่ จากบริบทใช้ กล่าวถึงความ เป็นใหญ่ในธรรมทั้งหลาย ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายสิ่งมีชีวิตคือ มนุษย์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” ที่หมายถึงสัตว์ ซึ่งคำว่าสัตว์หมายถึง สิ่งมีชีวิตซึ่งแตกต่างไปจากพรรณไม้ ส่วนมากมีความรู้สึกและเคลื่อนไหวย้ายที่ไปได้เอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 138) ดังตัวอย่าง

(6) ลำพังผู้เดียวก็ไม่กลัว ไม่หวั่น ไม่หวาด ไม่สะดุ้ง ขวนขวายน้อย มีขนอันราบเรียบ เป็นอยู่ด้วยปัจจัย 4 ที่ผู้อื่นให้ มีใจดุจมฤคอยู่ ข้าพระพุทธเจ้าพิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์นี้แลไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่ โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี จึงเปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ

(พระวินัยปิฎก เล่ม 7, 2514, น. 108)

จากตัวอย่าง (6) พบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” คือคำว่ามฤค หมายถึงสัตว์ป่ามีกวาง อีเก้ง เป็นต้นที่อยู่ในป่า จากบริบทมีการกล่าวถึงสัตว์ป่าอยู่ลำพังไม่กลัว ไม่หวั่น ไม่หวาด ไม่สะดุ้ง ขวนขวายน้อย ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มีลักษณะเหมือนสัตว์ป่า ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดง ความหมายสิ่งมีชีวิตคือสัตว์

(7) โคเขาขาด สงบเสงี่ยม ได้รับฝึกดีแล้ว ศึกษาดีแล้ว เดินไปตามถนนหนทาง ตามตรอกเล็ก ซอกน้อย ก็ไม่เอาเท้าหรือเขากะทบอะไร ๆ แม้นัน ไค ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยโคเขาขาด

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 302)

จากตัวอย่าง (7) พบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” คือคำว่าโคเขาขาด จากบริบท มีการกล่าวถึงโคเขาขาดจะมีความสงบเสงี่ยมเป็นโคที่ได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มีลักษณะเหมือนโคเขาขาดที่สงบเสงี่ยมได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดง ความหมายสิ่งมีชีวิตคือสัตว์

(8) นักปราชญ์เป็นปฎัก มีความเพียรเป็นสาย บังเหียน (เครื่องบังคับม้า) มีใจที่ฝึกฝนดีแล้ว เช่นดั่งม้าที่หัดไว้เป็นเครื่องนำทาง

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20, 2514, น. 214)

จากตัวอย่าง (8) พบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” คือคำว่าม้า จากบริบทมีการกล่าวถึงม้าที่หัดไว้เป็นเครื่องนำทาง จึงถูกนำมาเปรียบกับใจที่ฝึกฝนดีแล้วเหมือนกับม้า ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดง ความหมายสิ่งมีชีวิตคือสัตว์

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ของ Evans (2004) ทั้ง 3 เกณฑ์จะปรากฏดังนี้

1. ในเกณฑ์ด้านความหมายมีหลักเกณฑ์ที่ว่าจะต้องเป็นความหมายที่แตกต่างจากความหมายอื่น และต้องเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ และจะต้องไม่ปรากฏในความหมายอื่น ๆ ที่

เกี่ยวข้องกับคำว่า ใจ เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ด้านความหมายผู้วิจัยพบความหมาย “สิ่งมีชีวิต” หมายถึงเอามนุษย์ และสัตว์ เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุนัย ถือเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความหมาย “สิ่งมีชีวิต” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) มาจากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า ที่รัก /หญิงสะใภ้/ นายสารดี/กุมารหรือกุมาริกา/หัวหน้า และคำว่า มฤค /โคเขาขาด /ม้า คำเหล่านี้ล้วนแสดงถึงมนุษย์และสัตว์ ซึ่งมีความแตกต่างจากความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ที่หมายถึงสิ่งที่ทำหน้าที่รู้ รู้สึกนึกและคิด, หัวใจ, จุดสำคัญของบางสิ่งบางอย่าง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 122) ฉะนั้นคำว่า ใจ ในความหมาย “สิ่งมีชีวิต” จึงถือได้ว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่

2. ในเกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์ มีหลักเกณฑ์ที่ว่า ความหมายที่แตกต่างกันจะต้องมีการอธิบายมโนทัศน์ที่ต่างกันด้วย ซึ่งอาจถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบ (metaphorically structured) หรืออาจเกี่ยวข้องกับคำนามที่ถูกขยาย (noun is modified) ในเกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์นั้น ผู้วิจัยพบว่า สามารถสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์มนุษย์และสัตว์ ซึ่งมีลักษณะการอธิบายมโนทัศน์ที่ต่างกันดังนี้ ตัวอย่าง (1) ใช้อธิบายถึงมนุษย์ ได้แก่ ที่รักหรือคนรักที่ความต้องการในเรื่องต้นเหตุ และพบว่าถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเป็นที่รัก ตัวอย่าง (2) ใช้อธิบายถึงหญิงสะใภ้ ที่มาอยู่ใหม่จะมีความละเอียดและความเกรงกลัวต่อแม่ผัวและพ่อผัว และคนที่อยู่ในบ้าน ต่อมาเมื่อพฤติกรรมแปรเปลี่ยนไม่เหมือนเดิม มีความก้าวร้าวต่อพ่อผัวและแม่ผัว ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเหมือนหญิงสะใภ้ ตัวอย่าง (3) ใช้อธิบายถึงนายสารดี คือคนขบถหรือคนบังคับม้าที่มีความตื่นตัว กระปรี้กระเปร่ากล่าวคือมีสติ รู้ตัวทั่วพร้อม แคล้วคล่องว่องไว และถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเป็นนายสารดี ตัวอย่าง (4) ใช้อธิบายถึงเด็กชายหรือเด็กหญิงที่มีความใสซื่อ บริสุทธิ์ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีการเบียดเบียนต่อใคร ๆ ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเสมอด้วยกุมารหรือกุมาริกา ตัวอย่าง (5) ใช้อธิบายถึงมนุษย์ที่เป็นหัวหน้ากล่าวคือมีความเป็นใหญ่ ควบคุมในหมู่หนึ่ง ๆ ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเป็นหัวหน้า ตัวอย่าง (6) ใช้อธิบายถึงสัตว์ ได้แก่ มฤค หมายถึงสัตว์ป่าที่อยู่ตามลำพัง มีความขวนขวายน้อย ไม่กลัวภัยใด ๆ พบว่าถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจดุจมฤค ตัวอย่าง (7) ใช้อธิบายถึงสัตว์ ได้แก่โคเขาขาด ที่มีลักษณะสงบเสงี่ยม เวลาเดินไม่เอ้าเท้าหรือเขากระทบอะไร ๆ ซึ่งเป็นโคที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเสมอด้วยโคเขาขาด ตัวอย่าง (8) ใช้อธิบายถึงสัตว์ ได้แก่ ม้าที่ฝึกฝนจนชำนาญแล้วสามารถนำทางได้ ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจที่ฝึกฝนเช่นดั่งม้า

3. ในเกณฑ์ด้านไวยากรณ์ มีหลักเกณฑ์ที่ว่าถ้าโครงสร้างด้านไวยากรณ์มีความแตกต่างกัน ก็จะทำให้ความหมายแตกต่างกันไปด้วย และอาจเกิดขึ้นเฉพาะในโครงสร้างทางไวยากรณ์บางประเภทเท่านั้น ผู้วิจัยพบว่าคำว่า ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา แต่พบคำว่าใจ ปรากฏในประโยคสัมพันธกริยา (copula verb) คือกริยาแสดงความสัมพันธ์ระหว่างประธานกับภาคแสดงในประโยค (Pustet, 2003) ผู้วิจัยพบว่าสัมพันธกริยา (เป็น) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างนามกับภาคแสดง โดยที่สัมพันธกริยา (เป็น) ปรากฏร่วมกับภาคแสดงนามนั้น สามารถบ่งบอกถึงลักษณะหรือความหมายของนาม (ใจ) ได้ซึ่งมีโครงสร้างประโยคดังนี้

X copula (is) Y

(ใจเป็นที่รัก/เป็นนายสารถิ/เป็นหัวหน้า)

จากการปรากฏของคำว่าใจ ในโครงสร้างประโยคสัมพันธกริยาข้างบน แสดงให้เห็นในตัวอย่าง (1) ใจเป็นที่รัก ตัวอย่าง (3) ใจเป็นนายสารถิ และตัวอย่าง (5) ใจเป็นหัวหน้า เป็นการระบุชี้ชัดถึงความหมายของคำว่าใจ คือสิ่งมีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ นอกจากนี้ยังพบสัมพันธกริยา (เสมอ/เหมือน/ดู/เช่น/ดัง) ปรากฏร่วมกับภาคแสดงนามสามารถบ่งบอกถึงลักษณะหรือความหมายของนาม (ใจ) ได้เช่นกันซึ่งมีโครงสร้างประโยคดังนี้

X copula (is as) Y = equative construct

(ใจเหมือนหญิงสะใภ้/เสมอด้วยกุมารหรือกุมาริกา/ดูจุมฤค/เสมอโค/ดังเช่นม้า)

จากการปรากฏโครงสร้างข้างบน พบในตัวอย่าง (2) ใจเหมือนหญิงสะใภ้ ตัวอย่าง (4) ใจเสมอด้วยกุมารหรือกุมาริกา ตัวอย่าง (6) ใจดูจุมฤค ตัวอย่าง (7) ใจเสมอด้วยโคเขาขาด และตัวอย่าง (8) ใจเช่นดังม้า จากตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเปรียบเทียบที่ระบุชี้ชัดถึงความหมายของคำว่าใจ จึงสามารถบ่งบอกถึงความหมายสิ่งมีชีวิตคือ มนุษย์ และสัตว์ได้

ดังนั้นจากที่ได้อธิบายทั้ง 3 เกณฑ์ตามแนวคิดพหุณัยอย่างมีหลักการ(The principled polysemy approach) ข้างต้น คำว่า ใจ ในความหมาย “สิ่งมีชีวิต” หมายถึงมนุษย์และสัตว์ เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุณัยอย่างมีหลักการ ถือว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ ซึ่งมีความแตกต่างจากความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ และมีการแสดงมโนทัศน์ของมนุษย์ที่ต่างกัน ได้แก่ ที่รัก หญิงสะใภ้ นายสารถิ กุมารหรือกุมาริกา หัวหน้า นอกจากนี้และยังแสดงมโนทัศน์สัตว์ที่ต่างกันด้วย ได้แก่ มฤค โคเขาขาด ม้าส่วนด้านไวยากรณ์พบการปรากฏในโครงสร้างประโยคสัมพันธกริยา (copula verb)

2. ความหมาย “พื้นที่”

คำว่าพื้นที่ หมายถึงขนาดของผิวพื้น เช่น หาพื้นที่ อาณาบริเวณ เช่น ตรวจพื้นที่ลักษณะของพื้นดิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 124) สามารถแสดงความหมายของคำว่า ใจ ได้ดังตัวอย่าง

(9) ถ้าแม้ธรรมารมณอันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจซึ่งเป็นของเล็กน้อย ผ่านทางใจของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นไป ย่อมครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นได้แท้

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 182)

จากตัวอย่าง (9) พบความหมาย “พื้นที่” แสดงถึงพื้นที่หนึ่งที่มีลักษณะเป็นแนวหรือพื้นที่สำหรับใช้เป็นทางผ่าน จากบริบทมีการกล่าวถึงธรรมารมณ (อารมณต่าง ๆ ที่มากระทบ) จะผ่านมาทางใจของภิกษุหรือภิกษุณี แสดงให้เห็นว่า ใจ มีลักษณะเป็นทางผ่านของธรรมารมณ ซึ่งคำว่า ใจ ถูกเปรียบเหมือนพื้นที่ที่เป็นทางผ่านของอารมณ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายพื้นที่

(10) ใจว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน ธรรมารมณว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน ดูรอรานนทเพราะว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน ฉะนั้นจึง เรียกว่าโลกว่างเปล่า

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 54)

จากตัวอย่าง (10) พบความหมาย “พื้นที่” กล่าวคือเป็นพื้นที่ว่าง ที่ไม่มีสิ่งกีดขวาง จากบริบทแสดงให้เห็นว่า ใจไม่มีอะไรเป็นของๆ ตน จึงเรียกว่าว่างเปล่า ใจจึงถูกเปรียบเป็นพื้นที่ว่างเปล่า ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายพื้นที่

(11) สัตว์ทั้งหลาย ก็ยังไม่เป็นผู้ออกไป พრაโกไป หลุดพ้นไป มีใจอันหาขอบเขตมิได้อยู่ในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เพียงนั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 9, 2514, น. 29)

จากตัวอย่าง (11) พบความหมาย “พื้นที่” กล่าวคือ มีการระบุถึงอาณาเขต ที่กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ จากบริบท แสดงถึงพื้นที่ที่หาขอบเขตไม่ได้ ได้แก่ โลก เทวโลก มารโลก พรหมโลก ใช้กล่าวถึงผู้ที่ยังไม่หลุดพ้น ก็ยังหาขอบเขตที่แน่นอนไม่ได้ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มีลักษณะเหมือนพื้นที่ที่หาขอบเขตไม่ได้ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายพื้นที่

(12) ภิกษุผู้มีอาสวะสิ้นแล้วมีใจเสมอด้วยแผ่นดิน ผู้คงที่ เปรียบดังเสาเขื่อน มีวัตรดี ปราศจากกิเลสเพียงดังเปลือกตม ผ่องใสเหมือนห้วงน้ำที่ปราศจากเปลือกตมมีน้ำใส ย่อมไม่พิโรธ

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 17, 2514, น. 20)

จากตัวอย่าง (12) พบความหมาย “พื้นที่” หมายถึงแผ่นดินของโลก จากบริบท แสดงให้เห็นถึงการเปรียบเทียบกับแผ่นดิน มีลักษณะที่มั่นคง ไม่หวั่นไหว ใช้กล่าวถึงภิกษุที่สิ้นอาสวกิเลสแล้ว กล่าวคือสามารถตัดความโลภ ความโกรธ ความหลงที่นอนเนื่องทับถมอยู่ในใจได้แล้ว มีลักษณะคงที่เหมือนแผ่นดิน ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายพื้นที่

(13) ดูกรท่านผู้มีอายุ อินทรีย์ 5 ประการนี้ คือ จักขุนทรีย์ โสติดินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ มีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน ไม่รับรู้วิสัยอันเป็นโคจรของกันและกันเมื่ออินทรีย์ 5 เหล่านี้ มีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน ไม่รับรู้วิสัยอันเป็นโคจรของกันและกันมีใจเป็นที่อาศัย ใจย่อมรับรู้วิสัยอันเป็นโคจรแห่งอินทรีย์เหล่านั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 4, 2514, น. 383)

จากตัวอย่าง (13) พบความหมาย “พื้นที่” หมายถึงพื้นที่สำหรับใช้พักพิง เช่น บ้าน จากบริบทแสดงให้เห็นว่า ใจถูกนำมาเปรียบเป็นพื้นที่สำหรับพักอาศัย ใช้อธิบายถึงอินทรีย์ทั้ง 5 ได้แก่ ตาเห็นรูป (จักขุนทรีย์) หูได้ยินเสียง (โสติดินทรีย์) จมูกได้กลิ่น (ฆานินทรีย์) ลิ้นลิ้มรส (ชิวหินทรีย์) กายสัมผัส (กายินทรีย์) จะต้องอาศัยใจเป็นพื้นที่ในการรับรู้อารมณ์ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายพื้นที่

(14) สังโยชน์เหล่านั้นย่อมเกิดที่ใจนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้เรียกว่าธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชน์

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 11, 2514, น. 116)

จากตัวอย่าง (14) พบความหมาย “พื้นที่” ที่มีลักษณะเป็นแหล่ง ถิ่น จากบริบทแสดงถึงบ่อเกิดของกิเลสทั้งหลายคือสังโยชน์เกิดที่ใจ จากบริบทนี้เปรียบให้เห็นว่า ใจมีลักษณะเป็นพื้นที่สำหรับเกิดขึ้นของกิเลส ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมาย พื้นที่

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ทั้ง 3 เกณฑ์จะปรากฏดังนี้

1. ในเกณฑ์ด้านความหมาย พบความหมาย “พื้นที่” เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุนัย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความหมาย “พื้นที่” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์มาจากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า ทาง/ว่างเปล่า/ขอบเขต /แผ่นดินที่อาศัย/ที่ คำเหล่านี้ล้วนแสดงถึงลักษณะของพื้นที่ทั้งนั้น มีความแตกต่างจากความหมาย “สิ่งมีชีวิต” และยังเป็นความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ อีกด้วย ฉะนั้นคำว่า ใจ ในความหมาย “พื้นที่” จึงถือได้ว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ต่างจากความหมายพื้นฐาน

2. ในเกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์ ผู้วิจัยพบว่าสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์พื้นที่ซึ่งมีลักษณะการอธิบายถึงพื้นที่ที่แตกต่างกันดังนี้ ตัวอย่าง (9) ใช้อธิบายถึงพื้นที่สำหรับใช้สัญจร ที่มีลักษณะเป็นแนว สำหรับใช้เป็นทางผ่าน ซึ่งพบคำว่า ใจ ทำหน้าที่ขยายนามคือคำว่าทาง (ทางใจ) แสดงให้เห็นว่าใจก็เป็นพื้นที่หนึ่ง ตัวอย่าง (10) ใช้อธิบายถึงพื้นที่โล่ง หรือพื้นที่ว่างที่ไม่มีสิ่งกีดขวาง หรือ ไม่มีอะไรกีดกันปิดบัง และพบว่าคำว่าใจ ถูกขยายด้วยคำวิเศษณ์ (ว่างเปล่า) จึงสามารถแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ว่างเปล่าได้ ตัวอย่าง (11) ใช้อธิบายถึงพื้นที่ที่มีอาณาเขตที่กว้างใหญ่ไพศาล ไม่มีประมาณหรือหาขอบเขตไม่ได้ ที่ใช้กล่าวถึงพื้นที่โลกมนุษย์ เทวโลก มารโลก พรหมโลก ตัวอย่าง (12) ใช้อธิบายถึงพื้นที่ของแผ่นดิน ที่คงที่ และถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า มีใจเสมอด้วยแผ่นดิน จึงแสดงความหมายพื้นที่ ตัวอย่าง (13) ใช้อธิบายถึงพื้นที่สำหรับพักพิงหรือที่พักอาศัย ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเป็นที่อาศัย และ ตัวอย่าง (14) ใช้อธิบายถึงพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นแหล่ง ถิ่น ซึ่งเป็นสถานที่เกิด จึงสามารถแสดงความหมายพื้นที่ได้

3. ในเกณฑ์ด้านไวยากรณ์ ผู้วิจัยพบว่าคำว่า ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา แต่พบคำว่าใจ ปรากฏในประโยคสัมพันธกริยา (เสมอ / เป็น) ปรากฏร่วมกับภาคแสดงนามสามารถบ่งบอกถึงลักษณะหรือความหมายของนาม (ใจ) ได้ซึ่งมีโครงสร้างประโยคดังนี้

X copula (is as) Y = equative construct

(ใจเสมอด้วยแผ่นดิน)

จากการปรากฏโครงสร้างข้างบน พบในตัวอย่าง (12) มีการเปรียบเทียบใจกับแผ่นดิน และตัวอย่าง (13) พบโครงสร้างประโยคดังนี้

X copula (is) Y

(ใจเป็นที่อาศัย)

จากการปรากฏของคำว่าใจ ในตัวอย่าง (12-13) แสดงให้เห็นสัมพันธกริยา (เสมอ/เป็น) ปรากฏร่วมกับภาคแสดงนามสามารถบ่งบอกถึงลักษณะหรือความหมายของนาม (ใจ) ที่มีการเปรียบเทียบระบุชี้ชัดถึงพื้นที่ นอกจากนี้ยังพบการปรากฏของ theta role แสดงถึง Location ในตัวอย่าง (14) “สังโยชน์เหล่านั้นย่อมเกิดที่ใจ” ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความหมายพื้นที่ได้

ดังนั้นจากที่ได้อธิบายทั้ง 3 เกณฑ์ตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ข้างต้น คำว่า ใจ ในความหมาย “พื้นที่” เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุนัยอย่างมีหลักการ ถือว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ ที่มีความแตกต่างจากความหมาย “สิ่งมีชีวิต” และแตกต่างจากความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ซึ่งมีการแสดงมโนทัศน์ของพื้นที่ที่ต่างกัน ได้แก่ เป็นทางผ่าน/เป็นพื้นที่ว่างเปล่าไม่มีอะไรเลย/เป็นพื้นที่ไม่มีขอบเขต/แผ่นดินที่มั่นคง/สถานที่พักอาศัย/เป็นสถานที่เกิด ส่วนด้านไวยากรณ์พบการปรากฏในโครงสร้างประโยคสัมพันธกริยา (copula verb) และการปรากฏ theta role แสดงถึง Location

3. ความหมาย “วัตถุ”

คำว่าวัตถุหมายถึงสิ่งของ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 29) ที่สามารถแสดงความหมายของคำว่าใจ ได้ดังตัวอย่าง

(15) ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุที่โกรธเคืองไม่พอใจ มีจิตอันโทสะกระทบกระทั่งมีใจดุจตะปูในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลสเพื่อความประกอบเนื่อง ๆ เพื่อความทำติดต่อ เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 4, 2514, น. 141)

จากตัวอย่าง (15) พบความหมาย “วัตถุ” หมายถึงเอา ตะปู คือสิ่งทำด้วยโลหะ มีปลายแหลม หัวมนแบนขนาดต่าง ๆ กัน สำหรับตรึงสิ่งอื่นให้แน่น โดยใช้ค้อนเป็นต้น ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มีลักษณะเหมือนตะปู จากบริบทนี้สังเกตได้ว่า ใจเป็นตะปูที่ตกลงไปที่เพื่อนพรหมจรรย์ (เพื่อนที่ประพฤติกกรรมร่วมกัน) และยังแสดงให้เห็นอีกว่า สิ่งที่ถูกตอกทับลงไปนั้นก็คือโทสะความโกรธ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายวัตถุ

(16) ใจเป็นเชือก สติของเราเป็นผาดและประดัก เรามีกายคุ้มครองแล้ว มีวาจาคุ้มครองแล้ว เป็นผู้สำรวมแล้วในการบริโภคอาหาร

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 7, 2514, น. 210)

จากตัวอย่าง (16) พบความหมาย “วัตถุ” หมายถึงเอาเชือก คือสิ่งที่ทำด้วยด้ายหรือป่านปอ เป็นต้น มีลักษณะเป็นเส้น มักพันหรือตีเกลียวสำหรับผูกหรือมัด ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มี

ลักษณะเหมือนเชือก จากบริบทที่ใช้สำหรับผูกอารมณ์ ความรู้สึก นึกคิดไว้ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึง แสดงความหมายวัตถุ

(17) ใจเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของธรรมารมณ ธรรมารมณเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจ หากมิได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมารมณ ทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในใจและ ธรรมารมณนั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 183)

จากตัวอย่าง (17) พบความหมาย “วัตถุ” ที่ใช้กล่าวถึงเครื่องมือ หรือ สิ่งของสำหรับใช้ในการ ประดิษฐ์ สร้าง หรือทำ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่า ใจ มีลักษณะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งใช้เกาะ เกี่ยว จากบริบทใช้อธิบายถึงการอาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้นเป็นที่เชื่อมต่อกันเสมือนเป็นเครื่องมือ อย่างหนึ่ง แสดงให้เห็นว่าใจถูกเกาะเกี่ยวด้วยความพอใจ และความรักใคร่ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้ จึงแสดงความหมายวัตถุ

(18) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผ้าสำหรับเช็ดธุลี ย่อมชำระของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คุถบ้าง มูตรบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ผ้าเช็ดธุลีย่อมไม่ยึดอัคระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยผ้าสำหรับเช็ดธุลีอันไพบลูย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 302)

จากตัวอย่าง (18) พบความหมาย “วัตถุ” หมายถึงเอาผ้าเช็ดธุลีคือผ้าที่ใช้เช็ดฝุ่นละออง จากบริบทมีการกล่าวถึงผ้าเช็ดธุลีที่ชำระของสะอาดและไม่สะอาด ผ้าเช็ดธุลีก็ไม่ยึดอัคระอาหรือ เกลียดชังด้วยสิ่งนั้น และยังมีลักษณะไพบลูย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียด ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ ที่มีลักษณะเหมือนผ้าสำหรับเช็ดธุลี ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดง ความหมายวัตถุ

(19) ท่านเป็นผู้มีอุเบกขามั่นคงดังตราช้าง จักบรรลุโพธิญาณได้ ท่านจงมีใจเที่ยงตรงดังตราช้างใน สุขและทุกข์ในกาลทุกเมื่อ

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 25, 2514, น. 307)

จากตัวอย่าง (19) พบความหมาย “วัตถุ” หมายถึงเอาตราช้าง ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มี ลักษณะเหมือนตราช้างใช้สำหรับชั่งน้ำหนักสิ่งของต่าง ๆ จากบริบทใช้กล่าวถึงอุเบกขา คือ ความ

เที่ยงธรรม ความวางตัวเป็นกลาง ใช้กล่าวถึงใจ มีลักษณะเหมือนตาชั่ง ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึง แสดงความหมายวัตถุ

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ทั้ง 3 เกณฑ์จะปรากฏดังนี้

1. ในเกณฑ์ด้านความหมายพบความหมาย “วัตถุ” เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุนัย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความหมาย “วัตถุ” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ มาจากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า ตะปู/เชือก/ผ้าเช็ดถู/เครื่องเกาะเกี่ยว/ตาชั่ง คำเหล่านี้ล้วนแสดงถึงวัตถุทั้งนั้น มีความหมายแตกต่างจากความหมาย “สิ่งมีชีวิต” และความหมาย “พื้นที่” และยังเป็นความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ฉะนั้นคำว่า ใจ ในความหมาย “วัตถุ” จึงถือได้ว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ซึ่งต่างจากความหมายพื้นฐาน

2. ในเกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์จะท่อนให้เห็นมโนทัศน์วัตถุ ซึ่งมีการอธิบายมโนทัศน์วัตถุที่ต่างกันดังนี้ ตัวอย่าง (15) อธิบายถึงสิ่งทำด้วยโลหะ มีปลายแหลม หัวมนแบน ขนาดต่าง ๆ กัน สำหรับตรึงสิ่งอื่นให้แน่น และพบว่าถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจดุจตะปู ตัวอย่าง (16) อธิบายถึงสิ่งที่ทำด้วยด้ายหรือป่านปอ เป็นต้น มีลักษณะเป็นเส้น มักพันหรือตีเกลียวสำหรับผูกหรือมัด พบว่าถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเป็นเชือก ตัวอย่าง (17) ใช้ อธิบายถึงเครื่องมือสำหรับใช้ในการประดิษฐ์ สร้าง หรือทำ หรือเกาะเกี่ยว ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเป็นเครื่องเกาะเกี่ยว ตัวอย่าง (18) ใช้ อธิบายถึงผ้าสำหรับเช็ดฝุ่นละออง ใช้ชำระทั้งของสะอาด และไม่สะอาดมีลักษณะกว้างใหญ่ไม่มีประมาณ ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่าในคำว่า ใจเสมอด้วยผ้าสำหรับเช็ดถู ตัวอย่าง (19) ใช้ อธิบายถึงเครื่องชั่งสำหรับชั่งสิ่งของต่าง ๆ ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเที่ยงตรงดังตาชั่ง

3. ในเกณฑ์ด้านไวยากรณ์ ผู้วิจัยพบว่าคำว่า ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา แต่พบคำว่าใจ ปรากฏในประโยคสัมพันธ์กริยา (ดู เป็น เสมอ ดัง) กล่าวคือปรากฏร่วมกับภาคแสดงนามสามารถบ่งบอกถึงลักษณะหรือความหมายของนาม (ใจ) ได้ซึ่งมีโครงสร้างประโยคดังนี้

X copula (is as) Y = equative construct

(ใจดุจตะปู/เสมอด้วยผ้าเช็ดถู/ดังตาชั่ง)

X copula (is) Y

(ใจเป็นเชือก/เป็นเครื่องเกาะเกี่ยว)

จากการปรากฏโครงสร้างข้างบนพบสัมพันธ์กิริยา (ดูจ เป็น เสมอ ดัง) สามารถบ่งบอกถึงลักษณะหรือความหมายของนาม (ใจ) ที่มีการเปรียบกับวัตถุดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (15-19) สามารถแสดงให้เห็นความหมายของวัตถุได้

ดังนั้นจากที่ได้อธิบายทั้ง 3 เกณฑ์ตามแนวคิดพหุณัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ข้างต้น คำว่า ใจ ในความหมาย “วัตถุ” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ ถือว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ มีความแตกต่างจากความหมาย “สิ่งมีชีวิต” ความหมาย “พื้นที่” และแตกต่างจากความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ซึ่งมีการแสดงมโนทัศน์ของวัตถุที่ต่างกัน ได้แก่ ใช้ตอก ใช้ผูก ใช้เช็ด ใช้เกาะเกี่ยว ใช้ชั่งน้ำหนัก ส่วนด้านไวยากรณ์จะปรากฏในประโยคสัมพันธ์กิริยา (copula verb) (ดูจ เป็น เสมอ ดัง)

4. ความหมาย “อาหาร”

คำว่าอาหารหมายถึงของกิน เครื่องค้ำจุนชีวิต เครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 161) สามารถแสดงให้เห็นความหมายคำว่าใจได้ดังตัวอย่าง

(20) ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักละความคดโกงแห่งกาย โทษแห่งกาย รสฝาดแห่งกายจักละความคดโกงแห่งวาจา โทษแห่งวาจา รสฝาดแห่งวาจา จักละความคดโกงแห่งใจ โทษแห่งใจ รสฝาดแห่งใจ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 12, 2514, น. 108)

จากตัวอย่าง (20) พบความหมาย “อาหาร” ที่มีการกล่าวถึงรสฝาดคือรสชนิดหนึ่งอย่างรสนิยมทำให้ผิดคด กลิ่นไม่ลง น้ำลายแห้ง จากบริบทที่ใช้อธิบายถึงความคดโกงและสิ่งที่เป็นโทษ ถูกลำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนรสฝาด ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายอาหาร

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพหุณัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ทั้ง 3 เกณฑ์จะปรากฏดังนี้

1. ในเกณฑ์ด้านความหมาย พบความหมาย “อาหาร” เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุณัย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความหมาย “อาหาร” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์

มาจากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่ารสผาดคำนี้แสดงให้เห็นถึงรสชาติอาหาร มีความแตกต่างจากความหมาย “สิ่งมีชีวิต” ความหมาย “พื้นที่” และ “วัตถุ” และยังเป็นความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ฉะนั้นคำว่า ใจ ในความหมาย “อาหาร” จึงถือได้ว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ซึ่งต่างจากความหมายพื้นฐาน

2. ในเกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์จะสะท้อนมโนทัศน์อาหาร ซึ่งมีลักษณะการอธิบายมโนทัศน์อาหารดังตัวอย่าง (20) ใช้อธิบายถึงรสชาติของอาหารที่มีรสผาด เมื่อรับประทานเข้าไปทำให้ผืดคอ กลืนไม่ลง น้ำลายแห้ง จึงแสดงให้เห็นถึงความหมายอาหาร

3. ในเกณฑ์ด้านไวยากรณ์ ผู้วิจัยพบว่าคำว่า ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา

ดังนั้นจากที่ได้อธิบายทั้ง 3 เกณฑ์ตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการข้างต้น คำว่า ใจ ในความหมาย “อาหาร” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ ถือว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ มีความแตกต่างจากความหมาย “สิ่งมีชีวิต” ความหมาย “พื้นที่” ความหมาย “วัตถุ” และแตกต่างจากความหมายพื้นฐานของคำว่าใจด้วย ส่วนด้านไวยากรณ์ไม่พบการปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น

5. ความหมาย “ไฟ”

คำว่าไฟหมายถึงผลจากปฏิกิริยาเคมีซึ่งก่อให้เกิดความร้อนแสงสว่างและเปลว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 20) สามารถแสดงความหมายของคำว่าใจได้ดังตัวอย่าง

(21) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไฟย่อมเผาของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คุณบ้าง มุตรบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ไฟย่อมไม่ติดอัคระอาหารหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใดข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยไฟอันไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 301)

จากตัวอย่าง (21) พบความหมาย “ไฟ” จากบริบทมีการกล่าวถึงไฟที่เผาทั้งของสะอาดและไม่สะอาด ไฟก็ไม่มีความไม่ติดอัคระอาหารหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น และยังกล่าวถึงลักษณะของไฟที่มีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ถูกนำมาเปรียบกับคำใจมีลักษณะเช่นเดียวกับไฟ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายไฟ

(22) ภิกษุแสดงธรรมเพื่อหน่ายเพื่อคลายกำหนดเพื่อดับใจ ควรเรียกได้ว่า ภิกษุเป็นพระธรรมกถึก ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนดเพื่อดับใจ ควรเรียกได้ว่า ภิกษุเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 145)

จากตัวอย่าง (22) พบความหมาย “ไฟ” ที่มีกล่าวถึงคำว่า ดับ แปลว่า ทำให้สิ้นแสงถูกนำมาเปรียบกับคำว่า ใจ มีลักษณะดับได้เช่นเดียวกับไฟ จากบริบทที่มีการกล่าวถึงภิกษุที่แสดงธรรมและปฏิบัติธรรมมีความเบือนหาย คลายกำหนด ใช้อธิบายความหมายการดับกิเลส ตัณหาที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการแสดงธรรมและปฏิบัติธรรม ในบริบทนี้แสดงให้เห็นว่า การดับก็ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการดับไฟ กล่าวคือไฟแห่งกิเลส ตัณหา ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายไฟ

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพหุณัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ทั้ง 3 เกณฑ์จะปรากฏดังนี้

1. ในเกณฑ์ด้านความหมาย พบความหมาย “ไฟ” เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุณัย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความหมาย “ไฟ” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ มาจากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า ไฟ /ดับ คำทั้งสองนี้ล้วนแสดงถึงไฟ มีความแตกต่างจากความหมาย “สิ่งมีชีวิต” “พื้นที่” “วัตถุ” “อาหาร” และยังเป็นความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับ ความหมายพื้นฐานของคำว่าใจด้วย ฉะนั้นคำว่า ใจ ในความหมาย “อาหาร” จึงถือได้ว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ซึ่งต่างจากความหมายพื้นฐาน

2. ในเกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์จะสะท้อนมโนทัศน์ไฟ ซึ่งมีการอธิบายลักษณะของไฟที่แตกต่างกันดังนี้ ในตัวอย่าง (21) ใช้อธิบายถึงไฟที่เผาของสะอาดและไม่สะอาด เช่น คุณ มุตร น้ำลาย น้ำหนอง โลหิต และอธิบายถึงไฟที่มีลักษณะกว้างใหญ่ไพศาล ไม่มีประมาณ และพบว่าถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเสมอด้วยไฟ ส่วนตัวอย่าง (22) ใช้อธิบายถึงการดับของไฟ มีลักษณะเป็นการทำให้สิ้นแสง

3. ในเกณฑ์ด้านไวยากรณ์ ผู้วิจัยพบว่าคำว่า ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา แต่พบคำว่าใจ ปรากฏในประโยคสัมพันธกริยา (เสมอ) กล่าวคือปรากฏร่วมกับภาคแสดงนามสามารถบ่งบอกถึงลักษณะหรือความหมายของนาม (ใจ) ได้ซึ่งมีโครงสร้างประโยคดังนี้

X copula (is as) Y = equative construct

(ใจเสมอด้วยไฟ)

จากการปรากฏโครงสร้างข้างบนในตัวอย่าง (21) สามารถระบุความหมายของไฟได้ เนื่องจากมีการเปรียบเทียบให้เห็นชัดว่าใจเสมอด้วยไฟ จึงแสดงความหมายของไฟได้

ดังนั้นจากที่ได้อธิบายทั้ง 3 เกณฑ์ตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการข้างต้น คำว่า ใจ ในความหมาย “ไฟ” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ ถือว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ มีความแตกต่างจากความหมาย “สิ่งมีชีวิต” “พื้นที่” “วัตถุ” “อาหาร” และแตกต่างจากความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ซึ่งมีการแสดงมโนทัศน์ของไฟที่ต่างกัน ได้แก่ ไฟที่เผาไหม้มีลักษณะกว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณ และแสดงลักษณะของการดับไฟ ส่วนด้านไวยากรณ์พบการปรากฏในประโยคสัมพันธกริยา (เสมอ) เท่านั้น

6. ความหมาย “ธรรมชาติ”

ธรรมชาติหมายถึงสิ่งที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมดาของสิ่งนั้น ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 12) สามารถแสดงความหมายของคำว่าใจได้ดังตัวอย่าง

(23) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนทั้งหลายย่อมล้างของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คูถ บ้างมูตร บ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ลงในน้ำ น้ำก็ไม่อืดอืดระอาหรือ เกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยน้ำอันไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 301)

จากตัวอย่าง (23) พบความหมาย “ธรรมชาติ” เมื่อพิจารณาจากบริบทที่มีการกล่าวถึงน้ำที่คนทั้งหลายล้างของสะอาดและของไม่สะอาดลงในน้ำ น้ำก็ไม่มีความไม่อืดอืดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น และยังแสดงลักษณะของน้ำที่มีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่า ใจ มีลักษณะเหมือนกับน้ำ สะท้อนให้เห็นว่า คนทั้งหลายนินทาบ้างสรรเสริญบ้าง มีความรู้สึกดีบ้าง ไม่ดีบ้างที่มากระทบใจ ใจก็ไม่อืดอืดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น ใจมีความกว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ และไม่สร้างเวร ไม่สร้าง ความเบียดเบียนแก่ใคร ฉะนั้น ใจในบริบทนี้จึงแสดงความหมายธรรมชาติคือน้ำ

(24) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลมย่อมพัดซึ่งของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คุณบ้าง มุตรบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้างลมย่อมไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วย สิ่งนั้น แม้ฉันใดข้าพระองค์ก็เหมือนกันฉันนั้นแล มีใจเสมอด้วยลมอันไพบูลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 301)

จากตัวอย่าง (24) พบความหมาย “ธรรมชาติ” เมื่อพิจารณาจากบริบทมีการกล่าวถึงลมที่ พัดของสะอาดและของไม่สะอาด ลมก็ไม่มีความไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น และมี ลักษณะไพบูลย์กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มีลักษณะเช่นเดียวกับลม ที่ รับเอาสิ่งที่ดีมาให้ก็ได้ ไม่ดีก็ได้ สิ่งที่สะอาดก็ได้ หรือสกปรกก็ได้ ใจก็ไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชัง ด้วยสิ่งนั้นจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับลม ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายธรรมชาติคือลม

(25) อริยสาวกนั้นแลย่อมมีใจเสมอด้วยอากาศ ไพบูลย์ เป็นมหรรคต (ถึงความยิ่งใหญ่) หา ประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนโดยประการทั้งปวงอยู่ สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำพุทธา นุสสติแม้นี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดาด้วยประการฉะนี้ ฯ

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 14, 2514, น. 289)

จากตัวอย่าง (25) พบความหมาย “ธรรมชาติ” เมื่อพิจารณาจากบริบทมีการกล่าวถึง อากาศ ที่แสดงถึงความไพบูลย์ ความยิ่งใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียน จึงถูก นำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเช่นเดียวกับอากาศ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมาย ธรรมชาติคืออากาศ

(26) ใจเป็นสมุทธของบุรุษ กำลังของใจนั้นเกิดจากธรรมารมณ (อารมณ์ที่เกิดทางใจ) บุคคลใด ย่อมอดกลั้นกำลังอันเกิดจากธรรมารมณนั้นได้ บุคคลนี้เรียกว่าเป็นพราหมณ์ข้ามสมุทธคือใจได้ ซึ่งมีทั้งคลื่นมีทั้งน้ำวน มีทั้งสัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ แล้วขึ้นถึงฝั่งตั้งอยู่บนบก

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 178)

จากตัวอย่าง (26) พบความหมาย “ธรรมชาติ” จากบริบทมีการกล่าวถึงสมุทธ คือทะเลลึก ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนสมุทธหรือทะเลลึกที่ข้ามได้ยากใช้อธิบายถึง ธรรมารมณ (อารมณ์ต่าง ๆ ที่กระทบใจ) ที่เป็นอุปสรรคคอยขัดขวางไม่ให้บรรลุธรรม ยากเหมือน ข้ามสมุทธ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายธรรมชาติคือสมุทธ

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพหุอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ทั้ง 3 เกณฑ์จะปรากฏดังนี้

1. ในเกณฑ์ด้านความหมาย พบความหมาย “ธรรมชาติ” เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุญัย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความหมาย “ธรรมชาติ” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ มาจากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า น้ำ ลม อากาศ สมุทรร คำเหล่านี้ล้วนแสดงถึงธรรมชาติ ทั้งนี้ มีความแตกต่างจากความหมาย “สิ่งมีชีวิต” “พื้นที่” “วัตถุ” “อาหาร” และ “ไฟ” และยังเป็นความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับความหมายพื้นฐานของคำว่า ใจ อีกด้วย ฉะนั้นความหมาย “ธรรมชาติ” จึงถือได้ว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ซึ่งต่างจากความหมายพื้นฐาน

2. ในเกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์ สะท้อนมโนทัศน์ธรรมชาติ ที่มีการอธิบายถึงธรรมชาติที่ต่างกันคือ น้ำ ลม อากาศ สมุทรร ในตัวอย่าง (23-25) ใช้อธิบายถึงน้ำที่คนทั้งหลายล้างของสะอาด และไม่สะอาด ลงในน้ำ น้ำก็ไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชัง และใช้อธิบายถึงลมที่พัดของสะอาดและไม่สะอาด ลมก็ไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชัง เช่นเดียวกัน และใช้อธิบายถึงลักษณะของ น้ำ ลม อากาศ ที่ความไพบลูญ์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน เช่นเดียวกัน ซึ่งพบว่าถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเสมอด้วยน้ำ ใจเสมอด้วยลม ใจเสมอด้วยอากาศ ส่วนตัวอย่าง (26) ใช้อธิบายถึงสมุทรร ที่มีความลึกยากที่จะข้ามให้พ้นได้ ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเป็นสมุทรร จึงสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ธรรมชาติ

3. ในเกณฑ์ด้านไวยากรณ์ ผู้วิจัยพบว่าคำว่า ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา แต่พบคำว่าใจ ปรากฏในประโยคสัมพันธ์กริยา (เสมอ/เป็น) กล่าวคือปรากฏร่วมกับภาคแสดงนามสามารถบ่งบอกถึงลักษณะหรือความหมายของนาม (ใจ) ได้ซึ่งมีโครงสร้างประโยคดังนี้

X copula (is as) Y = equative construct

(ใจเสมอด้วยลม/เสมอด้วยอากาศ/)

X copula (is) Y

(ใจเป็นสมุทรร)

จากการปรากฏโครงสร้างข้างบนในตัวอย่าง (23-26) แสดงให้เห็นถึงการปรากฏในประโยคสัมพันธ์กริยา (เสมอ/เป็น) ที่มีการเปรียบเทียบให้เห็นว่าใจเสมอด้วยลม/ด้วยอากาศ และ เป็นสมุทรร สามารถระบุความหมายของธรรมชาติได้

ดังนั้นจากที่ได้อธิบายทั้ง 3 เกณฑ์ตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ ข้างต้น คำว่า ใจ ใน ความหมาย “ธรรมชาติ” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ ถือว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ มีความแตกต่างจากความหมาย “สิ่งมีชีวิต” “พื้นที่” “วัตถุ” “อาหาร” “ไฟ” และแตกต่างจากความหมาย พื้นฐานของคำว่าใจ ด้วย ซึ่งมีการแสดงมโนทัศน์ของธรรมชาติที่ต่างกัน ได้แก่ น้ำ ลม อากาศ สมุทรร ส่วนด้านไวยากรณ์พบว่าปรากฏในประโยคสัมพันธกริยา (เสมอ/เป็น)

สรุปการวิเคราะห์ตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการของ Evans (2004) ที่เสนอเกณฑ์ การวิเคราะห์ 3 เกณฑ์ พบความหมายของคำว่าใจที่ปรากฏในพุทธศาสนา 6 ความหมาย ได้แก่ 1) ความหมาย “สิ่งมีชีวิต” 2) ความหมาย “พื้นที่” 3) ความหมาย “วัตถุ” 4) ความหมาย “อาหาร” 5) ความหมาย “ไฟ” และ 6) ความหมาย “ธรรมชาติ” ซึ่งความหมายเหล่านี้ ถูกขยายมาจาก ความหมายศูนย์กลางหรือความหมายต้นแบบ (central sense) ของคำว่าใจ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การ ตัดสินความหมายศูนย์กลางของ Tyler and Evans (2003 as cited in Evans & Green, 2006, pp. 344-345) ทั้ง 4 เกณฑ์ดังนี้

1. ความหมายศูนย์กลางต้องเป็นความหมายเชิงพยานหลักฐานที่ปรากฏก่อน (earliest attested meaning) กล่าวคือมีข้อมูลเชิงประวัติที่ปรากฏเป็นหลักฐานของคำว่าใจ ที่ใช้อธิบายถึง องค์ประกอบหนึ่งของกายหรือที่เรียกว่าขันธ 5 เนื่องจากว่ามนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัยทั้ง กายและใจ เพราะว่ากายและใจนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดต่างอาศัยกันโดยใจจะทำ หน้าที่ควบคุมภายใน ซึ่งจะคอยรับรู้อารมณ์และเรียนรู้ผ่านกาย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับคำในภาษา บาลี คือคำว่า วิญญาน /viññāṇa/ ที่แปลว่า ความรู้แจ้งอารมณ์ หมายถึงเอาความรู้แจ้งอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ซึ่งคำทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์กันเมื่อใช้อธิบายถึงองค์ประกอบของมนุษย์ ได้แก่ ขันธ 5 (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาน) หรือ รูปกับนาม ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งมีชีวิต ทำให้สามารถระบุได้ว่า ความหมาย “สิ่งมีชีวิต” เป็นความหมายศูนย์กลางของคำว่า ใจ

2. ความหมายศูนย์กลางต้องมีความโดดเด่นในเครือข่ายความหมาย (predominance in the semantic network)

ความหมายศูนย์กลางนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกันกับความหมายอื่น ๆ ที่ อยู่ในเครือข่ายความหมายซึ่งคำว่าใจ มีความหมายที่แตกต่างกัน 6 ความหมาย ได้แก่ 1. ความหมาย “สิ่งมีชีวิต” 2. ความหมาย “พื้นที่” 3. ความหมาย “วัตถุ” 4. ความหมาย “อาหาร” 5. ความหมาย “ไฟ” และ 6. ความหมาย “ธรรมชาติ” ผู้วิจัยพบว่าความหมาย “สิ่งมีชีวิต” มีความ

โดดเด่นในเครือข่ายทางความหมาย เนื่องจากว่า สิ่งมีชีวิตหมายถึงเอามนุษย์ที่ต้องดำรงชีวิตด้วย ปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ได้แก่ ที่อยู่อาศัย กล่าวคือมนุษย์จึงต้องหาที่อยู่อาศัยสำหรับพัก พิง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความหมาย “พื้นที่” และในการเป็นอยู่นั้นต้องมีสิ่งที่อำนวยความสะดวกในการ ดำรงชีวิตด้วย เช่น เครื่องอุปโภค บริโภค ซึ่งเกี่ยวข้องกับความหมาย “วัตถุ” (สิ่งของ ต่าง ๆ) ความหมาย “อาหาร” ความหมาย “ไฟ” ความหมายเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยที่ มนุษย์ไม่สามารถขาดปัจจัยเหล่านี้ได้ เพราะอาจส่งผลต่อการดำเนินชีวิตถือว่าเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ นอกจากนี้มนุษย์ยังต้องอาศัยธรรมชาติ เช่นอากาศ น้ำ ลม ในการ เป็นอยู่ด้วย ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต จึงเกี่ยวข้องกับความหมาย “ธรรมชาติ” และที่ สำคัญสิ่งมีชีวิตจะต้องปรับตัวเข้ากับธรรมชาติด้วย ฉะนั้นความหมายต่าง ๆ เหล่านี้ ถือว่าเป็นสิ่งที่ มนุษย์จำเป็นต้องดำรงชีวิตจึงมีความเกี่ยวข้องกับความหมายศูนย์กลาง ด้วยเหตุนี้ความหมาย ศูนย์กลางของคำว่า ใจ จึงเป็นความหมาย “สิ่งมีชีวิต” และแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับ สิ่งต่าง ๆ รอบตัว จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางความหมายขึ้น

3. ความหมายศูนย์กลางต้องมีความสัมพันธ์กับคำนามอื่น (relations to other nouns) ซึ่งสามารถนำมาเป็นคู่เทียบเคียงกันได้ (contrast sets) ตามแนวคิดของ Tyler and Evans (2003) อธิบายว่าจะต้องอยู่ในคู่เทียบเคียงประเภทเดียวกัน เช่น คู่เทียบเคียงคำบุพบท (compositional set : above, over, under and below) จะแสดงความหมายในเชิงพื้นที่ และคู่ เทียบเคียงที่เป็นคำประเภทเดียวกันนั้นจะต้องมีความหมายแตกต่างกันหรือใกล้เคียงกัน (proximity distinction) ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ตามแนวคิดของ Tyler and Evans (2003 as cited in Evans & Green, 2006, p. 345-346) ในคำว่าใจ เป็นคำนามสามารถจัดกลุ่มเข้า ด้วยกันที่มีลักษณะเป็นคู่เทียบเคียงต้องผ่านเกณฑ์ดังนี้

1. ต้องเป็นคำประเภทเดียวกัน ได้แก่ คำนาม
2. แสดงความหมายที่แตกต่างกันหรือใกล้เคียงกัน

เมื่อพิจารณาเกณฑ์ที่ 3 นี้แล้วพบว่าคำว่าใจ มีความสัมพันธ์กับคำนามอื่น ได้แก่ คำว่า รูป และอายตนะ ซึ่งทั้ง 2 คำนี้เป็นคำนามใช้อธิบายความหมายเกี่ยวกับองค์ประกอบของสิ่งมีชีวิต โดยที่คำว่ารูป /ruppa/ และ อายตนะ /āyatana/ มาจากภาษาบาลีเช่นเดียวกัน ซึ่งคำว่า รูป แปลว่าร่างกาย หรือตัว ส่วนอายตนะ มีความหมายว่า “สิ่งที่เชื่อมต่อที่อยู่ภายในและภายนอกตัว คนทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น” (ที่เชื่อมต่อภายในได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เชื่อมต่อกับภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ) สามารถจัดกลุ่มเข้าด้วยกัน และมีความสัมพันธ์ กันทางความหมายใช้อธิบายถึงสิ่งมีชีวิตดังภาพประกอบ 6

รูป
นาม (ใจ)
อายตนะ

ภาพประกอบ 6 แสดงความสัมพันธ์ของคำว่า รูป นาม อายตนะ

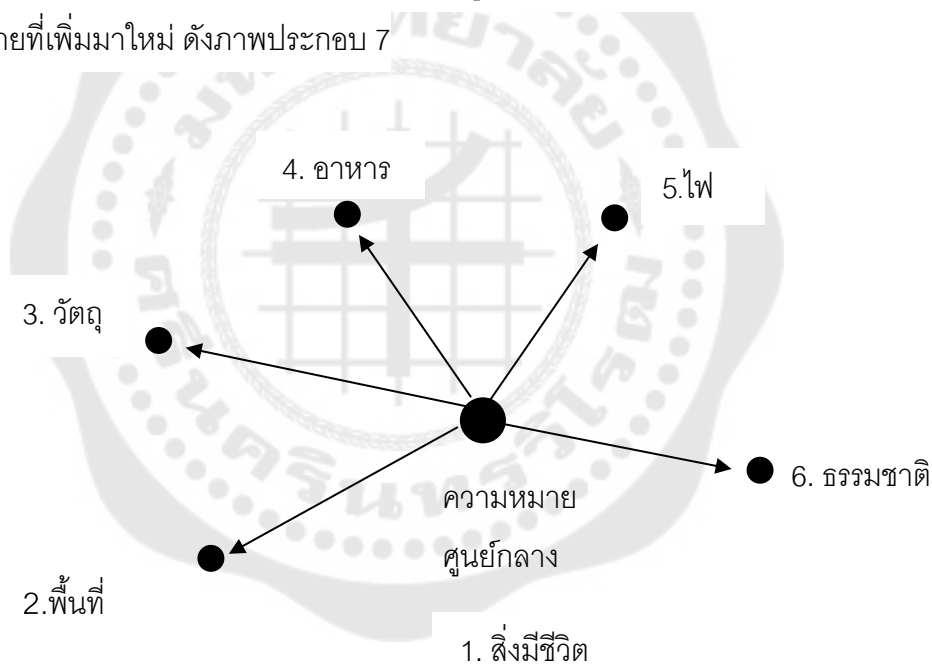
จากภาพประกอบ 6 เส้นสีดำเข้มแสดงให้เห็นว่าใจมีความสัมพันธ์กับคำว่ารูป และอายตนะ คำเหล่านี้ใช้อธิบายความหมายที่แตกต่างกัน จึงสามารถจัดกลุ่มเข้าด้วยกันได้ ฉะนั้นเมื่อคำว่ารูป และอายตนะ เป็นค่านามที่ใช้อธิบายถึงสิ่งที่เชื่อมต่อกันที่อยู่ภายในและภายนอกตัวสิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์ จึงมีความสัมพันธ์กับคำว่าใจ จึงสามารถจัดคำว่าใจในความหมาย “สิ่งมีชีวิต” เป็นความหมายศูนย์กลางได้

4. ความหมายศูนย์กลางจะต้องเป็นความหมายที่ถ่ายทอดการคาดการณ์ในการขยายความหมาย (ease of predicting sense extensions)

ในเกณฑ์ข้อนี้มีหลักการที่ว่า ถ้าเราสามารถคาดการณ์ความหมายหนึ่งมีการขยายความหมายไปสู่อีกความหมายหนึ่งได้ง่ายเท่าไร ความหมายนั้นเป็นไปได้มากที่จะเป็นความหมายศูนย์กลาง ผู้วิจัยพบคำว่าใจ ในความหมาย “สิ่งมีชีวิต” เป็นความหมายที่ง่ายในการคาดการณ์ต่อความหมายอื่นที่ถูกขยายออกไป เช่น ความหมาย “พื้นที่” เนื่องจากสิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์ต้องการพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย และสามารถคาดการณ์การขยายความหมายไปสู่ความหมาย “วัตถุ” (สิ่งของ) ความหมาย “อาหาร” ความหมาย “ไฟ” ได้เนื่องจากวัตถุสิ่งของอาหาร และไฟเป็นสิ่งจำเป็นต่อมนุษย์ในการดำรงชีวิต และยังสามารถคาดการณ์การขยายความหมายไปสู่ความหมาย “ธรรมชาติ” ได้ เนื่องจากว่ามนุษย์ต้องปรับตัวเข้ากับธรรมชาติในการเป็นอยู่ ถือว่าสิ่งเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ในชีวิตประจำวัน การคาดการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นได้จากกระบวนการคิดที่เชื่อมโยงกันกับความหมายที่เป็นศูนย์กลาง จึงทำให้เกิดความหมายใหม่ขยายออกมา ฉะนั้นความหมายอื่น ๆ ของคำว่า ใจ ก็สามารถคาดการณ์ได้ว่ามาจากความหมาย “สิ่งมีชีวิต” ที่เป็นความหมายศูนย์กลาง ในการปรากฏลักษณะนี้สอดคล้องกับ

แนวคิดของ Heine et al. (1991 as cited in Evans & Green, 2006, p. 715) กล่าวว่าไว้ว่าการขยายความหมายของคำมักจะเกิดขึ้นกับกลุ่มความหมายของสิ่งมีชีวิตก่อน ได้แก่ มนุษย์ และขยายความหมายออกไปสู่ความหมายวัตถุ การกระทำ พื้นที่ และขยายออกไปสู่ความหมายเวลา และคุณภาพ ฉะนั้นการคาดการณ์การขยายความหมายจะเกิดขึ้นกับมนุษย์ก่อน และขยายไปถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่า เช่น พื้นที่ วัตถุ อาหาร ไฟ ที่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์หรือมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและขยายออกไปสู่ความหมายที่เป็นนามธรรม

ฉะนั้นความหมายที่เป็นศูนย์กลางและความหมายที่ถูกละทิ้งออกไปสามารถแสดงเครือข่ายความหมาย (semantic network) ได้ด้วยการอธิบายในลักษณะของวงกลมใหญ่สีดำแสดงถึงความหมายที่เป็นศูนย์กลาง (central sense) และวงกลมเล็กสีดำ แสดงถึงความหมายที่ถูกละทิ้งออกไป (extended meanings) โดยมีลูกศรชี้ไปที่วงกลมเล็กสีดำนั้นบ่งบอกถึงความหมายที่เพิ่มมาใหม่ ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 เครือข่ายความหมายของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา

จากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการทั้ง 3 เกณฑ์ ของ Evans (2004) พบความหมายที่แตกต่างกัน 6 ความหมายซึ่ง เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ สามารถสะท้อนความคิดได้ กล่าวคือสามารถสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ มนุษย์ สัตว์ พื้นที่ วัตถุ อาหาร ไฟ และธรรมชาติที่ถูกนำมาเปรียบเทียบกับคำว่า ใจ แสดงให้เห็นว่า ใจ เป็นมนุษย์ สัตว์ พื้นที่ วัตถุ อาหาร ไฟ และ ธรรมชาติ ส่วนเกณฑ์ด้านไวยากรณ์ผู้วิจัยพบว่าคำว่า

ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา

ดังนั้นจากที่ได้วิเคราะห์พหุคูณของคำว่าใจ ช่างต้น สามารถสรุปความหมาย ต่าง ๆ ได้ดัง

ตาราง 2

ตาราง 2 สรุปพหุคูณของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา

พุทธศาสนา
1. ความหมาย “สิ่งมีชีวิต”
2. ความหมาย “พื้นที่”
3. ความหมาย “วัตถุ”
4. ความหมาย “อาหาร”
5. ความหมาย “ไฟ”
6. ความหมาย “ธรรมชาติ”

ในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะได้นำเสนอการวิเคราะห์พหุคูณของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนาตามความความมุ่งหมายของงานวิจัยข้อที่ 1 ว่าด้วยวิเคราะห์และเปรียบเทียบพหุคูณของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา มีรายละเอียดดังนี้

4.1.2 พหุคูณของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา

ในทางคริสต์ศาสนาผู้วิจัยพบข้อมูลภาษาของคำว่าใจสามารถแสดงความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meanings) ได้หลายความหมายที่สามารถสะท้อนความคิดได้ ซึ่งในวิเคราะห์แต่ละความหมายนั้นจะต้องอาศัยบริบทของประโยคในการพิจารณาด้วยเพื่อความชัดเจนในการวิเคราะห์ โดยความหมายของคำว่าใจที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา ได้แก่

1. ความหมาย “พื้นที่”
2. ความหมาย “วัตถุ”
3. ความหมาย “ไฟ”
4. ความหมาย “ธรรมชาติ”

1. ความหมาย “พื้นที่”

จากข้อมูลที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลพบคำว่า พื้นที่ สามารถแสดงความหมายของคำว่า ใจ ได้ดังตัวอย่าง

(27) เมื่อใครได้ยินคำบอกเล่าเรื่องแผ่นดินของพระเจ้าแต่ไม่เข้าใจ มารร้ายก็มาขวยเอาสิ่งที่หวานในใจเขานั้นไปเสีย นั่นแหละได้แก่เมล็ดพืชซึ่งหวานตกริมหนทางและเมล็ดพืชซึ่งหวานตกในที่ดินซึ่งมีพื้นดินนั้น ได้แก่บุคคลที่ได้ยินพระวจนะ แล้วก็รับทันทีด้วยความยินดีแต่ไม่มีรากลึกในตัวจึงทนอยู่ชั่วคราว และเมื่อเกิดการยากลำบาก หรือการข่มเหงต่าง ๆ เพราะพระวจนะนั้น เขาก็เลิกเสียในทันทีทันใด และเมล็ดซึ่งหวานกลางหนามนั้น ได้แก่บุคคลที่ได้ฟังพระวจนะ แต่ความกังวลของโลก และการล่อลวงของทรัพย์สมบัติรัดพระวจนะนั้นเสีย จึงไม่เกิดผล ส่วนเมล็ดซึ่งหวานตกในดินดีนั้น ได้แก่บุคคลที่ได้ยินพระวจนะนั้นและเข้าใจ คนนั้นก็เกิดผลร้อยเท่าบ้าง หกสิบเท่าบ้าง สามสิบเท่าบ้าง

(คัมภีร์ไบเบิล มัทธีว บทที่ 13 ข้อ 19-23)

จากตัวอย่าง (27) พบความหมาย “พื้นที่” จากบริบทมีการกล่าวถึง “สิ่งที่หวานในใจ” หมายถึงเอาเมล็ดพืชซึ่งตกในที่ต่าง ๆ ใช้อธิบายถึงบุคคลที่ได้ยินพระวจนะ มีลักษณะแตกต่างกัน ดังนี้ เมล็ดพืชที่หวานตกริมหนทางและเมล็ดพืชที่หวานตกในที่ดินใช้อธิบายถึงบุคคลที่ได้ยินพระวจนะ แล้วก็รับทันทีด้วยความยินดีแต่ไม่มีความเข้าใจไม่มีความลึกในตัวจึงทนอยู่ชั่วคราว เมล็ดพืชซึ่งหวานกลางหนาม ใช้อธิบายถึงบุคคลที่ได้ยินพระวจนะ มีความกังวลของโลก และมีการล่อลวงของทรัพย์สมบัติ จึงรัดพระวจนะนั้นไว้ และก็ไม่เกิดผลใดๆ ส่วนเมล็ดพืชที่หวานตกในดินดี ใช้อธิบายถึงบุคคลที่ได้ยินพระวจนะนั้นและเข้าใจ เกิดผลร้อยเท่าบ้าง หกสิบเท่าบ้าง สามสิบเท่าบ้าง แสดงให้เห็นว่าใจ ถูกนำมาเปรียบเป็นพื้นที่สำหรับหวานเมล็ดพืช ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายพื้นที่

(28) ให้พระคริสต์ประทับในใจของท่านโดยทางความเชื่อ ให้ท่านได้หยั่งรากและตั้งมั่นอยู่ในความรัก ข้าพเจ้าทูลขอให้ท่านสามารถเข้าใจร่วมกับธรรมิกชนทั้งหมดถึงความกว้าง ความยาว ความสูง และความลึก คือให้ซาบซึ้งในความรักของพระคริสต์ซึ่งเกินความรู้ เพื่อพวกท่านจะได้รับความบริบูรณ์ของพระเจ้าอย่างเต็มเปี่ยม

(คัมภีร์ไบเบิล เอเฟซัส บทที่ 3 ข้อ 17-19)

จากตัวอย่าง (28) พบความหมาย “พื้นที่” จากบริบท “ให้พระคริสต์ประทับในใจ” แสดงให้เห็นว่า ใจ ถูกนำมาเปรียบเป็นพื้นที่สำหรับประทับของพระเจ้าใช้อธิบายถึงความเชื่อมั่น และให้มีความตั้งมั่นและซาบซึ้งอยู่ในความรักของพระคริสต์ เพื่อจะได้รับความบริบูรณ์ของพระเจ้าอย่างเต็มเปี่ยม ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายพื้นที่

(29) พระเยซูทรงตอบเขาว่าจงรักองค์พระผู้เป็นเจ้าของท่านด้วยสุดใจของท่านด้วยสุดจิตของท่าน และด้วยสุดความคิดของท่าน นั่นแหละเป็นพระบัญญัติข้อสำคัญอันดับแรก

(คัมภีร์ไบเบิล มัทธิว บทที่ 22 ข้อ 37)

จากตัวอย่าง (29) พบความหมาย “พื้นที่” ที่ใช้กล่าวถึงลักษณะของพื้นที่ ได้แก่ ปลายหรือท้าย เช่น สุดแดน สุดแผ่นดิน ซึ่งเป็นการบอกขอบเขตของพื้นที่นั้น ๆ จากบริบท “จงรักองค์พระผู้เป็นเจ้าของท่านด้วยสุดใจของท่าน” ใช้อธิบายถึงความรักที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้าอย่างที่สุด แสดงให้เห็นว่าคำว่า ใจ ถูกนำมาเปรียบเป็นพื้นที่แสดงความรัก ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายพื้นที่

(30) จงให้เวลาที่ผ่านมาไปแล้วนั้น เพียงพอสำหรับการทำสิ่งที่คนต่างชาติชอบกระทำคือการปล่อยตัวตามราคะตัณหา ตามใจปรารถนาชั่ว การเมาเหล้าองุ่น การเลี้ยงกันอย่างถึงใจ การกินเหล้าร่วนวายกัน และการไหว้รูปเคารพอันน่ารังเกียจ

(คัมภีร์ไบเบิล 1 เปโตร บทที่ 4 ข้อ 3)

จากตัวอย่าง (30) พบความหมาย “พื้นที่” ที่ใช้กล่าวถึงการบรรลุดุจดหมายปลายทางหรือที่หมาย จากบริบท “การปล่อยตัวตามราคะตัณหา ตามใจปรารถนาชั่ว การเมาเหล้าองุ่น การเลี้ยงกันอย่างถึงใจ” ใช้อธิบายถึงความสมปรารถนามากพอตามความต้องการ ในเรื่องราคะตัณหา การเมาเหล้าองุ่น การเลี้ยงกัน แสดงให้เห็นว่าใจ ถูกนำมาเปรียบเป็นพื้นที่หนึ่งที่ต้องไปให้ถึงจุดหมายปลายทาง ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายพื้นที่

(31) พระยาห์เวห์ตรัสดังนี้ว่า นี่แน่ะ วันเวลากำลังจะมาถึงแล้ว เมื่อเราจะลงโทษทุกคนที่เข้าสู่หนัดเพียงเนื้อหนังคือ คนอียิปต์ คนยูดาห์ คนเอโดม คนอัมโมน คนโมอับและทุกคนที่อาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดารที่ไกลผมจนหู เพราะทุกประชาชาติไม่ได้เข้าสู่หนัด และพงศ์พันธุ์ทั้งสิ้นของอิสราเอลก็ไม่ได้เข้าสู่หนัดทางใจ

(คัมภีร์ไบเบิล เยเรมีย์ บทที่ 9 ข้อ 25-26)

จากตัวอย่าง (31) พบความหมาย “พื้นที่” กล่าวคือแสดงถึงพื้นที่หนึ่งที่มีลักษณะเป็นแนวหรือพื้นที่สำหรับสัญจรไปมา จากบริบท “เพราะทุกประเทศชาติไม่ได้เข้าสู่หนัด และพงศ์พันธุ์ทั้งสิ้นของอิสราเอลก็ไม่ได้เข้าสู่หนัดทางใจ” แสดงให้เห็นว่า ใจ ถูกนำมาเปรียบเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นทางในการเข้าพิธีสู่หนัด ใช้อธิบายถึงการยอมรับด้วยความเต็มใจหรือการยินยอม ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายพื้นที่

(32) ชนชาตินี้ให้เกียรติเราแต่ปาก ใจของพวกเขาห่างไกลจากเรา พวกเขาไม่ศรัทธาเราโดยเปล่าประโยชน์เพราะเอากฎเกณฑ์ของมนุษย์มาสอนว่าเป็นพระคำรัสสอน

(คัมภีร์ไบเบิล มัทธีว บทที่ 15 ข้อ 8-9)

จากตัวอย่าง (32) พบความหมาย “พื้นที่” ที่แสดงถึงระยะทาง มีลักษณะห่างไกล จากบริบท “ใจของพวกเขาห่างไกลจากเรา” แสดงให้เห็นว่า ใจ ถูกนำมาเปรียบเป็นพื้นที่หนึ่งที่ระยะทางห่างไกลจากอีกพื้นที่หนึ่ง ใช้อธิบายถึงความห่างเหิน ไม่แสดงความเคารพด้วยใจจริง ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายพื้นที่

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพหุอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ของ Evans (2004) ทั้ง 3 เกณฑ์จะปรากฏดังนี้

1. ในเกณฑ์ด้านความหมาย ผู้วิจัยพบว่า ความหมาย “พื้นที่” เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุ ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความหมาย “พื้นที่” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) มาจากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า หว่าง/ประทับ/ถึง/สุด/ทาง/ห่างไกล คำเหล่านี้ล้วนแสดงความหมายเชิงพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างจากความหมายพื้นฐาน ฉะนั้นคำว่า ใจ ในความหมาย “พื้นที่” จึงถือได้ว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่

2. ในเกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์ ผู้วิจัยพบว่าสะท้อนมโนทัศน์พื้นที่ ซึ่งมีลักษณะการอธิบายมโนทัศน์พื้นที่ที่แตกต่างกันดังนี้ ตัวอย่าง (27) ใช้อธิบายถึงพื้นที่หนึ่งสำหรับหว่านเมล็ดพืช ได้แก่ พื้นที่ริมทาง พื้นที่กลางนาม พื้นที่ดินดี ตัวอย่าง (28) ใช้อธิบายถึงพื้นที่ที่มีลักษณะพักพิงหรืออาศัย แสดงความหมายเฉพาะเป็นพื้นที่สำหรับประทับของพระเจ้า ตัวอย่าง (29) ใช้อธิบายถึงลักษณะของพื้นที่ ได้แก่ ปลายหรือท้าย เช่น สุดแดน สุดแผ่นดิน ซึ่งพบคำว่าใจ ทำหน้าที่ขยายคำวิเศษณ์ (สุดใจ) แสดงให้เห็นว่าใจก็เป็นพื้นที่หนึ่งจึงแสดงความหมายพื้นที่ได้ ตัวอย่าง (30) ใช้อธิบายลักษณะของพื้นที่ ได้แก่ การไปถึงจุดหมายปลายทาง เช่น ถึงที่หมาย หรือถึงบ้าน ซึ่งคำว่า

ใจ ทำหน้าที่ขยายคำวิเศษณ์ (อย่างถึงใจ) ตัวอย่าง (31) ใช้อธิบายถึงพื้นที่สำหรับผ่านไปมาหรือเป็นทางสัญจร ซึ่งพบว่าคำว่า ใจ ทำหน้าที่ขยายนามคือคำว่าทาง (ทางใจ) จึงแสดงให้เห็นว่าใจก็เป็นพื้นที่หนึ่ง ตัวอย่าง (32) ใช้อธิบายถึงพื้นที่ที่มีลักษณะไกล แสดงระยะทางจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง

3. ในเกณฑ์ด้านไวยากรณ์ ผู้วิจัยพบว่าคำว่า ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา แต่พบการปรากฏของ theta role แสดงถึง Location ในตัวอย่าง (27) “หวานในใจ” และตัวอย่าง (28) “ประทับในใจ” แสดงให้เห็นว่าใจก็มีลักษณะเป็นพื้นที่หนึ่งสำหรับหวานเมล็ดพืชและสำหรับประทับ จึงแสดงให้เห็นความหมายพื้นที่ได้

ดังนั้นจากที่ได้อธิบายทั้ง 3 เกณฑ์ตามแนวคิดพหุอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ข้างต้น คำว่า ใจ ในความหมาย “พื้นที่” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ ถือว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ ที่มีความแตกต่างจากความหมายพื้นฐานของคำว่า ใจ และมีการอธิบายมโนทัศน์ของพื้นที่ที่ต่างกันได้แก่ พื้นที่สำหรับหวานเมล็ด/พื้นที่สำหรับประทับ/พื้นที่ที่มีลักษณะสุดแดนหรือสุดแผ่นดิน /พื้นที่แสดงถึงจุดหมายปลายทาง/พื้นที่สำหรับสัญจร/พื้นที่มีระยะทางห่างไกล ส่วนด้านไวยากรณ์พบการปรากฏในส่วนของ theta role แสดงถึง Location ของคำว่าใจ จึงบ่งบอกถึงความหมายพื้นที่

2. ความหมาย “วัตถุ”

จากข้อมูลภาษาที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลพบคำว่าวัตถุที่สามารถแสดงความหมายของคำว่าใจได้ดังตัวอย่าง

(33) ข้าพระองค์ถูกเทออกเหมือนอย่างน้ำกระดุกทั้งสิ้นของข้าพระองค์เคลื่อนหลุดจากที่ ใจ ของข้าพระองค์ก็เหมือนขี้ผึ้งละลายภายนอก กำลังของข้าพระองค์เหือดแห้งไปเหมือนเศษหม้อดินและสิ้นของข้าพระองค์ก็เกาะติดที่ขากรรไกรพระองค์ทรงวางข้าพระองค์ไว้ในผงคลีแห่งความตาย

(คัมภีร์ไบเบิล สดุดี บทที่ 22 ข้อ 14-15)

จากตัวอย่าง (33) พบความหมาย “วัตถุ” คือขี้ผึ้งที่ใช้ทำสีผึ้งหรือทำเทียน จากบริบท “ใจของข้าพระองค์ก็เหมือนขี้ผึ้งละลายภายนอก” ใช้อธิบายถึงความรู้สึกที่เปลี่ยนแปลงไปหรือสูญเสียไปใช้แสดงถึงความรู้สึกที่ไม่ดี ได้แก่ ความทุกข์ ทรมาน จึงถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ เหมือนขี้ผึ้งที่ละลายได้ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายวัตถุ

(34) ข้าพเจ้าได้พบอีกสิ่งหนึ่งซึ่งขมขื่นยิ่งกว่าความตายคือผู้หญิงซึ่งมีใจเป็นบ่วงแร้วและตาข่าย มือของนางเป็นโซ่ตรวน คนที่พระเจ้าพอพระทัยจะหนีพ้นนาง แต่คนบาปจะถูกผู้หญิงคนนั้นจับเอาไป

(คัมภีร์ไบเบิล ปัญญาจารย์ บทที่ 7 ข้อ 26)

จากตัวอย่าง (34) พบความหมาย “วัตถุ” คือบ่วงแร้วและตาข่ายใช้เป็นเครื่องดักสัตว์ จากบริบท “ผู้หญิงซึ่งมีใจเป็นบ่วงแร้วและตาข่าย” ใช้อธิบายถึงการติดอยู่ในวังของความชั่วร้าย จึงถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ มีลักษณะเหมือนบ่วงแร้วและตาข่าย ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดง ความหมายวัตถุ

(35) พวกเจ้านายแห่งอิสราเอลมากับเดโบราห์ และบาราคทำอย่างไร อิสราเอลก็ทำด้วย พวกเขาเร่งติดตามท่านไปในหุบเขามีกการคิดตัดสินใจครั้งใหญ่ในตระกูลต่างๆ ของรูเบนทำไมท่านจึงนั่งอยู่ที่คอกแกะเพื่อฟังเสียงปี่ที่เป่าให้แกะฟังในตระกูลต่าง ๆ ของรูเบนมีการชังใจ ก็เลอาดอยู่ ฟากตะวันออกของแม่น้ำจอร์แดนแล้วทำไมท่านยังอยู่กับเรือ? อาเซอร์นั่งอยู่ที่ฝั่งทะเลตั้งบ้านเรือน อยู่ตามท่าเรือของเขา

(คัมภีร์ไบเบิล ผู้วินิจฉัย บทที่ 5 ข้อ 15-17)

จากตัวอย่าง (35) พบความหมาย “วัตถุ” มีลักษณะการอธิบายคำที่อยู่ในวงความหมายของวัตถุ โดยแสดงการกระทำให้รู้น้ำหนักโดยใช้เครื่องชั่ง จากบริบท “ในตระกูลต่างๆของรูเบนมีการชังใจ” ใช้อธิบายถึงการคิดพิจารณาก่อนที่จะตัดสินใจครั้งใหญ่แสดงให้เห็นคำว่า ใจ มีลักษณะเหมือนวัตถุ สิ่งของที่สามารชั่งได้เพื่อให้รู้น้ำหนัก ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดง ความหมายวัตถุ

(36) เพราะฉะนั้นในฐานะเป็นพวกที่พระเจ้าทรงเลือก พวกที่บริสุทธิ์ และ พวกที่ทรงรักจงสวมใจเมตตา ใจกรุณา ใจถ่อม ใจสุภาพอ่อนโยน ใจอดทนและถ้าใครมีเรื่องราวต่อกัน ก็จงให้อภัยกัน องค์พระผู้เป็นเจ้าทรงให้อภัยพวกท่านอย่างไร ท่านก็จงทำอย่างนั้นด้วย แล้วจงสวมความรักที่บริสุทธิ์เหล่านี้ทั้งหมด ความรักผูกพันทุกสิ่งไว้อย่างสมบูรณ์

(คัมภีร์ไบเบิล โคลโลสี บทที่ 3 ข้อ 12-14)

จากตัวอย่าง (36) พบความหมาย “วัตถุ” ที่สามารถจัดอยู่ในวงความหมายของวัตถุได้ เช่น สวมเสื้อ สวมรองเท้า สวมชฎา สวมหมวก เป็นการแสดงถึงกิริยาที่เอาของที่เป็นโพรงเป็นวงเป็นต้นครอบลงบนอีกสิ่งหนึ่ง จากบริบท “พวกที่ทรงรักจงสวมใจเมตตา” ในบริบทนี้ใช้อธิบายถึง

ความรัก ได้แก่ ผู้ที่พระเจ้าทรงเลือกจงแสดงออกถึงความรัก ความเมตตาต่อกัน และให้อภัยซึ่งกันและกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ใจ ก็เหมือนวัตถุสิ่งของที่สามารถสวมใส่ได้ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายวัตถุ

(37) แล้วพระยาห์เวห์ตรัสกับโมเสสว่า “นี่นะ เราจะให้อาหารตกลงมาเหมือนฝนจากท้องฟ้าสำหรับพวกเจ้า และทุก ๆ วันก็ให้ประชาชนออกไปเก็บแต่พอกินเฉพาะวันหนึ่ง ๆ เพื่อเราจะได้อลองใจว่า พวกเขาจะดำเนินตามบัญญัติของเราหรือไม่?

(คัมภีร์ไบเบิล อพยพ บทที่ 16 ข้อ 4)

จากตัวอย่าง (37) พบความหมาย “วัตถุ” มีลักษณะการอธิบายคำที่อยู่ในวงความหมายของวัตถุ ที่ใช้ทดสอบความสามารถหรือคุณภาพของวัตถุว่าพอดีหรือเหมาะสมหรือไม่ เช่น ลองเสื้อ ลองแว่น จากบริบท “เราจะได้อลองใจว่า พวกเขาจะดำเนินตามบัญญัติของเราหรือไม่” ใช้อธิบายถึงการพิสูจน์ว่าจะจะเป็นไปตามบัญญัติหรือไม่ ถูกนำมากล่าวถึงคำว่าใจ มีลักษณะเหมือนวัตถุที่สามารถลองได้หรือทดสอบคุณภาพว่าพอดีหรือเหมาะสมหรือไม่ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายวัตถุ

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ทั้ง 3 เกณฑ์จะปรากฏดังนี้

1. ในเกณฑ์ด้านความหมายพบความหมาย “วัตถุ” เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุนัย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความหมาย “วัตถุ” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) มาจากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า ชีء/สิ่ง/บ่วง/แว่น/ตาข่าย/ชั่ง/สวม/ลอง คำเหล่านี้ล้วนแสดงความหมายของวัตถุทั้งนั้น มีความแตกต่างจากความหมาย “พื้นที่” และยังเป็นความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ฉะนั้นความหมาย “วัตถุ” จึงถือได้ว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ซึ่งต่างจากความหมายพื้นฐาน

2. ในเกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์ จะสะท้อนมโนทัศน์วัตถุ ซึ่งมีลักษณะการอธิบายมโนทัศน์ของวัตถุที่แตกต่างกันดังนี้ ตัวอย่าง (33) ใช้อธิบายถึงชีءที่ละลายได้หรือเปลี่ยนสภาพได้ ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจของข้าพระองค์ก็เหมือนชีء ตัวอย่าง (34) ใช้อธิบายถึงเชือกที่ทำเป็นวงสำหรับคล้อง รูดเข้าออกได้ ใช้สำหรับดักสัตว์ ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจเป็นบ่วง/แว่นและตาข่าย ตัวอย่าง (35) ใช้อธิบายถึงการชั่งวัตถุสิ่งของ ต่าง ๆ เพื่อให้รู้

น้ำหนัก ตัวอย่าง (36) ใช้อธิบายลักษณะการสวมใส่วัตถุสิ่งของ เช่น สวมชฎา สวมหมวก สวมกางเกง สวมเสื้อ ตัวอย่าง (37) ใช้อธิบายลักษณะของวัตถุที่สามารถทดสอบได้ หรือลองได้ว่าคุณภาพของวัตถุพอดีหรือเหมาะสมหรือไม่

3. ในเกณฑ์ด้านไวยากรณ์ ผู้วิจัยพบว่าคำว่า ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา แต่พบคำว่าใจ ปรากฏในประโยคสัมพันธกริยา (เหมือน/เป็น) กล่าวคือปรากฏร่วมกับภาคแสดงนามสามารถบ่งบอกถึงลักษณะหรือความหมายของนาม (ใจ) ได้ซึ่งมีโครงสร้างประโยคดังนี้

X copula (is as) Y = equative construct

(ใจเหมือนซี่ผึ้ง)

X copula (is) Y

(ใจเป็นบ่วงแร้วและตาข่าย)

จากการปรากฏโครงสร้างข้างบน แสดงให้เห็นถึงการปรากฏในประโยคสัมพันธกริยา (เหมือน/เป็น) ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (33-34) ที่มีการเปรียบเทียบให้เห็นชัดว่าใจเหมือนซี่ผึ้งและใจเป็นบ่วงแร้วและตาข่ายสามารถระบุความหมายของวัตถุได้

ดังนั้นจากที่ได้อธิบายทั้ง 3 เกณฑ์ตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการข้างต้น คำว่า ใจ ในความหมาย “วัตถุ” เป็นความหมายเชิงมนทัศน์ถือว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ ที่มีความแตกต่างจากความหมาย “พื้นที่” และแตกต่างจากความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ซึ่งมีการอธิบายมนทัศน์ของวัตถุที่ต่างกัน ได้แก่ แสดงถึงการละลายของซี่ผึ้ง ใช้ดักสัตว์ ใช้ซึ่งวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ใช้สวมใส่ และใช้ทดสอบหรือทดลอง ส่วนด้านไวยากรณ์พบการปรากฏ ในประโยคสัมพันธกริยา (เหมือน/เป็น)

3. ความหมาย “ไฟ”

จากข้อมูลภาษาที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลพบคำว่าไฟ สามารถแสดงความหมายของคำว่าใจได้ดังตัวอย่าง

(38) ใจของข้าพระองค์เหมือนไฟไหม้อัดอยู่ในกระดูกของข้าพระองค์และข้าพระองค์ก็อ่อนเปลี้ยที่ต้องเก็บมันไว้และข้าพระองค์ก็เก็บไว้ไม่ไหว

(คัมภีร์ไบเบิล เยเรมีย์ บทที่ 20 ข้อ 9)

จากตัวอย่าง (38) พบความหมาย “ไฟ” ที่มีการเปรียบเทียบใจ เหมือนไฟที่กำลังไหม้อยู่ จากบริบท “ใจของข้าพระองค์เหมือนไฟไหม้อัดอยู่ในกระดูก” ใช้อธิบายถึงความกระวนกระวาย

กลัดกลุ้มหรือขัดข้องกลุ่มอยู่ในอก จนถึงทำให้อ่อนเปลี้ยเพลียแรง ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายไฟ

(39) ตาของเขาทั้งสองก็เปิดออกและเขาก็จำพระองค์ได้ แล้วพระองค์ก็อันตรธานไปจากเขา เขาก็พูดกันว่า “ใจเราร้อนภายในเมื่อพระองค์ตรัสตามทาง และเมื่อทรงอธิบายพระคัมภีร์ให้เราฟังไม่ใช่หรือ?” เขาทั้งสองก็ลุกขึ้นในเวลานั้น แล้วกลับไปกรุงเยรูซาเล็ม และพบว่าพวกสาวกสิบเอ็ดคนชุมนุมกันอยู่พร้อมกับพรรคพวก

(คัมภีร์ไบเบิล ลูกา บทที่ 24 ข้อ 31-33)

จากตัวอย่าง (39) พบความหมาย “ไฟ” ที่กล่าวถึงลักษณะความร้อนของไฟ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ จากบริบท “ใจเราร้อนภายในเมื่อพระองค์ตรัสตามทาง” ใช้อธิบายถึงความรู้สึก ตื่นตาตื่นใจ ที่ถูกพระเจ้าตรัสตามทาง ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงความหมายไฟ

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ทั้ง 3 เกณฑ์จะปรากฏดังนี้

1. ในเกณฑ์ด้านความหมาย พบความหมาย “ไฟ” เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุนัย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความหมาย “ไฟ” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) มาจากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า ไฟ/ร้อน/รุ่ม คำเหล่านี้ล้วนแสดงความหมายของไฟ มีความแตกต่างจากความหมาย “พื้นที่” “วัตถุ” และยังเป็นความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ฉะนั้นความหมาย “ไฟ” จึงถือได้ว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ซึ่งต่างจากความหมายพื้นฐาน

2. ในเกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์ สะท้อนมโนทัศน์ไฟ ซึ่งมีลักษณะการอธิบายมโนทัศน์ที่แตกต่างกันดังนี้ ตัวอย่าง (38) ใช้อธิบายถึง การเผาไหม้ของไฟ ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจของข้าพระองค์เหมือนไฟ ตัวอย่าง (39) ใช้อธิบายลักษณะความร้อนของไฟ มีความรู้สึกตามผิวหนังเหมือนถูกไฟไหม้เป็นต้น

3. ในเกณฑ์ด้านไวยากรณ์ ผู้วิจัยพบว่าคำว่า ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา แต่พบคำว่าใจ ปรากฏในประโยคสัมพันธกริยา (เหมือน) กล่าวคือปรากฏร่วมกับภาคแสดงนามสามารถบ่งบอกถึงลักษณะหรือความหมายของนาม (ใจ) ได้ซึ่งมีโครงสร้างประโยคดังนี้

X copula (is as) Y = equative construct

(ใจเหมือนไฟ)

จากการปรากฏโครงสร้างข้างบน แสดงให้เห็นถึงการปรากฏในประโยคสัมพันธกริยา (เหมือน) ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (38) ที่มีการเปรียบเทียบให้เห็นชัดว่าใจเหมือนไฟ สามารถระบุความหมายของไฟได้

ดังนั้นจากที่ได้อธิบายทั้ง 3 เกณฑ์ตามแนวคิดพหุอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ข้างต้น คำว่า ใจ ในความหมาย “ไฟ” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ ถือว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ที่มีความแตกต่างจากความหมาย “พื้นที่” “วัตถุ” และแตกต่างจากความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ซึ่งมีการอธิบาย มโนทัศน์ของไฟที่ต่างกัน ได้แก่ การเผาไหม้ของไฟและความร้อนของไฟ ส่วนด้านไวยากรณ์พบการปรากฏในประโยคสัมพันธกริยา (เหมือน) เท่านั้น

4. ความหมาย “ธรรมชาติ”

จากข้อมูลภาษาที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลผู้วิจัยพบคำว่าธรรมชาติ สามารถแสดงความหมายของใจได้ดังตัวอย่าง

(40) ใจคนเหมือนน้ำลึกแต่คนที่มีความเข้าใจจะวิดมันออกมาได้คนมากมายป่าวร้องความจงรักภักดีของตัวเองแต่ใครจะหาคนซื่อสัตย์พบเล่า?

(คัมภีร์ไบเบิล สุภาษิต บทที่ 20 ข้อ 5-6)

จากตัวอย่าง (40) พบความหมาย “ธรรมชาติ” ที่กล่าวถึงน้ำลึก จากบริบท “ใจคนเหมือนน้ำลึกแต่คนที่มีความเข้าใจจะวิดมันออกมาได้” ใช้อธิบายถึงความลึก คติที่ยังรู้ได้ยาก คนที่มีความเข้าใจเท่านั้นที่จะรู้ได้เปรียบเสมือนการวิดน้ำออกมาได้ โดยเฉพาะความจงรักภักดีและความซื่อสัตย์เหมือนน้ำลึก ถูกลำมาเปรียบกับคำว่าใจ เหมือนธรรมชาติคือน้ำลึก ยากที่ยังถึงได้ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงถึงความหมายธรรมชาติ

(41) ฝ่ายชาวเมืองอัยกีฆ่าฟันพวกเขาตายประมาณ 36 คน โดยขับไล่เขาจากประตูเมืองไปถึงเซบาริม ฆ่าเขาตามทางลง และใจของประชาชนก็ละลายไปอย่างน้ำ

(คัมภีร์ไบเบิล โยชูวา บทที่ 7 ข้อ 5)

จากตัวอย่าง (41) พบความหมาย “ธรรมชาติ” ที่กล่าวถึงน้ำ จากบริบท “ใจของประชาชนก็ละลายไปอย่างน้ำ” ใช้อธิบายถึงความรู้สึกที่สูญหายไป อันเป็นเหตุให้เกิดความเศร้าโศก เสียใจ

โดยมีการกล่าวถึงการฆ่าฟันที่ทำให้ถึงความตาย ถูกนำมาเปรียบกับ ใจ มีลักษณะการละลายไปอย่างน้ำ ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงถึงความหมายธรรมชาติ

(42) ในรัชกาลของอาหังพระราชโอรสของโยธาม พระราชโอรสของอุสซียาร์ กษัตริย์แห่งยูดาห์ เร็วในกษัตริย์แห่งซีเรีย และเปคาห์บุตรของเรมาลียาร์ กษัตริย์แห่งอิสราเอลขึ้นมาแย่งยูดาห์เพื่อทำสงครามกับเมืองนั้น แต่ไม่อาจรบชนะเมืองนั้น เมื่อเขาไปรายงานต่อราชวงศ์ของดาวิดว่า “ซีเรียมาตั้งค่ายอยู่ในเขตเอฟราอิมแล้ว” พระทัยของพระองค์และใจของประชาชนของพระองค์ก็สั่นเหมือนต้นไม้ในป่าสั่นขณะต้องแรงลม

(คัมภีร์ไบเบิล อิสยาห์ บทที่ 7 ข้อ 1-2)

จากตัวอย่าง (42) พบความหมาย “ธรรมชาติ” คือคำว่าต้นไม้ในป่า จากบริบท “ใจของประชาชนของพระองค์ก็เหมือนต้นไม้ในป่าสั่นขณะต้องแรงลม” ใช้อธิบายถึงความรู้สึกกลัวพิจารณาในบริบทที่มีการกล่าวถึงการทำสงครามของกษัตริย์แห่งเมืองต่าง ๆ เมื่อมีการไปรายงานต่อราชวงศ์ของดาวิดจนทำให้เกิดความกลัวขึ้น ซึ่งคำว่าใจ จึงถูกนำมาเปรียบกับต้นไม้ในป่าที่สั่นขณะต้องแรงลม ฉะนั้น ใจ ในบริบทนี้จึงแสดงถึงความหมายธรรมชาติ

จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ทั้ง 3 เกณฑ์จะปรากฏดังนี้

1. ในเกณฑ์ด้านความหมายพบความหมาย “ธรรมชาติ” เป็นความหมายที่เกิดจากปรากฏการณ์พหุนัย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความหมาย “ธรรมชาติ” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) มาจากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า น้ำลึก/น้ำ/ต้นไม้ คำเหล่านี้ล้วนแสดงความหมายของธรรมชาติ มีความแตกต่างจากความหมาย “พื้นที่” “วัตถุ” “ไฟ” และยังเป็นความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ฉะนั้นความหมาย “ธรรมชาติ” จึงถือได้ว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ซึ่งต่างจากความหมายพื้นฐาน

2. ในเกณฑ์ด้านการอธิบายมโนทัศน์จะสะท้อนมโนทัศน์ธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะการอธิบายมโนทัศน์ที่แตกต่างกันดังนี้ ตัวอย่าง (40) ใช้อธิบายถึงน้ำลึกที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้นยากที่จะวิตออกมาได้ ถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจคนเหมือนน้ำลึก ตัวอย่าง (41) ใช้อธิบายถึงลักษณะการละลายไปของน้ำ พบว่าถูกสร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจของประชาชนก็ละลายไปอย่างน้ำ (42) ใช้อธิบายถึงต้นไม้ในป่าที่สั่นเพราะแรงลม ถูก

สร้างขึ้นในเชิงเปรียบเทียบในคำว่า ใจของประชาชนของพระองค์ก็สิ้นเหมือนต้นไม้ในป่าสิ้นขณะ
ต้องแรงลม

3. ในเกณฑ์ด้านไวยากรณ์ ผู้วิจัยพบว่าคำว่า ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการ
ปรากฏในโครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา แต่พบคำว่าใจ ปรากฏในประโยค
สัมพันธ์กริยา (เหมือน/อย่าง) กล่าวคือปรากฏร่วมกับภาคแสดงนามสามารถบ่งบอกถึงลักษณะ
หรือความหมายของนาม (ใจ) ได้ซึ่งมีโครงสร้างประโยคดังนี้

X copula (is as) Y = equative construct

(ใจเหมือนน้ำลึก/อย่างน้ำเหมือนต้นไม้)

จากการปรากฏโครงสร้างข้างบน แสดงให้เห็นถึงการปรากฏในประโยคสัมพันธ์กริยา
(เหมือน/อย่าง) ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (40-42)ที่มีการเปรียบเทียบให้เห็นว่าใจเหมือนธรรมชาติคือ
น้ำลึก ต้นไม้ สามารถระบุเป็นความหมายธรรมชาติได้

ดังนั้นจากที่ได้อธิบายทั้ง 3 เกณฑ์ตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ (The principled
polysemy approach) ข้างต้น คำว่า ใจ ในความหมาย “ธรรมชาติ” เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์
ถือว่าเป็นความหมายที่เพิ่มมาใหม่ ที่มีความแตกต่างจากความหมาย “พื้นที่” “วัตถุ” “ไฟ” และ
แตกต่างจากความหมายพื้นฐานของคำว่าใจ ซึ่งมีการอธิบายมโนทัศน์ของธรรมชาติที่ต่างกัน
ได้แก่ 1.การอธิบายถึงน้ำลึกยากที่จะหยั่งได้ 2.การอธิบายถึงลักษณะของน้ำที่ละลายไปได้ 3.การ
อธิบายถึงต้นไม้ในป่าที่สิ้นเพราะแรงลม ส่วนด้านไวยากรณ์พบการปรากฏในประโยคสัมพันธ์
กริยา (เหมือน/อย่าง)

สรุปการวิเคราะห์ตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการของ Evans (2004) ที่เสนอเกณฑ์การ
วิเคราะห์ 3 เกณฑ์ พบความหมายของคำว่าใจที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา 4 ความหมาย ได้แก่ 1.
ความหมาย “พื้นที่” 2. ความหมาย “วัตถุ” 3. ความหมาย “ไฟ” และ 4. ความหมาย “ธรรมชาติ”
ซึ่งความหมายเหล่านี้ ถูกขยายมาจากความหมายศูนย์กลางหรือความหมายต้นแบบ (central
sense) ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การตัดสินความหมายศูนย์กลางของ Tyler and Evans (2003 as cited in
Evans & Green, 2006, pp. 344-345) ทั้ง 4 เกณฑ์ดังนี้

1. ความหมายศูนย์กลางต้องเป็นความหมายเชิงพยานหลักฐานที่ปรากฏก่อน (earliest
attested meaning) กล่าวคือมีข้อมูลเชิงประวัติที่ปรากฏเป็นหลักฐานในคำว่าจิตวิญญาณที่มี
ความสัมพันธ์กับคำว่า “heart” ตามที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิล แสดงความหมายว่าเป็นที่ตั้งแห่ง
ชีวิตหรือเป็นที่ตั้งแห่งความแข็งแกร่ง (the seat of life or strength) (Whitcomb, 1973, p. 95)

ฉะนั้นทั้งสองคำนี้ล้วนแสดงให้เห็นความหมายในเชิงพื้นที่ จึงทำให้สามารถระบุได้ว่าความหมาย “พื้นที่” เป็นความหมายศูนย์กลางของคำว่า ใจ

2. ความหมายศูนย์กลางต้องมีความโดดเด่นในเครือข่ายความหมาย (predominance in the semantic network)

ความหมายศูนย์กลางนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับคำความหมายอื่น ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายความหมาย ซึ่งคำว่า ใจ มีความหมายที่แตกต่างกัน 4 ความหมายได้แก่ 1. ความหมาย “พื้นที่” 2. ความหมาย “วัตถุ” 3. ความหมาย “ไฟ” และ 4. ความหมาย “ธรรมชาติ” ผู้วิจัยพบว่า ความหมาย “พื้นที่” มีความโดดเด่นในเครือข่ายทางความหมาย เนื่องจากว่า พื้นที่ หมายถึงอาณาเขตของผิวพื้น อาณาบริเวณ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความหมาย “วัตถุ” ที่แสดงที่ลักษณะขนาดของวัตถุสิ่งของต่าง ๆ หรือที่ตั้งของวัตถุนั้น ๆ ความหมาย “ไฟ” ที่แสดงถึงพื้นที่ของการเผาไหม้หรือไฟที่ลุกแลบออกมาหรือพวยพุ่งขึ้นแสดงถึงอาณาบริเวณของไฟ ความหมาย “ธรรมชาติ” มีพื้นที่ที่หลากหลาย เช่น ต้นไม้ น้ำ ป่าไม้ ล้วนแสดงถึงขนาดของผิวพื้น อาณาบริเวณ พื้นที่ของธรรมชาติทั้งนั้น ดังนั้นความหมายต่าง ๆ เหล่านี้ ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับความหมายศูนย์กลาง ด้วยเหตุนี้ความหมายศูนย์กลางของคำว่า ใจ จึงจัดให้เป็นความหมาย “พื้นที่”

3. ความหมายศูนย์กลางต้องมีความสัมพันธ์กับคำนามอื่น (relations to other nouns) ซึ่งสามารถนำมาเป็นคู่เทียบเคียงกันได้ (contrast sets) ตามแนวคิดของ Tyler and Evans (2003) อธิบายว่าจะต้องอยู่ในคู่เทียบเคียงประเภทเดียวกัน เช่น คู่เทียบเคียงคำบุพบท (compositional set : above, over, under and below) จะแสดงความหมายในเชิงพื้นที่ และคู่เทียบเคียงที่เป็นคำประเภทเดียวกันนั้นจะต้องมีความหมายแตกต่างกันหรือใกล้เคียงกัน (proximity distinction) ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ตามแนวคิดของ Tyler and Evans (2003 as cited in Evans & Green, 2006, p. 345-346) ในคำว่า ใจ เป็นคำนามสามารถจัดกลุ่มเข้าด้วยกันที่มีลักษณะเป็นคู่เทียบเคียงต้องผ่านเกณฑ์ดังนี้

1. ต้องเป็นคำประเภทเดียวกัน ได้แก่ คำนาม
2. แสดงความหมายที่แตกต่างกันหรือใกล้เคียงกัน

เมื่อพิจารณาเกณฑ์ที่ 3 นี้แล้วพบคำว่า หัวใจและจิตวิญญาณ ซึ่งทั้ง 2 คำนี้เป็นคำนามมีความหมายใกล้เคียงกัน โดยที่หัวใจ และ จิตวิญญาณ สามารถจัดกลุ่มเข้าด้วยกัน และมีความเกี่ยวข้องกับทางความหมายดังภาพประกอบ 8

หัวใจ
ใจ
จิตวิญญาณ

ภาพประกอบ 8 แสดงความสัมพันธ์ของคำว่า หัวใจ ใจ จิตวิญญาณ

จากภาพประกอบ 8 เส้นสีดำเข้มแสดงให้เห็นว่าใจมีความสัมพันธ์กับคำว่าหัวใจ และจิตวิญญาณ คำเหล่านี้ใช้อธิบายความหมายที่สัมพันธ์กันเชิงนามธรรมเกี่ยวกับความรู้สึก นึกคิด จึงสามารถจัดกลุ่มเข้าด้วยกันได้ เนื่องจากว่า หัวใจ คืออวัยวะภายในสำหรับสูบฉีดเลือดให้หมุนเวียนเลี้ยงร่างกายมีหน้าที่ควบคุมการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายของมนุษย์ และยังสามารถควบคุมกระบวนการคิด อารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ได้ ส่วนคำว่าจิตวิญญาณ หมายถึง การตระหนักรู้อย่างมีสติ ที่สามารถบ่งบอกถึงคุณค่าทางจิตใจของความเป็นมนุษย์

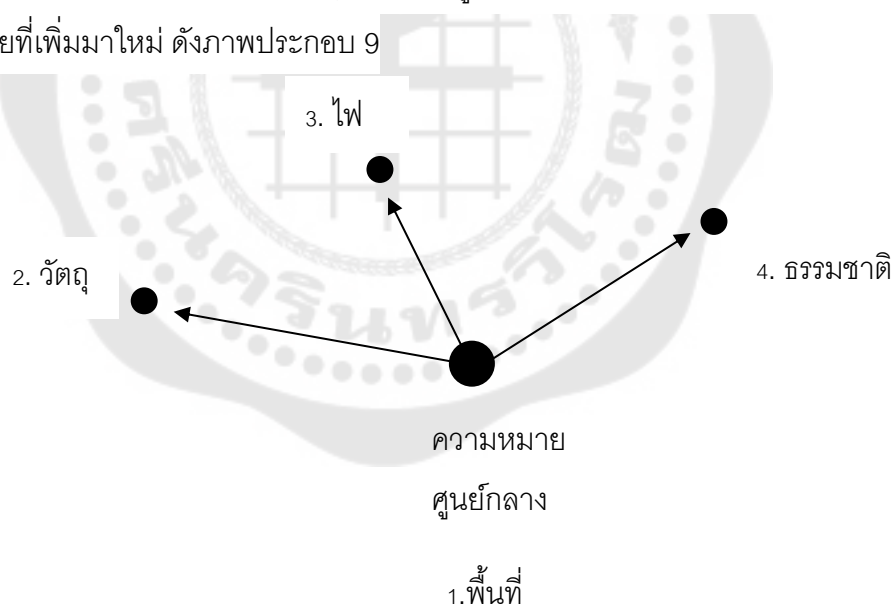
ฉะนั้นคำว่าใจ จึงมีความสัมพันธ์กับคำว่า หัวใจและจิตวิญญาณ ตามที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลถือว่า หัวใจและจิตวิญญาณ เป็นที่ตั้งแห่งชีวิตหรือเป็นที่ตั้งแห่งความแข็งแกร่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตวิญญาณเป็นแก่นที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ (สุภาพร ดาวดี, 2558, น. 1-2) ดังนั้นเมื่อ หัวใจและจิตวิญญาณ เป็นที่ตั้งแห่งชีวิตจึงสามารถจัดให้ความหมาย “พื้นที่” เป็นความหมายศูนย์กลางของคำว่าใจได้

4. ความหมายศูนย์กลางจะต้องเป็นความหมายที่ง่ายต่อการคาดการณ์ในการขยายความหมาย (ease of predicting sense extensions)

ในเกณฑ์ข้อนี้มีหลักการที่ว่า ถ้าเราสามารถคาดการณ์ความหมายหนึ่งมีการขยายความหมายไปสู่อีกความหมายหนึ่งได้ง่ายเท่าไร ความหมายนั้นเป็นไปได้มากที่จะเป็นความหมายศูนย์กลาง ผู้วิจัยพบว่าคำว่าใจ ในความหมาย “พื้นที่” เป็นความหมายที่ง่ายในการคาดการณ์ต่อความหมายอื่น ๆ ที่ถูกขยายออกไป เช่น ความหมาย “วัตถุ” เนื่องจากวัตถุหมายเอาสิ่งของต่าง ๆ ก็มีลักษณะขนาดของวัตถุสิ่งของต่าง ๆ หรือที่ตั้งของวัตถุนั้น ๆ และสามารถคาดการณ์การขยายความหมายไปสู่ ความหมาย “ไฟ” เนื่องจากไฟ ก็มีพื้นที่ของการเผาไหม้หรือ

ไฟที่ลุกแลบออกมาหรือพวยพุ่งขึ้นแสดงถึงอาณาบริเวณของไฟ และยังสามารถคาดการณ์การขยายความหมายไปสู่ความหมาย “ธรรมชาติ” ได้ เนื่องจากธรรมชาติก็มีพื้นที่ทั้งนั้น เช่น พื้นที่ป่าไม้ การคาดการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นได้จากระบบความคิดที่เชื่อมโยงกันกับความหมายที่เป็นศูนย์กลาง จึงทำให้เกิดความหมายใหม่ขยายออกมา เนื่องจากความหมายพื้นที่ เป็นความหมายพื้นฐานที่ทำให้เกิดความหมายอื่น ๆ ตามมา และถือว่าเป็นความหมายสากลที่มนุษย์จะทำความเข้าใจและรับรู้ถึงพื้นที่ที่อยู่รอบตัวรวมถึงสถานที่พักอาศัย ถือว่ามีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ในชีวิตประจำวันเช่นกัน (Clark & Clark, 1977; Kellman, 1995; Lyons, 1997) ฉะนั้นความหมายอื่น ๆ ของคำว่า ใจ ก็สามารถคาดการณ์ได้ว่ามาจากความหมาย “พื้นที่” ที่เป็นความหมายศูนย์กลาง

ดังนั้นความหมายที่เป็นศูนย์กลางและความหมายที่ถูกขยายออกไปสามารถแสดงเครือข่ายความหมาย (semantic network) ได้ด้วยการอธิบายในลักษณะของวงกลมใหญ่สีดำแสดงถึงความหมายที่เป็นศูนย์กลาง (central sense) และวงกลมเล็กสีดำ แสดงถึงความหมายที่ถูกขยายออกไป (extended meanings) โดยมีลูกศรชี้ไปที่วงกลมเล็กสีดำนั้นบ่งบอกถึงความหมายที่เพิ่มมาใหม่ ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 เครือข่ายความหมายของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา

จากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนาตามแนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการทั้ง 3 เกณฑ์พบความหมายที่แตกต่างกัน 4 ความหมาย ซึ่งเป็นความหมายเชิงมโนทัศน์สามารถสะท้อนความคิดได้ กล่าวคือสามารถสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ พื้นที่ วัตถุ อาหาร

และ ไฟ ที่ถูกนำมาเปรียบกับคำว่า ใจ แสดงให้เห็นว่า ใจเป็นพื้นที่ วัตถุ ไฟ และ ธรรมชาติ ส่วน
เกณฑ์ด้านไวยากรณ์ผู้วิจัยพบว่าคำว่า ใจ ปรากฏเป็นคำนามเช่นเดิมไม่พบการปรากฏใน
โครงสร้างทางไวยากรณ์ประเภทอื่น เช่น คำกริยา

ดังนั้นจากที่ได้วิเคราะห์พหุคูณของคำว่าใจ ข้างต้น สามารถสรุปความหมาย ต่าง ๆ ได้ดัง
ตาราง 3

ตาราง 3 สรุปพหุคูณของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา

คริสต์ศาสนา
1. ความหมาย “พื้นที่”
2. ความหมาย “วัตถุ”
3. ความหมาย “ไฟ”
4. ความหมาย “ธรรมชาติ”

ในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอการเปรียบเทียบพหุคูณของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธ
ศาสนาและในคริสต์ศาสนาตามความมุ่งหมายของงานวิจัยข้อที่ 1

4.1.3 การเปรียบเทียบพหุคูณของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ ศาสนา

การปรากฏพหุคูณของคำว่าใจในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา ผู้วิจัยพบว่า
ปรากฏความหมายที่เหมือนกัน 4 ความหมายได้แก่ 1. ความหมาย “พื้นที่” 2. ความหมาย “วัตถุ”
3. ความหมาย “ไฟ” และ 4. ความหมาย “ธรรมชาติ” ซึ่งความหมายทั้ง 4 เหล่านี้สามารถสะท้อน
ให้เห็นถึงคุณลักษณะของใจที่มีทั้งความเหมือนและความต่าง และนอกจากนี้ยังพบว่าแต่ละ
คุณลักษณะนั้นสามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนของแต่ละศาสนาได้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเปรียบเทียบความหมาย “พื้นที่”

การเปรียบเทียบความหมาย “พื้นที่” ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา ผู้วิจัย
พบว่าสามารถแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของใจได้ตาราง 4

ตาราง 4 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของใจที่สะท้อนผ่านความหมาย “พื้นที่”

พุทธศาสนา	คริสต์ศาสนา
1. ใจเป็นทางผ่านสำหรับสัญจรไปมา	1. ใจเป็นทางผ่านสำหรับสัญจรไปมา
2. ใจมีพื้นที่โล่ง ว่างเปล่า	2. ใจเป็นพื้นที่สำหรับหว่านเมล็ดพืช
3. ใจมีพื้นที่กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณ	3. ใจมีพื้นที่แสดงขอบเขตและมีระยะทางที่ไกล
4. ใจเหมือนแผ่นดินคงที่ หนักแน่นไม่หวั่นไหว	4. ใจมีลักษณะเป็นที่หมาย
5. ใจเป็นแหล่งกำเนิดและเป็นพื้นที่สำหรับพักอาศัย	5. ใจเป็นพื้นที่สำหรับพักอาศัย

จากตาราง 4 การปรากฏคุณลักษณะของใจดังกล่าวพบว่าแสดงคุณลักษณะที่เหมือนคือ ใช้เป็นพื้นที่สำหรับพักอาศัย และเป็นทางผ่านสำหรับสัญจรไปมาซึ่งในทางพุทธศาสนาที่มีการกล่าวถึงพื้นที่สำหรับพักอาศัยนั้นแสดงให้เห็นว่าใจเป็นพื้นที่พักอาศัยของอารมณ์ที่เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กายดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (13) “ดูกรท่านผู้มีอายุ อินทรีมี 5 ประการนี้ คือจักขุนทรี (ตาเห็นรูป) โสตินทรี (หูได้ยินเสียง) ฆานินทรี (จมูกได้กลิ่น) ชิวหินทรี (ลิ้นลิ้มรส) กายินทรี (กายสัมผัส) มีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน มีใจเป็นที่อาศัย ใจย่อมรับรู้วิสัยอันเป็นโคจรแห่งอินทรีเหล่านั้น” ส่วนคริสต์ศาสนาแสดงให้เห็นว่าใจเป็นพื้นที่พักอาศัยหรือประทับของพระเจ้าใช้อธิบายถึงความเชื่อมั่น และตั้งมั่นซาบซึ่งอยู่ในความรักของพระเจ้า ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (28) “ให้พระคริสต์ประทับในใจของท่านโดยทางความเชื่อ ให้ท่านได้หยั่งรากและตั้งมั่นอยู่ในความรัก”

จากการปรากฏตัวอย่างของทั้ง 2 ศาสนาแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะพื้นที่สำหรับพักอาศัยที่เหมือนกัน แต่การอธิบายโมทัศน์ในรูปภาษาของแต่ละศาสนานั้นจะแสดงให้เห็นถึงบริบทของพื้นที่สำหรับพักอาศัยที่ต่างกัน ส่วนใจเป็นทางผ่านสำหรับสัญจรไปมา ในทางพุทธศาสนา กล่าวถึงทางผ่านของธรรมารมณ์ ได้แก่ อารมณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมากกระทบ รวมถึงความรู้สึก นึกคิดต่าง ๆ จะผ่านมาทางใจ หรือเกิดขึ้นทางใจ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (9) “ถ้าแม้ธรรมารมณ์อันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจซึ่งเป็นของเล็กน้อย ผ่านทางใจของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นไป ย่อมครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นได้แท้” ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าใช้เป็นทางเข้าถึงพิธีสุหนัต (พิธีทางศาสนาและกฎหมายของชาวยิวเกี่ยวกับการขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศซึ่งปรากฏในพันธสัญญาเดิม) ด้วยการยอมรับและยินยอมด้วยความเต็มใจ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (31) “พระยาห์เวห์ตรัสตั้งนี้ว่า

นี่แน่ะ วันเวลากำลังจะมาถึงแล้ว เมื่อเราจะลงโทษทุกคนที่เข้าสู่หนัดเพียงเนื้อหนังคือ คนอียิปต์ คนยูดาห์ คนเอโดม คนอัมโมน คนโมอับและทุกคนที่อาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดารที่ไกลผมจอนหู เพราะทุกประชาชาติไม่ได้เข้าสู่หนัด และพงศ์พันธุ์ทั้งสิ้นของอิสราเอลก็ไม่ได้เข้าสู่หนัดทางใจ” จากคุณลักษณะของใจทั้ง 2 ศาสนา แสดงให้เห็นถึงทางผ่านสำหรับสัตบุรุษไปมาที่ใช้ในบริบทต่างกัน และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าแต่ละคุณลักษณะสามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนของแต่ละศาสนาได้ดังนี้

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 ว่าด้วยใจเป็นทางผ่านสำหรับสัตบุรุษไปมา ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (9) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **วิญญาน** คือการรับรู้อารมณ์หรือความรู้แจ้งอารมณ์ที่ผ่านทางจักขุวิญญาน หมายถึงการรู้อารมณ์ทางตาที่มีลักษณะเห็นรูปด้วยตา โสตวิญญานหมายถึงการรู้อารมณ์ทางหูที่มีลักษณะรู้หรือได้ยินเสียงด้วยหู ฆานวิญญานหมายถึงการรู้อารมณ์ทางจมูกที่มีลักษณะรู้กลิ่นด้วยจมูกหรือการได้กลิ่น ชิวหาวิญญานหมายถึงการรู้อารมณ์ทางลิ้นที่มีลักษณะรู้รสด้วยลิ้น กายวิญญาน หมายถึงการรู้อารมณ์ทางกายที่มีลักษณะรู้สึกสัมผัสทางกาย และมนวิญญานหมายถึง การรู้อารมณ์ทางใจ ได้แก่ รู้ความนึกคิด (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 3, 2514, น. 239-240) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 เนื่องจากว่าวิญญานก็คือการรับรู้อารมณ์ผ่านผัสสะทั้ง 6 มีลักษณะเช่นเดียวกับทางสำหรับผ่านไปมา

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (32) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักความเชื่อทางคริสต์ศาสนาในเรื่อง**การเข้าสู่หนัด** ตามที่ปรากฏในพันธสัญญาเดิมฉบับปฐมกาล กล่าวถึงความสำคัญของการขริบที่ชาวยิวทุกคนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การขริบก็คือพันธสัญญาของพระเจ้ากับอับราฮัมและลูกหลานของอับราฮัม คำสั่งให้ขริบนั้นไม่ได้แยกว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เป็นนายหรือเป็นทาส ผู้ชายที่ไม่ได้เข้าสู่หนัดนั้นถือว่าไม่รักษากฎพันธสัญญาของพระเจ้าจะถูกตัดออกจากชนชาติของตน (คัมภีร์ไบเบิล ปฐมกาล บทที่ 17 ข้อที่ 10-14) แต่อย่างไรก็ดีในพระธรรมโรม (บทที่ 2 ข้อที่ 25-29) ได้อธิบายให้เหตุผลกับแนวคิดนี้ว่า ถ้าท่านประพฤติตามธรรมบัญญัติพิธีเข้าสู่หนัด ก็เป็นประโยชน์จริง แต่ถ้าท่านละเมิดธรรมบัญญัติ การที่ท่านเข้าสู่หนัดนั้นก็เหมือนกับว่าไม่ได้เข้าเลย เพราะฉะนั้นถ้าคนที่ไม่ได้เข้าสู่หนัดยังประพฤติตามธรรมบัญญัติแล้ว การที่เขาไม่ได้เข้าสู่หนัดนั้น จะถือว่าเขาได้เข้าแล้วไม่ใช่หรือ? และพวกที่ไม่เข้าสู่หนัดทางร่างกายแต่ประพฤติตามธรรมบัญญัติ เขาจะพิพากษาท่านผู้ประมาดธรรมบัญญัติ และได้เข้าสู่หนัดแล้ว แต่ยังคงละเมิดธรรมบัญญัตินั้น เพราะว่าว่ายิวแท้ ไม่ใช่คนเป็นยิวแต่ภายนอกเท่านั้น และการเข้าสู่หนัดแท้ก็ไม่ใช่การเข้าสู่หนัดที่เนื้อหนังเท่านั้น คนยิวแท้ คือคนที่

เป็นยิวภายใน และการเข้าสู่หัตถ์แท่นนั้นเป็นเรื่องของจิตใจตามพระวิญญูญาณไม่ใช่ตามตัวบพบัญญัติ คนอย่างนั้นไม่ได้รับการยกย่องจากมนุษย์ แต่ได้รับการยกย่องจากพระเจ้า ฉะนั้นการเข้าพิธีสูหัตถ์นั้นถือว่าเป็นเรื่องของจิตใจ การที่จะเข้าหรือไม่เข้าสู่หัตถ์นั้นไม่สำคัญแต่อย่างใด แต่สิ่งที่สำคัญก็คือทำให้ทำตามคำสั่งของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า และไม่ละเมิดธรรมบัญญัติ (อดิศักดิ์ นุชมี, 2561, น. 6-7)

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 ว่าด้วยใจมีพื้นที่โล่ง ว่างเปล่าซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (10) และตัวอย่าง (14) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **สุญญตา** ที่แปลว่า ความว่างเปล่า ความไม่มีตัวตน กล่าวคือถือเอาเป็นตัวตนไม่ได้ซึ่งมีลักษณะดังนี้ 1. ว่างจากความ เป็นสัตว์ บุคคล ได้แก่ ภาวะขั้นที่ 5 (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญูณ) ความว่างจากกิเลส มีราคะ โทสะ โมหะ ที่เป็นอนัตตาคือมิใช่ตัวตน 2. ความว่างจากกิเลส มีราคะคือความกำหนัดใน กาม โทสะคือความโกรธ และโมหะคือความหลง 3. ความว่างจากโลกุตตรมรรค กล่าวคือบรรลุ ด้วยปัญญาที่กำหนดพิจารณาความเป็นอนัตตา มองเห็นสภาวะที่สังขารเป็นสภาพว่าง และเพราะ มีความว่างคือ นิพพานเป็นอารมณ์ 4. ความว่างที่เกิดจากการเจริญสมาบัติ เช่น ผู้เจริญ อากิญจัญญายตนสมาบัติกำหนดใจถึงภาวะว่างเปล่าไม่มีอะไรเลย (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 6, 2514, น. 200-205) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับ คุณลักษณะของใจข้อที่ 2 เนื่องจากว่าสุญญตาทหมายเอาทุกสรรพสิ่งคือความว่างเปล่า ไม่มีตัวตน เป็นสภาพสุญจึงเรียกว่าว่างเปล่า

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 ว่าด้วยใจเป็นพื้นที่สำหรับหว่านเมล็ดพืช ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (27) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **แผ่นดินสวรรค์ของพระเจ้า** (คัมภีร์ไบเบิล มัทธีว บทที่ 13 ข้อที่ 25) กล่าวคือแผ่นดินสวรรค์เปรียบเหมือนคนที่ได้หว่านเมล็ดพืชดี และยังใช้อธิบายถึงเมล็ดพืชที่ตกลงพื้นดินแสดงให้เห็นวิธีต่าง ๆ ของผู้ที่รับและทำตามคำสอนมีผลแตกต่างกันออกไปดังนี้ 1. เมล็ดพืชที่หว่านตกริมทางและตกในที่ดิน ใช้กล่าวถึงคนที่ได้ยินพระวจนะแต่ไม่มีความเข้าใจเลย แต่ไม่มีรากลึกในตัวจึงทนอยู่ชั่วคราว และเมื่อเกิดการยากลำบาก หรือการข่มเหงต่าง ๆ เพราะพระวจนะนั้น เขาก็เลิกเสียในทันทีทันใด 2. เมล็ดพืชที่หว่านกลางหนาม ใช้กล่าวถึงคนที่ได้ยินพระวจนะ แต่มีความกังวลของโลก และมีการล่อลวงของทรัพย์สมบัติ ก็ไม่เกิดผลใด ๆ 3. เมล็ดพืชที่หว่านตกในดินดี ใช้กล่าวถึงคนที่ได้ยินพระวจนะแล้วเข้าใจ เกิดผลร้อยเท่าบ้าง หกสิบเท่าบ้าง สามสิบเท่าบ้าง (คัมภีร์ไบเบิล มัทธีว บทที่ 13 ข้อที่ 19-23) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 เนื่องจากว่าแผ่นดินสวรรค์ของพระเจ้าใช้กล่าวถึงคนที่หว่านเมล็ดพืชในดินดี

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 ว่าด้วยใจมีพื้นที่กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (11) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **สุคติและทุกคติ** ได้แก่ ภาพต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นว่ามีอยู่จริง สุคติหมายถึง คดีดี ทางดำเนินที่ดี สถานที่ที่ดีที่สัตว์โลกซึ่งทำกรรมดีแล้วไปเกิด ได้แก่ มนุษย์ และเทพ หรือเทวดา หรือเรียกว่าสุคติโลกสวรรค์ ส่วนทุกคติหมายถึงคดีชั่ว ภูมิชั่ว ทางดำเนินที่มีความเดือดร้อน หรือสถานที่ไปเกิดอันชั่ว ที่เกิดที่ไม่ดีเต็มไปด้วยความทุกข์ ได้แก่ นรก ดิรัจฉาน เปรต อสุรกาย (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 13, 2514, น. 101) และยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะของบุคคลที่เข้าถึงสุคติและทุกคติอีกด้วย “บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดมาในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ฯลฯ แต่เขาประพฤติสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยใจ ครั้นประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา และใจแล้ว เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ บุคคลผู้ต่ำมาแล้วสูงต่อไปอย่างนี้แล” ส่วนบุคคลผู้มีศักดิ์สูงเวลาตายไปตกที่ต่ำก็มี “บุคคลบางคนในโลกนี้ เกิดมาในตระกูลสูง คือ ตระกูลกษัตริย์มหาศาล ฯลฯ เขาประพฤติทุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา และด้วยใจ ครั้นประพฤติทุจริตด้วยกาย วาจาและใจแล้ว เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก บุคคลผู้สูงมาแล้วต่ำต่อไปอย่างนี้แล ฯ (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 13, 2514, น. 102) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 เนื่องจากว่า สุคติและทุกคติหมายเอาภาพต่าง ๆ ที่มีความกว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 ว่าด้วยใจมีพื้นที่แสดงขอบเขตและมีระยะทางไกล ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (29, 32) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **ความรัก** ที่ถือว่าเป็นพระบัญญัติข้อสำคัญในคัมภีร์โตราห์ของยิว กล่าวคือ การปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีความเมตตากรุณา ให้อภัยซึ่งกันและกัน และยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีซึ่งความรักในคริสต์ศาสนา มี 2 ระดับ คือ 1. ความรักระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า เปรียบเหมือนความรักระหว่างบิดากับบุตร ซึ่งการที่จะรับรู้ความรักของพระเจ้าได้นั้นก็ต่อเมื่อเราเป็นหนึ่งเดียวกันกับพระเยซูคริสต์ผ่านทางพระวิญญาณบริสุทธิ์ 2. ความรักระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ นั้นหมายความว่า พระเยซูสอนให้รักเพื่อนบ้าน สอนให้รักศัตรู รู้จักการให้อภัยและเสียสละ (คัมภีร์ไบเบิล มัทธิว บทที่ 5 ข้อที่ 44, บทที่ 22 ข้อที่ 37-39 ; 1 ยอห์น บทที่ 4 ข้อที่ 16) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 เนื่องจากว่าความรัก ก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่พระเจ้าประทับอยู่ภายใน สามารถแสดงถึงขอบเขตระหว่างบิดากับบุตร และยังเป็นพื้นที่ที่แสดงขอบเขตของความรักระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 4 ว่าด้วยใจเหมือนแผ่นดินคงที่ หนักแน่น ไม่หวั่นไหวซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (12) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **โลกธรรม 8** ว่า

ด้วยธรรมดาของโลกหรือเรื่องของโลก และความเป็นไปตามคติธรรมดาซึ่งหมุนเวียนมาหาสัตว์โลก และสัตว์โลกก็หมุนเวียนตามกันไป ซึ่งผู้ที่บรรลุนิพพานจะไม่หวั่นไหวไปตามโลกธรรม ได้แก่ 1. ลภ 2. ความเสื่อมลาภ 3. ยศ 4. ความเสื่อมยศ 5. นิินทา 6. สรรเสริญ 7. สุข และ 8. ทุกข์ ธรรมทั้ง 8 ข้อเหล่านี้สำหรับท่านผู้เป็นนักปราชญ์ มีสติ ทราบธรรมเหล่านี้แล้ว พิจารณาเห็นว่า มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ธรรมอันน่าปรารถนา ย่อมย้ายยิตไม่ได้ บุคคลนั้นย่อมไม่ยินร้ายต่ออนิฏฐารมณ (อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา) สามารถขจัดความยินดีและยินร้ายเสียได้จนไม่เหลืออยู่ อนึ่ง ผู้ที่ทราบทางนิพพานอันปราศจากกฐี ไม่มีความเศร้าโศกเป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพ ย่อมทราบได้อย่างถูกต้อง แต่สำหรับผู้ที่ไม่พิจารณา กล่าวคือหมายเอาปุถุชนย่อมยินดีลาภที่เกิดขึ้นแล้ว ยินร้ายในความเสื่อมลาภ ยินดียศที่เกิดขึ้นแล้ว ยินร้ายในความเสื่อมยศ ยินดีสรรเสริญที่เกิดขึ้นแล้ว ยินร้ายในนิินทา ยินดีสุขที่เกิดขึ้นแล้ว ยินร้ายในทุกข์ ฉะนั้นผู้ที่ประกอบด้วยความยินดียินร้ายอย่างนี้ ย่อมไม่พ้นไปจากชาติ (เกิด) ชรา (แก่) มรณะ (ตาย) โสกะ (ความเศร้าโศก) ปริเทวะ (ความคร่ำครวญ) ทุกข์ (ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ) โทมนัส (ความเสียใจ) และอุปายาส (ความคับใจ) ตถาคตกล่าวว่า ไม่พ้นไปจากทุกข์ (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 15, 2514, น. 141-143) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 4 เนื่องจากว่าโลกธรรม 8 คือเรื่องของทางโลกในข้ออธิบายเปรียบเทียบระหว่างปุถุชนกับผู้ที่บรรลุนิพพาน กล่าวคือผู้บรรลุนิพพานจะมีใจที่หนักแน่น มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม

ส่วนคริสต์ศาสนานพบว่า คุณลักษณะของใจข้อที่ 4 ว่าด้วยใจเป็นที่หมาย ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (30) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **หลักบัญญัติ 10 ประการ** ข้อที่ 1 จงนมัสการพระเจ้าแต่ผู้เดียว อย่าทำรูปเคารพสำหรับตนหรือกราบไหว้รูปเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นรูปที่มีอยู่ในฟ้าเบื้องบน หรือบนแผ่นดินเบื้องล่าง หรือน้ำใต้แผ่นดิน ห้ามกราบไหว้หรือปรนนิบัติรูปเหล่านั้น เนื่องจากพระยาห์เวห์คือพระเจ้าของเจ้าเป็นพระเจ้าที่ทรงแห่น ให้โทษของบิดาตกทอดไปถึงลูกหลานของผู้ที่ชังเราจนถึงสามชั่วชั่วอายุคน แต่แสดงความรักมั่นคงต่อคนที่รักเรา และรักษาบัญญัติของเราจนถึงนับพันชั่วอายุคน ฉะนั้นพระบัญญัติข้อนี้ต่อต้านการสร้างรูปเคารพ การสร้างตัวแทนของพระเจ้าที่เรามองเห็นได้ ไม่มีสิ่งจำลองใดที่เราสามารถสร้างให้เหมือนกับพระเจ้าที่แท้จริงได้ การสร้างรูปเคารพเปรียบเสมือนกับการนมัสการพระเจ้าเท็จนั่นเอง (คัมภีร์ไบเบิลอพยพ บทที่ 20 ข้อที่ 1-17; เฉลยธรรมบัญญัติ บทที่ 5 ข้อที่ 6-21) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 4 เนื่องจากว่าหลักบัญญัติ ข้อที่ 1 มีลักษณะเป็นการอธิบายถึงที่หมายกล่าวคือเป็นการเข้าถึงพระเจ้าหรือนมัสการพระเจ้าแต่เพียงผู้เดียว ห้ามกราบไหว้รูปเหล่านั้น และไม่สร้างรูปเคารพหรือ การสร้างตัวแทนของพระเจ้า

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 5 ว่าด้วยใจใช้เป็นแหล่งกำเนิดและพื้นที่สำหรับพักอาศัย ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (13-14) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง**อินทรีทั้ง 5** คือสิ่งที่เป็นใหญ่ในการทำหน้าที่ของตน ได้แก่ ตาทำหน้าที่ดูรูป(จักขุนทรี) หูได้ยินเสียง(โสตินทรี) จมูกได้กลิ่น(ฆานินทรี) ลิ้นลิ้มรส(ชีวหินทรี) กายสัมผัส(กายินทรี) ทั้งหมดนี้ล้วนอาศัยใจเป็นพื้นที่เกิดหรือรับรู้ ทั้ง 5 นี้สามารถทำให้ธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นไปตามตนในกิจนั้น ๆ (พระสุตตันตปิฎก เล่ม 5 ,2514, น. 383) ซึ่งมีลักษณะการปรากฏดังนี้ 1. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เห็นรูปแล้วไม่ถือเครื่องหมาย/วัตถุทำให้เกิดกิเลส (นิमित) ไม่ถือรูปร่างสัญญาณที่ทำให้กิเลสปรากฏชัด (อนุพยัญชนะ) เธอปฏิบัติเพื่อสรวมจักขุนทรี เมื่อไม่สรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คืออภิชฌา (ความโลภ)และโทมนัส (ความเสียใจ) ครอบงำได้ ชื่อว่าถึงความสรวมในจักขุนทรี 2. ฟังเสียงแล้วไม่ถือเครื่องหมาย/วัตถุทำให้เกิดกิเลส (นิमित) ไม่ถือรูปร่างสัญญาณที่ทำให้กิเลสปรากฏชัด (อนุพยัญชนะ) เธอปฏิบัติเพื่อสรวมโสตินทรี เมื่อไม่สรวมแล้ว อกุศลธรรมอันลามกคืออภิชฌาและโทมนัสจะครอบงำได้ ชื่อว่าถึงความสรวมในโสตินทรี 3. ดมกลิ่นแล้ว ไม่ถือเครื่องหมาย/วัตถุทำให้เกิดกิเลส (นิमित) ไม่ถือรูปร่างสัญญาณที่ทำให้กิเลสปรากฏชัด (อนุพยัญชนะ) เธอปฏิบัติเพื่อสรวมฆานินทรี เมื่อไม่สรวมแล้ว อกุศลธรรมอันลามกคืออภิชฌาและโทมนัสจะครอบงำได้ ชื่อว่าถึงความสรวมในฆานินทรี 4. ลิ้มรสแล้ว ไม่ถือเครื่องหมาย/วัตถุทำให้เกิดกิเลส (นิमित) ไม่ถือรูปร่างสัญญาณที่ทำให้กิเลสปรากฏชัด (อนุพยัญชนะ) เธอปฏิบัติเพื่อสรวมชีวหินทรี เมื่อไม่สรวมแล้ว อกุศลธรรมอันลามกคืออภิชฌาและโทมนัสจะครอบงำได้ ชื่อว่าถึงความสรวมในชีวหินทรี และ 5. ถูกต้องหรือสัมผัสด้วยกายแล้ว (โณฐัพพะ) ไม่ถือเครื่องหมาย/วัตถุทำให้เกิดกิเลส (นิमित) ไม่ถือรูปร่างสัญญาณที่ทำให้กิเลสปรากฏชัด (อนุพยัญชนะ) เธอปฏิบัติเพื่อสรวมกายินทรี เมื่อไม่สรวมแล้ว อกุศลธรรมอันลามกคืออภิชฌาและโทมนัสจะครอบงำได้ชื่อว่าถึงความสรวมในกายินทรี (พระสุตตันตปิฎกเล่ม 3, น. 210-212) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 5 เนื่องจากว่าอินทรีทั้ง 5 นี้จะต้องอาศัยใจเป็นพื้นที่คอยรับรู้อารมณ์ที่มากกระทบทาง ตา หู จมูก กาย

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 5 ว่าด้วยใจใช้เป็นพื้นที่สำหรับพักอาศัย ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (28) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง**ศรัทธา** หมายถึงความศรัทธาในพระเจ้า และศรัทธาในพระเยซูคริสต์ พระบุตรของพระองค์พระเจ้าผู้ช่วยให้รอดของเรา เราต้องเชื่อว่าพระองค์ทรงเป็นพระบุคคลนั้นซึ่งกล่าวถึงในพระคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ เราต้องเชื่อว่าพระเยซูองค์เดียวกันนี้ทรงถูกตรึงกางเขนเพื่อบาปของโลก ดังที่พระเจ้ากล่าวไว้ว่า “หากเจ้าจะมี

ศรัทธาในเราเจ้าจะมีพลังความสามารถทำสิ่งใดก็ตามที่เราเห็นสมควร” (โมโรไน บทที่ 7 ข้อที่ 33) แต่ดูเถิดหากท่านจะตื่นและปลุกพลังของท่าน แม้มาสู่การทดลองคำพูดของเราและใช้ออภุภาคนิ่งของศรัทธาแท้จริงแล้ว แม้หากท่านทำไม่ได้มากไปกว่าปรารภณากที่จะเชื่อ ก็ขอให้ความปรารภณานี้เกิดผลในท่าน แม้จนท่านเชื่อในลักษณะจะให้ที่สำหรับส่วนหนึ่งของถ้อยคำเรา (แอลมาบทที่ 32 ข้อที่ 27) พิจารณาตัวอย่างความศรัทธาในพระเจ้าที่ทำให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บได้ดังที่ปรากฏในมัทธิว (บทที่ 8 ข้อที่ 13-15) ที่พระเจ้ากล่าวไว้ว่า พระเยซูจึงตรัสกับนายร้อยว่า “จงกลับบ้านเถิด ท่านมีศรัทธาแล้ว จงได้ผลตามศรัทธานั้น” ในทันใดนั่นเอง บ่าวของเขาก็หายเป็นปกติ เมื่อพระเยซูเสด็จเข้าไปในบ้านของเปโตร ก็ทอดพระเนตรเห็นแม่ยายของเปโตรนอนป่วยจับไข้อยู่ พอพระองค์ทรงสัมผัสมือนาง ไข้ก็หาย นางจึงลุกขึ้นปรนนิบัติพระองค์ จากการปรากฏความศรัทธาในพระเจ้า แสดงให้เห็นว่าศรัทธาคือความเชื่อมั่นในพระเจ้า สามารถทำให้มีพลังหรือกำลังใจจัดโรคภัยได้ ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 5 เนื่องจากว่าเป็นพื้นที่สำหรับพักอาศัย ก็คือให้พระคริสต์ประทับในใจของท่านโดยทางความเชื่อ ให้ท่านได้หยั่งรากและตั้งมั่นอยู่ในความรักนั่นเอง

2. การเปรียบเทียบความหมาย “วัตถุ”

การเปรียบเทียบความหมาย “วัตถุ” ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา ผู้วิจัยพบว่าสามารถแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของใจได้ดังตาราง 5

ตาราง 5 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของใจที่สะท้อนผ่านความหมาย “วัตถุ”

พุทธศาสนา	คริสต์ศาสนา
1. ใจใช้สำหรับตอกหรือตรึงสิ่งอื่นให้แน่นได้มีลักษณะแข็งแกร่ง	1. ใจหลอมละลายได้ มีลักษณะแปรสภาพเปราะบาง ไม่แน่นอน ไม่คงทน
2. ใจใช้สำหรับผูกหรือมัดให้แน่นติดกันได้	2. ใจใช้เป็นเครื่องมือสำหรับจับหรือดักได้
3. ใจใช้เป็นเครื่องมือในการสร้าง หรือทำสิ่งต่าง ๆ ได้	3. ใจมีน้ำหนัก สามารถยกขึ้นได้ วางลงได้
4. ใจใช้ขีดสิ่งทีละอาดและไม่สะอาดได้	4. ใจสวมใส่เข้าไปได้และเอาออกได้ มีลักษณะใช้เป็นเครื่องตกแต่งกาย
5. ใจผูกอ่อนแปรสภาพได้ มีลักษณะไม่คงทน	5. ใจใช้สำหรับทดสอบได้ เช่น ความศรัทธา

จากตาราง 5 การปรากฏคุณลักษณะของใจดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าแต่ละคุณลักษณะสามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนของแต่ละศาสนาได้ดังนี้

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 ว่าด้วยใจใช้สำหรับตอกหรือตริงสิ่งอื่นให้แน่นได้ มีลักษณะแข็งแกร่ง ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (15) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **อกุศลกรรมบถ 10** คือกรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความทุกข์หรือ ทางแห่งกรรมที่เป็นอกุศลที่ปรากฏในข้อที่ 9 ว่าด้วยพยาบาทหมายถึงการปองร้ายผู้อื่นเป็นกรรมเครื่องเศร้าหมองของจิต รวมถึงการผูกใจเจ็บ และคิดจะแก้แค้น มีความอาฆาตผู้อื่นด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยเหตุเหล่านี้คือความขัดเคือง ความกระทบกระทั่ง ความแค้น ความขุ่นเคือง ความพลุ่งพล่าน ความโกรธ ความประทุษร้าย เหล่านี้เรียกว่า พยาบาทนิเวรณ์ เช่น ผู้นี้ได้กระทำความเสื่อมเสียแก่เรา ผู้นี้กำลังทำความเสียหายแก่เรา ผู้นี้จักทำความเสื่อมเสียแก่เรา ผู้นี้ได้ทำความเสื่อมเสีย กำลังทำความเสื่อมเสีย จักทำความเสื่อมเสียแก่คนที่รักที่ชอบใจของเรา จึงเป็นเหตุให้เกิดความพยาบาท (พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 16, 2514, น. 271-277) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 เนื่องจากว่าอกุศลกรรมบถ ที่กล่าวถึงความพยาบาทก็คือสิ่งที่ถูกตริงไว้ให้แน่นในบุคคลนั้น ๆ

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 ว่าด้วยใจหลอมละลายได้ มีลักษณะแปรสภาพ เพราะบาง ไม่แน่นอน ไม่คงทน ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (33) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **จุดเปลี่ยนของชีวิต** ซึ่งจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุดคือ การได้รู้จักพระคริสต์ และการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต ให้เป็นไปตามน้ำพระทัยของพระองค์ แน่แน่นอนว่าไม่มีใครดีพร้อมหรือสมบูรณ์แบบ แต่ถ้าเราปรารถนาการมีส่วนร่วมกับการตายของพระเจ้าแล้ว พระวิญญูญาณจะทรงช่วยเราได้ จากพระคัมภีร์ได้กล่าวไว้ว่า “เราเป็นเหตุให้คนทั้งปวงเป็นขึ้นและมีชีวิต ผู้ที่วางใจในเรานั้น ถึงแม้ว่าเขาตายแล้วก็ยังมีชีวิตอีก” (คัมภีร์ไบเบิล ยอห์น บทที่ 11 ข้อที่ 25) แสดงให้เห็นว่าเมื่อถึงสุดท้ายชีวิต เราจะถึงจุดเปลี่ยนครั้งใหญ่อีกครั้งกล่าวคือเปลี่ยนจากชีวิตมตะ สู่วิชีวิตอมตะที่เต็มไปด้วยความหวังนับว่าเป็นชีวิตนิรันดร์ ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 เนื่องจากว่าจุดเปลี่ยนของชีวิตแสดงให้เห็นถึงการแปรสภาพของชีวิตมนุษย์หรือจุดเปลี่ยนระหว่างความเป็นและความตายนั่นเอง

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 ว่าด้วยใจใช้สำหรับผูกหรือมัดให้แน่นติดกันได้ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (16) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **อินทริยสังวร** หมายถึงสำรวมระวัง ในอินทริยทั้ง 6 คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยมีสติระลึกรู้เท่าทันในเวลารับรู้อารมณ์ เมื่อเรามีความสำรวมระวัง ย่อมทำให้เราสมบูรณ์ไปด้วยศีลคือข้อปฏิบัติตนเพื่อควบคุม

ความประพฤติทางกาย และวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม รวมถึงสมาธิคือ ความสำรวมใจให้แน่ว
 แน่ไม่ฟุ้งซ่านเพื่อให้ใจสงบและเพื่อให้เกิดปัญญา เรียกว่า ยถาภูตญาณทัสนะ คือความรู้ความเห็น
 ตามความเป็นจริง นิพพิทา คือ ความเบื่อหน่ายในกองทุกข์ และวิราคะ คือ ความสิ้นกำหนด
 ปราศจากราคะ (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 14, 2514, น. 373) การคุ้มครอง การปกครอง การรักษา
 ชื่อว่าการสำรวมอินทรีย์ทั้ง 6 เหล่านี้ ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามี
 ความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 เนื่องจากว่าอินทรีย์สังวรใช้ควบคุมความประพฤติทาง
 กาย และวาจาให้ตั้งอยู่ในศีลจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับเชือกที่ใช้ผูกมัดกายวาจาให้เรียบร้อย
 (พระอภิธรรมปิฎก เล่ม 3, 2514, น. 129-130)

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 ว่าด้วยใจใช้เป็นเครื่องมือสำหรับจับ
 หรือดักได้ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (34) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่องปัญญาที่ใช้
 พิเคราะห์หาเหตุ ผล ดังที่ปัญญาจารย์กล่าวไว้ว่า สิ่งซึ่งข้าพเจ้าพุ่มตัวหาแล้วหาอีก แต่ข้าพเจ้าหา
 ไม่พบคือในมนุษย์พันคนจะพบแต่เพียงคนเดียว และคนเดียวที่พบนั้นไม่เคยเป็นผู้หญิงเลย ดูเกิด
 สิ่งเดียวที่ข้าพเจ้าพบคือ พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ให้เป็นคนเที่ยงธรรม แต่เขาทั้งหลายได้ค้นคว้ากล
 อูบายต่าง ๆ ออกมา (คัมภีร์ไบเบิล ปัญญาจารย์ บทที่ 7 ข้อที่ 28-29) สิ่งทั้งหมดจะต้องพิสูจน์
 ด้วยปัญญาเพื่อสำรวจต้นเหตุของสิ่งต่าง ๆ และเรียนรู้ความอธรรม ความโง่ ความเขลา และตาม
 คัมภีร์ไบเบิลยังกล่าวถึงปัญญาไว้ว่า ปัญญาให้กำลังแก่คนมีปัญญามากกว่าผู้ครอบครองสิบคนที่
 อยู่ในเมือง แน่ทีเดียวไม่มีคนชอบธรรมสักคนเดียวบนแผ่นดินโลกที่ทำแต่ความดี และไม่เคยทำ
 บาปเลย อย่าสนใจฟังทุกถ้อยคำที่คนกล่าว เพื่อเจ้าจะไม่ได้ยินทาสของเจ้าแข่งด่าเจ้า เพราะเจ้าก็
 รู้อยู่แก่ใจของเจ้าว่า ตัวเจ้าเองได้แข่งด่าคนอื่นหลายครั้งเหมือนกัน (คัมภีร์ไบเบิล ปัญญาจารย์
 บทที่ 7 ข้อที่ 19-21) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับ
 คุณลักษณะของใจข้อที่ 2 เนื่องจากปัญญาใช้พิจารณาประหนึ่งว่าเป็นเครื่องมือสำหรับจับหรือดัก
 สิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 ว่าด้วยใจใช้เป็นเครื่องมือในการสร้าง หรือทำ
 สิ่งต่าง ๆ ได้ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (17) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่องอายตนะที่
 เป็นเครื่องมือเชื่อมต่อหรือ เครื่องติดต่อรหว่างอายตนะภายในกับอายตนะภายนอก ได้แก่ ตาคู่
 กับรูป หูคู่กับเสียง จมูกคู่กับกลิ่น ลิ้นคู่กับรส กายคู่กับการสัมผัส และใจคู่กับธรรมารมณ์ เมื่อ
 เชื่อมต่อกันทำให้เกิดความรู้สึกขึ้นซึ่งในพระไตรปิฎกสอนให้พิจารณาดังนี้ เมื่อเห็นรูปด้วยจักขุแล้ว
 ไม่น้อมใจไปในรูปอันน่ารัก ไม่ขัดเคืองในรูปอันไม่น่ารัก เมื่อฟังเสียงด้วยหูแล้ว ไม่น้อมใจไปใน
 เสียงอันน่ารัก ไม่ขัดเคืองในเสียงอันไม่น่ารัก เมื่อดมกลิ่นด้วยจมูกแล้ว ไม่น้อมใจไปในกลิ่นอัน

น่ารัก ไม่ขัดเคืองในกลิ่นอันไม่น่ารัก เมื่อล้มรสด้วยลิ้นแล้ว ไม่น้อมใจไปในรสอันน่ารัก ไม่ขัดเคืองในรสอันไม่น่ารัก เมื่อสัมผัสด้วยกายแล้ว ไม่น้อมใจไปในการสัมผัสอันน่ารัก ไม่ขัดเคืองในการสัมผัสอันไม่น่ารัก และเมื่อรู้แจ้งธรรมารมณ (อารมณ์ที่ใจรู้ หรืออารมณ์ที่เกิดทางใจ) ด้วยใจแล้ว ไม่น้อมใจไปในธรรมารมณอันน่ารัก ไม่ขัดเคืองในธรรมารมณอันไม่น่ารัก (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 6, 2514, น. 438-440) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 เนื่องจากว่าอาตยณะก็คือเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้เชื่อมต่อระหว่างอายตนะภายในกับภายนอก

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 ว่าด้วยใจมีน้ำหนักร สามารถยกขึ้นได้วางลงได้ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (35) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **พระธรรมผู้วินิจฉัย** แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าทรงให้เกิดผู้วินิจฉัย ที่ช่วยเหลือทั้งหลายให้พ้นมือของผู้ที่ปล้นเขากล่าวคือพระเจ้าทรงตั้งผู้วินิจฉัยขึ้นเมื่อไร พระเจ้าก็ทรงสถิตกับผู้วินิจฉัยนั้นเมื่อนั้น และพระองค์ทรงช่วยเหลือทั้งหลายให้พ้นจากเงื้อมมือของศัตรูตลอด (คัมภีร์ไบเบิล ผู้วินิจฉัยบทที่ 2 ข้อที่ 18) ตามหลักคริสต์ศาสนาได้กล่าวถึงความยุติธรรมไว้ดังนี้ 1. ความยุติธรรมต่อพระเจ้า ให้มีความนอบน้อมเชื่อฟังพระเจ้า ผู้เป็นเจ้า ขอพระคุณพระองค์ นมัสการพระองค์ ซึ่งนักบุญโทมัสได้กล่าวไว้อย่างจริงจังว่า เรื่องความยุติธรรมไม่แปลกเลยที่เราอาจจะไม่ได้คิดถึงเรื่องนี้ แต่ความจริงคือว่าเรามีหน้าที่ที่จะต้องกระทำทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นที่พอพระทัยของพระเจ้า และปฏิบัติตามแนวทางการดำเนินชีวิตทุกประการที่พระองค์ทรงมอบให้ (คัมภีร์ไบเบิล ลูกา บทที่ 17 ข้อที่ 10) 2. ความยุติธรรมต่อปัจเจกชน กล่าวคือ จงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง (มัทธิว บทที่ 22 ข้อที่ 39) ทั้งนี้เพื่อพัฒนาและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีหลายสิ่งที่เราเป็นหนี้เพื่อนบ้านของเรา และมีหลายเรื่องที่เป็นสิทธิของพวกเขาที่เราจะต้องให้ความเคารพเขา เช่น บุคคลที่บริสุทธิ์มีสิทธิในชีวิตของตน การฆาตกรรมเป็นการละเมิดสิทธินั้น นี่จึงเป็นความยุติธรรม บุคคลมีสิทธิที่จะครอบครองทรัพย์สินของตน การขโมยหรือการขโมยโกงเป็นการละเมิดสิทธินั้น จึงเป็นความยุติธรรม ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 เนื่องจากพระธรรมผู้วินิจฉัยใช้สำหรับการพิจารณาหรือตัดสินมีลักษณะเช่นเดียวกับการกระทำให้น้ำหนักโดยใช้เครื่องชั่ง

พุทธศาสนาพบว่า คุณลักษณะของใจข้อที่ 4 ว่าด้วยใจใช้เช็ดสิ่งที่สะอาดและไม่สะอาดได้ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (18) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **กายคตาสติ** คือการใช้สติรู้ตัวระวางในร่างกาย กล่าวคือให้พิจารณาตามความเป็นจริงถึงสิ่งที่งามเป็นของไม่งาม สะอาดหรือไม่สะอาด โสโครก ปฏิกุศล นำเกลียด และไม่ควรรยึดมั่นถือมั่น ซึ่งมีหลักการพิจารณาดังนี้ ภิกษุ

ย่อมพิจารณาเห็นกายนี้แลข้างบน แต่พื้นเท้าขึ้นไป ข้างล่างแต่ปลายผมลงมา มีหนังหุ้มอยู่ โดยรอบ เต็มไปด้วยของไม่สะอาด มีประการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในกายนี้ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ลำไส้ใหญ่ ลำไส้เล็ก อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลด น้ำเหลือง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร เมื่อภิกษุนั้นไม่ ประมาท มีความเพียร ปฏิบัติธรรมอยู่อย่างนี้ ย่อมละความความคิดที่ฟุ้งซ่าน ให้มีจิตอยู่ภายใน เท่านั้น ย่อมคงที่ แน่นิ่งเป็นธรรมเอกผุดขึ้น ตั้งมั่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้อย่างนี้ ภิกษุชื่อว่าเจริญ กายคตาสติ ฯ เมื่อพิจารณาได้ดังนี้ ย่อมไม่ยินดียินร้าย ไม่มีภัยและไม่มีความขลาด ทำให้ใจ วางเฉยต่อทุกขเวทนา (การเสวยอารมณ์ทุกข) ได้และที่สำคัญ ส่งผลให้จิตใจสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน บรรเทาโรคและความยึดมั่นถือมั่นในกาย และสามารถถอนความเห็นผิดในสิ่งที่สวยงามได้ (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 6, 2514, น.178-180) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็น ว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 4 เนื่องจากว่ากายคตาสติเป็นหลักธรรมที่ใช้ สำหรับพิจารณาร่างกายว่าเป็นของไม่สะอาด

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 4 ว่าด้วยใจสวมิใส่เข้าไปได้และเอาออก ได้ มีลักษณะใช้เป็นเครื่องตกแต่งกาย ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (36) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำ สอนในเรื่อง **ความรัก ความเมตตา และการให้อภัย** และยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงแก่นที่ สำคัญของมนุษย์ในระดับเหนือธรรมชาติ คือ พลังจิตวิญญาณที่มีความผูกพันกับพระเจ้าขอให้มีความรัก ความศรัทธาจะนำไปสู่ชีวิตนิรันดรมีลักษณะ 4 แบบ 1. รักแบบสุดใจ 2. รักแบบสุดจิต 3. รักแบบสุดกำลัง 4. รักแบบสุดความคิด ทั้ง 4 อย่างนี้จะต้องไปด้วยกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระองค์ จึงเป็นเจ้าของความรัก เป็นความรักที่ยิ่งใหญ่ เป็นความรักที่สมบูรณ์แบบ เป็นความรักที่มีคุณค่า และมีความหมายเป็นอย่างมาก และความรักแบบนี้จะหาจากใครที่ไหนไม่ได้เลย นอกจากองค์ พระเยซูคริสต์เจ้าแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น (คัมภีร์ไบเบิล ลูกา บทที่ 10 ข้อ27; เชิดชัย เลิศจิตรเลขา, สุภาพร ดาวดี และ Crabtree, 2552) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 4 เนื่องจากว่าความรัก ความเมตตา สามารถมอบให้กัน ได้มีลักษณะเช่นเดียวกับเครื่องตกแต่งกายที่สวมิให้กันได้

พุทธศาสนาพบว่า คุณลักษณะของใจข้อที่ 5 ว่าด้วยใจผูกอรอนแปรสภาพได้ มีลักษณะไม่ คงทน ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (19) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **พระไตรลักษณ์** หมายถึงกฎธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งปวง ดังที่ปรากฏในข้อที่ 1 คือ อนิจจัง คือความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทุกสรรพสิ่งล้วนไม่ ยั่งยืน แตกสลายไปในที่สุด ตามหลักพุทธศาสนาให้พิจารณาว่ารูปนั้นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา

นั้นไม่ใช่ตัวตนของเรา เวทนา (การเสวยอารมณ์) ไม่เที่ยง สัญญา (ความจำ) ไม่เที่ยง สังขาร (การปรุงแต่งจิต) ไม่เที่ยง วิญญาณ (ความรู้แจ้งอารมณ์) ไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา (ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน) ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียดเลวหรือประณีต อยู่ในที่ไกลหรือใกล้ เป็นไปด้วยอาสวะ (กิเลสที่หมักดองอยู่ในจิต) เป็นปัจจัยแก่อุปาทาน (การยึดมั่นถือมั่น) ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้เรียกว่า อุปาทานชั้นที่ 5 เธอทั้งหลาย พึงเห็นสิ่งนั้น ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ (พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 9, 2514, น. 45-46) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 5 เนื่องจากว่าอนิจจังเป็นหลักธรรมที่ใช้พิจารณาถึงความไม่แน่นอนของสรรพสิ่ง มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปเป็นธรรมดา

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 5 ว่าด้วยใจใช้ทดสอบได้ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (37) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนใน**หลักบัญญัติ ข้อที่ 10** ว่าด้วยอย่าโลภในทรัพย์สินของผู้อื่น บัญญัติข้อนี้ไม่ได้หมายถึงการขโมยของผู้อื่นเท่านั้น แต่รวมถึงการเบียดเบียน การกดขี่ การเอาเปรียบผู้อื่นมากกว่า ผู้ที่ยากจนกว่า ซึ่งพระคัมภีร์กล่าวถึงความโลภในทรัพย์สินของผู้อื่น และของโลกโดยทั่วไป การลักทรัพย์มีโทษหนักเบาตามแต่กรณี ดังที่ปรากฏตัวอย่างในพระคัมภีร์ว่า “พระองค์จะไม่ทรงให้เขาชนะผู้ที่หักหลังเพื่อนเพื่อจะได้ส่วนแบ่ง ดวงตาลูกหลานของเขาจะมีดมีขวานพระองค์ทรงทำให้ข้าเป็นขี้ปากชนชาติทั้งหลายและเขาถ่มน้ำลายรดหน้าข้า ดวงตาของข้ามีดมีขวานด้วยความโศกสลดและแขนขาของข้าก็บอบบางดังกิ่งไม้คนเที่ยงธรรมจะตกตะลึงด้วยเรื่องนี้และคนไร้ผิดจะเร้าตัวขึ้นสู้คนอธรรม” (คัมภีร์เบเนดิก อพยพ บทที่ 20 ข้อที่ 17; โยบ บทที่ 17 ข้อที่ 4-8) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 5 เนื่องจากว่า ความโลภเป็นเหตุบังตาบังใจปิดกั้นคุณธรรมหรือความเที่ยงธรรมไว้ได้ ถือว่าใช้ทดสอบในเรื่องคุณธรรมได้

3. การเปรียบเทียบความหมาย “ไฟ”

การเปรียบเทียบความหมาย “ไฟ” ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา ผู้วิจัยพบว่า สามารถสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะของใจได้ดังตาราง 6

ตาราง 6 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของใจที่สะท้อนผ่านความหมาย “ไฟ”

พุทธศาสนา	คริสต์ศาสนา
1. ใจใช้เผาได้	1. ใจใช้เผาได้
2. ใจดับได้เช่นเดียวกับไฟ	2. ใจมีลักษณะร้อน

จากตาราง 6 การปรากฏคุณลักษณะของใจสามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนของแต่ละศาสนาได้ดังนี้

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 ว่าด้วยใจใช้เผาได้ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (21) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **อกุศลมูล 3** ที่เปรียบเสมือนไฟ 3 กอง ได้แก่ ราคะคือราคะหมายถึงความติดใจ ความกำหนัดในกาม กระสัน อยากรได้ โทสะคือโทสะหมายถึงความขัดเคือง ไม่พอใจ คิดประทุษร้าย และโมหะคือโมหะ หมายถึงความหลง ไม่รู้ไม่เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไฟทั้ง 3 นี้ย่อมตามเผาหมู่สัตว์ผู้ไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นไฟ ผู้ยินดียิ่งในกายตนทั้งในภพนี้ และภพหน้าซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นรากเหง้าของอกุศลกรรมทั้งปวงเพราะเป็นต้นเหตุแห่งการเผาผลาญจิตใจให้เราร้อนและแผ่พร่านไป (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 17, 2514, น. 281-282) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 เนื่องจากว่าอกุศลมูล 3 มีลักษณะเหมือนไฟเผาผลาญจิตใจสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณให้เราร้อนด้วยราคะ โทสะ โมหะ

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 และ 2 ว่าด้วยใจใช้เผาได้และใจมีลักษณะร้อน ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (38-39) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **ความทุกข์** ที่มีผลกระทบจากการตกในบาปของมนุษย์แต่ความทุกข์ทรมานไม่ได้มาจากพระเจ้าผู้ทรงเป็นองค์ความดีทุกประการ แต่พระองค์อาจอนุญาตให้เกิดทุกข์เพื่อคุณประโยชน์บ้าง ถึงแม้ว่าอาจจะไม่เห็นผลดีที่ได้นั้นเสมอไปก็ตาม ในทางคริสต์ศาสนาถือว่าความทุกข์ทรมานนั้นมาจากมนุษย์เป็นต้นเหตุ คือความทุกข์ยากต่าง ๆ ที่เกิดจากการกระทำอันชั่วร้ายของมนุษย์ กิจการชั่วร้ายต่าง ๆ เกิดจากความอยาก ความอิจฉาริษยา ความเกลียดชัง ความโลภ เป็นต้น รวมถึงความทุกข์ที่มีผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ และความทุกข์ทรมานที่เกิดจากการเจ็บป่วย การถูกทำร้าย และการทำงานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันดังที่ปรากฏในพระคัมภีร์ว่า “ถ้าข้าพระองค์จะกล่าวว่ ข้าพเจ้าจะไม่อ้างถึงพระองค์หรือกล่าวในพระนามของพระองค์ก็มิมีสิ่งในใจของข้าพระองค์เหมือนไฟไหม้อัดอยู่ในกระดุกของข้าพระองค์และข้าพระองค์ก็อ่อนเปลี้ย

ที่ต้องเก็บมันไว้ และข้าพระองค์ก็เก็บไว้ไม่ไหว (คัมภีร์ไบเบิล เยเรมีย์ บทที่ 20 ข้อที่ 9) แสดงให้เห็นว่าความทุกข์ ความทรมานก็เหมือนไฟที่เผาอยู่ภายใน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าพระเจ้าทรงมีประสบการณ์เกี่ยวกับความปวดร้าวของความทุกข์ทรมาน และพระองค์ได้ทรงช่วยโลกให้รอดพ้นโดยอาศัยความทุกข์ทรมานและการสิ้นพระชนม์ของพระองค์ดังที่ปรากฏในพระคัมภีร์ว่า “พระองค์ก็ทรงพาเปโตรกับบุตรทั้งสองของเศเบดีไปด้วย พระองค์ทรงเริ่มไศกเศร้าและทรงทุกข์ใจอย่างยิ่ง จึงตรัสกับพวกเขาว่าใจของเราเป็นทุกข์แทบจะตาย จงอยู่ที่นี้และเฝ้าระวังกับเรา” (คัมภีร์ไบเบิล มัทธิว บทที่ 26 ข้อที่ 38) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 1-2 เนื่องจากว่าความทุกข์ ความปวดร้าว ความทรมานก็มีลักษณะเหมือนไฟที่ร้อนเผาอยู่ภายใน

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 ว่าด้วยใจดับได้เช่นเดียวกับไฟ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (22) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง**อริยสัจ 4** คือความจริงอันประเสริฐปรากฏในข้อที่ 3 คือนิโรธว่าด้วยการดับเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ กล่าวคือการดับต้นเหตุทั้ง 3 ได้แก่ 1. กามตัณหา คือ ความอยากในสัมผัสทั้ง 5 กระทบกันทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กระทบกับ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์) 2. ภวตัณหา คือ ความทะยานอยากในภพ กล่าวคือ ความอยากได้ อยากมี อยากเป็น อยากคงอยู่ตลอดไป เมื่อได้สิ่งนั้นมาแล้ว ไม่ต้องการให้มันเปลี่ยนแปลง 3. วิภวตัณหา คือ ความอยากให้มันพ้นไปจากตัวตนที่ไม่น่าปรารถนา กล่าวคืออยากทำลาย อยากดับสูญ (พระอภิธรรมปิฎก เล่มที่ 2, 2514, น. 96-104) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 เนื่องจากว่าอริยสัจ 4 ว่าด้วยนิโรธก็คือความดับทุกข์อันเกิดจากต้นเหตุได้อย่างสิ้นเชิง

4. การเปรียบเทียบความหมาย “ธรรมชาติ”

การเปรียบเทียบความหมาย “ธรรมชาติ” ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา ผู้วิจัยพบว่าสามารถแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของใจได้ดังตาราง 7

ตาราง 7 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของใจที่สะท้อนผ่านความหมาย “ธรรมชาติ”

พุทธศาสนา	คริสต์ศาสนา
1. ใจใช้ชำระล้างสิ่งสะอาดและไม่สะอาดได้	1. ใจมีความลึกยากที่จะหยั่งถึงได้เหมือนน้ำลึก
2. ใจสามารถพัดพาเอาสิ่งสะอาดและ ไม่สะอาดได้	2. ใจละลายได้เหมือนน้ำ
3. ใจมีความกว้างใหญ่ไพศาล ไม่มีประมาณ เหมือนอากาศ	3. ใจหวนไหว สั่นได้เหมือนต้นไม้
4. ใจเข้าถึงได้ยากเหมือนข้ามสมุทร	-

จากตาราง 7 การปรากฏคุณลักษณะของใจสามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนของแต่ละศาสนาได้ดังนี้

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 ว่าด้วยใจใช้ชำระล้างสิ่งสะอาดและไม่สะอาดได้ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (23) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **โอวาทปาฏิโมกข์** ซึ่งเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ประทานแก่พระสงฆ์ 1,250 รูปในวันมาฆบูชาเพื่อแสดงถึงหลักการ วิธีการ และอุดมการณ์ในการเข้าถึงพระพุทธศาสนาแก่พุทธบริษัททั้งหลายดังที่ปรากฏในข้อที่ 3 ว่าด้วยการชำระจิตใจให้ขาวรอบ (สจิตตปริโยทปนัง) หรือทำใจของตนให้บริสุทธิ์ ปราศจากนิวรณ์ทั้ง 5 คือสิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม หรือ ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณความดี ถือว่าเป็นอกุศลธรรมที่ทำให้จิตให้เศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง ได้แก่ 1. กามฉันทะ คือความพอใจ รักใคร่ 2. พยาบาท คือ ความไม่พอใจ 3. ถีนมิตะ คือความง่วง ความขี้เกียจ 4. อุทธัจจกุกกุจจะ คือ ความคิดซัดส่าย ไม่สงบนิ่ง 5. วิจิกิฉา คือ ความไม่แน่ใจ (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 4, 2514, น. 78; เล่มที่ 17, น. 33-34) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 เนื่องจากว่าโอวาทปาฏิโมกข์ข้อที่ 3 กล่าวถึงการชำระจิตใจให้ผุดผ่องหรือให้สะอาดนั่นเอง

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 ว่าด้วยใจมีความลึกยากที่จะหยั่งถึงได้เหมือนน้ำ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (40) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **ความซื่อสัตย์** กล่าวคือให้มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและซื่อสัตย์ต่อพระเจ้ารวมถึงเพื่อนมนุษย์ซึ่งพระเจ้าทรงตั้งเตือนให้เป็นคนซื่อสัตย์ ดังที่ปรากฏในหลักบัญญัติ ข้อที่ 7 ว่าด้วยอย่าลบล้างทรัพย์ คือ 1. ไม่ถือเอา

ทรัพย์สินของผู้อื่นโดยผิดยุติธรรม 2. ไม่เก็บรักษาทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตนไว้ 3. มีเจตนาทำลายของผู้อื่น และ 4. ร่วมมือในการทำผิดต่อพระบัญญัติข้อที่ 9 อย่าเป็นพยานเท็จต่อเพื่อนบ้านทั้งนี้เพื่อปกป้องชื่อเสียงของผู้อื่น อย่าให้ใครกล่าวความเท็จเกี่ยวกับอุปนิสัยหรือการกระทำของใครก็ตาม จะต้องกล่าวถึงทุกคนด้วยความยุติธรรมและเที่ยงธรรม และข้อที่ 10 อย่าโลภอยากได้เรือนของเพื่อนบ้าน อย่าโลภมากอยากได้เมียของเพื่อนบ้าน หรือทาสของเขา โค ลา ของเขา หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งของเพื่อนบ้าน ซึ่งหลักบัญญัติที่กล่าวมานี้ล้วนแสดงถึงความซื่อสัตย์ (คัมภีร์ไบเบิล อพยพบทที่ 20 ข้อที่ 15-17) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 1 เนื่องจากว่าความซื่อสัตย์นั้นก็ยากที่จะหยั่งเข้าไปถึงภายในจิตใจได้มีลักษณะเช่นเดียวกับความลึกของน้ำ

พุทธศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 ว่าด้วยใจสามารถพัดเอาสิ่งสะอาดและไม่สะอาดได้ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (24) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **ขันติธรรม** หมายถึงความอดทน อดกลั้น จากสิ่งที่มากระทบดังนี้ 1. อดทนต่อความยากลำบาก อันเกิดจากสภาพธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นดินฟ้าอากาศ ความหนาว ความร้อน เป็นต้น 2. อดทนต่อทุกขเวทนา ได้แก่ความเจ็บไข้ไม่สบาย 3. อดทนต่อความเจ็บใจ ที่เกิดจากความโกรธ ความไม่พอใจ ความขัดใจ อันเกิดจากคำพูดที่ไม่ชอบใจ และ 4. อดทนต่ออำนาจกิเลส ที่เกิดจากอารมณ์อันนำใจร่น่าพอใจ (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 2, 2514, น. 48-59) เมื่อมีขันติย่อมได้รับอานิสงส์ดังนี้ 1. ผู้อดทนย่อมเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนเป็นอันมาก 2. ย่อมเป็นผู้ไม่มากด้วยเวร 3. ย่อมเป็นผู้ไม่มากด้วยโทษ 4. ย่อมเป็นผู้ไม่หลงกระทำกาลละ (หลงตาย หมายถึง เวลาใกล้ตายไม่สามารถยึดถือความดีเป็นที่พึ่งได้ตายอย่างไม่สงบ มีนิมิตที่ไม่ดีมาปรากฏ) 5. เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 1, 2514, น. 260) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 เนื่องจากว่าขันติจะเป็นธรรมที่ทำให้ให้ใจไม่หวั่นไหว เมื่อใจรับเอาสิ่งที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง สะอาดบ้างและไม่สะอาดบ้าง มีลักษณะเช่นเดียวกับลมที่สามารถพัดเอาสิ่งที่ดีก็ได้ ไม่ดีก็ได้

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 ว่าด้วยใจจะละลายได้เหมือนน้ำซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (41) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **หลักบัญญัติข้อที่ 5** ว่าด้วยอย่าฆ่าคน ห้ามทำร้ายชีวิตร่างกายและชีวิตวิญญาณทั้งในตนเองและในผู้อื่น ซึ่งมีข้ออธิบายไว้ว่า การฆาตกรรมมนุษย์โดยเจตนา โดยการทำลายชีวิตโดยไม่มีอำนาจที่จะกระทำเช่นนั้นอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งพระเจ้าทรงกำหนดโทษถึงตายสำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนบัญญัติข้อนี้ และยังมีข้ออธิบายในพันธสัญญาใหม่ไม่เพียงประณามการฆาตกรรมเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงความเกลียดชังซึ่งเป็นสิ่งที่

กระตุ้นให้คนหนึ่งปรารถนาจะให้อีกคนหนึ่งตายด้วย และการกระทำหรืออิทธิพลใดที่ไม่พอพระทัยพระเจ้าที่เป็นเหตุให้อีกคนหนึ่งต้องตาย (คัมภีร์ไบเบิล อพยพ บทที่ 20 ข้อที่ 13) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 เนื่องจากการฆ่าที่ทำให้ถึงความตาย แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกที่สูญเสียบไปอันเป็นเหตุให้เกิดความเศร้าโศกเสียใจมีลักษณะเช่นเดียวกับละลายไปอย่างน้ำ

พุทธศาสนาพบว่า คุณลักษณะของใจข้อที่ 3 ว่าด้วยใจมีความกว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณเหมือนอากาศ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (25) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **พรหมวิหารธรรม 4** คือหลักธรรมครองใจ ที่ทำให้คนปฏิบัติในทางประเสริฐทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ว่าด้วยข้อที่ 1 คือเมตตา คือ ความรักใคร่ ความปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข หรือมีไมตรีจิตต่อผู้อื่น เมตตา นั้น สามารถแผ่ไปได้ไม่มีประมาณ ตลอดทิศทั้ง 4 ไม่ว่าจะ เป็นเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปได้ทั่วโลก ไปถึงสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ ผู้ที่แผ่เมตตา ย่อมมีอานิสงส์ดังนี้ 1.หลับเป็นสุข 2. ตื่นเป็นสุข 3. ไม่ฝันร้าย 4. เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย 5. เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย 6. เทวดารักษาคุ้มครอง 7. ไฟ ยาพิษหรือศัตราร้ายทำอันตรายไม่ได้ 8. จิตเป็นสมาธิเร็ว 9. มีหน้าตาผ่องใส 10. มีสติเวลาตาย 11. เมื่อล่วงลับจากโลกนี้ไปย่อมเข้าถึงพรหมโลก (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 5, 2514, น. 43-45; เล่มที่ 16, น. 361; เล่มที่ 19, น. 59) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 เนื่องจากว่าพรหมวิหารธรรม ว่าด้วยเมตตาก็สามารถแผ่ไปได้กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณ

ส่วนคริสต์ศาสนาพบว่าคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 ว่าด้วยใจห้วนไหว สั่นได้เหมือนต้นไม้ ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (42) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง **ความกลัว** เมื่อจิตใจเต็มด้วยความกลัว พระเจ้าทรงอยู่เคียงข้าง และจะนำเราผ่านพ้นการทดลองอันยากลำบากนั้นไปได้ ดังที่ปรากฏในพระคัมภีร์ว่า “แม้ข้าพระองค์จะเดินฝ่าหุบเขาเงามัจจุราช ข้าพระองค์ก็ไม่กลัวอันตรายใด ๆ เพราะพระองค์สถิตกับข้าพระองค์คทาและธรรมาวุธของพระองค์ปกป้องข้าพระองค์” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระเจ้าสามารถขจัดความกลัว แม้เมื่อเราเผชิญกับความทุกข์ยากใหญ่หลวง (คัมภีร์ไบเบิล สดุดี บทที่ 23 ข้อที่ 4) นอกจากนี้พระเจ้ายังกล่าวว่า “อย่ากลัวเลย เพราะเราอยู่กับเจ้า อย่าขาด เพราะเราเป็นพระเจ้าของเจ้า เราจะเสริมกำลังเจ้า เราจะช่วยเจ้า เราจะชูเจ้าด้วยมือขวาอันชอบธรรมของเรา” (คัมภีร์ไบเบิล อิสยาห์ บทที่ 41 ข้อที่ 10) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 เนื่องจากว่าความกลัวก็มีลักษณะเหมือนการสั่นของต้นไม้ที่ทำให้รู้สึกหวาดหวั่นจะประสบภัย เช่นกลัวจนตัวสั่น

คุณลักษณะของใจข้อที่ 4 ในพุทธศาสนาว่าด้วยใจเข้าถึงได้ยากเหมือนข้ามสมุทร ซึ่งสะท้อนผ่านตัวอย่าง (26) สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนในเรื่อง**วัฏสงสาร** หมายถึงการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพ ภูมิต่าง ๆ ของสัตว์โลกด้วยอำนาจกิเลส กรรม วิบาก หมุนวนอยู่เช่นนั้น ตราบเท่าที่ยังตัดกิเลส กรรม วิบากไม่ได้ กล่าวคือกิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมก็ได้รับวิบากคือผลของกรรมนั้น อันเป็นปัจจัยให้เกิดกิเลสแล้วทำกรรมหมุนเวียนต่อไปอีกถ้อยซ้ำไม่พ้นไม่ได้ ซึ่งมีลักษณะการปรากฏขึ้นดังนี้ 1. กิเลสวัฏฏ์ประกอบด้วย อวิชชาคือ ความไม่รู้ความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ไม่รู้ในทุกข์ ไม่รู้ในเหตุเกิดทุกข์ ไม่รู้ในความดับทุกข์ และไม่รู้ในข้อปฏิบัติสำหรับดับทุกข์ ตัณหาคือ ความติดใจอยาก ความยินดี ยินร้ายหรือติดในรสอร่อยของโลก อุปาทาน คือความยึดมั่นถือมั่นในขันธ 5 รวมเรียกว่า กายกับใจ 2. กรรมวัฏฏ์ ประกอบด้วยสังขารคือการปรุงแต่ง หรือสิ่งที่ถูกปรุงแต่ง และภพคือภวังคจิตเป็นเหตุให้สร้างจิตดวงใหม่ตลอดเวลาก่อนจิตดวงเก่าจะดับไป จึงชื่อว่าเป็นเหตุแห่ง ภพหรือเป็นเหตุสร้างภพ 3. วิปากวัฏฏ์ประกอบด้วย วิญญูณ (ความรู้แจ้งอารมณ์) นามรูป (รูปขันธ์) สฬายตนะ (สิ่งที่เป็นสื่อสำหรับติดต่อกัน ทำให้เกิดความรู้สึกรู้ขึ้น) ผัสสะ (การสัมผัส) เวทนา (ความรู้สึกรู้ทุกข์หรือสุขหรือเฉยๆ) ชาติ (การเกิดอัตตาตัวตน คิดว่าตนเป็นอะไรอยู่) ชรามรณะ (ความแก่และความตาย) โสกะ (ความเศร้าโศก) ปริเทวะ(ความคร่ำครวญ) ทุกข์ (ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ) โทมนัส (ความเสียใจ) อุปายาส (ความแค้นใจ) (พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 8 น. 1-2; เล่มที่ 14 น. 418-424) ฉะนั้นจากการเชื่อมโยงถึงหลักคำสอนนี้แสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของใจข้อที่ 4 เนื่องจากว่าวัฏสงสารเป็นสิ่งที่ข้ามได้ยากเมื่อยังตัดกิเลส กรรม วิบากไม่ได้

จากการเปรียบเทียบความหมายของทั้ง 2 ศาสนา แสดงให้เห็นว่ามีความหมายที่ปรากฏเหมือนกัน 4 ความหมายและแต่ละความหมายนั้นสามารถแสดงถึงคุณลักษณะของใจ ที่มีคุณลักษณะทั้งเหมือนกันและต่างกัน และที่สำคัญแต่ละคุณลักษณะของใจนั้นสามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักคำสอนของแต่ละศาสนาได้ และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า คุณลักษณะของใจที่ปรากฏในความหมาย “พื้นที่” สามารถสะท้อนความคิดให้เห็นถึงความเชื่อได้อย่างชัดเจนในเรื่องภพ ภูมิ กล่าวคือในพุทธศาสนาแสดงให้เห็นว่า สุขคติและทุกข์คติ หรือภพ ภูมิต่าง ๆ มีอยู่จริงซึ่งสะท้อนผ่านคุณลักษณะของใจข้อที่ 3 ว่าด้วยใจมีพื้นที่กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณ จากบริบทที่มีการกล่าวถึงโลก เทวโลก มารโลก พรหมโลกที่หาขอบเขตไม่ได้ ส่วนคริสต์ศาสนาสะท้อนความคิดให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องแผ่นดินสวรรค์ซึ่งสะท้อนผ่านคุณลักษณะของใจข้อที่ 2 ว่าด้วยใจเป็นพื้นที่สำหรับหว่านเมล็ดพืชแสดงให้เห็นว่าแผ่นดินสวรรค์ของพระเจ้ามีอยู่จริงกล่าวคือแผ่นดินสวรรค์

เปรียบเหมือนคนที่ได้หว่านเมล็ดพืชดีใช้อธิบายถึงผู้ที่ศรัทธาในคำสอนของพระเจ้าก็คือว่าที่พลเมืองแห่งแผ่นดินสวรรค์ของพระเจ้านั่นเอง

ส่วนการปรากฏของความหมาย “สิ่งมีชีวิต” ได้แก่ มนุษย์และสัตว์ และ ความหมาย “อาหาร” พบเฉพาะในพุทธศาสนาไม่พบการปรากฏในคริสต์ศาสนา เนื่องจากว่า การวิเคราะห์ตามแนวคิดพหุอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ไม่พบความหมายเชิงมโนทัศน์ (conceptual meaning) ที่สะท้อนถึงมนุษย์ สัตว์ และอาหาร ที่มีลักษณะการปรากฏเหมือนกับพุทธศาสนา ทั้งนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดปรากฏการณ์พหุที่มีจำนวนไม่เท่ากับพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับแนวคิดของ Gibbs (1994) และ Kövecses (2002) ที่กล่าวไว้ว่า ข้อมูลภาษา เช่น บทกวี นวนิยาย รวมถึงวาทกรรมต่าง ๆ ย่อมสะท้อนระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในสังคมและวัฒนธรรมเดียวกันได้ ดังนั้นเมื่อข้อมูลภาษาทางพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนามีหลักคำสอนที่ต่างกัน วัฒนธรรมต่างกันและความเชื่อต่างกัน จึงสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์พหุที่ปรากฏไม่เหมือนกันทั้งหมด

ในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะได้นำเสนอการวิเคราะห์กระบวนการทางปริชานอีกกระบวนการหนึ่งซึ่งกระบวนการนี้ทำให้เกิดปรากฏการณ์พหุคือการมีหลายความหมายของคำว่าใจ จาก การวิเคราะห์ และเปรียบเทียบของทั้ง 2 ศาสนาข้างต้นที่ปรากฏเหมือนกันพบความหมายของคำใจ 4 ความหมายได้แก่ 1.พื้นที่ 2.วัตถุ 3.ไฟ และ 4.ธรรมชาติ ซึ่งแต่ละความหมายนั้นมีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายความหมาย (semantic network) และสามารถเชื่อมโยงไปยังความหมายอื่น ๆ ได้ดังที่ได้อธิบายรายละเอียดในหัวข้อ 4.1.1 และ 4.1.2 ซึ่งปรากฏการณ์พหุนี้ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) ที่สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ ดังนั้นกระบวนการทางปริชานที่สามารถทำให้เกิดการขยายความหมายได้นั้น ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณะ เป็นกระบวนการที่ใช้อธิบายถึงโครงสร้างทางความคิดที่เกิดจากการนำความหมายของคำไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยมีการถ่ายโยงมโนทัศน์ (mapping of conceptual domains) จากมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นรูปธรรมถ่ายโยงไปยังอีกมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2 อุปลักษณมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

ในการวิเคราะห์อุปลักษณของคำว่า ใจ ในทั้ง 2 ศาสนานั้น ขั้นตอนแรกผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นถึงการระบุถ้อยคำอุปลักษณ และวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณว่าแต่ละถ้อยคำอุปลักษณที่ปรากฏนั้นสามารถสะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ใด ทั้งนี้เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดที่เกิดจากการนำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยมีการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ (mapping of conceptual domains) จากวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นรูปธรรม (วงมโนทัศน์ต้นทาง) ถ่ายโยงไปยังอีกวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นนามธรรม (วงมโนทัศน์ปลายทาง) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของทั้ง 2 วงมโนทัศน์ (Lakoff & Johnson, 1980 ; Pragglejaz, 2007; Kövecses, 2010) ฉะนั้นในการใช้แนวคิดอุปลักษณนี้ก็เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถ้อยคำอุปลักษณ ประเภทอุปลักษณ และการถ่ายโยงอุปลักษณที่สามารถสะท้อนระบบความคิดของทั้ง 2 ศาสนาได้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอในส่วนของพุทธศาสนาก่อน และตามด้วยในส่วนของคริสต์ศาสนาดังนี้

4.2.1 อุปลักษณมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา

จากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณที่ปรากฏในพระไตรปิฎกฉบับหลวง พบถ้อยคำอุปลักษณจำนวน 47 ถ้อยคำสะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ใจ 7 อุปลักษณมโนทัศน์ดังนี้

1. [ใจคือวัตถุ]
2. [ใจคือพื้นที่]
3. [ใจคือมนุษย์]
4. [ใจคือธรรมชาติ]
5. [ใจคือสัตว์]
6. [ใจคือไฟ]
7. [ใจคืออาหาร]

อุปลักษณมโนทัศน์แต่ละประเภทดังกล่าวเรียงลำดับจากถ้อยคำที่พบมากที่สุดไปน้อยที่สุดดังแสดงในตาราง 8

ตาราง 8 แสดงประเภทอุปลักษณะ จำนวนถ้อยคำ และแสดงร้อยละที่ปรากฏในพุทธศาสนา

ประเภทอุปลักษณะ	จำนวนถ้อยคำ	ร้อยละ
1. ใจคือวัตถุ	23	48.94
2. ใจคือพื้นที่	8	17.02
3. ใจคือมนุษย์	5	10.63
4. ใจคือธรรมชาติ	5	10.63
5. ใจคือสัตว์	3	6.39
6. ใจคือไฟ	2	4.26
7. ใจคืออาหาร	1	2.13
รวม	47	100

จากตาราง 8 ผู้วิจัยจะนำเสนออุปลักษณะมีโนทัศน์แต่ละประเภทที่พบถ้อยคำมากที่สุดไปน้อยที่สุด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. [ใจคือวัตถุ]

ในพระไตรปิฎกมีการนำคำที่อยู่ในวงความหมายของวัตถุ มากล่าวถึงคำว่าใจซึ่งทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างใจกับวัตถุพบถ้อยคำอุปลักษณะทั้งสิ้นจำนวน 23 ถ้อยคำ ได้แก่ ตะปู เชือก ผ้าเช็ดธุลี สนิม เครื่องเกาะเกี่ยว เครื่องขัด ตราชั่ง ของ เบา ต่ำ ชู หนัก วาง จับ มั่นคง แดกสลาย แข็ง ผูก ปัก ตัด ขัด ผึง ประมาณน้อย ทั้งนี้ สามารถแสดงตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณะมีโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] ได้ดังต่อไปนี้

(43) ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุที่โกรธเคืองไม่พอใจ มีจิตอันโทสะกระทบกระทั่ง มีใจดุจตะปูในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียรเครื่องเผากิเลสเพื่อความประกอบเนื่องๆ เพื่อความทำติดต่อกัน เพื่อความเพียรที่ตั้งมั่น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 4, 2514, น. 141)

จากการพิจารณาคำทั้งหมดในประโยคตามแนวคิดของกลุ่ม Pragglejaz (2007) ในการระบุถ้อยคำอุปลักษณะ ผู้วิจัยพบว่า มีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ตะปู” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ตะปู” ความหมายในบริบทหมายถึงการตรึงอารมณ์ไว้ให้แน่น

จากบริบทที่มีการกล่าวถึงจิตของภิกษุที่ถูกกระทบกระทั่งด้วยโทษ (ความโกรธ) ไม่สามารถบำเพ็ญเพียรเพื่อให้กิเลสเบาบางได้หรือเพื่อความเพียรที่ตั้งมั่นได้ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าสิ่งทำด้วยโลหะ มีปลายแหลม หัวมนแบนขนาดต่าง ๆ กัน สำหรับตรึงสิ่งอื่นให้แน่นโดยใช้ค้อน เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 67) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้ถึงการตรึงอารมณ์ไว้ให้แน่นด้วยความโกรธเคือง มีลักษณะเช่นเดียวกับการตรึงสิ่งอื่นให้แน่นโดยใช้ค้อน จากบริบทแสดงให้เห็นว่า ใจคือตะปูใช้ตรึง ฉะนั้นคำว่า “ตะปู” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนตะปู

(44) ใจเป็น**เชือก** สติของเราเป็นผาดและประดัก เรามีกายคุ้มครองแล้ว มีวาจา คุ้มครองแล้ว เป็นผู้สำรวมแล้วในการบริโภคอาหาร

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 7, 2514, น. 210)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบท คือคำว่า “เชือก” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “เชือก” ความหมายในบริบทหมายถึงการผูกอารมณ์ ความรู้สึก นึก คิด ให้แน่นแน่ว จากบริบทใช้กล่าวถึงการสำรวมกิริยามารยาท ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าสิ่งที่ทำด้วยด้ายหรือป่านปอ เป็นต้น มีลักษณะเป็นเส้นมักพันหรือตีเกลียวสำหรับผูกหรือมัด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 95) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า การผูกอารมณ์ ความรู้สึก นึก คิด ให้แน่นแน่ว ก็เหมือนกับการใช้เชือกสำหรับผูกหรือมัดให้แน่น ฉะนั้นคำว่า “เชือก” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับเชือก

(45) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผ้าสำหรับเช็ดธุลี ย่อมชำระของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง कुछบ้าง มูตรบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ผ้าเช็ดธุลีย่อมไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วย**ผ้าสำหรับเช็ดธุลี**อันไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณไม่มีเวร ไม่มีคามเบียดเบียนอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 302)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ผ้าเช็ดธุลี” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ผ้าเช็ดธุลี” ความหมายในบริบทหมายถึงสิ่งที่ไม่รู้สึกขยะแขยงหรือไม่รังเกียจรังอนจะมีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ไม่มีประมาณไม่มีเวรไม่มีคามเบียดเบียน จากบริบทมีการกล่าวถึงผ้าเช็ดธุลีที่ชำระของสะอาดและไม่สะอาด ผ้าก็ไม่เกลียดชังด้วยสิ่งนั้น ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าผ้าเช็ด

ฝุ่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 26) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ไม่รู้สึกลักษณะขยงมีลักษณะเช่นเดียวกับผ้าเช็ดฝุ่น ฉะนั้นคำว่า “ผ้าเช็ดถู” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนผ้าเช็ดถู

(46) บุคคลควรกำจัดความตระหนี่อันเป็น**สนิม**ในใจ ให้ท่านเกิดเพราะบุญทั้งหลายย่อมเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 7, 2514, น. 22)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “สนิม” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะ เนื่องจากคำว่า “สนิม” ความหมายในบริบทหมายถึงสิ่งที่มัวหมอง หรือมีมลทิน จากบริบทมีการกล่าวถึงความตระหนี่ที่เป็นมลทินของใจ จะต้องกำจัดด้วยการให้ทานหรือทำบุญ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าส่วนของผิวโลหะที่แปรสภาพไปจากเดิมเนื่องด้วยปฏิกิริยาเคมีเป็นสาเหตุให้เกิดการผุกร่อน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 29) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่มัวหมอง หรือมีมลทิน มีลักษณะเช่นเดียวกับโลหะที่แปรสภาพไปจากเดิมเป็นสาเหตุให้เกิดการผุกร่อนหรือขึ้นสนิม ฉะนั้นคำว่า “สนิม” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุที่ขึ้นสนิมได้

(47) ใจเป็น**เครื่องเกาะเกี่ยว**ของธรรมารมณฺ์ ธรรมารมณฺ์เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจหามิได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมารมณฺ์ ทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในใจและธรรมารมณฺ์นั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 184)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “เครื่องเกาะเกี่ยว” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะ เนื่องจากคำว่า “เครื่องเกาะเกี่ยว” ความหมายในบริบทหมายถึงสิ่งที่ยึดอารมณ์ ความรู้สึกให้ทรงไว้ จากบริบทมีการกล่าวถึงความพอใจรักใคร่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจกับธรรมารมณฺ์ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าสิ่งที่ใช้สำหรับจับหรือยึดไว้เพื่อทรงอยู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 124,326) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ยึดอารมณ์ ความรู้สึกให้ทรงไว้ มีลักษณะเหมือนสิ่งของที่ใช้จับหรือยึดกันไว้เพื่อทรงอยู่ ฉะนั้นคำว่าเครื่องเกาะเกี่ยวจึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนเครื่องมือ

(48) ท่านเป็นผู้มีอุเบกขามั่นคงดังตราขั้ จักบรรลुโพธิญาณได้ ท่านจงมีใจเที่ยงตรงดัง**ตราขั้** ในสุขและทุกข์ในกาลทุกเมื่อ

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 25, 2514, น. 307)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ตราขั้” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ตราขั้” ความหมายในบริบทหมายถึงสิ่งที่ตั้งตรงไม่เอนเอียง จากบริบทมีการกล่าวถึงผู้ที่มีอุเบกขา(ความวางใจเป็นกลาง) มั่นคงจักบรรลुโพธิญาณได้จะต้องมีความเที่ยงตรง ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าเครื่องขั้ น้ำหนักสิ่งของต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 98) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ตั้งตรงไม่เอนเอียงมีลักษณะเช่นเดียวกับการขั้ น้ำหนัก หรือกระทำให้รู้น้ำหนักโดยใช้เครื่องขั้ ฉะนั้นคำว่าตราขั้จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกลนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนตราขั้

(49) ถ้าภิกษุรูปใดติเตียนภิกษุณีเหล่านั้นต่อหน้าท่านพระโมลลิตตคณนะท่านก็โกรธ **ขัด** ใจภิกษุรูปนั้น ถึงกระทำให้เป็นอริกรรม (เรื่องที่เกิดขึ้น) ก็มี

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 4, 2514, น. 171)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบคำว่า “ขัด” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ขัด” ความหมายในบริบทหมายถึง กระทบกระทังด้วยอารมณ์ จากบริบทมีการกล่าวถึงภิกษุรูปหนึ่งกล่าวติเตียนภิกษุณีต่อหน้าภิกษุอีกรูปหนึ่งอันเป็นเหตุให้เกิดความโกรธ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าให้ติดขวางไว้ไม่ให้หลุดออก เช่น ขัดกระดุม ขัดกลอน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 51) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงการทำให้ติดขวางไว้ไม่ให้หลุดออก หรือทำให้ไม่สะดวกอันเป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกกระทบกระทังได้ ฉะนั้นคำว่า ขัด จึงเป็นอุปลักษณะถูกลนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนการขัดวัตถุ

(50) ใจเป็น**ของ**ไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 1)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบคำว่า “ของ” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ของ” ความหมายในบริบทหมายถึงสภาวะต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้น (สภาวะต่าง ๆ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ที่เป็นอดีต ปัจจุบัน อนาคต) (พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, น. 184-185) จากบริบทยังมีการกล่าวถึงความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าสิ่งต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 40) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและ

ความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า สภาวะต่าง ๆ ที่ไม่เที่ยง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปมีลักษณะการปรากฏกับสิ่งของต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกัน ฉะนั้นคำว่า “ของ” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของ

(51) บุรุษผู้ไม่ถูกฝึกสั่ง ย่อมไม่ควรจะเชื่อหญิงผู้หยาบช้า ใจเบาไม่รู้จักคุณคนมักประทุษร้ายมิตรหญิงเหล่านั้นย่อมไม่รู้จักกิจที่ทำแล้วและกิจที่ยังไม่ได้ทำไม่รู้จักมารดา บิดา หรือพี่น้อง ไม่ใช่ อารยชน ก้าวล่วงธรรมเสียแล้ว ย่อมไปตามอำนาจจิตของตนถ่ายเดียว

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 19, 2514, น. 291)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “เบา” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “เบา” ความหมายในบริบทหมายถึง เชื่อง่าย ไม่ยังคิดจากบริบทมีการกล่าวถึงหญิงหยาบช้า ไม่รู้จักคุณคน ประทุษร้ายมิตร ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่ามีน้ำหนักน้อยตรงข้ามกับหนัก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 100) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่ามีน้ำหนักน้อยก็คือเชื่อง่าย ไม่ยังคิดนั่นเอง ฉะนั้นคำว่า “เบา” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเบาเหมือนวัตถุ

(52) ภิกษุควรทำใจให้ต่ำ คุ่มครองทวาร สำรวมดีแล้ว เทียวไปบิณฑบาต ตามลำดับตรอก คือตามลำดับสกุล ภิกษุพึงยินดีด้วยของ ๆ ตน แม้จะเป็นของเศร้าหมอง ไม่พึงปรารถนารสอาหารอย่างอื่นมาก

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 18, 2514, น. 302)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ต่ำ” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ต่ำ” ความหมายในบริบทหมายถึงมีความระมัดระวังจากบริบทมีการกล่าวถึงภิกษุที่เวียนบิณฑบาตตามลำดับตรอกจะมีความสำรวมกิริยามารยาท ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าตรงข้ามกับสูง มีระดับด้อยหรือน้อยกว่าปกติ(ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 117) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงความระมัดระวังในการเดินบิณฑบาตก็คือการสำรวมมารยาท เช่น สำรวมตาใช้กล่าวถึงระดับต่ำหรือตรงข้ามกับสูงมีระดับด้อยหรือน้อยกว่าปกติ ฉะนั้นคำว่า “ต่ำ” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุที่สามารถทำให้ต่ำลงได้

(53) พระอนุรุทธะเข้าไปหาสตรีนั้น แล้วได้กล่าวคำนี้กะสตรีนั้นว่า ดูกรน้องหญิงถ้าเธอไม่ **หนัก**ใจอาตมาขอพักแรมในเรือนพักสักคืนหนึ่ง

(พระวินัยปิฎก เล่ม 2, 2514, น. 296)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “หนัก” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “หนัก” ความหมายในบริบทหมายถึง มีความวิตกกังวล จากบริบทมีการกล่าวถึงพระอนุรุทธะเข้าไปขอพักอาศัยกับสตรีเป็นเวลาหนึ่งคืนอันเป็นเหตุทำให้เกิดความวิตกกังวล ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า มีน้ำหนักมาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 17) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่ามีความวิตกกังวลอันเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์มีลักษณะเช่นเดียวกับการถือวัตถุที่มีน้ำหนักมาก ฉะนั้นคำว่า “หนัก” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุที่มีน้ำหนัก

(54) พระนาคนั้นก็**วาง**ใจจำวัด (นอน) วิหารทั้งหลายเต็มไปด้วยงู ชนิดยื่นออกไปทางหน้าต่าง

(พระวินัยปิฎก เล่ม 4, 2514, น. 143)

จากตัวอย่างเมื่อพิจารณาคำในประโยคพบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “วาง” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “วาง” ความหมายในบริบทหมายถึง เผลอเรอ ลืมสติไม่รู้สึกรู้ตัว จากบริบทมีการกล่าวถึงพระนาคได้นอนหลับในวิหาร ลืมสติไม่รู้สึกรู้ตัว ร่างกลับกลายเป็นงูใหญ่ (พญานาค) ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งพ้นจากมือหรือบ่า เป็นต้นด้วยอาการกริยาต่างๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 47) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงความเผลอเรอ ลืมสติ ไม่รู้สึกรู้ตัวมีลักษณะเช่นเดียวกับการทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งพ้นจากมือ หรือบ่า เป็นต้น ด้วยอาการกริยาต่าง ๆ ฉะนั้นคำว่า “วาง” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุที่สามารถวางไว้ได้

(55) พระสมณโคดม ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษเพราะหู ชวนให้รัก**จับ**ใจเป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 1, 2514, น. 4)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “จับ” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “จับ” ความหมายในบริบทหมายถึงทำให้ขึ้นชอบ รักใคร่ จากบริบทมีการกล่าวถึงพระสมณโคดม ละเว้นคำหยาบกล่าวแต่คำที่ไพเราะคนส่วนมากจึงรักใคร่ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าอาการที่ใช้มือแตะต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่งตลอดจนกำไว้ยึดไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 46) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ทำให้ขึ้นชอบ รักใคร่ มีลักษณะเช่นเดียวกับอาการที่ใช้มือแตะต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนต้องยึดไว้แสดงถึงความพอใจ ฉะนั้น คำว่า “จับ” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ ที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุที่สามารถสัมผัสจับต้อง และทำให้หลงใหลได้

(56) ขอพระผู้มีพระภาค ทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดยย่อ ที่ข้าพระองค์ฟังแล้ว ฟังเป็นผู้ ๆ เดียวหลีกออกจากหมู่ ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจ**มั่นคง**อยู่เถิด

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 34)

จากการพิจารณาคำประโยคพบคำว่า “มั่นคง” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “มั่นคง” ความหมายในบริบทหมายถึงมีความรู้สึกไม่หวั่นไหว จากบริบทมีการกล่าวถึงภิกษุที่ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า เป็นผู้ไม่ประมาทมีความเพียรไม่หวั่นไหวในการปฏิบัติ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าแน่นหนาและทนทาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 73) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่ามีความรู้สึกไม่หวั่นไหว มีลักษณะเช่นเดียวกับวัตถุที่มีความแน่นหนาและทนทาน ฉะนั้นคำว่า “มั่นคง” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุที่**มั่นคง**

(57) ใจมีความ**แตกสลาย**เป็นธรรมดา ธรรมารมณมีความแตกสลายเป็นธรรมดา มโนวิญญาณมีความแตกสลายเป็นธรรมดา

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 53)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “แตกสลาย” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “แตกสลาย” ความหมายในบริบทหมายถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วดับไปเป็นธรรมดา (สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือออกทุกขมสุขเวทนาที่เกิดขึ้น) (พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10 น. 52-53) จากบริบทใช้กล่าวถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ใจ ธรรมารมณ และมโนวิญญาณ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า แยกออกจากส่วนรวม และสูญสิ้นไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 167) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่าอารมณ์ ความรู้สึกที่

เกิดขึ้นแล้วดับไปเป็นธรรมดา มีลักษณะเช่นเดียวกับสิ่งของที่แยกออกจากส่วนรวมและสูญสิ้นไป ฉะนั้นคำว่า “แตกสลาย” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุที่แตกสลายได้

(58) หนึ่งทั้งหลายเป็นใจ ใจ**แข็ง** ดุร้าย เป็นน้ำตาลกรวด ย่อมไม่รู้อะไร ๆ ว่าเป็นเครื่อง ล่อลวงในมนุษย์ ธรรมดาหนึ่งในโลกเป็นคนลามก ไม่มีเขตแดน กำหนดนักทุกเมื่อ

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20, 2514, น. 85)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “แข็ง” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “แข็ง” ความหมายในบริบทใช้อธิบายถึงไม่สงสาร ไม่ยอมง่าย ๆ จากบริบทใช้กล่าวถึงหญิงที่เป็น ใจ ดุร้าย เป็นคนลามก มีความกำหนัดมาก ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่ากระด้าง ไม่อ่อน ไม่นิ่ม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 143) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่าไม่สงสาร ไม่ยอมง่าย ๆ มีลักษณะเช่นเดียวกับสิ่งที่กระด้าง ไม่อ่อน ไม่นิ่ม ฉะนั้นคำว่า “แข็ง” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ ที่สะท้อนให้เห็นว่ามี ลักษณะแข็งเหมือนวัตถุ

(59) หนึ่ง ความโกรธย่อมเกิดด้วยอาการ 10 อย่าง คือ ความโกรธเกิดด้วย**ผูก**ใจว่า คนโน้นได้ ประพฤติสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เราแล้ว คนโน้นประพฤติดูอยู่ซึ่งสิ่งไม่เป็นประโยชน์แก่เราเป็นต้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 22, 2514, น. 49)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ผูก” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ผูก” ความหมายในบริบทหมายถึง ยึดอารมณ์ไว้ด้วยการจองเวร จากบริบทที่มีการกล่าวถึงคนที่ทำสิ่งไม่ดีแก่เรา และไม่เป็นประโยชน์แก่เราจึงทำให้โกรธเกิดการจองเวรขึ้น ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าเอาเชือกสอดคล้องกันให้เกิดเป็นเงื่อนเพื่อทำให้มันหรือติดต่อกันในตัวหรือกับสิ่งอื่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 59) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ยึดอารมณ์ไว้ด้วยการจองเวร หรือผูกเวรก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการเอา เชือกสอดคล้องกันให้เกิดเป็นเงื่อนเพื่อทำให้มัน ฉะนั้นคำว่า “ผูก” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ ที่สะท้อนให้เห็นว่าเหมือนวัตถุหรือเสา หรือหลักสำหรับใช้เชือกผูกยึดไว้

(60) ก็สมัยนั้นแล ในแคว้นแคว้นของพระเจ้าปเสนทิโกศล มีโจรชื่อว่าองคุลีมาลเป็นคนหยาบซ่า มีฝ่ามือเปื้อนเลือด **ปัก**ใจมั่นในการฆ่าตี ไม่มีความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 5, 2514, น. 358)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ปัก” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ปัก” ความหมายในบริบทหมายถึงแน่วแน่ไม่เปลี่ยนแปลง จากบริบทมีการกล่าวถึงโจรชื่อว่าองคุลีมาล มีความแน่วแน่ในการฆ่าไม่มีความกรุณาต่อสัตว์ทั้งหลาย ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าตั้งฝังลง, เสียบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 117) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า แน่วแน่ไม่เปลี่ยนแปลงมีก็ลักษณะเช่นเดียวกับการตั้งฝังลง ฉะนั้นคำว่า “ปัก” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ ที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุที่สามารถเสียบหรือฝังลงไปได้

(61) เขาเป็นผู้ถึงพร้อมซึ่งความยินดียินร้ายอย่างนี้ เสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี มีไข้ทุกข์มีไข้สุขก็ดี ย่อมเปลิดเปลิน บ่นถึง **ติด**ใจเวทนานั้นอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 4, 2514, น. 343)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ติด” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ติด” ความหมายในบริบทหมายถึงหลงระเหิงในอารมณ์ ความรู้สึก จากบริบทใช้กล่าวถึงบุคคลที่ยินดี ยินร้ายในความ สุข ความทุกข์ หรือไม่สุขไม่ทุกข์ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า อากาศที่ซึ้งอยู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น.123) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า หลงระเหิงในอารมณ์ ความรู้สึก มีลักษณะเช่นเดียวกับอากาศที่ซึ้งอยู่ ฉะนั้นคำว่า “ติด” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ ที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุ

(62) ใจ**ฝัง**อยู่ในผู้ใด แม้จิตก็เลื่อมใสในผู้ใด เป็นคนที่ไม่เคยเห็นกันเลยก็วางใจในผู้นั้นได้โดยแท้

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 19, 2514, น. 23)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ฝัง” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ฝัง” ความหมายในบริบทหมายถึง เชื้อมั่น แน่วแน่ จากบริบทมีการกล่าวถึงคนที่ไม่เคยเห็นกันมาก่อน แต่มีจิตเลื่อมใสศรัทธา ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าทำให้จมติดแน่นอยู่ในสิ่งต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 4) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐาน

แสดงให้เห็นว่า เชื้อมัน แน่นแน่นเหมือนกับการทำให้จมติดแน่นอยู่ในสิ่งนั้น ๆ ฉะนั้นคำว่า “ฝัง” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ ที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนกับวัตถุที่สามารถฝังลงได้

(63) ใจมี**ประมาณน้อย**อยู่และยอมไม่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติอันเป็นที่ดับไปไม่เหลือออกุศลธรรมอันลามกที่บังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 202)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ประมาณน้อย” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ประมาณน้อย” ความหมายในบริบทหมายถึงมีลักษณะที่รู้แจ้งเห็นจริงค่อนข้างหายาก จากบริบทใช้กล่าวถึงเจโตวิมุตติ และปัญญาวิมุตติที่ดับไปไม่เหลือออกุศลธรรมอันลามก การที่จะรู้แจ้งเห็นจริงธรรมทั้ง 2 นี้มีจำนวนน้อย ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่ากะหรือคะเนให้ใกล้เคียงจำนวนจริงหรือให้พอเหมาะพอควร ตรงข้ามกับมาก ไม่มาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 29,52) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า มีลักษณะที่รู้แจ้งเห็นจริงค่อนข้างหายาก จะปรากฏเช่นเดียวกับการกะหรือคะเนจำนวนไม่มาก ฉะนั้นคำว่า “ประมาณน้อย” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่มีจำนวนน้อย

จากตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] สามารถแสดงการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ของวัตถุไปยังวงมโนทัศน์ของใจได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง

วงมโนทัศน์ปลายทาง

วัตถุ		ใจ
วัตถุใช้สำหรับตรึง ผูก ยึด		อารมณ์ ความรู้สึก /ความคิด
ตะปู	→	อารมณ์โกรธที่ถูกตรึงไว้
เชือก	→	อารมณ์ ความรู้สึก นึก คิดที่ถูกผูกไว้ให้แน่น
เครื่องเกาะเกี่ยว	→	ความรู้สึกพอใจ รักใคร่ที่ถูกยึดไว้
วัตถุใช้สำหรับทำความสะอาด		อารมณ์ ความรู้สึก
ผ้าเช็ดถูดี	→	ความรู้สึก ไม่รังเกียจจริงจนมีความไพบุลย์, กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร
		ไม่มีความเบียดเบียน
วัตถุใช้สำหรับสำหรับขังสิ่งของต่าง ๆ		นิสัย
ตาข่าย	→	อุปนิสัยเที่ยงตรง/เที่ยงธรรม

การถ่ายโยงวงมโนทัศน์ (ต่อ)

วงมโนทัศน์ต้นทาง

วัตถุ

ลักษณะของวัตถุ

วัตถุเบา →

วัตถุแข็ง →

วัตถุขึ้นสนิม →

วัตถุหนัก →

ความมั่นคงของวัตถุ →

การแตกสลายของวัตถุ →

วัตถุมีปริมาณน้อย →

การกระทำต่อวัตถุ

การจับวัตถุ →

การฝั่งวัตถุ →

การทำวัตถุให้ต่ำ →

การขีดวัตถุ →

การวางวัตถุ →

การติดวัตถุ →

การชูวัตถุ →

การผูกวัตถุ →

การปักวัตถุ →

วงมโนทัศน์ปลายทาง

ใจ

ลักษณะนิสัย/อารมณ์ความรู้สึก /ความคิด

อุปนิสัยเชื่อง่าย ไม่ยั้งคิด

ความรู้สึกไม่สงสาร ไม่ยอมง่าย ๆ

อารมณ์ที่มัวหมอง มีมลทิน

ความรู้สึกวิตก กังวล

อารมณ์ความรู้สึกที่ไม่หวั่นไหว

อารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วดับไป (สุข ทุกข์)

อารมณ์ ความรู้สึกที่รู้แจ้งเห็นจริงค่อนข้างหายาก

ลักษณะนิสัย/อารมณ์ความรู้สึก /ความคิด

ความรู้สึกชื่นชอบ รักใคร่

อุปนิสัยเชื่อมั่น แน่วแน่

อุปนิสัยระมัดระวัง (สำรวม)

ความรู้สึกถูกกระทบกระทั่ง (ความโกรธ)

ความรู้สึกเผอเรอ ลืมสติ

ความรู้สึกหลงระเริงในสุข และทุกข์

ความรู้สึกที่ถูกทำให้หลงใหล

อารมณ์ที่ถูกยึดไว้ด้วยการจองเวร

ความคิดแน่วแน่ไม่เปลี่ยนแปลง

จากการถ่ายโยงอุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] แสดงให้เห็นถึงการนำวงมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุมาใช้เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงใจที่เป็นวงมโนทัศน์ปลายทางสามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจก็มีลักษณะเหมือนวัตถุ สามารถสัมผัสจับต้องได้ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับตะปู เข็ม ฝ่าเช็ดถูดี เครื่องเกาะเกี่ยว ตราชั่ง สิ่งของ และยังคงแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในของทั้ง 2 วงมโนทัศน์ เช่น วัตถุเบากับอุปนิสัยเชื่อง่าย ไม่ยั้งคิด วัตถุแข็งกับความรู้สึกไม่สงสาร ไม่ยอมง่าย ๆ การจับวัตถุกับความรู้สึกชื่นชอบ รักใคร่

2. [ใจคือพื้นที่]

ในพระไตรปิฎกมีการนำคำที่อยู่ในวงความหมายของพื้นที่มากล่าวถึงคำว่าใจซึ่งทำให้เห็นความสำคัญขององค์ประกอบระหว่างใจกับพื้นที่ที่ปล่อยคำอุปสรรคพื้นที่จำนวน 8 ปล่อยคำได้แก่ทาง ขอบเขต โลง ที่ตั้ง ที่ ว่างเปล่า แผ่นดิน ที่อาศัย ทั้งนี้สามารถแสดงตัวอย่างที่สะท้อนอุปสรรคณินทศน์ [ใจคือพื้นที่] ได้ดังต่อไปนี้

(64) ถ้าแม้ธรรมารมณอันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจซึ่งเป็นของเล็กน้อย ผ่าน **ทาง**ใจของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นไป ย่อมครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นได้แท้

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 182)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ทาง” เป็นถ้อยคำอุปสรรคเนื่องจากคำว่า “ทาง” ความหมายในบริบทหมายถึงการรับรู้อารมณ์ที่ผ่านเข้ามากระทบ (มโนสัมผัส) จากบริบทใช้กล่าวถึงธรรมารมณที่ผ่านเข้ามากระทบใจของภิกษุหรือภิกษุณี ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าแนวหรือพื้นที่สำหรับใช้สัญจร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 66) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงการรับรู้สิ่งที่ผ่านเข้ามากระทบ มีลักษณะเช่นเดียวกับทางหรือพื้นที่สำหรับสัญจรไปมา ฉะนั้นคำว่า “ทาง” จึงเป็นอุปสรรคณิน ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเป็นพื้นที่สำหรับสัญจรไปมา

(65) สัตว์ทั้งหลาย ก็ยังไม่เป็นผู้ออกไป พრაกไป หลุดพ้นไป มีใจอันหา **ขอบเขต**มิได้อยู่ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เพียงนั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 9, 2514, น. 29)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ขอบเขต” เป็นถ้อยคำอุปสรรคเนื่องจากคำว่า “ขอบเขต” ความหมายในบริบทหมายถึงการยังไม่หลุดพ้นไปจากภพต่าง ๆ จากบริบทใช้กล่าวถึงโลก เทวโลก มารโลก พรหมโลก ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า อาณาเขต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 47) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงการยังไม่หลุดพ้นไปจากภพต่าง ๆ ก็เหมือนกับการอยู่ในอาณาเขตของพื้นที่นั้น ๆ ต่อไป ฉะนั้นคำว่า “ขอบเขต” จึงเป็นอุปสรรคณินถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเป็นพื้นที่ที่หาขอบเขตไม่ได้

(66) ดูกรผู้มีอายุ เมื่อไรภิกษุย่อมรู้ความเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุบายเครื่องสลัดออก แห่งผัสสายตนะ 6 ตามความเป็นจริง ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล จึงจะชื่อว่าถึงความ **โล่งใจ** ดูกรท่านผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิปทามีอยู่ หรือเพื่อกระทำความ **โล่งใจ** นั้นให้แจ้ง

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 268)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “โล่ง” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “โล่ง” ความหมายในบริบทหมายถึงมีความเบา สบาย ไม่อึดอัด จากบริบทมีการกล่าวถึงการรู้แจ้ง ในการเกิด ดับ คุณ โทษ และการสลัดออกจากผัสสายตนะ 6 (บ่อเกิดของอายตนะทั้ง 6) ส่วน ความหมายพื้นฐานแปลว่ามีลักษณะว่าง เตียน ไม่มีอะไรกีดกันหรือปิดบัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น.170) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า มีความเบา สบาย ไม่อึดอัด มีลักษณะเหมือนพื้นที่ว่าง เตียน ไม่มีอะไรกีดกันหรือปิดบัง ฉะนั้นคำว่า “โล่ง” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเป็นพื้นที่ที่โล่ง

(67) ใจเป็นธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชน์ เครื่องผูก เครื่องจองจำ คือ สังโยชน์เหล่านั้นย่อมเกิดที่ ใจนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้ เรียกว่าธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชน์

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 11, 2514, น.116)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ที่ตั้ง/ที่” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ที่ตั้ง/ที่” ความหมายในบริบทหมายถึงบ่อเกิดของกิเลสทั้งหลาย จากบริบทมีการกล่าวถึงเครื่องผูก เครื่องจองจำก็คือสังโยชน์ที่ผูกคนไว้กับวัฏสงสาร ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า แหล่ง ถิ่น เช่น ท่าเลที่ตั้ง ที่ประกอบอาชีพ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 91) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่าบ่อเกิดของกิเลสทั้งหลายมีลักษณะเป็นแหล่งหรือที่ตั้งในการเกิดขึ้น ฉะนั้นคำว่า “ที่ตั้ง/ที่” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่า ใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเป็นพื้นที่

(68) ใจว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน ธรรมารมณว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตนดูกร อานนท์เพราะว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน ฉะนั้นจึงเรียกว่า โลกว่างเปล่า

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 54)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ว่างเปล่า” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ว่างเปล่า” ความหมายในบริบทหมายถึงสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นแล้วดับไป (สภาวะธรรมคือสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ อทุกขมสุขเวทนา) จากบริบทมีการกล่าวถึงใจกับธรรมารมณเป็นที่เกิดขึ้นของ

สภาวะธรรม ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า ไม่มีอะไรเลย เช่น โต๊ะตัวนี้ว่างเปล่าไม่มีของวางอยู่เลย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 51) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปมีลักษณะเช่นเดียวกับการไม่มีอะไรเลย ฉะนั้นคำว่า “ว่างเปล่า” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเป็นพื้นที่ว่างเปล่า

(69) ภิกษุผู้มีอาสวะสิ้นแล้วมีใจเสมอด้วยแผ่นดิน ผู้คงที่เปรียบดังเสาเขื่อน มีวัตรดี ปราศจากกิเลสเพียงดังเปลือกตม ผ่องใสเหมือนห้วงน้ำที่ปราศจากเปลือกตมมีน้ำใส ย่อมไม่พิโรธ

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 17, 2514, น. 20)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “แผ่นดิน” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “แผ่นดิน” ความหมายในบริบทหมายถึงความไม่หวั่นไหว จากบริบทมีการกล่าวถึงภิกษุที่สิ้นอาสวกิเลสแล้ว (กิเลสที่หมักคองอยู่ในจิต) มีความแน่วแน่มิหวั่นไหวต่อสิ่งที่มากระทบ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าพื้นดินของโลก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 70) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่าพื้นดินของโลกมีลักษณะไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่มากระทบ ฉะนั้นคำว่า “แผ่นดิน” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับพื้นดินของโลก

(70) ดูกรท่านผู้มีอายุ อินทรีย์ 5 ประการนี้ คือ จักขุนทรีย์ โสตินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ มีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน ไม่รับรู้วิสัยอันเป็นโคจรของกันและกันเมื่ออินทรีย์ 5 เหล่านี้ มีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน ไม่รับรู้วิสัยอัน เป็นโคจรของกันและกันมีใจเป็น **ที่อาศัย** ใจย่อมรับรู้วิสัยอันเป็นโคจรแห่งอินทรีย์เหล่านั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 4, 2514, น. 383)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ที่อาศัย” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ที่อาศัย” ความหมายในบริบทหมายถึง ที่รับรู้ของอายตนะภายนอกกับอายตนะภายใน จากบริบทมีการกล่าวถึงจักขุนทรีย์ โสตินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ (ตา หู จมูก ลิ้น และกาย กระแทกกับรูป เสียง กลิ่น รส และการสัมผัสทางกาย) ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าที่พักพิงพักผ่อน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 157) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงที่พักพิงทางกายมีลักษณะเช่นเดียวกับที่พักพิงทางใจกล่าวคือ

คอยให้อายตนะภายนอกกับอายตนะภายในที่ผ่านเข้ามาได้อาศัย ฉะนั้นคำว่า “ที่อาศัย” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเป็นพื้นที่สำหรับพักพิง

จากตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** สามารถแสดงการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ของพื้นที่ไปยังวงมโนทัศน์ของใจได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง พื้นที่	วงมโนทัศน์ปลายทาง ใจ
ลักษณะของพื้นที่	ลักษณะของอารมณ์ความรู้สึก
แผ่นดิน	→ อารมณ์ความรู้สึกที่ไม่หวั่นไหว
ที่ตั้ง	→ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ที่เป็นบ่อเกิดของกิเลส
พื้นที่โล่ง	→ ความรู้สึกเบา สบาย ไม่อึดอัด
พื้นที่ว่างเปล่า	→ อารมณ์สุข ทุกข์เกิดขึ้นแล้วดับไป
พื้นที่สำหรับสัญจร	→ ความรู้สึกในการรับรู้ถึงธรรมารมณที่ผ่านเข้ามา
พื้นที่พักอาศัย	→ ความรู้สึกในการรับรู้ถึงอายตนะภายนอกกระทบกับอายตนะภายใน
พื้นที่ไม่มีขอบเขต	→ อารมณ์ ความรู้สึก นึกคิดที่ยังไม่หลุดพ้นไปจากภพต่าง ๆ

จากการถ่ายโยงอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** แสดงให้เห็นถึงการนำวงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับพื้นที่มาใช้เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงใจที่เป็นวงมโนทัศน์ปลายทางสามารถสะท้อนให้เห็นว่า ใจ เหมือนแผ่นดิน มีพื้นที่ที่หาขอบเขตไม่ได้ มีลักษณะโล่ง ว่างเปล่า เป็นพื้นที่สำหรับสัญจรไปมาได้ และใช้สำหรับพักอาศัยได้ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในของทั้ง 2 วงมโนทัศน์ เช่น แผ่นดินกับอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่หวั่นไหว พื้นที่ไม่มีขอบเขตกับอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดที่ยังไม่เป็นอิสระ พื้นที่โล่งกับความรู้สึก เบา สบาย ไม่อึดอัด

3. [ใจคือมนุษย์]

ในพระไตรปิฎกมีการนำคำที่อยู่ในวงความหมายของมนุษย์มากล่าวถึงคำว่าใจซึ่งทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างใจกับมนุษย์พบถ้อยคำอุปลักษณมโนทัศน์จำนวน 5 ถ้อยคำได้แก่ ที่รัก หัวหน้า หญิงสะใภ้ กุมารหรือกุมาริกา นายสาวณี ทั้งนี้ สามารถแสดงตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือมนุษย์]** ได้ดังต่อไปนี้

(71) เมื่อเธอพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า ที่ใดแลเป็นที่รักเป็นที่ชื่นใจในโลก ตัณหาเมื่อเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้นในที่นั้นเมื่อตั้งอยู่ย่อมตั้งอยู่ในที่นั้น ก็อะไรเล่าเป็นที่รักเป็นที่ชื่นใจในโลก ใจเป็น **ที่รัก** เป็นที่ชื่นใจในโลก ตัณหาที่นั้นเมื่อเกิดขึ้นย่อมเกิดขึ้นที่ใจนั้น เมื่อตั้งอยู่ย่อมตั้งอยู่ที่ใจนั้น

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 8, 2514, น. 106)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ที่รัก” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ที่รัก” ความหมายในบริบทหมายถึงความกำหนดในตัณหา จากบริบทที่มีการกล่าวถึงที่เกิดขึ้นของ ตัณหา และที่ตั้งอยู่ของตัณหากล่าวคือที่เกิดขึ้นและที่ตั้งอยู่ของตัณหาก็คือที่ใจ ส่วนความหมาย พื้นฐานแปลว่าคนรัก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 93) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ความกำหนดในตัณหามักเกิดขึ้นกับคนรักหรือคนที่ เป็นคู่รักกัน ฉะนั้นคำว่า “ที่รัก” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามี ลักษณะเหมือนคนรัก

(72) ธรรมทั้งหลายมีใจเป็น **หัวหน้า** มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจ ถ้าบุคคลมีใจอันโทษ ประทุษร้ายแล้ว กล่าวอยู่ที่ตาม ทำอยู่ที่ตามทุกขย่อมไปตามบุคคลนั้น เพราะทุจริต 3 อย่างนั้น เหมือนล้อหมุนไปตามรอยเท้าโคผู้ลากเกวียนไปอยู่ ฉะนั้น ธรรมทั้งหลายมีใจเป็น **หัวหน้า** มีใจ ประเสริฐที่สุด สำเร็จแล้วแต่ใจ ถ้าบุคคลมีใจผ่องใส กล่าวอยู่ที่ตามทำอยู่ที่ตาม สุขย่อมไปตาม บุคคลนั้นเพราะสุจริต 3 อย่างเหมือนเงามีปรกติไปตาม ฉะนั้น

(พระสุตตันตปิฎกเล่ม 17, 2514, น. 11)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “หัวหน้า” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “หัวหน้า” ความหมายในบริบทหมายถึงความเป็นใหญ่ในธรรมทั้งหลาย จากบริบทที่มีการกล่าวถึง ทุจริตและสุจริต (กายทุจริต/สุจริต วจีทุจริต/สุจริต มโนทุจริต/สุจริต) ที่บุคคลได้กระทำแล้ว สุข ทุกข์ ย่อมมีแก่บุคคลนั้นส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าผู้เป็นใหญ่ในหมู่หนึ่งๆ (ราชบัณฑิตยสถาน ,2554, น. 143) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึง ความเป็นใหญ่ในธรรมทั้งหลายก็มีลักษณะเช่นเดียวกับผู้ที่เป็นใหญ่ในหมู่หนึ่ง ๆ ในบริบทนี้มี ลักษณะแสดงการเปรียบเทียบความเป็นใหญ่ระหว่างสิ่งที่เป็นนามธรรมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม ฉะนั้น คำว่า “หัวหน้า” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือน มนุษย์ผู้เป็นใหญ่ในหมู่หนึ่ง ๆ

(73) ดูกรภิกษุทั้งหลาย หญิงสะไ้ที่ถูกนำมาคืนหนึ่งหรือวันหนึ่งเท่านั้น นางตั้งหิริ (ความละอาย) และโอดตปปะ (ความเกรงกลัวต่อบาป) ได้อย่างแรงกล้าในแม่ผัว พ่อผัว และผัว โดยที่สุด ในคนรับใช้และคนทำงาน สมัยต่อมานางอาศัยอยู่คั่นเคย จึงกล่าวกะแม่ผัวบ้าง พ่อผัวบ้าง และผัวบ้าง อย่างนี้ว่าจงหลีกไป ก็พวกท่านรู้อะไร ดังนี้ฉันใด เพราะเหตุนั้นแหละ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักมีใจเสมือ่น **หญิงสะไ้** ซึ่งมาใหม่อยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 13, 2514, น. 78)

จากการพิจารณาคำทั้งหมดในประโยคพบคำว่า “หญิงสะไ้” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะ เนื่องจากคำว่า “หญิงสะไ้” ความหมายในบริบทหมายถึงความแปรเปลี่ยน ไม่เหมือนเดิม จากบริบทที่ใช้กล่าวถึงการเข้ามาอยู่ใหม่จะมีความละอายและความเกรงกลัวอย่างมาก ต่อมาเมื่อมีความคั่นเคยแล้วจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว หรือเปลี่ยนไป กับแม่ผัว พ่อผัว และผัว ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าหญิงที่มาแต่งงานกับญาติผู้ชาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 113) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงหญิงที่มาแต่งงานกับญาติผู้ชายเมื่อเข้ามาอยู่ใหม่จะมีความละอายและความเกรงกลัวอย่างมากต่อมาเมื่ออยู่จนคั่นเคยแล้วจะมีพฤติกรรมก้าวร้าว หรือเปลี่ยนไป เช่น กล่าวกับพ่อผัว และแม่ผัวว่า จงหลีกไป ฉะนั้นคำว่า “หญิงสะไ้” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนหญิงสะไ้ที่มาอยู่ใหม่

(74) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กุมารหรือกุมาริกาของคนจันฑาลถือตะกั่ว นุ่งผ้าเก่า ๆ เข้าไปยังบ้านหรือนิคม ย่อมตั้งจิตนอบน้อมเข้าไป แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแลมีใจเสมือดด้วย **กุมารหรือกุมาริกา** ของคนจันฑาล อันไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 302)

จากการพิจารณาคำทั้งหมดในประโยคพบคำว่า “กุมารหรือกุมาริกา” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “กุมารหรือกุมาริกา” ความหมายในบริบทหมายถึง ความซื่อตรงไม่มีเล่ห์เหลี่ยม จากบริบทที่มีการกล่าวถึงกุมารหรือกุมาริกาของคนจันฑาล (ลูกคนต่างวรรณะคือลูกที่บิดาเป็นศูทร มารดาเป็นพราหมณ์) มีจิตนอบน้อมเข้าไปบ้านหรือนิคม ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าเด็กชายหรือเด็กหญิง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 295) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า เด็กชายหรือเด็กหญิงที่ตั้งจิตนอบน้อมเข้าไป มักมี

ความซื่อตรงไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ฉะนั้นคำว่า “กุมารหรือกุมาริกา” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนเด็กชายหรือเด็กหญิง

(75) มหาบพิตรจงทรงสำคัญพระวรกายของพระองค์ว่าเป็นดังรถ อันมีใจเป็น **นายสารถิ** กระปรี่กระเปร่า เพราะปราศจากถิ่นมิถุระคือความง่วง อันมีอวิหิงสาเป็นเพลลาที่เรียบร้อยดี มีการบริจาคนเป็นหลังคามีการสำรวจเท้าเป็นกง มีการสำรวจมือเป็นกระพอง มีการสำรวจท้องเป็นน้ำมันหยอด มีการสำรวจวาจาเป็นความเจียบสนิท มีการกล่าวคำสัตย์เป็นองค์รถอันบริบูรณ์

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20, 2514, น. 216)

จากการพิจารณาคำทั้งหมดในประโยคพบคำว่า “นายสารถิ” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะ เนื่องจากคำว่า “นายสารถิ” ความหมายในบริบทหมายถึง ความตั้งมั่น แน่วแน่ จากบริบทมีการเปรียบร่างกายเป็นรถ ใจเป็นนายสารถิที่คอยขับรถด้วยความตื่นตัว ไม่ง่วง ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าคนขับรถ หรือคนบังคับม้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 น. 184) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงคนขับรถ หรือคนบังคับม้าจะต้องมีความตั้งมั่น แน่วแน่ ฉะนั้นคำว่า “นายสารถิ” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนนายสารถิ

จากตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือมนุษย์]** สามารถแสดงการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ของมนุษย์ไปยังวงมโนทัศน์ของใจได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง
มนุษย์

ที่รัก หญิงสะใภ้,
เด็กชายหรือเด็กหญิง,
นายสารถิ หัวหน้า

ลักษณะของมนุษย์

นายสารถิที่มีความตื่นตัว

คนที่เป็นคู่รักกัน

หญิงสะใภ้ที่มาอยู่ใหม่

หัวหน้าที่เป็นใหญ่ในหมู่หนึ่ง ๆ

เด็กคนจันทาลนุ่งผ้าเก่า ๆ

วงมโนทัศน์ปลายทาง
ใจ

ใจ

ลักษณะนิสัย/ความรู้สึ/ความคิด

อุปนิสัยตั้งใจมั่น แน่วแน่

ความรู้สึกำหนดในตัณหา, ความรู้สึชื่นใจ

ความรู้สึที่แปรเปลี่ยน ไม่เหมือนเดิม

ความรู้สึ นึก คิดที่เป็นใหญ่ในธรรมทั้งหลาย

อุปนิสัยซื่อตรงไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความไพบุลย์,

กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มี ความ

เปียดเปียน

จากการถ่ายโยงอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือมนุษย์] แสดงให้เห็นถึงการนำวงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับมนุษย์มาใช้เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงใจที่เป็นวงมโนทัศน์ปลายทางสามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจก็คือมนุษย์ ได้แก่ ที่รัก หัวหน้า หญิงสะใภ้ เด็กชายเด็กหญิง และนายสารดี นอกจากนี้ยังแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของมนุษย์กับใจ เช่น นายสารดีที่มีความตื่นตัวกับอุปนิสัยตั้งใจมั่นแน่วแน่ หญิงสะใภ้ที่มาอยู่ใหม่กับความรู้สึกที่แปรเปลี่ยนไม่เหมือนเดิม

4. [ใจคือธรรมชาติ]

ในพระไตรปิฎกมีการนำคำที่อยู่ในวงความหมายของธรรมชาติมากล่าวถึงคำว่าใจซึ่งทำให้เห็นความสำคัญขององค์ประกอบระหว่างใจกับธรรมชาติพบถ้อยคำอุปลักษณะธรรมชาติจำนวน 5 ถ้อยคำ ได้แก่ อากาศ น้ำ ชุ่ม ลม สมุทร ทั้งนี้ สามารถแสดงตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือธรรมชาติ] ได้ดังต่อไปนี้

(76) อริยสาวกนั้นแลย่อมมีใจเสมอด้วยอากาศ ไพบูลย์ เป็นมหรรต (ถึงความยิ่งใหญ่) หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนโดยประการทั้งปวงอยู่ สัตว์บางพวกในโลกนี้ ทำพุทธานุสสติแม้นี้ให้เป็นอารมณ์ ย่อมเป็นผู้มีความบริสุทธิ์เป็นธรรมดาด้วยประการฉะนี้ ฯ

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 14, 2514, น. 289)

(77) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชนทั้งหลายย่อมล้างของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คุณบ้าง มุตรบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ลงในน้ำ น้ำก็ไม่อืดอืดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยน้ำอันไพบูลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 301)

(78) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลมย่อมพัดซึ่งของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คุณบ้าง มุตรบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้างลมย่อมไม่อืดอืดระอาหรือเกลียดชังด้วย สิ่งนั้น แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็เหมือนกันฉันนั้นแล มีใจเสมอด้วยลมอันไพบูลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 301)

จากการพิจารณาคำในตัวอย่าง (76-78) พบคำว่า “อากาศ” “น้ำ” “ลม” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะ เนื่องจากคำว่า “อากาศ” ความหมายในบริบทหมายถึงความไพบูลย์ ความยิ่งใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าสภาพดินฟ้าอากาศโดย

ทั่ว ๆ ไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 128) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า สภาพดินฟ้าอากาศโดยทั่ว ๆ ไปมีความไพบูรณ์ ความยิ่งใหญ่หาประมาณไม่ได้ ไม่มีเวร ไม่มีกรรม ไม่มีความเบียดเบียนใด ๆ และส่วนคำว่า “น้ำ” “ลม” ความหมายในบริบทหมายถึงความไม่รังเกียจรังอนต่อสิ่งที่สะอาดและไม่สะอาด มีความไพบูรณ์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน ส่วนความหมายพื้นฐานของคำว่าน้ำ แปลว่าสารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนมีลักษณะเป็นของเหลว ใส ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก เช่น ใช้ดื่ม ชำระล้างสิ่งสกปรก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 64) และความหมายพื้นฐานของคำว่า ลม แปลว่า อากาศที่เคลื่อนที่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น.13) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า น้ำ ลม จะไม่มีความรังเกียจรังอนต่อสิ่งที่สะอาดและไม่สะอาด ฉะนั้นคำว่า “อากาศ” “น้ำ” “ลม” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่า มีลักษณะเหมือนอากาศ น้ำ ลม

(79) ใจเป็น**สมุทธ**ของบุรุษ กำลังของใจนั้นเกิดจากธรรมารมณ (อารมณ์ที่เกิดทางใจ) บุคคลโดยย่ออดกลั้นกำลังอันเกิดจากธรรมารมณนั้นได้ บุคคลนี้เรียกว่าเป็นพรหมณ์ข้ามสมุทธคือใจได้ ซึ่งมีทั้งคลื่นมีทั้งน้ำวน มีทั้งสัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ แล้วขึ้นถึงฝั่งตั้งอยู่บนบก

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 178)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “สมุทธ” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “สมุทธ” ความหมายในบริบทหมายถึงอุปสรรคคอยขัดขวาง จากบริบทมีการกล่าวถึงกำลังของธรรมารมณที่เป็นอุปสรรคคอยขัดขวาง ถ้าบุรุษอดกลั้นได้ก็สามารถข้ามสมุทธได้ ความหมายพื้นฐานแปลว่าทะเลลึก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 53) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงอุปสรรคคอยขัดขวางนั้นมีลักษณะเหมือนทะเลลึกที่เต็มไปด้วยคลื่นมีทั้งน้ำวน มีทั้งสัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ ฉะนั้นคำว่า “สมุทธ” จึงเป็น อุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนสมุทธ

(80) ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุยอมเป็นผู้มี**ใจชุ่ม**ด้วยกามอย่างไร ภิกษุในศาสนานี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมโน้มใจไปในรูปอันน่ารักยอมขัดเคืองในรูปอันไม่น่ารัก เป็นผู้ไม่ตั้งกายคตาสติไว้

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น. 202)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ชุ่ม” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ชุ่ม” ความหมายในบริบทหมายถึงการติดอยู่ในกาม หรือความใคร่ในกาม จากบริบทมีการกล่าวถึง ภาวะที่เห็นรูปอันน่ารัก พอใจในรูปอันน่ารักไม่พิจารณาในกาย ความหมายพื้นฐานแปลว่ามีน้ำหรือ ของเหลวซึมซาบเอิบอาบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 81) จากการปรากฏของความหมายใน บริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงการติดอยู่ในกาม หรือใคร่ในกามก็มีลักษณะ เช่นเดียวกับมีน้ำที่ซึมซาบเอิบอาบดังที่ปรากฏในอุปมาว่า “ไม้สดชุ่มด้วยยางทั้งแชอยู่ในน้ำ เมื่อนำ ไม้มาสีกันย่อมไม่เกิดไฟ เหมือนบุคคลที่ยังไม่หลีกออกจากกาม ยังมีความพอใจความเส่นหาใน กาม ความหมกมุ่นในกาม” (พระสุตตันตปิฎก เล่ม 13, 2514, น. 504) ฉะนั้นคำว่า “ชุ่ม” จึง เป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะชุ่มเหมือนน้ำ

จากตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** สามารถแสดงการถ่ายโยง วงมโนทัศน์ของธรรมชาติไปยังวงมโนทัศน์ของใจได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง ธรรมชาติ	→	วงมโนทัศน์ปลายทาง ใจ
น้ำ สมุทรร ลม อากาศ	→	ใจ
ลักษณะของธรรมชาติ		ลักษณะของความรู้สึก/นึกคิด
การข้ามสมุทร	→	ความรู้สึกยากลำบาก
ความชุ่มของน้ำ	→	ความรู้สึกใคร่ในกาม
[น้ำชำระของสะอาด และไม่สะอาด ลมพัดของสะอาดและไม่สะอาด]	→	[ความรู้สึกไม่รังเกียจรังอน มีความไพบุลย์, กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร, ไม่มีความเบียดเบียน]
ความกว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ของอากาศ	→	ความรู้สึก นึก คิด ที่มีความกว้างใหญ่, ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน

จากการถ่ายโยงอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** แสดงให้เห็นถึงการนำวงมโนทัศน์ ที่เกี่ยวกับธรรมชาติมาใช้เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงใจที่เป็นวงมโนทัศน์ปลายทาง สามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจเหมือนธรรมชาติ ได้แก่ อากาศ น้ำ ลม สมุทรร และยังแสดงการ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของธรรมชาติกับใจ เช่น การข้ามสมุทรกับความรู้สึก ยากลำบาก ความชุ่มของน้ำกับความรู้สึกใคร่ในกาม

5. [ใจคือสัตว์]

ในพระไตรปิฎกมีการนำคำที่อยู่ในวงความหมายของสัตว์มากล่าวถึงคำว่าใจซึ่งทำให้เห็นความสำคัญขององค์ประกอบระหว่างใจกับสัตว์พบถ้อยคำอุปลักษณะมีจำนวน 3 ถ้อยคำได้แก่มฤค โคเขาขาด ม้า ทั้งนี้ สามารถแสดงตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือสัตว์] ได้ดังต่อไปนี้

(81) ข้าพระพุทธเจ้าไปสุป่าก็ดี ไป สู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี ลำพังผู้เดียวก็ไม่กลัว ไม่หวั่น ไม่หวาด ไม่สะดุ้ง ขวนขวายน้อย มีขนอันราบเรียบ เป็นอยู่ด้วยปัจจัย 4 ที่ผู้อื่นให้ มีใจดุจ **มฤค** อยู่ ข้าพระพุทธเจ้าพิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์นี้แลไปสุป่าก็ดี ไปสู่ โคนไม้ก็ดี ไปสู่ เรือนว่างก็ดี จึงเปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ

(พระวินัยปิฎก เล่ม 7, 2514, น. 108)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “มฤค” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะ เนื่องจากคำว่า “มฤค” ความหมายในบริบทหมายถึงการชอบอยู่ตามลำพัง ไม่มีความหวาดหวั่น สดุ้งกลัวภัยใด ๆ มีความขวนขวายน้อย จากบริบทใช้กล่าวถึงลักษณะของการปฏิบัติธรรมของภิกษุทั้งหลาย ไม่ว่าจะเข้าไปอยู่ป่าก็ดี โคนไม้ก็ดี เรือนว่างก็ดี ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าสัตว์ป่ามีกวาง อีเก้ง เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 21) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงการชอบอยู่ตามลำพัง มีความขวนขวายน้อย และไม่กลัวภัยใด ๆ มีลักษณะเช่นเดียวกับสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่า เช่น กวาง อีเก้ง ฉะนั้นคำว่า “มฤค” จึงเป็นอุปลักษณมโนทัศน์นำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนสัตว์ป่า

(82) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โคเขาขาด สงบเสงี่ยม ได้รับฝึกดีแล้ว ศึกษาดีแล้ว เดินไปตามถนนหนทาง ตามตรอกเล็กชอกน้อย ก็ไม่เอาเท้าหรือเขากะทบอะไรๆ แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วย **โคเขาขาด**

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 302)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “โคเขาขาด” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะ เนื่องจากคำว่า “โคเขาขาด” ความหมายในบริบทหมายถึงความสุภาพเรียบร้อย สงบเสงี่ยมได้รับการฝึกฝนที่ดี และได้รับการศึกษาที่ดี จากบริบทมีการกล่าวถึงโคเขาขาดที่ได้รับการฝึกหัดมาเป็นอย่างดี เวลาเดินไปตามทาง หรือตามตรอกก็ไม่เอาเท้าหรือเขากะทบอะไร ๆ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า วัว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 142) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า วัวที่ได้รับการฝึกฝนดีแล้วย่อมมีความสุภาพเรียบร้อยในการ

เดิน ฉะนั้นคำว่า “โคเขาขาด” จึงเป็นอุปลักษณะฎีกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนโคเขาขาด

(83) สติของนักปราชญ์เป็นปฏิภาณ มีความเพียรเป็นสายบังเหียน (เครื่องบังคับม้า) มีใจที่ฝึกฝนดี แล้วเช่นดั่งม้าที่หัดไว้เป็นเครื่องนำทาง

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 20, 2514, น. 214)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ม้า” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะ เนื่องจากคำว่า “ม้า” ความหมายในบริบทหมายถึงการฝึกหัดจนชำนาญ จากบริบทมีการกล่าวถึงม้าที่หัดไว้สามารถใช้เป็นเครื่องนำทางได้ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม มีกีบเดียว รูปร่างสูงใหญ่ ขายาว หางเป็นพู่ มีขนแผงคอยาววิ่งได้เร็วใช้เป็นพาหนะขับขี่และเทียม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 78) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงสัตว์ที่มีแผงคอยาววิ่งได้เร็วใช้เป็นพาหนะขับขี่และเทียมเมื่อได้รับการฝึกหัดจนชำนาญแล้ว ใช้เป็นเครื่องนำทางได้ ฉะนั้นคำว่า “ม้า” จึงเป็นอุปลักษณะฎีกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับม้า

จากตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือสัตว์] สามารถแสดงการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ของสัตว์ไปยังวงมโนทัศน์ของใจได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง สัตว์	→	วงมโนทัศน์ปลายทาง ใจ
มฤค โคเขาขาด ม้า	→	ใจ
ลักษณะของสัตว์		ลักษณะนิสัย
ม้าที่หัดไว้เป็นเครื่องนำทาง	→	อุปนิสัยที่ฝึกฝนดีแล้วเพื่อเป็นเครื่องนำทางชีวิต
มฤคที่ชอบอยู่ในป่า	→	อุปนิสัยชอบอยู่ตามลำพัง มีความขวนขวายน้อย ไม่มีความหวาดหวั่น ไม่สั่นกลัวภัยใด ๆ
โคเขาขาดที่ได้รับการฝึกฝน	→	อุปนิสัยสุขภาพเรียบร้อย สงบเสงี่ยมได้รับการฝึกที่ดี และได้รับการศึกษาที่ดี

จากการถ่ายโยงอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือสัตว์] แสดงให้เห็นถึงการนำวงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับสัตว์มาใช้เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงใจที่เป็นวงมโนทัศน์ปลายทาง สามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจมีพฤติกรรมเหมือนสัตว์ได้แก่ มฤคที่อยู่ในป่า โคเขาขาดที่ได้รับการฝึกฝน และ

ม้าที่ฝึกหัดไว้เป็นเครื่องนำทาง นอกจากนี้ยังแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสัตว์กับใจ เช่น ม้าที่หัดไว้เป็นเครื่องนำทางกับอุปนิสัยที่ฝึกฝนดีแล้วเพื่อเป็นเครื่องนำทางชีวิต

6. [ใจคือไฟ]

ในพระไตรปิฎกมีการนำคำที่อยู่ในวงความหมายของไฟมากล่าวถึงคำว่าใจซึ่งทำให้เห็นความสำคัญขององค์ประกอบระหว่างใจกับไฟพบถ้อยคำอุปลักษณะจำนวน 2 ถ้อยคำ ได้แก่ ไฟดับ ทั้งนี้สามารถแสดงตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือไฟ] ได้ดังต่อไปนี้

(84) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไฟย่อมเผาของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง คุถบ้าง มูตรบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ไฟย่อมไม่อดัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้ฉันใดข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยไฟอันไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 15, 2514, น. 301)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ไฟ” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะ เนื่องจากคำว่า “ไฟ” ความหมายในบริบทหมายถึงความไม่รังเกียจจริงจังจนต่อสิ่งที่สะอาดและไม่สะอาด จากบริบทใช้กล่าวถึงไฟที่เผาของสะอาด และไม่สะอาด ไฟก็ไม่เกลียดชังด้วยสิ่งนั้น ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าผลจากปฏิกิริยาเคมีซึ่งก่อให้เกิดความร้อน แสงสว่าง และเปลวที่กำลังลุกไหม้ทำให้ไหม้สิ่งต่าง ๆ ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 20) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงไฟ คือผลจากปฏิกิริยาเคมีซึ่งก่อให้เกิดความร้อน แสงสว่าง และเปลวที่กำลังลุกไหม้ทำให้ไหม้สิ่งต่าง ๆ จะไม่มีความรังเกียจจริงจังจนต่อสิ่งที่สะอาดและไม่สะอาดนั่นเอง ฉะนั้นคำว่า “ไฟ” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนไฟ

(85) ภิกษุแสดงธรรมเพื่อหน่ายเพื่อคลายกำหนดเพื่อ**ดับ**ใจ ควรเรียกได้ว่า ภิกษุเป็นพระธรรมกถึก ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนดเพื่อ**ดับ**ใจ ควรเรียกได้ว่าภิกษุเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 10, 2514, น.100)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบคำว่า “ดับ” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ดับ” ความหมายในบริบทหมายถึงการทำให้ดับหายไป จากบริบทใช้กล่าวถึงภิกษุแสดงธรรม และปฏิบัติธรรมเพื่อหน่ายเพื่อคลายกำหนดในต้นหา จึงชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าทำให้สิ้นแสง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 19) จากการปรากฏของ

ความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงการทำให้ตัวตนลึกลงไปเหมือนกับการทำให้ลึกลง ฉะนั้นคำว่า “ดับ” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนไฟที่ดับได้

จากตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** สามารถแสดงการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ของไฟไปยังวงมโนทัศน์ของใจได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง		วงมโนทัศน์ปลายทาง
ไฟ		ใจ
ไฟ	→	ใจ
ลักษณะของไฟ		ลักษณะอารมณ์ ความรู้สึก
การเผาของไฟ	→	ความรู้สึกไม่รังเกียจร้อน มีความไพบุลย์, กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร, ไม่มีความเบียดเบียน
การดับไฟ	→	การทำให้อารมณ์ ความรู้สึกในตัวตนลึกลงไป

จากการถ่ายโยงอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** แสดงให้เห็นถึงการนำวงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับไฟมาใช้เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงใจที่เป็นวงมโนทัศน์ปลายทางสามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจเหมือนไฟและมีลักษณะดับได้เช่นเดียวกับไฟ นอกจากนี้ยังแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของไฟกับใจ ได้แก่ การเผาของไฟกับความไม่รังเกียจร้อนมีความไพบุลย์กว้างใหญ่ไม่มีประมาณไม่มีเวรไม่มีความเบียดเบียน การดับไฟกับการทำให้อารมณ์ความรู้สึกในตัวตนลึกลงไป

7. [ใจคืออาหาร]

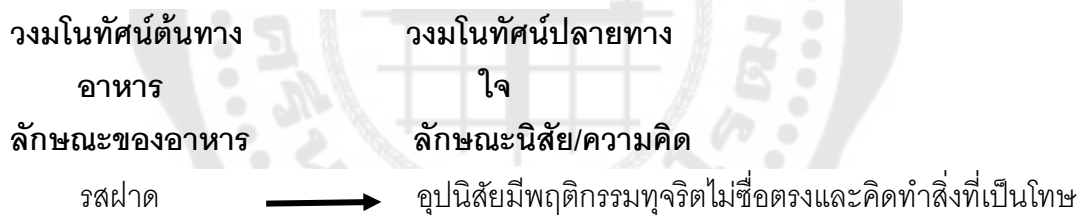
ในพระไตรปิฎกมีการนำคำที่อยู่ในวงความหมายของอาหารมากล่าวถึงคำว่าใจซึ่งทำให้เห็นความสำคัญขององค์ประกอบระหว่างใจกับอาหารพบถ้อยคำอุปลักษณะจำนวน 1 ถ้อยคำ ได้แก่ รสผาด ทั้งนี้สามารถแสดงตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคืออาหาร]** ได้ดังต่อไปนี้

(86) ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักละความคดโกงแห่งกาย โทษแห่งกาย รสฝาดแห่งกายจักละความคดโกงแห่งวาจา โทษแห่งวาจา รสฝาดแห่งวาจา จักละความคดโกงแห่งใจ โทษแห่งใจ **รสฝาด**แห่งใจ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล

(พระสุตตันตปิฎก เล่ม 12, 2514, น. 108)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบคำว่า “รสฝาด” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “รสฝาด” ความหมายในบริบทหมายถึงการรับรู้ถึงพฤติกรรมที่ทุจริตไม่ซื่อตรง และทำสิ่งที่เป็นโทษ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่ารสชนิดหนึ่งอย่างรสหมากดิบทำให้ฝืดคอ กลืนไม่ลง น้ำลายแห้ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 10) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า การรับรู้ถึงพฤติกรรมทุจริตที่ไม่ซื่อตรง และทำสิ่งที่เป็นโทษมีลักษณะเช่นเดียวกับการลิ้มรสฝาดทำให้ฝืดคอ กลืนไม่ลง น้ำลายแห้ง ฉะนั้นคำว่า “รสฝาด” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนรสฝาด

จากตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคืออาหาร]** สามารถแสดงการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ของอาหารไปยังวงมโนทัศน์ของใจได้ดังนี้

จากการถ่ายโยงอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคืออาหาร]** แสดงให้เห็นถึงการนำวงมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับอาหารมาใช้เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงใจที่เป็นวงมโนทัศน์ปลายทางสามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจมีรสฝาด นอกจากนี้ยังแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของอาหารกับใจ ได้แก่ รสฝาดกับอุปนิสัยมีพฤติกรรมทุจริตไม่ซื่อตรงและทำสิ่งที่เป็นโทษ

จากการศึกษาอุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่าใจที่ปรากฏในพุทธศาสนาพบถ้อยคำอุปลักษณะทั้งหมดจำนวน 47 ถ้อยคำสามารถสะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ใจ 7 อุปลักษณะมโนทัศน์โดยพบถ้อยคำอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือวัตถุ]** มากเป็นอันดับ 1 จำนวน 23 ถ้อยคำสามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจสามารถสัมผัสจับต้องได้ และใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น ตะปู เข็ม ดาซัง ผ้าเช็ดถู ไม้ เครื่องเกาะเกี่ยว และอันดับ 2 อุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** พบ 8 ถ้อยคำ สามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจเหมือนแผ่นดิน มีลักษณะหาขอบเขตไม่ได้ มีลักษณะโล่งว่างเปล่าเป็นพื้นที่สำหรับ

สัญญาไปมาและเป็นพื้นที่สำหรับพักอาศัย และอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือมนุษย์]** พบ 5 ถ้อยคำสามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจมีลักษณะการแสดงออกเหมือนมนุษย์ ได้แก่ ที่รักที่มีความใคร่ในตัณหา หญิงสะใภ้ที่มีจิตใจแปรเปลี่ยน เด็กที่มีความซื่อตรงไม่มีเล่ห์เหลี่ยม นายสารถีที่มีความกระปรี้กระเปร่า และหัวหน้าที่มีความเป็นใหญ่ในหมู่หนึ่ง ๆ อุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** พบ 5 ถ้อยคำสามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจมีลักษณะเหมือนธรรมชาติ ได้แก่ อากาศ น้ำ ชุ่ม ลมที่มีความไพบูลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ และข้ามได้ยากเหมือนสมุทร ส่วนอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือสัตว์]** พบ 3 ถ้อยคำสามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมเหมือนสัตว์ ได้แก่ มฤคที่อยู่ในป่าไม่กลัวภัยใด ๆ เหมือนโคเขาชาติที่สงบเสงี่ยม และเหมือนม้าที่ได้รับการฝึกฝนดีแล้ว และอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** พบ 2 ถ้อยคำสามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจเหมือนไฟที่มีความไพบูลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ และมีลักษณะใช้เผาไหม้ได้และดับได้ และอันดับสุดท้ายอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคืออาหาร]** พบ 1 ถ้อยคำสามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจเหมือนอาหารที่มีรสเผ็ดให้เผ็ดคอ กลิ่นไม่ลง น้ำลายแห้ง ถูกลำบากกล่าวถึงความคดโกง และสิ่งที่เป็นโทษ

ในหัวข้อต่อไปจะได้กล่าวถึงอุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่าใจที่ปรากฏในคริสต์ศาสนาเพื่อตอบความมุ่งหมายของงานวิจัยข้อที่ 2 ว่าด้วยการวิเคราะห์และเปรียบเทียบอุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาดังนี้

4.2.2 อุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา

จากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณะที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิล ฉบับมาตรฐาน (2554) พบถ้อยคำอุปลักษณะจำนวน 36 ถ้อยคำสะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ ใจ 4 อุปลักษณะมโนทัศน์ดังนี้

1. **[ใจคือวัตถุ]**
2. **[ใจคือพื้นที่]**
3. **[ใจคือไฟ]**
4. **[ใจคือธรรมชาติ]**

อุปลักษณะมโนทัศน์แต่ละประเภทดังกล่าวเรียงลำดับจากถ้อยคำที่พบมากที่สุดไปน้อยที่สุดดังแสดงในตาราง 9

ตาราง 9 แสดงประเภทอุปลักษณะ จำนวนถ้อยคำ และแสดงร้อยละที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา

ประเภทอุปลักษณะ	จำนวนถ้อยคำ	ร้อยละ
1. ใจคือวัตถุ	24	66.67
2. ใจคือพื้นที่	6	16.67
3. ใจคือไฟ	3	8.33
4. ใจคือธรรมชาติ	3	8.33
รวม	36	100

จากตาราง 9 ผู้วิจัยจะนำเสนออุปลักษณะในทัศนแต่ละประเภทที่พบถ้อยคำมากที่สุดไปน้อยที่สุด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. [ใจคือวัตถุ]

ในคัมภีร์ไบเบิลมีการนำคำที่อยู่ในวงความหมายของวัตถุมากกล่าวถึงคำว่าใจซึ่งทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างใจกับวัตถุพบถ้อยคำอุปลักษณะวัตถุจำนวน 24 ถ้อยคำ ได้แก่ ชี๊ฝั้ง บ่วงแร้ว ตาข่าย แข็ง เปลี่ยน ลอง เสีย ชั่ง บัก หน้า ขัด วาง หนุน มั่นคง แตกสลาย ยืด ยุ่งเหยิง ยก ใหม่ จับ สวม เตรียม ชู สอง ทั้งนี้ สามารถแสดงตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณะในทัศน [ใจคือวัตถุ] ได้ดังต่อไปนี้

(87) พวกศัตรูอ้าปากกว้างเข้าใส่ข้าพระองค์ตั้งสิ่งห้ขณะกัตฉีกและคำรามร้องข้าพระองค์ถูกเทออกเหมือนอย่างน้ำ กระจกทั้งดื่นของข้าพระองค์เคลื่อนหลุด จากที่ ใจของข้าพระองค์ก็เหมือน **ชี๊ฝั้ง** ละลายภายในอก

(คัมภีร์ไบเบิล สดุดี บทที่ 22 ข้อ 13-14)

จากการพิจารณาคำในประโยคตามแนวคิดของกลุ่ม Pragglejaz (2007) ในการระบุถ้อยคำอุปลักษณะ ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ชี๊ฝั้ง” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ชี๊ฝั้ง” ความหมายในบริบทหมายถึงการเปลี่ยนสภาพของความเจ็บปวดทรมาน จากบริบทกล่าวถึงศัตรูที่เข้ามาทำร้ายทำให้เกิดความเจ็บปวด ทรมาน ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่ารังผึ้งที่เอามาหุงใช้ในการต่าง ๆ เช่น ทำเทียน ทำสีผึ้ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 97) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงการ

เปลี่ยนสภาพของเจ็บปวด ทรมาน เหมือนเอารังผึ้งมาหุงใช้ในการต่าง ๆ มีลักษณะละลาย เปลี่ยนสภาพไป ฉะนั้นคำว่า “ขี้ผึ้ง” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนขี้ผึ้งที่ละลายได้

(88) ข้าพเจ้าได้พบอีกสิ่งหนึ่งซึ่งขมขื่นยิ่งกว่าความตายคือผู้หญิงซึ่งมีใจเป็น**บ่วงแร้ว**และ**ตาข่าย** มือของนางเป็นไซ้ตรวน คนที่พระเจ้าพอพระทัยจะหนีพ้นนาง แต่คนบาปจะถูกผู้หญิงคนนั้นจับเอาไป

(คัมภีร์ไบเบิล ปัญญาจารย์ บทที่ 7 ข้อ26)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบท คือคำว่า “บ่วงแร้ว/ตาข่าย” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “บ่วงแร้ว/ตาข่าย” ความหมายในบริบทหมายถึงการติดอยู่ในห้วงของความชั่วร้าย จากบริบทที่มีการกล่าวถึงหญิงที่มีความโหดร้าย จะจับเฉพาะคนบาปไปเท่านั้นทำให้เกิดความขมขื่นยิ่งกว่าความตาย ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า เชือกที่ทำเป็นวงสำหรับคล้อง รูดเข้าออกได้ เครื่องดักสัตว์ ถักเป็นตารางแห ใช้จับนก หรือกระต่าย เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 25,97) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงการติดอยู่ในห้วงของความชั่วร้าย มีลักษณะเหมือนกับถูกเครื่องดักสัตว์คล้องไว้ ฉะนั้นคำว่า “บ่วงแร้ว/ตาข่าย” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนบ่วงแร้วและตาข่าย

(89) เราจะทำให้ใจของฟาโรห์**แข็ง** เพื่อเราจะทำหมายสำคัญและการอัศจรรย์ให้ทวีมากขึ้นในแผ่นดินอียิปต์ฟาโรห์จะไม่ฟังพวกเจ้า แล้วเราจะวางมือของเราบนอียิปต์ และจะพาไพร่พลของเราคือชนชาติอิสราเอลประชากรของเราออกจากแผ่นดินอียิปต์ด้วยการพิพากษาอันใหญ่หลวง

(คัมภีร์ไบเบิล อพยพ บทที่ 7 ข้อ 3-4)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบท คือคำว่า “แข็ง” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “แข็ง” ความหมายในบริบทหมายถึงไม่ยอมง่าย ๆ จากบริบทที่มีการพูดให้ฟาโรห์ไม่ยอมง่าย ๆ ในการทำหมายสำคัญและการอัศจรรย์ให้ทวีมากขึ้นในแผ่นดินอียิปต์ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่ากระด้างไม่อ่อนไม่นิ่ม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 143) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ไม่ยอมง่าย ๆ มีลักษณะเช่นเดียวกับสิ่งที่กระด้าง ไม่อ่อน ฉะนั้นคำว่า “แข็ง” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่มีลักษณะแข็งเหมือนวัตถุ

(90) เมื่อฟาโรห์ปล่อยประชากรไปแล้ว พระเจ้าไม่ได้ทรงนำพวกเขาไปทางแผ่นดินของคนฟีลิสเตีย แม้ว่าจะเป็นทางใกล้ เพราะพระเจ้าตรัสว่า เกรงว่าเมื่อประชากรไปเผชิญสงครามเข้า พวกเขาจะ**เปลี่ยน**ใจและกลับไปยังอียิปต์

(คัมภีร์ไบเบิล อพยพ บทที่ 13 ข้อ 17)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “เปลี่ยน” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “เปลี่ยน” ความหมายในบริบทหมายถึงเลิกล้มความตั้งใจเดิมไปเป็นอย่างอื่น จากบริบทที่กล่าวถึงการเปลี่ยนสถานที่ไปยังอียิปต์ของประชากรที่จะต้องไปเผชิญสงครามข้างหน้า ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าเอาสิ่งหนึ่งเข้าแทนอีกสิ่งหนึ่งโดยกรรมวิธีต่าง ๆ เช่น แลกเปลี่ยน ผลัดเปลี่ยน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 203) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า เลิกล้มความตั้งใจเดิมไปเป็นอย่างอื่น มีลักษณะเช่นเดียวกับการเอาสิ่งหนึ่งเข้าแทนอีกสิ่งหนึ่ง ฉะนั้นคำว่า “เปลี่ยน” จึงเป็นอุปสรรคณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่สามารถเปลี่ยนได้

(91) แล้วพระยาห์เวห์ตรัสกับโมเสสว่า “นี่แน่ะ เราจะให้อาหารตกลงมาเหมือนฝนจากท้องฟ้าสำหรับพวกเจ้า และทุก ๆ วันก็ให้ประชาชนออกไปเก็บแต่พอกินเฉพาะวันหนึ่ง ๆ เพื่อเราจะได้**ลอง**ใจว่า พวกเขาจะดำเนินตามบัญญัติของเราหรือไม่?

(คัมภีร์ไบเบิล อพยพ บทที่ 16 ข้อ 4)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบท คือคำว่า “ลอง” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์ เนื่องจากคำว่า “ลอง” ความหมายในบริบท หมายถึงพิสูจน์ว่าจะ เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้หรือไม่ จากบริบทที่มีการกล่าวถึงพระยาห์เวห์ตรัสกับโมเสสที่ให้ประชาชนออกไปเก็บอาหารแต่พอกินในแต่ละวัน เพื่อเป็นการทดลองว่าพวกเขาจะปฏิบัติตามบัญญัติหรือไม่ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า ทดสอบคุณภาพว่าพอดีหรือเหมาะสมหรือไม่ เช่น ลองเสื้อ ลองแว่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 30) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่าพิสูจน์ว่าจะ เป็นไปตามที่คาดการณ์ไว้หรือไม่ นั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับการทดสอบคุณภาพว่าพอดีหรือเหมาะสมหรือไม่ ฉะนั้นคำว่า “ลอง” จึงเป็นอุปสรรคณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่สามารถลองได้

(92) เราจะขึ้นไปที่ไหนเล่า? พวกพี่น้องของเราก็ทำให้เราใจเสียโดยกล่าวว่า คนเหล่านั้นสูงใหญ่กว่าพวกเราอีก เมืองเหล่านั้นก็ใหญ่โตและมีกำแพงสูงเทียมฟ้า ยิ่งกว่านั้นเราเห็นพวกคนอาภาค (บุตรชายของพระเจ้าหมายถึงทูตสวรรค์) อยู่ที่นั่นด้วย

(คัมภีร์ไบเบิล เฉลยธรรมบัญญัติ บทที่ 1 ข้อ 28)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบท คือคำว่า “เสีย” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “เสีย” ความหมายในบริบทหมายถึงหวาดหวั่น กลัวจากบริบทมีการกล่าวถึงคนที่สูงใหญ่กว่า และเมืองที่ใหญ่โตและมีกำแพงสูงเทียมฟ้าเป็นเหตุทำให้เกิดความหวาดหวั่น ส่วนความหมายพื้นฐานที่แปลว่าใช้ไม่ได้ หรือชำรุด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 289) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ใช้ไม่ได้หรือชำรุดเป็นเหตุทำให้เกิดความกลัว ฉะนั้นคำว่า “เสีย” จึงเป็นอุปสรรคณ์ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่เสีย หรือชำรุดได้

(93) พวกเจ้านายแห่งอิสราศาร่วมกับเดโบราห์และบาราคทำอย่างไร อิสราศารักทำด้วย พวกเขาเร่งติดตามท่านไปในหุบเขามีกการคิดตัดสินใจครั้งใหญ่ ในตระกูลต่างๆ ของรูเบน ทำไมท่านจึงนั่งอยู่ที่คอกแกะเพื่อฟังเสียงปี่ที่เป่าให้แกะฟัง ในตระกูลต่างๆ ของ รูเบนมีการซังใจ

(คัมภีร์ไบเบิล ผู้วินิจฉัย บทที่ 5 ข้อ 15-16)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ซัง” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “ซัง” ความหมายในบริบทหมายถึงพิจารณาให้แนก่อนที่จะตัดสินใจ จากบริบทมีการกล่าวถึงตระกูลต่าง ๆ ของรูเบนในการติดตามไปที่หุบเขาที่มีการตัดสินใจครั้งใหญ่ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่ากระทำให้รู้หน้าหนักโดยใช้เครื่องซัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 38) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่าพิจารณาให้แนก่อนที่จะตัดสินใจมีลักษณะเช่นเดียวกับการกระทำให้รู้หน้าหนักโดยใช้เครื่องซัง ดังนั้นคำว่า “ซัง” จึงเป็นอุปสรรคณ์ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่สามารซังเพื่อให้รู้หน้าหนักได้

(94) แล้วซามูเอลพูดกับพงศ์พันธุ์อิสราเอลทั้งสิ้นว่า “ถ้าพวกท่านจะกลับมาหาพระยาห์เวห์ ด้วยสิ้นสุดใจของพวกท่าน จงทิ้งพวกพระต่างด้าวและพระอชทาโรทเสียจากท่ามกลางพวกท่าน และ**ปัก**ใจของพวกท่านตรงต่อพระยาห์เวห์และปรนนิบัติพระองค์เท่านั้น พระองค์จะทรงช่วยผู้ พวกท่านให้พ้นจากมือของพวกฟีลิสเตีย”

(คัมภีร์ไบเบิล 1 ซามูเอล บทที่ 7 ข้อ 3)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ปัก” เป็นถ้อยคำอุปลักษณณ์เนื่องจากคำว่า “ปัก” ความหมายในบริบทหมายถึงมีความเชื่อแน่วแน่ ไม่เปลี่ยนแปลง จากบริบทที่กล่าวถึงมีความเชื่อแน่วแน่ในพระยาห์เวห์ที่จะทรงช่วยให้พ้นจากมือของพวกฟีลิสเตีย ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า ตั้งฝังลงหรือเสียบ เช่น ปักปิ่น ปักกลดลาย ปักด้าย ปักไหม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 117) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า มีความเชื่อแน่วแน่ไม่เปลี่ยนแปลงมีลักษณะเช่นเดียวกับการตั้งฝังลง หรือเสียบลงไป ดังนั้นคำว่า “ปัก” จึงเป็นอุปลักษณณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุที่สามารถเสียบลงไปได้

(95) ฝ่ายเขามีแต่กำลังของเนื้อหนัง แต่พวกเราจะมีพระยาห์เวห์พระเจ้าของเราที่จะทรงช่วยเรา และผู้ศิษย์ของเรา ประชาชนก็**วาง**ใจในพระดำรัสของเฮเซคียาห์พระราชาแห่งยูดาห์

(คัมภีร์ไบเบิล พงศาวดาร บทที่ 32 ข้อ 8)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “วาง” เป็นถ้อยคำอุปลักษณณ์เนื่องจากคำว่า “วาง” ความหมายในบริบทหมายถึงเชื่อโดยไม่มีข้อสงสัยใด ๆ จากบริบทที่มีการกล่าวถึงประชาชนเชื่อใจในพระดำรัสของเฮเซคียาห์ซึ่งเป็นพระราชาแห่งยูดาห์ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า ทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งพ้นจากมือหรือบ่า เป็นต้น ด้วยอาการกิริยาต่าง ๆ ตามที่ต้องการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 47) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า การทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งพ้นจากมือหรือบ่า เป็นต้น ด้วยอาการกิริยาต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เหมือนกับคนที่เชื่อโดยไม่มีข้อสงสัยใด ๆ ฉะนั้นคำว่า “วาง” จึงเป็นอุปลักษณณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่วางได้

(96) แล้วเอลีฟัสชาวเทมานตอบว่า ถ้าจะลองพูดกับท่านสักคำท่านจะทนไหวหรือ? ถึงกระนั้นผู้ใดจะอดพูดได้? ดูเถิด ท่านได้สั่งสอนคนจำนวนมากและท่านได้ทำให้มือที่อ่อนแรงแรงมีกำลัง ถ้อยคำของท่าน**หนุน**ใจคนที่กำลังสะดุดและท่านได้ทำให้เขาที่อ่อนล้า นั้นมั่นคง

(คัมภีร์ไบเบิล โยบ บทที่ 4 ข้อ 1-4)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “หนุน” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “หนุน” ความหมายในบริบทหมายถึง สร้างกำลังใจให้เกิดขึ้น จากบริบทแสดงให้เห็นถึงถ้อยคำสอนที่ทำให้คนที่อ่อนแรงแรงมีกำลังใจขึ้น ทำให้เขาที่อ่อนล้ามั่นคง ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า รองให้สูงขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 43) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า การรองวัตถุให้สูงขึ้น เหมือนกับการสร้างกำลังใจให้เกิดขึ้น ฉะนั้นคำว่า “หนุน” จึงเป็นอุปสรรคณ์ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุที่สามารถรองให้สูงขึ้นได้

(97) ข้าแต่พระเจ้า ใจของข้าพระองค์**มั่นคง** ใจของข้าพระองค์**มั่นคง**ข้าพระองค์จะร้องเพลง ข้าพระองค์จะเล่นดนตรีสดุดี

(คัมภีร์ไบเบิล สดุดี บทที่ 57 ข้อ 7)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “มั่นคง” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “มั่นคง” ความหมายในบริบทหมายถึง เชื่อมั่น แน่วแน่ในพระเจ้า จากบริบทแสดงถึงความเชื่อมั่นในพระเจ้าด้วยการร้องเพลง และเล่นดนตรีสดุดี ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า แน่นหนาและทนทาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 73) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ความแน่นหนาและทนทาน ไม่กลับกลายเป็นอย่างอื่นมีลักษณะเช่นเดียวกับความเชื่อมั่นในพระเจ้า ฉะนั้นคำว่า “มั่นคง” จึงเป็นอุปสรรคณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่แน่นหนาและทนทาน

(98) พระองค์ทรงทราบการที่เขายะเย่ย์ข้าพระองค์ทั้งความอับอายและความขายหน้าของข้าพระองค์พระองค์ทรงรู้จักคู่อริทั้งสิ้นของข้าพระองค์การเยาะเย้ยทำให้ใจข้าพระองค์**แตกสลาย**ข้าพระองค์จึงล้มป่วยข้าพระองค์ มองหาความเห็นใจ แต่ก็ไม่มีหาผู้ปลอบโยน แต่ก็ไม่พบ

(คัมภีร์ไบเบิล สดุดี บทที่ 69 ข้อ 19-20)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “แตกสลาย” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “แตกสลาย” ความหมายในบริบทหมายถึงหมดหวัง เศร้าโศก ท้อแท้ จากบริบทมีการกล่าวถึงการถูกเยาะเย้ยจากคู่อริเป็นเหตุทำให้ล้มป่วย ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าแยกออกจากส่วนรวม และสูญสิ้นไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 167) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า การแยกออกจากส่วนรวม และสูญสิ้นไปมีลักษณะการปรากฏเช่นเดียวกับความหมดหวัง เศร้าโศก ท้อแท้ที่แยกออกจากกันและก็สูญสิ้นไป ฉะนั้นคำว่า “แตกสลาย” จึงเป็นอุปสรรคณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุที่แตกสลายได้

(99) พ่อสอนข้าว่า ให้อใจของเจ้า **ยึด** ถ้อยคำของพ่อไว้ให้มันจงรักษาบัญญัติของพ่อ และมีชีวิตอยู่จงเอาปัญญาและจงเอาความรอบรู้อย่าลืมนะและอย่าหันจากถ้อยคำแห่งปากของพ่อ

(คัมภีร์ไบเบิล สุภาษิต บทที่ 4 ข้อ 4-5)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ยึด” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “ยึด” ความหมายในบริบทหมายถึงให้ปฏิบัติตามคำสอนอย่างจริงจัง พิจารณาจากบริบทแสดงถึงการปฏิบัติตามคำสอนของพระเจ้าและรักษาบัญญัติของพระเจ้าไว้ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าจับไว้ให้แน่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 54) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า การจับไว้ให้แน่นก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติตามคำสอนอย่างจริงจัง ดังนั้นคำว่า “ยึด” จึงเป็นอุปสรรคณ์ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุที่ยึดกับสิ่งอื่น ๆ ได้

(100) ข้าแต่พระยาห์เวห์ โปรดทอดพระเนตร เพราะข้าพระองค์มีทุกข์ จิตข้าพระองค์วุ่นวาย ใจข้าพระองค์ **ยุ่งเหยิง** อยู่ภายในเพราะข้าพระองค์คือร้อนอย่างยิ่ง นอกบ้านคนล้มตายด้วยคมดาบ ในบ้านก็เหมือนแดนมรณะ

(คัมภีร์ไบเบิล เพลงคร่ำครวญ บทที่ 1 ข้อ 20)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ยุ่งเหยิง” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “ยุ่งเหยิง” ความหมายในบริบทหมายถึงสับสนวุ่นวาย จากบริบทมีการกล่าวถึงความร้อนเป็นเหตุทำให้เกิดความวุ่นวาย ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า อากาศของสิ่งที่เป็นเส้นเป็นฝอยสับสนพันกันถึงกับต้องสางจึงจะเป็นระเบียบเรียบร้อยได้ เช่น ไหมพันกันยุ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 62) จากการปรากฏของความหมาย

ในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า สับสน วุ่นวายมีลักษณะเหมือนอาการของสิ่งที่ เป็นเส้นเป็นฝอยสับสนพัวพันกันถึงกับต้องสาบจึงจะเป็นระเบียบเรียบร้อยได้ ฉะนั้นคำว่า “ยุ่งเหยิง” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุที่ยุ่งเหยิง

(101) ให้เราทดสอบและพิจารณาวิถีของเราและกลับมาหาพระยาห์เวห์เถิดให้เรา **ยก**ใจและมือ ขึ้นต่อพระเจ้าในฟ้าสวรรค์ทูลว่าพวกข้าพระองค์ได้ลวงละเมิดและขัดขึ้นและพระองค์ยังไม่ได้ทรง อภัยโทษ

(คัมภีร์ไบเบิล เพลงคร่ำครวญ บทที่ 3 ข้อ 40-42)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ยก” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ยก” ความหมายในบริบทหมายถึง นอบน้อมเชิดชูไว้ เป็นที่เคารพ จากบริบทที่มีการกล่าวถึงการลวงละเมิดและขัดขึ้นต่อพระเจ้า และพระเจ้ายังไม่ได้ทรง อภัยโทษจึงต้องแสดงความเคารพ ยกมือขึ้นต่อพระองค์ในฟ้าสวรรค์ ส่วนความหมายพื้นฐาน แปลว่าเอาขึ้นให้สูงจากที่เดิมทั้งโดยตรงและโดยปริยาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 1) จากการ ปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า นอบน้อมเชิดชูไว้เป็นที่ เคารพไม่ลวงเกินก็เหมือนกับการเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นให้สูงจากที่เดิมทั้งโดยตรงและโดยปริยาย ฉะนั้นคำว่า “ยก” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุที่สามารถ ยกขึ้นได้

(102) พระยาห์เวห์องค์เจ้านายตรัสว่า โอ พงศ์พันธุ์อิสราเอลเอ๋ย เพราะฉะนั้น เราจะพิพากษา เจ้าแต่ละคนตามทางของเขา จงหันกลับและหันเสียจากการลวงละเมิดทั้งหมดของเจ้า แล้วเจ้าจะ ไม่สะดุดล้มเพราะความผิดบาป จงละทิ้งการลวงละเมิดทั้งหมดซึ่งเจ้าได้ทำจงละทิ้งการลวงละเมิด ทั้งหมดซึ่งเจ้าได้ทำ จงทำตัวให้มีใจ **ใหม่** และวิญญาณใหม่ โอ พงศ์พันธุ์อิสราเอลเอ๋ย ทำไมเจ้า จะต้องตายเล่า?

(คัมภีร์ไบเบิล เพลงคร่ำครวญ บทที่ 3 ข้อ 40-41)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ใหม่” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ใหม่” ความหมายในบริบทหมายถึง ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมละทิ้งสิ่งที่ไม่ดีออกไป จากบริบทที่กล่าวถึงคำตรัสของพระยาห์เวห์กับพงศ์พันธุ์ อิสราเอลให้ทำตัวใหม่ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าเพิ่งมี ไม่ใช่เก่า มีอีกนอกจากที่เคยมีอยู่แล้ว เช่น รุ่นใหม่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 226) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และ

ความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมละทิ้งสิ่งที่ไม่ดีออกไปเหมือนกับเพิ่งมีสิ่งใหม่ ๆ ฉะนั้นคำว่า “ใหม่” จึงเป็นอุปสรรคณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุที่สามารถหาใหม่ได้หรือเปลี่ยนใหม่ได้

(103) ที่เมืองอิโคนีเยม เปาโลกับบารนาบัสเข้าไปในธรรมศาลาของพวกยิวเช่นเคย กล่าวสั่งสอนอย่าง**จับ**ใจจนพวกยิวและพวกกรีกจำนวนมากเชื่อถือ

(คัมภีร์ไบเบิล กิจการ บทที่ 14 ข้อ 1)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “จับ” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “จับ” ความหมายในบริบทหมายถึงทำให้คนหลงใหลชื่นชอบ จากบริบทที่มีการกล่าวถึงเปาโลกับบารนาบัสสั่งสอนพวกยิวและกรีกจนเชื่อถือ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า อาการที่ใช้มือแตะต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่งตลอดจนกำไว้ยึดไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 46) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ทำให้คนหลงใหล ชื่นชอบมีลักษณะเช่นเดียวกับอาการที่ใช้มือแตะต้องสิ่งใดสิ่งหนึ่งตลอดจนกำไว้ยึดไว้ ดังนั้นคำว่า “จับ” จึงเป็นอุปสรรคณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุที่สามารถสัมผัสจับต้องได้

(104) เพราะฉะนั้นในฐานะเป็นพวกที่พระเจ้าทรงเลือก พวกที่บริสุทธิ์ และพวกที่ทรงรักจง**สวม**ใจเมตตา ใจกรุณา ใจถ่อม ใจสุภาพอ่อนโยน ใจอดทน

(คัมภีร์ไบเบิล โคโลสี บทที่ 3 ข้อ 12)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “สวม” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “สวม” ความหมายในบริบทหมายถึง แสดงความปรารถนาดีเพื่อให้ผู้อื่นได้รับความสุข จากบริบทใช้กล่าวถึงผู้ที่พระเจ้าทรงเลือกผู้บริสุทธิ์ที่จะทรงมอบความรัก ความเมตตา กรุณา เป็นต้น ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่ากิจที่เอาของที่เป็นโพรงเป็นวงเป็นต้นครอบลงบนอีกสิ่งหนึ่งเช่น สวมชฎา สวมหมวก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 81) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า การเอาของที่เป็นโพรงเป็นวงเป็นต้นครอบลงบนอีกสิ่งหนึ่งก็เหมือนกับการแสดงความปรารถนาดีเพื่อให้ผู้อื่นได้สุขนั่นเอง ดังนั้นคำว่า “สวม” จึงเป็นอุปสรรคณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่สามารถสวมใส่เข้าไปได้

(105) เพราะฉะนั้น จงเตรียมตัว**เตรียม**ใจของพวกท่านไว้ให้ดี จงรู้จักควบคุมตัวเองจงตั้งความหวังทั้งหมดไปที่พระคุณ ซึ่งจะประทานแก่พวกท่าน ในเวลาที่พระเยซูคริสต์เสด็จมาปรากฏ เช่นเดียวกับบุตรที่เชื่อฟัง อย่าประพฤติดตามกิเลสตัณหา อันเกิดจากความโง่เขลาของพวกท่านในอดีต

(คัมภีร์ไบเบิล 1 เปโตร บทที่ 1 ข้อ 13-14)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “เตรียม” เป็นถ้อยคำอุปสรรคเนื่องจากคำว่า “เตรียม” ความหมายในบริบทหมายถึงมีความเชื่อมั่นในตัวเอง จากบริบทมีการกล่าวถึงการควบคุมตัวเองให้ตั้งความหวังทั้งหมดไปที่พระคุณในเวลาที่พระเยซูคริสต์เสด็จมาให้เชื่อฟัง อย่าประพฤติดตามกิเลสตัณหา ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าจัดแจงไว้ให้เรียบร้อย, จัดหรือทำให้โล่งหน้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 157) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า จัดแจงไว้ให้เรียบร้อยหรือจัดทำให้โล่งหน้าแสดงถึงมีความเชื่อมั่นในตัวเอง ฉะนั้น คำว่า “เตรียม” จึงเป็นอุปสรรคถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่สามารถเตรียมหรือจัดแจงไว้ได้

(106) อาคีซจึงทรงเรียกดาวิดเข้ามา รับสั่งแก่ท่านว่า พระยาร์เวห์ทรงพระชนม์อยู่แน่ฉันใด ท่านได้ปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์มาแล้ว สำหรับเรา เราก็เห็นดีที่ท่านจะออกทัพไปกับเรา เพราะเราไม่พบความผิดในท่านตั้งแต่วันที่ท่านมาอยู่กับเราจนถึงวันนี้แต่ในสายตาของพวกเจ้านายไม่เห็นดีด้วยในเรื่องท่าน ฉะนั้นจงกลับไปอย่างสันติเถิดเพื่อไม่ให้เป็นที่**ขัด**ใจพวกเจ้านายฟีลิสเตีย และดาวิดก็ทูลอาคีซว่าแต่ข้าพระบาทได้ทำสิ่งใด? หรือฝ่าพระบาทได้พบสิ่งใดในตัวของข้าพระบาทตั้งแต่วันที่ข้าพระบาทมาอยู่เฉพาะพระพักตร์ฝ่าพระบาทจนถึงวันนี้ว่า ข้าพระบาทไม่ควรจะไปรบกับพวกศัตรูของพระราชาเจ้านายของข้าพระบาท?

(คัมภีร์ไบเบิล 1 ซามูเอล บทที่ 29 ข้อ 6-8)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบคำว่า “ขัด” เป็นถ้อยคำอุปสรรคเนื่องจากคำว่า “ขัด” ความหมายในบริบทหมายถึง ถูกกระทบกระทั่งจนเป็นเหตุเกิดความไม่พอใจ จากบริบทมีการกล่าวถึงอาคีซพูดกับดาวิดว่า ในสายตาของพวกเจ้านายฟีลิสเตียไม่เห็นดีด้วยในเรื่องท่าน เกรงว่าจะไม่เป็นที่พอใจของพวกเจ้านาย ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าให้ติดขวางไว้ไม่ให้หลุดออก เช่น ขัดกระดูก ขัดกลอน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 51) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงการทำให้ติดขวางไว้ไม่ให้หลุดออก หรือทำให้ไม่สะดวกก็

เป็นเหตุทำให้เกิดความกระทบกระทั่งไม่พอใจได้ ฉะนั้นคำว่าขัด จึงเป็น อุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนการขัดวัตถุ

(107) และเขาจะเป็นทาสของท่านตลอดไป ท่านจงทำเช่นนี้แก่ทาสหญิงด้วย เมื่อท่านปล่อยเขาให้เป็นอิสระนั้น ท่านอย่ารู้สึก **หนักใจ** เพราะเขาได้รับใช้ท่านมาหกปี ด้วยแรงงานสองเท่าของค่าแรงของลูกจ้าง และพระยาร์เวห์พระเจ้าของท่านจะทรงอวยพรแก่ท่าน ในทุกสิ่งที่ท่านได้ทำนั้น
(คัมภีร์ไบเบิล เฉลยธรรมบัญญัติ บทที่ 15 ข้อ 17-18)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “หนัก” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “หนัก” ความหมายในบริบทหมายถึง มีความวิตกกังวล จากบริบทมีการกล่าวถึงทาสที่ถูกปล่อยให้เป็นอิสระซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับใช้มาเป็นเวลาหกปีด้วยแรงงานสองเท่าของค่าแรงจึงทำให้เกิดความวิตกกังวล ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า มีน้ำหนักมาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 17) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า มีความวิตกกังวลอันเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์มีลักษณะเช่นเดียวกับการถือวัตถุที่มีน้ำหนักมาก ฉะนั้นคำว่า “หนัก” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุที่มีน้ำหนัก

(108) ท่านที่รักทั้งหลาย นี่เป็นจดหมายฉบับที่สองที่ข้าพเจ้าเขียนถึงพวกท่าน และในจดหมายทั้งสองฉบับนั้น ข้าพเจ้าได้ **สะกิด** ใจอันซื่อสัตย์ของพวกท่านด้วยการเตือนความจำ
(คัมภีร์ไบเบิล 2 เปโตร บทที่ 3 ข้อ 1)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “สะกิด” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “สะกิด” ความหมายในบริบทหมายถึง รับรู้ และเข้าใจถึงเหตุการณ์หรือถ้อยคำที่เคยได้เห็นหรือได้ยินมา จากบริบทมีการกล่าวถึงความซื่อสัตย์ที่ถูกเขียนไว้ในจดหมายด้วยการเตือนความจำ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าเอาปลายเล็บหรือสิ่งที่คล้ายคลึงกันเขี่ยหรือแคะแต่เบา ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 101) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า การเอาปลายเล็บหรือสิ่งที่คล้ายคลึงกันเขี่ยหรือแคะแต่เบา ๆ เพื่อทำให้เกิดการรับรู้ และเข้าใจถึงเหตุการณ์หรือถ้อยคำที่เคยได้เห็นหรือได้ยินมา ฉะนั้นคำว่า “สะกิด” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่สามารถสัมผัสหรือสะกิดได้

(109) และพระยาห์เวห์ทรงตอบทูตสวรรค์ผู้ที่สนทนากับข้าพเจ้า เป็นถ้อยคำที่แสดงความเมตตาและ**จิตใจ** ทูตสวรรค์ผู้ที่สนทนาอยู่กับข้าพเจ้าจึงกล่าวแก่ข้าพเจ้าว่า จงร้องประกาศว่า พระยาห์เวห์จอมทัพรัสตังนี้ว่า เรามีความหวังแห่งกรุงเยรูซาเล็ม คือกรุงศิโยนเป็นอย่างยิ่ง

(คัมภีร์ไบเบิล เศคาริยาห์ บทที่ 1 ข้อ 13)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “**ชู**” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “**ชู**” ความหมายในบริบทหมายถึง ทำให้รู้สึกดีขึ้น หรือมีกำลังใจขึ้น จากบริบทมีการกล่าวถึงพระยาห์เวห์ทรงตอบทูตสวรรค์เป็นถ้อยคำที่แสดงความเมตตาทำให้มีกำลังใจขึ้น ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่ายกขึ้นสูง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 83) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ทำให้รู้สึกดีขึ้นหรือมีกำลังใจขึ้น มีลักษณะเหมือนกับการยกขึ้นสูง ฉะนั้นคำว่า “**ชู**” จึงเป็นอุปสรรคณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่สามารยกขึ้นสูงได้

(110) แต่ถ้าใครในพวกท่านขาดสติปัญญา ให้คนนั้นทูลขอจากพระเจ้าผู้ประทานให้กับทุกคน ด้วยพระทัยกว้างขวางและไม่ทรงตำหนิ แล้วเขาก็จะได้รับตามที่ทูลขอ แต่จงขอด้วยความเชื่อและไม่สงสัยเพราะว่าคนที่สงสัยนั้นเป็นเหมือนคลื่นในทะเลที่ถูกลมพัดซัดไปมา คน ๆ นั้นจงอย่าคิดเลยว่าจะได้รับสิ่งใดจากองค์พระผู้เป็นเจ้า เขาเป็นคนสองจิต**สองใจ**ไม่มั่นคงในบรรดาทางของตน

(คัมภีร์ไบเบิล ยากอบ บทที่ 1 ข้อ 5- 7)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “**สอง**” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “**สอง**” ความหมายในบริบทหมายถึงมีความวุ่นเรไม่แน่นอน จากบริบทมีการกล่าวถึง คนที่สงสัยไม่มั่นคงในทางของตน เป็นเหมือนคลื่นในทะเลที่ถูกลมพัดซัดไปมา และจะไม่ได้รับสิ่งใดจากพระเจ้าเลย ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าจำนวนหนึ่งบวกหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 92) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า จำนวนหนึ่งบวกหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งแสดงถึงความวุ่นเรไม่แน่นอน ฉะนั้นคำว่า “**สอง**” จึงเป็นอุปสรรคณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจเหมือนวัตถุสิ่งของสองสิ่ง

จากตัวอย่างที่สะท้อนอุปสรรคณ์มโนทัศน์ [**ใจคือวัตถุ**] สามารถแสดงการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ของวัตถุไปยังวงมโนทัศน์ของใจได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง

วัตถุ

ชี้ฝั่ง

[การละลายของชี้ฝั่ง]

วงมโนทัศน์ปลายทาง

ใจ

ใจ

ความรู้สึกเจ็บปวด ทรมาน

การถ่ายโยงวงมโนทัศน์ (ต่อ)

วงมโนทัศน์ต้นทาง

วงมโนทัศน์ปลายทาง

วัตถุ	→	ใจ
บ่วงแร้ว ตาข่าย	→	ใจ
[เครื่องมือใช้สำหรับดักสัตว์]	→	ความรู้สึกรู้สึกที่ถูกทำให้ติดอยู่ในห้วงของความชั่วร้าย
ลักษณะของวัตถุ		ลักษณะนิสัย/อารมณ์ความรู้สึก /ความคิด
วัตถุเสีย	→	ความรู้สึกลัวหวาดหวั่น กลัว
วัตถุหนัก	→	ความรู้สึกลัววิตก กังวล
วัตถุใหม่	→	ความคิดที่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมละทิ้งสิ่งที่ไม่ดีออกไป
วัตถุแข็ง	→	ความคิดที่ไม่ยอมง่าย ๆ
ความแตกสลายของวัตถุ	→	ความรู้สึกลัวหมดหวัง เศร้าโศก ท้อแท้
ความยุ่งเหยิงของวัตถุ	→	ความรู้สึกลัวสับสน วุ่นวาย
ความมั่นคงของวัตถุ	→	ความรู้สึกลัวเชื่อมั่น แน่วแน่ในพระเจ้า
วัตถุมีมากกว่าหนึ่ง	→	ความคิดที่รวนเร ไม่แน่นอน
การกระทำต่อวัตถุ		ลักษณะนิสัย/อารมณ์ความรู้สึก/ความคิด
การจับวัตถุ	→	ความรู้สึกลัวหลงใหล ชื่นชอบ
การปักวัตถุ	→	ความรู้สึกลัวเชื่อแน่วแน่ไม่เปลี่ยนแปลง
การสะกิดวัตถุ	→	ความรู้สึกลัวที่รับรู้ และเข้าใจถึงเหตุการณ์
การยกวัตถุขึ้น	→	ความรู้สึกลัวกนอบน้อมเชิดชูไว้เป็นที่เคารพ
การหมุน	→	ความคิดที่สร้างกำลังใจให้เกิดขึ้น
การชูวัตถุ	→	ความรู้สึกลัวดีขึ้น หรือมีกำลังใจขึ้น
การเตรียมวัตถุ	→	ความรู้สึกลัวเชื่อมั่นในตัวเอง
การขัดวัตถุ	→	ความรู้สึกลัวถูกกระทบกระทั่งจนเป็นเหตุทำให้ไม่พอใจ
การยี่วัตถุ	→	อุปนิสัยปฏิบัติตามคำสอนอย่างจริงจัง
การชั่งวัตถุ	→	ความคิดพิจารณาให้แน่ก่อนที่จะตัดสินใจ
การเปลี่ยนวัตถุ	→	ความคิดเลิกล้มความตั้งใจเดิมไปเป็นอย่างอื่น
การวางวัตถุ	→	ความรู้สึกลัวเชื่อโดยไม่มีข้อสงสัยใด ๆ
การสวมวัตถุ	→	ความรู้สึกลัวในการแสดงความปรารถนาดี
การลองวัตถุ	→	ความคิดเพื่อพิสูจน์ว่าจะจะไปตามที่คาดการณ์ไว้หรือไม่

จากการถ่ายโยงอุปลักษณณ์ในทัศน [ใจคือวัตถุ] แสดงให้เห็นถึงการนำวงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับวัตถุมาใช้เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงใจที่เป็นวงมโนทัศน์ปลายทาง สามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจก็มีลักษณะเหมือนวัตถุ สามารถสัมผัสจับต้องได้ ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่นเดียวกับวัตถุ เช่น ชี้อึ้ง บ่วงแร้ว ตาข่าย และยังแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในของทั้ง 2 วงมโนทัศน์ เช่น วัตถุเสียกับความรู้สึกหวาดหวั่น กลัว วัตถุแข็งกับความคิดที่ไม่ยอมง่าย ๆ ความยุ่งเหยิงของวัตถุกับความรู้สึกสับสนวุ่นวาย การจับวัตถุกับความรู้สึกหลงใหลชื่นชอบ

2. [ใจคือพื้นที่]

ในคัมภีร์ไบเบิลมีการนำคำที่อยู่ในวงความหมายของพื้นที่มากล่าวถึงคำว่าใจซึ่งทำให้เห็นความสำคัญขององค์ประกอบระหว่างใจกับพื้นที่พบถ้อยคำอุปลักษณณ์พื้นที่มีจำนวน 6 ถ้อยคำ ได้แก่ หว่าน สูด ถึง ประทับ ทาง ห่างไกล ทั้งนี้ สามารถแสดงตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณณ์มโนทัศน์ [ใจคือพื้นที่] ได้ดังต่อไปนี้

(111) เมื่อใครได้ยินคำบอกเล่าเรื่องแผ่นดินของพระเจ้าแต่ไม่เข้าใจ มารร้ายก็มาช่วยเอาสิ่งที่ **หว่าน** ในใจเขานั้นไปเสีย นั่นแหละได้แก่เมล็ดพืชซึ่งหว่านตกริมหนทางและเมล็ดพืชซึ่งหว่านตกในที่ดินซึ่งมีพื้นหินนั้น ได้แก่บุคคลที่ได้ยินพระวจนะ แล้วก็รับทันทีด้วยความยินดีแต่ไม่มีรากลึกในตัวจึงทนอยู่ชั่วคราว และเมื่อเกิดการยากลำบาก หรือการข่มเหงต่างๆ เพราะพระวจนะนั้น เขาก็เลิกเสียในทันทีทันใด และเมล็ดซึ่งหว่านกลางหนามนั้น ได้แก่บุคคลที่ได้ฟังพระวจนะ แต่ความกังวลของโลก และการล่อลวงของทรัพย์สมบัติรัดพระวจนะนั้นเสีย จึงไม่เกิดผล ส่วนเมล็ดซึ่งหว่านตกในดินดีนั้น ได้แก่บุคคลที่ได้ยินพระวจนะนั้นและเข้าใจ คนนั้นก็เกิดผลร้อยเท่าบ้าง หกสิบเท่าบ้าง สยามสิบเท่าบ้าง

(คัมภีร์ไบเบิล มัทธิว บทที่ 13 ข้อ 19-23)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “หว่าน” เป็นถ้อยคำอุปลักษณณ์เนื่องจากคำว่า “หว่าน” ความหมายในบริบทหมายถึงได้ยินพระวจนะ จะมีความเข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง พิจารณาจากบริบทมีการเปรียบถึงเมล็ดพืชที่ตกในที่ต่าง ๆ ใช้อธิบายถึงบุคคลที่ได้ยินพระวจนะย่อมมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าโปรย หรือสาดให้กระจาย เช่น หว่านข้าวเปลือก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 114) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงการได้ยินพระวจนะ เข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง มีลักษณะแตกต่างกันออกไปก็เหมือนกับการโปรยเมล็ดหรือสาดให้กระจาย ทั้งถึงบ้าง ไม่ทั่วถึงบ้าง ฉะนั้นคำว่า “หว่าน” จึงเป็นอุปลักษณณ์ ถูกลำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเป็นพื้นที่สำหรับหว่านเมล็ดกลงได้

(112) พระเยซูทรงตอบเขาว่า จงรักองค์พระผู้เป็นเจ้าของท่านด้วย **สุด**ใจของท่านด้วยสุดจิตของท่าน และด้วยสุดความคิดของท่าน นั่นแหละเป็นพระบัญญัติข้อสำคัญอันดับแรก

(คัมภีร์ไบเบิล มัทธิว บทที่ 22 ข้อ 37)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “สุด” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์ เนื่องจากคำว่า “สุด” ความหมายในบริบทหมายถึงแสดงออกถึงความรักอย่างเต็มเปี่ยม จากบริบทใช้กล่าวถึงการแสดงความรักต่อพระผู้เป็นเจ้า ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า ปลายหรือท้าย ปลายทางใดทางหนึ่ง เช่น สุดแดน สุดแผ่นดิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 238) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า สุดแดน สุดแผ่นดินใช้เปรียบถึงการแสดงออกด้วยความรักต่อพระผู้เป็นเจ้าอย่างยิ่ง ฉะนั้นคำว่า “สุด” จึงเป็นอุปสรรคณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเป็นพื้นที่

(113) จงให้เวลาที่ผ่านไปแล้วนั้น เพียงพอสำหรับการทำสิ่งที่คนต่างชาติชอบกระทำคือการปล่อยตัวตามราคะตัณหา ตามใจปรารถนาชั่ว การเมาเหล้าองุ่น การเลี้ยงกันอย่างถึงใจ การกินเหล้าอุ่นววยกัน และการไหว้รูปเคารพอันน่ารังเกียจ

(คัมภีร์ไบเบิล 1เปโตร บทที่ 4 ข้อ 3)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ถึง” เป็นถ้อยคำอุปสรรคณ์เนื่องจากคำว่า “ถึง” ความหมายในบริบทหมายถึงสมปรารถนามากพอตามความต้องการ จากบริบทใช้กล่าวถึงเรื่องราคะตัณหา การเมาเหล้าองุ่น การเลี้ยงกัน ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าบรรลุจุดหมายปลายทาง เช่น เมื่อไรจะถึง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 28) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า สมปรารถนามากพอตามความต้องการมีลักษณะเหมือนการบรรลุจุดหมายปลายทาง ฉะนั้นคำว่า “ถึง” จึงเป็นอุปสรรคณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเป็นพื้นที่ที่สามารถไปถึงจุดหมายปลายทางได้

(114) ให้พระคริสต์ **ประทับ** ในใจของท่านโดยทางความเชื่อ ให้ท่านได้หยั่งรากและตั้งมั่นอยู่ในความรัก ข้าพเจ้าทูลขอให้ท่านสามารถเข้าใจร่วมกับธรรมิกชนทั้งหมดถึงความกว้าง ความยาว ความสูง และความลึก คือให้ซาบซึ้งในความรักของพระคริสต์ซึ่งเกินความรู้ เพื่อพวกท่านจะได้รับความบริบูรณ์ของพระเจ้าอย่างเต็มเปี่ยม (คัมภีร์ไบเบิล เอเฟซัส บทที่ 3 ข้อ 17-19)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ประทับ” เป็นถ้อยคำอุปลักษณณ์เนื่องจากคำว่า “ประทับ” ความหมายในบริบทหมายถึง มีความศรัทธาเชื่อมั่น จากบริบทใช้แสดงถึงความรักที่มีต่อพระคริสต์ และให้ซาบซึ้งในความรักของพระองค์ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า แนบอยู่, อยู่กับที่ เช่น ประทับบนพระราชอาสน์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 42) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่ามีความเชื่อมั่น หยั่งรากและตั้งมั่น มีลักษณะเช่นเดียวกับการแนบอยู่ หรือ อยู่กับที่ ฉะนั้นคำว่า “ประทับ” จึงเป็นอุปลักษณณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเป็นพื้นที่สำหรับประทับ

(115) พระยาห์เวห์ตรัสดังนี้ว่า นี่แน่ะ วันเวลากำลังจะมาถึงแล้ว เมื่อเราจะลงโทษทุกคนที่เข้าสู่หnutíเพียงเนื้อหนังคือ คนอียิปต์ คนยูดาห์ คนเอโดม คนอัมโมน คนโมอับและทุกคนที่อาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดารที่ไกลผมจอนหุ เพราะทุกประชาชาติไม่ได้เข้าสู่หnutí และพงศ์พันธุ์ทั้งสิ้นของอิสราเอลก็ไม่ได้เข้าสู่หnutí **ทางใจ**

(คัมภีร์ไบเบิล เยเรมีย์ บทที่ 9 ข้อ 25-26)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ทาง” เป็นถ้อยคำอุปลักษณณ์เนื่องจากคำว่า “ทาง” ความหมายในบริบทหมายถึงการยอมรับด้วยความเต็มใจที่แสดงให้เห็นถึงท่าที จากบริบทกล่าวถึงพงศ์พันธุ์ทั้งสิ้นของอิสราเอลที่ไม่ได้เข้าสู่หnutí ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าแนวหรือพื้นที่สำหรับใช้สัญจร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 66) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า แนวทางในการเข้าถึงพิธีหnutíจะต้องแสดงออกด้วยการยอมรับอย่างเต็มที่ที่แสดงให้เห็นถึงท่าที และแรงจูงใจภายใน ฉะนั้นคำว่า “ทาง” จึงเป็นอุปลักษณณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจมีลักษณะเป็นพื้นที่

(116) ชนชาตินี้ให้เกียรติเราแต่ปาก ใจของพวกเขา **ห่างไกล**จากเรา พวกเขานมัสการเราโดยเปล่าประโยชน์เพราะเขาถูกเกณฑ์ของมนุษย์มาสอนว่าเป็นพระดำรัสสอน

(คัมภีร์ไบเบิล มัทธีว บทที่ 15 ข้อ 8-9)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ห่างไกล” เป็นถ้อยคำอุปลักษณณ์เนื่องจากคำว่า “ห่างไกล” ความหมายในบริบทหมายถึงไม่แสดงความเคารพด้วยใจจริง จากบริบทที่มีการกล่าวถึงชนชาติที่ให้เกียรติแต่ปาก และนมัสการโดยเปล่า

ประโยชน์บ่งบอกถึงความไม่เคารพด้วยใจจริง ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าไกล เช่น บ้านอยู่ห่างถนนมาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 153) จากการปรากฏของความหมายในบริบท และความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า การไม่แสดงความเคารพด้วยใจจริงก็มีลักษณะเช่นเดียวกับพื้นที่ที่ห่างไกลกันกล่าวคือไม่สนิทสนมดังเก่า ไม่ค่อยได้ไปมาหาสู่ ฉะนั้นคำว่า “ห่างไกล” จึงเป็นอุปลักษณ์ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่มีลักษณะเหมือนพื้นที่ที่ห่างไกล

จากตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณ์มโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** สามารถแสดงการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ของพื้นที่ไปยังวงมโนทัศน์ของใจได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง พื้นที่		วงมโนทัศน์ปลายทาง ใจ
ลักษณะของพื้นที่		ลักษณะนิสัย/ความรู้สึก
พื้นที่สำหรับประทับ	→	อุปนิสัยศรัทธาเชื่อมั่น
พื้นที่สุดแดน สุดแผ่นดิน	→	ความรู้สึกที่แสดงออกถึงความรักอย่างเต็มเปี่ยม
พื้นที่ปลายทาง/ที่หมาย	→	ความรู้สึกสมปรารถนามากพอตามความต้องการ
พื้นที่ห่างไกล	→	ความรู้สึกไม่แสดงความเคารพด้วยใจจริง
พื้นที่สำหรับสัญจร	→	ความรู้สึกยอมรับด้วยความเต็มใจที่แสดงให้เห็นถึงท่าที
พื้นที่สำหรับหวานเมลิ็ด	→	ความรู้สึกที่ได้ยินพระวาจนะ จะมีความเข้าใจบ้าง, ไม่เข้าใจบ้าง

จากการถ่ายโยงอุปลักษณ์มโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** แสดงให้เห็นถึงการนำวงมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่มาใช้เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงใจที่เป็นวงมโนทัศน์ปลายทาง สามารถสะท้อนให้เห็นว่า ใจ มีลักษณะเป็นพื้นที่สำหรับหวานเมลิ็ด เป็นพื้นที่สำหรับประทับ มีลักษณะสุดแดน สุดแผ่นดิน ห่างไกล มีพื้นที่แสดงจุดหมายปลายทาง และเป็นพื้นที่สำหรับสัญจรไปมา นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายในของทั้ง 2 วงมโนทัศน์ เช่น พื้นที่สำหรับประทับกับอุปนิสัยศรัทธาเชื่อมั่น พื้นที่ห่างไกลกับความรู้สึกไม่แสดงความเคารพด้วยใจจริง ถึงจุดหมายปลายทางกับความรู้สึกสมปรารถนามากพอตามความต้องการ

3. [ใจคือไฟ]

ในคัมภีร์ไบเบิลมีการนำคำที่อยู่ในวงความหมายของไฟมากล่าวถึงคำว่าใจซึ่งทำให้เห็นความสำคัญขององค์ประกอบระหว่างใจกับไฟพบถ้อยคำอุปลักษณะจำนวน 3 ถ้อยคำได้แก่ ไฟร้อน รุ่ม ทั้งนี้สามารถแสดงตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณะมนทัศน์ [ใจคือไฟ] ได้ดังต่อไปนี้

(117) ใจของข้าพระองค์เหมือนไฟ^๑ไหม้อัดอยู่ในกระดูกของข้าพระองค์ และข้าพระองค์ก็อ่อนเปลี้ยที่ต้องเก็บมันไว้และข้าพระองค์ก็เก็บไว้ไม่ไหว

(คัมภีร์ไบเบิล เยเรมีย์ บทที่ 20 ข้อ 9)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ไฟ” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ไฟ” ความหมายในบริบทหมายถึงการทำให้ทรมาณจนทนไม่ไหว จากบริบทมีการเปรียบลักษณะของไฟที่ไหม้อยู่ในกระดูก จนทำให้อ่อนเปลี้ยเปลี้ยแรง เป็นเหตุทำให้เกิดความทุกข์ทรมาณทนไม่ไหว ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า ผลจากปฏิกิริยาเคมีซึ่งก่อให้เกิดความร้อน แสงสว่าง และเปลวที่กำลังลุกไหม้ทำให้ไหม้สิ่งต่าง ๆ ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 20) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ความทุกข์ทรมาณจนทนไม่ไหว มีลักษณะเหมือนถูกผลจากปฏิกิริยาเคมีซึ่งก่อให้เกิดความร้อน แสงสว่าง และเปลวที่กำลังลุกไหม้ทำให้ไหม้สิ่งต่าง ๆ ฉะนั้นคำว่า “ไฟ” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ ที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนไฟ

(118) ตาของเขาทั้งสองก็เปิดออกและเขาก็จำพระองค์ได้ แล้วพระองค์ก็อันตรธานไปจากเขา เขาจึงพูดกันว่า “ใจเรารุ่มร้อนภายในเมื่อพระองค์ตรัสตามทาง และเมื่อทรงอธิบายพระคัมภีร์ให้เราฟังไม่ใช่หรือ?” เขาทั้งสองก็ลุกขึ้นในเวลานั้น แล้วกลับไปทีกรุงเยรูซาเล็ม

(คัมภีร์ไบเบิล ลูกา บทที่ 24 ข้อ 31-33)

จากการพิจารณาคำในประโยคพบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “รุ่ม/ร้อน” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “รุ่ม/ร้อน” ความหมายในบริบทหมายถึงความตื่นตาตื่นใจ จากบริบทมีการกล่าวถึงสาเหตุที่พระเจ้าตรัสตามทางจนทำให้เกิดความรุ่มร้อนภายใน ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่าร้อนผ่าว ๆ มีความรู้สึกตามผิวหนังเหมือนถูกไฟ เป็นต้น ตรงข้ามกับเย็น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 32,120) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ความตื่นตาตื่นใจ เหมือนมีอาการร้อนผ่าว ๆ ฉะนั้นคำว่า “รุ่ม/ร้อน” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะร้อนเหมือนไฟ

จากตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณณ์มโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** สามารถแสดงการถ่ายโยง
วงมโนทัศน์ของไฟไปยังวงมโนทัศน์ของใจได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง	→	วงมโนทัศน์ปลายทาง
ไฟ		ใจ
ไฟ	→	ใจ
ลักษณะของไฟ		ลักษณะของอารมณ์ความรู้สึก
การเผาไหม้	→	ความรู้สึกรู้สึกที่ถูกทำให้ทรมานจนทนไม่ไหว
ความร้อนของไฟ	→	ความรู้สึกรู้สึกตื่นตาตื่นใจ

จากการถ่ายโยงอุปลักษณณ์มโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** แสดงให้เห็นถึงการนำวงมโนทัศน์ที่
เกี่ยวกับไฟมาใช้เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงใจที่เป็นวงมโนทัศน์ปลายทาง สามารถ
สะท้อนให้เห็นว่าใจเหมือนไฟ เช่น มีความร้อน และเผาไหม้ นอกจากนี้ยังแสดงการเชื่อมโยง
ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของไฟกับใจ ได้แก่ การเผาไหม้กับความรู้สึกรู้สึกที่ถูกทำให้ทรมาน
จนทนไม่ไหว ความร้อนของไฟกับความรู้สึกรู้สึกตื่นตาตื่นใจ

4. [ใจคือธรรมชาติ]

ในคัมภีร์ไบเบิลมีการนำคำที่อยู่ในวงความหมายของธรรมชาติมากล่าวถึงคำว่าใจซึ่งทำ
ให้เห็นความสำคัญขององค์ประกอบระหว่างใจกับธรรมชาติ พบถ้อยคำอุปลักษณณ์ธรรมชาติ
จำนวน 3 ถ้อยคำได้แก่ น้ำลึก น้ำ ต้นไม้ ทั้งนี้ สามารถแสดงตัวอย่างที่สะท้อน อุปลักษณณ์มโนทัศน์
[ใจคือธรรมชาติ] ได้ดังต่อไปนี้

(119) ใจคนเหมือน**น้ำลึก**แต่คนที่มีความเข้าใจจะวิดมันออกมาได้ คนมากมายป่าวร้องความ
จงรักภักดีของตัวเองแต่ใครจะหาคนที่ซื่อสัตย์พบแล้ว?

(คัมภีร์ไบเบิล สุภาษิต บทที่ 20 ข้อ 5-6)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า
“น้ำลึก” เป็นถ้อยคำอุปลักษณณ์เนื่องจากคำว่า “น้ำลึก” ความหมายในบริบทหมายถึงการหยั่งรู้ได้
ยาก จากบริบทมีการกล่าวถึงความจงรักภักดี และความซื่อสัตย์กล่าวคือคนที่เข้าใจเท่านั้นจะวิด
ออกมาได้ หรือหยั่งรู้ได้ ส่วนความหมายพื้นฐานแปลว่า ไกลต่ำลงไปจากผิวน้ำหรือขอบบน เช่น
ทะเลลึก น้ำลึก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 94) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและ
ความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า การหยั่งรู้ได้ยากมีลักษณะไกลต่ำลงไปจากผิวน้ำหรือขอบบน

ฉะนั้นคำว่า “น้ำลึก” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนน้ำลึกที่ยังรู้ได้ยาก

(120) ฝ่ายชาวเมืองอัยกีฆ่าฟันพวกเขาตายประมาณ 36 คน โดยขับไล่เขาจากประตูเมืองไปถึงเซบาริม ฆ่าเขาตามทางลง และใจของประชาชนก็ละลายไปอย่างน้ำ

(คัมภีร์ไบเบิล โยชูวา บทที่ 7 ข้อ 5)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “น้ำ” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “น้ำ” ความหมายในบริบทหมายถึงความเศร้าโศก เสียใจอันเกิดจากความสูญเสีย จากบริบทมีการกล่าวถึงการฆ่าฟันกันตายอันเป็นเหตุให้เกิดความเศร้าโศก เสียใจ ส่วนความหมายพื้นฐานที่แปลว่า สารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนมีลักษณะเป็นของเหลวใส ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก เช่น ใช้ดื่ม ชำระล้างสิ่งสกปรก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 64) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ความสูญเสียอันเป็นเหตุแห่งความเศร้าโศก เสียใจ มีลักษณะละลายไปเช่นกับน้ำ ฉะนั้นคำว่า “น้ำ” จึงเป็นอุปลักษณะถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะละลายไปเหมือนน้ำ

(121) ในรัชกาลของอาหัทสพระราชโอรสของโยธาม พระราชโอรสของอุสซียาห์กษัตริย์แห่งยูดาห์ เรซินกษัตริย์แห่งซีเรีย และเปคาห์บุตรของเรมาลียาห์ กษัตริย์แห่งอิสราเอลขึ้นมายังเยรูซาเล็ม เพื่อทำสงครามกับเมืองนั้น แต่ไม่อาจรบชนะเมืองนั้น เมื่อเขาไปรายงานต่ออาชวงศ์ของดาวิดว่า “ซีเรียมาตั้งค่ายอยู่ในเขต เอฟราอิมแล้ว” พระทัยของพระองค์และใจของประชาชนของพระองค์ก็สั่นเหมือนต้นไม้ในป่าสั่นขณะต้องแรงลม

(คัมภีร์ไบเบิล อิสยาห์ บทที่ 7 ข้อ 1-2)

จากการพิจารณาคำในประโยค พบว่ามีการใช้คำในเชิงเปรียบเทียบในบริบทคือคำว่า “ต้นไม้” เป็นถ้อยคำอุปลักษณะเนื่องจากคำว่า “ต้นไม้” ความหมายในบริบทหมายถึงความหวาดหวั่น จากบริบทมีการกล่าวถึง บรรดา กษัตริย์ทำสงครามขึ้นเป็นเหตุให้ราชวงศ์ของดาวิดและประชาชนเกิดความหวาดหวั่น ส่วนความหมายพื้นฐานที่แปลว่า คำรวมเรียกพืชทั่วไป โดยปรกติมีลำต้นใหญ่ มีกิ่งแยกออกไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 9) จากการปรากฏของความหมายในบริบทและความหมายพื้นฐานแสดงให้เห็นว่า ความหวาดหวั่น มีลักษณะเหมือน

ต้นไม้ที่สิ้นด้วยแรงลม ฉะนั้นคำว่า “ต้นไม้” จึงเป็นอุปลักษณะ ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สะท้อนให้เห็นว่ามีลักษณะเหมือนต้นไม้ในป่าที่สิ้นขณะต้องแรงลม

จากตัวอย่างที่สะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** สามารถแสดงการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ของธรรมชาติไปยังวงมโนทัศน์ของใจได้ดังนี้

วงมโนทัศน์ต้นทาง		วงมโนทัศน์ปลายทาง
ธรรมชาติ		ใจ
น้ำ ต้นไม้	→	ใจ
ลักษณะของธรรมชาติ		ลักษณะความรู้สึก/ความคิด
น้ำลึก	→	ความคิดที่หยั่งรู้ได้ยาก
ต้นไม้สิ้นด้วยแรงลม	→	ความรู้สึกหวาดหวั่น
การละลายของน้ำ	→	ความรู้สึกเศร้าโศก เสียใจอันเกิดจากความสูญเสีย

จากการถ่ายโยงอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** แสดงให้เห็นถึงการนำวงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติมาใช้เป็นวงมโนทัศน์ต้นทางเพื่อกล่าวถึงใจที่เป็นวงมโนทัศน์ปลายทาง สามารถสะท้อนให้เห็นว่าใจเหมือนธรรมชาติ ได้แก่ ได้แก่ น้ำ น้ำลึก ต้นไม้ และยังแสดงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของธรรมชาติกับใจ ได้แก่ น้ำลึกกับความคิดที่หยั่งรู้ได้ยาก ต้นไม้ที่สิ้นด้วยแรงลมกับความรู้สึกหวาดหวั่น การละลายของน้ำกับความรู้สึกเศร้าโศก เสียใจอันเกิดจากความสูญเสีย

จากการศึกษาถ้อยคำอุปลักษณมโนทัศน์ใจที่ปรากฏในคริสต์ศาสนาพบถ้อยคำอุปลักษณมโนทัศน์ทั้งหมดจำนวน 36 ถ้อยคำสามารถสะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ใจ 4 อุปลักษณมโนทัศน์ โดยพบถ้อยคำอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือวัตถุ]** มากเป็นอันดับ 1 จำนวน 24 ถ้อยคำ ตามด้วยอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** จำนวน 6 ถ้อยคำ อุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** และ **[ใจคือธรรมชาติ]** จำนวน 3 ถ้อยคำเท่ากัน ซึ่งอุปลักษณมโนทัศน์ทั้ง 4 นี้สามารถสะท้อนความคิดได้ว่า ใจมีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ และใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเปลี่ยนแปลงสภาพได้เหมือนขี้ผึ้ง และใช้ตัดได้เหมือนตาข่ายและบ่วงแร้ว และใจยังมีลักษณะเป็นพื้นที่กล่าวคือเป็นพื้นที่สำหรับหว่านเมล็ดพืช เป็นพื้นที่สำหรับพักอาศัย เป็นทางสำหรับสัญจรไปมา เป็นที่หมายและแสดงถึงพื้นที่ที่ห่างไกล และใจมีลักษณะร้อนเหมือนไฟ และใช้เผาไหม้ได้ นอกจากนี้ยังพบว่าใจยังมีลักษณะเหมือนธรรมชาติ ได้แก่ น้ำ ที่มีลักษณะละลายได้ ส่วนน้ำลึก มีลักษณะหยั่งรู้ได้ยาก และต้นไม้ มีลักษณะหวั่นไหว สิ้นไปมาได้

จากที่ได้วิเคราะห์อุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่าใจที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนาตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน เพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของงานวิจัยข้อที่ 2 ว่าด้วยการวิเคราะห์และเปรียบเทียบอุปลักษณะมโนทัศน์ ใจที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา ซึ่งผู้วิจัยจะได้แสดงการเปรียบเทียบของทั้ง 2 ศาสนาดังต่อไปนี้

4.2.3 การเปรียบเทียบอุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

จากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณะของคำว่าใจที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาสามารถสะท้อนให้เห็นอุปลักษณะมโนทัศน์ที่มีความเหมือนและความต่างดังตาราง 10

ตาราง 10 แสดงการเปรียบเทียบอุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

ประเภทอุปลักษณะ	พุทธศาสนา		คริสต์ศาสนา	
	จำนวน (ถ้อยคำ)	ร้อยละ	จำนวน (ถ้อยคำ)	ร้อยละ
1. ใจคือวัตถุ	23	60.53	24	66.67
2. ใจคือพื้นที่	8	21.05	6	16.67
3. ใจคือธรรมชาติ	5	13.16	3	8.33
4. ใจคือไฟ	2	5.26	3	8.33
รวม	38	100	36	100

จากตาราง 10 พบอุปลักษณะมโนทัศน์ที่ปรากฏเหมือนกัน 4 อุปลักษณะมโนทัศน์ ได้แก่ 1) อุปลักษณะมโนทัศน์วัตถุ 2) อุปลักษณะมโนทัศน์พื้นที่ 3) อุปลักษณะมโนทัศน์ธรรมชาติ และ 4) อุปลักษณะมโนทัศน์ไฟ ซึ่งพบอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] มากที่สุดเป็นอันดับ 1 ในคริสต์ศาสนาพบจำนวน 24 ถ้อยคำคิดเป็นร้อยละ 66.67 และในพุทธศาสนาพบจำนวน 23 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 60.53 และอันดับ 2 อุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือพื้นที่] ในพุทธศาสนาพบจำนวน 8 ถ้อยคำคิดเป็นร้อยละ 21.05 และในคริสต์ศาสนาพบจำนวน 6 ถ้อยคำคิดเป็นร้อยละ 16.67 อันดับ 3 อุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือธรรมชาติ] ในพุทธศาสนาพบจำนวน 5 ถ้อยคำคิด

เป็นร้อยละ 13.16 และในคริสต์ศาสนาพบจำนวน 3 ถ้อยคำ คิดเป็นร้อยละ 8.33 และอันดับสุดท้ายอุปลักษณณ์มโนทัศน์ [ใจคือไฟ] ในพุทธศาสนาพบจำนวน 2 ถ้อยคำคิดเป็นร้อยละ 5.26 และคริสต์ศาสนาพบจำนวน 3 ถ้อยคำคิดเป็นร้อยละ 8.33 และนอกจากนี้ยังพบว่าอุปลักษณณ์มโนทัศน์ [ใจคือธรรมชาติ] และ [ใจคือไฟ] ในคริสต์ศาสนามีจำนวนถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 8.33 จากการปรากฏอุปลักษณณ์มโนทัศน์ที่เหมือนกันทั้งสองศาสนาแสดงให้เห็นว่าการที่เราจะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมในภาษาทางศาสนาได้ จะต้องทำความเข้าใจผ่านสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่า ได้แก่ วัตถุ พื้นที่ ธรรมชาติ ไฟ ที่เป็นแบบเปรียบเทียบ ส่วนคำว่าใจเป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบส่วนที่ต่างกันในคริสต์ศาสนาที่ไม่ปรากฏอุปลักษณณ์มโนทัศน์ มนุษย์อุปลักษณณ์มโนทัศน์สัตว์ และ อุปลักษณณ์มโนทัศน์อาหาร เนื่องจากว่า ในการวิเคราะห์ข้อมูลภาษาในหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาตามแนวคิดอุปลักษณณ์ผู้วิจัยไม่พบการปรากฏความหมายเชิงอุปลักษณณ์ (metaphorical meaning) ที่มีการนำความหมายของคำว่าใจ ไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบที่สะท้อนถึงอุปลักษณณ์มโนทัศน์ มนุษย์ สัตว์ และอาหาร ทั้งนี้มีผลมาจากข้อมูลภาษาของแต่ละศาสนามีความต่างกัน จึงทำให้การปรากฏอุปลักษณณ์มโนทัศน์ต่างกันไปด้วย และที่สำคัญผู้วิจัยพบว่า แต่ละศาสนานั้นมีรูปแบบการสอนธรรมที่ต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยพบข้อมูลภาษาในทางพุทธศาสนาโดยส่วนมากโครงสร้างประโยคจะปรากฏคำที่แสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบ ได้แก่ เป็น ดุจ เหมือน เสมอ ดัง มากกว่าคริสต์ศาสนา จึงเป็นเหตุหนึ่งทำให้การปรากฏจำนวนอุปลักษณณ์มโนทัศน์ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถแสดงความถี่ของคำที่แสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบในแต่ละอุปลักษณณ์ได้ดังตาราง 11

ตาราง 11 ความถี่ของคำที่แสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

ประเภทอุปลักษณณ์	คำแสดงความหมายเชิงเปรียบเทียบ	พุทธศาสนา		คริสต์ศาสนา	
		ความถี่(ครั้ง)	ร้อยละ	ความถี่(ครั้ง)	ร้อยละ
1. ใจคือวัตถุ	เป็น	5	10.64	1	25.00
	เสมอ	1	2.12	-	-
	ดัง	1	2.12	-	-
	ดุจ	6	-	-	-
	เหมือน	-	12.77	1	25.00
	รวม	13	27.65	2	50.00

ตาราง 11 (ต่อ)

ประเภท อุปลักษณะ	คำแสดงความหมาย เชิงเปรียบเทียบ	พุทธศาสนา		คริสต์ศาสนา	
		ความถี่(ครั้ง)	ร้อยละ	ความถี่(ครั้ง)	ร้อยละ
2. ใจคือพื้นที่	เป็น	6	12.77	-	-
	เสมอ	3	6.39	-	-
	รวม	9	19.16	-	-
3. ใจคือมนุษย์	เป็น	8	17.04	-	-
	เสมอ	1	2.12	-	-
	เหมือน	2	4.26	-	-
	รวม	11	23.42	-	-
4. ใจคือธรรมชาติ	เสมอ	4	8.52	-	-
	เป็น	1	2.12	-	-
	เหมือน	-	-	1	25.00
	รวม	5	10.64	1	25.00
5. ใจคือสัตว์	ดูจ	6	12.77	-	-
	เสมอ	1	2.12	-	-
	ดัง	1	2.12	-	-
	รวม	8	17.01	-	-
6. ใจคือไฟ	เสมอ	1	2.12	-	-
	เหมือน	-	-	1	25.00
	รวม	1	2.12	1	25.00
รวม		47	100	4	100

จากตาราง 11 เป็นการแสดงเฉพาะความถี่ของคำที่แสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบ ได้แก่ เป็น เสมอ ดัง ดูจ เหมือน ผู้วิจัยพบว่า พุทธศาสนาปรากฏความถี่มากคริสต์ศาสนา และยังแสดงให้เห็นว่า ในคริสต์ศาสนาไม่ปรากฏคำที่แสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบที่สะท้อนถึงอุปลักษณณ์มนต์ศน์มนุษย์ สัตว์และพื้นที่ ส่วนอุปลักษณณ์มนต์ศน์พื้นที่นั้น แม้ไม่พบคำที่แสดงความหมายในเชิงเปรียบเทียบก็ตาม แต่ยังพบถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่ไม่มีคำแสดงการ

เปรียบเทียบ ได้แก่ ถ้อยคำ ห้วน ประทับ สุด ถึง ทาง ห่างไกล ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (110-115) ถ้อยคำเหล่านี้สามารถสะท้อนอุปลักษณณ์ในทัศนพื้นที่ได้ ฉะนั้นจากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นดังที่ได้แสดงในตาราง 11 จึงมีส่วนทำให้ไม่พบการปรากฏอุปลักษณณ์ในทัศน มนุษย์ สัตว์ และอาหาร ในคริสต์ศาสนา

ในหัวข้อต่อไปจะได้กล่าวถึงการอธิบายอุปลักษณณ์ (metaphor explanation) ที่จะนำไปสู่การวิพากษ์กล่าวคือเพื่ออธิบายเจตนา มุมมอง และอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ในรูปภาพ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณณ์เพื่อช่วยให้เข้าใจความหมายของภาษาทางศาสนาได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในการวิพากษ์อุปลักษณณ์นั้น ๆ ตามที่ Charteris-Black (2004, pp. 28-29) ได้กล่าวไว้ว่า การที่จะเข้าใจความคิดของคนในสังคมได้อย่างชัดเจนนั้น ไม่ใช่เพียงแค่เข้าใจระบบมโนทัศน์ของรูปภาพในสังคมนั้น ๆ เท่านั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาบริบท หรือข้อความ หรือสถานการณ์แวดล้อมเพื่อช่วยให้เข้าใจความหมายของภาษาได้ และเพื่อแสดงให้เห็นถึงเจตนาของผู้ใช้ภาษารวมถึงความตั้งใจและอุดมการณ์ของผู้ใช้ภาษาที่ซ่อนอยู่ในรูปภาพนั้น ๆ ด้วย ซึ่งงานวิจัยนี้เมื่อเปรียบเทียบรูปภาพที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก และในพระคัมภีร์ไบเบิล ที่มีหลักคำสอนต่างกัน ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดที่ต่างกัน และสามารถเปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาของผู้ใช้ภาษาที่ซ่อนอยู่ในรูปภาพนั้น ๆ และยังสะท้อนให้เห็นถึงมุมมอง และอุดมการณ์ของแต่ละศาสนาได้เพื่อตอบความมุ่งหมายของงานวิจัยข้อที่ 3 ว่าด้วยการวิพากษ์และเปรียบเทียบมโนทัศน์ของคำว่าใจในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3 อุปลักษณณ์เชิงวิพากษ์ของคำว่าใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

ในการวิเคราะห์ขั้นตอนนี้จะใช้แนวคิดของ Charteris-Black (2004) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่ออธิบาย มุมมอง เจตนาและอุดมการณ์ ที่ซ่อนอยู่ในหลักคำสอนของพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา ซึ่งตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้นิยามความหมายของคำว่าเจตนา หมายถึง ความตั้งใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 97) และคำว่า มุมมอง หมายถึง ความคิดเห็นหรือทรรศนะของแต่ละบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Oxford Languages, 2015, online) ส่วนคำว่า อุดมการณ์ หมายถึงหลักการที่วางระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 191) ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า เจตนา หมายถึงความตั้งใจในการสอนธรรมของแต่ละศาสนาที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน คำว่ามุมมอง หมายถึงความคิดเห็นที่สะท้อนผ่าน

อุปลักษณะมโนทัศน์ ส่วนคำว่า อุดมการณ์ หมายถึงหลักการของแต่ละศาสนาที่วางไว้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ ซึ่งในการวิเคราะห์คำว่า อุดมการณ์ นั้น ในงานวิจัยนี้จะใช้อธิบายถึงเป้าหมายสูงสุดของแต่ละศาสนาที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้ อุปลักษณะมโนทัศน์เท่านั้น ไม่ได้เป็นการวิพากษ์อุดมการณ์เชิงสังคม การเมือง แต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์ตามเกณฑ์ความหมายของราชบัณฑิตยสถาน (2554) เป็นหลัก ตามหลักพุทธศาสนาใช้กล่าวถึงพระนิพพาน (การดับสนิทแห่งกิเลสและกองทุกข์) (พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 17, 2514, น. 231-232) ถือว่าเป็นอุดมการณ์สูงสุด ส่วนคริสต์ศาสนาใช้กล่าวถึงการได้กลับไปอยู่กับพระเจ้าชั่ววินัยหรือการได้กลับไปอยู่ในอาณาจักรของพระเจ้า (คัมภีร์ไบเบิล 2 ยอห์น บทที่ 1 ข้อที่ 1-2) ซึ่งในการใช้แนวคิดอุปลักษณะเชิงวิพากษ์นี้สามารถทำให้เราตอบคำถามได้ว่า ทำไมจึงมีการเลือกใช้อุปลักษณะแต่ละประเภทมาอธิบายคำว่าใจของทั้ง 2 ศาสนา และที่สำคัญแนวคิดนี้สามารถเปิดเผยให้เห็น มุมมองใหม่ เจตนาและอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของการใช้อุปลักษณะมโนทัศน์ ซึ่งมีผลต่อความคิด ความเชื่อ ของผู้นับถือแต่ละศาสนาได้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 อุปลักษณะเชิงวิพากษ์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา

จากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณะใจที่ปรากฏในพุทธศาสนาสะท้อนอุปลักษณะมโนทัศน์ 7 อุปลักษณะมโนทัศน์ ได้แก่ [ใจคือวัตถุ] [ใจคือพื้นที่] [ใจคือมนุษย์] [ใจคือธรรมชาติ] [ใจคือสัตว์] [ใจคือไฟ] และ [ใจคืออาหาร] อุปลักษณะมโนทัศน์เหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองใหม่ของคำว่าใจ ผ่านแบบเปรียบเทียบหลายมุมมอง ซึ่งสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบได้แก่ วัตถุ พื้นที่ มนุษย์ ธรรมชาติ สัตว์ ไฟ และอาหาร ส่วนใจคือสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ เนื่องจากมุมมองเดิมของคำว่าใจ ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก (อัฐสาลีเนอรรรถถา) และหนังสือ รวมถึงงานวิจัยที่ผ่านมา ได้กล่าวถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม คือธรรมชาติที่รู้อารมณ์ หรือภาวะที่รู้แจ้งอารมณ์สภาพที่นึกคิด (เบญจมาศ สุวรรณวงศ์, 2557, น. 21; พระครูปลัดมาธู ธรรมจฺโณ, 2559, น. 28; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559, น. 122; พระมหาจมี วิชยธมฺโม, 2564, น. 78) แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยพบมุมมองใหม่ที่ได้จากการวิเคราะห์ตามแนวคิดอุปลักษณะเชิงวิพากษ์ ทำให้เห็นความแตกต่างจากมุมมองเดิม รวมถึงได้เปิดเผยเจตนา และอุดมการณ์ ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของการใช้อุปลักษณะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้

ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ทำประโยชน์ได้นั้นสะท้อนมาจากอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] อุปลักษณะมโนทัศน์นี้แสดงให้เห็นภาพของใจว่าเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำว่า เครื่องเกาะเกี่ยว ตะปู เชือก ตาขัง ผ้าเช็ดถู สิ่งของ ถ้อยคำเหล่านี้ล้วนแสดงถึงสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ทำประโยชน์ได้ พิจารณาถ้อยคำ เครื่องเกาะเกี่ยว ถือว่าเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งใช้ทำประโยชน์สำหรับจับหรือยึดไว้เพื่อทรงอยู่ทำให้เห็นภาพของใจว่า ใช้จับหรือยึดสิ่งต่าง ๆ ไว้ได้ จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำนี้ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (47) ใช้อธิบายถึงสิ่งที่ใจใช้จับหรือยึดไว้มี 2 สิ่งด้วยกันคือ ความพอใจและความรักใคร่ นอกจากนี้ยังทำให้เห็นภาพของใจว่า ใช้สำหรับตรึงหรือตอกสิ่งอื่นให้แน่นได้ และใช้สำหรับผูกหรือมัด สิ่งต่าง ๆ ได้ ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำ ตะปูและเชือก ถ้อยคำทั้ง 2 นี้ใช้อธิบายถึงการตรึงและผูกมัดอารมณ์ ความรู้สึกให้แน่น ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (43-44) เมื่อพิจารณาถ้อยคำ ตะปู จะใช้สำหรับตรึงหรือตอกอารมณ์โกรธทับลงไปทีบุคคล ส่วนถ้อยคำ เชือก ใช้สำหรับผูกหรือมัดอารมณ์ ความรู้สึก นึก คิด ต่าง ๆ ให้แน่นมั่นคง ไม่หวั่นไหว

ส่วนถ้อยคำ ตาขัง ถือว่าเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งใช้ขังน้ำหนักร่างของต่าง ๆ หรือ กระทบทำให้รู้แน่นหนักได้ จึงทำให้เห็นภาพของใจว่า ใช้เป็นเครื่องขังเพื่อให้รู้แน่นหนักได้ จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณะนี้ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (48) ใช้อธิบายถึงความเที่ยงธรรมในการตัดสินใจ ความวางใจเป็นกลางหรือที่เรียกว่า อุเบกขา และยังสะท้อนให้เห็นภาพของใจได้อีกมุมมองหนึ่งว่า สามารถขังให้ตรงก็ได้ หรือจะขังไม่ตรงก็ได้แสดงถึงความเอนเอียงหรือไม่เที่ยงธรรมในการตัดสินใจ ส่วนถ้อยคำว่า ผ้าเช็ดถู ถือว่าเป็นสิ่งที่ใช้สำหรับทำความสะอาดเช็ดฝุ่น ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (44) ใช้อธิบายถึงผ้าที่ไม่มีความรังเกียจจรงอนต่อสิ่งที่เช็ด ทำให้เห็นภาพของใจว่า ใจใช้ชำระสิ่งที่สะอาดและไม่สะอาดได้ ใจก็ไม่อึดอัดระอา หรือ รังเกียจจรงอนต่อสิ่งนั้นเหมือนกัน นอกจากนี้ยังพบถ้อยคำ สิ่งของ หมายถึงสิ่งของสำหรับใช้การต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะการกระทำต่อวัตถุอื่น ๆ ดังที่สะท้อนผ่านถ้อยคำได้แก่ จับ วาง ผัง ชัด ตัด ชู ผูก บัก ถ้อยคำเหล่านี้ได้เน้นย้ำให้เห็นภาพที่เป็นรูปธรรมของใจมากขึ้น สามารถสัมผัสจับต้องได้ ใช้ทำประโยชน์ต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นภาพของใจว่ามีลักษณะ เบา หนัก แข็ง มั่นคง และแปรสภาพขึ้นสนิมได้ กล่าวคือไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงได้และแตกสลายไปในที่สุด

ฉะนั้นจากสิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] ทำให้เห็นภาพว่าใจคือสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ทำประโยชน์ได้นั้น สามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองใหม่ที่ซ่อนอยู่ในหลักคำสอนที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์นี้ได้ดังนี้

1. ใช้ทำประโยชน์สำหรับจับหรือยึดไว้
2. ใช้เป็นเครื่องมือในการชั่งน้ำหนักสิ่งของต่าง ๆ ได้
3. ใช้สำหรับตรึงหรือตอกสิ่งต่าง ๆ ให้แน่นได้
4. ใช้ผูกมัดสิ่งต่าง ๆ ไว้ได้
5. ใช้ทำความสะอาดให้หมดจดได้
6. ใช้เป็นสิ่งของเพื่อทำประโยชน์ในการต่าง ๆ ได้

จากมุมมองใหม่ทั้ง 6 นี้ทำให้เห็นความแตกต่างจากมุมมองเดิมที่มองว่า ใจ มีสภาพรู้ อารมณ์ มีหน้าที่รู้สึก นึก คิด ซึ่งยังมองเป็นสิ่งที่ เป็นนามธรรมเท่านั้น ส่วนมุมมองใหม่ที่เกิดจากการใช้แนวคิดอุปลักษณ์เชิงวิพากษ์นั้นทำให้เห็นภาพของใจว่า เป็นสิ่งที่ เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น กล่าวคือเป็นสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้ และนอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า จากการวิพากษ์ที่ สะท้อนผ่านอุปลักษณ์ในทัศนะนี้ สามารถเปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาในการสอนธรรมเรื่องการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการเปรียบเทียบให้เห็นถึงสภาวะของใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นหรือเป็นรูปธรรมมากขึ้น มีลักษณะเช่นเดียวกับสภาวะของสิ่งที่เป็นรูปธรรมคือวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวนั้นไม่ มั่นคง และไม่แน่นอน (อนิจจัง) กล่าวคือเปลี่ยนแปลงได้ มีลักษณะเบา หนัก แข็ง มั่นคง และก็แปรสภาพไป ซึ่งตั้งอยู่ในสภาวะเดิมได้ยาก เนื่องจากว่าวัตถุสิ่งของต่าง ๆ มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และแตกสลายไปเป็นธรรมดา กล่าวคือมีการเกิดขึ้นในเบื้องต้น ตั้งอยู่ในท่ามกลาง และดับไปในที่สุด ใจก็มี ลักษณะเช่นเดียวกัน จึงสามารถตอบคำถามได้ว่า ทำไมอุปลักษณ์ในทัศนะนี้ [ใจคือวัตถุ] นี้จึงถูก เลื่อนนำมาใช้ในการสอนธรรม ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการชี้ให้เห็นถึงสภาวะของ ใจ ที่มีลักษณะเหมือน วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราใช้ทำประโยชน์ได้หลากหลายเช่นเดียวกับวัตถุ เช่น ใช้จับ ใช้ยึด ใช้ตรึง ใช้ผูกมัด ใช้ชั่งน้ำหนัก ใช้เช็ดทำความสะอาดได้ และยังมีลักษณะหนัก เบา แข็ง มั่นคง และขึ้น สนิมได้เหมือนกับวัตถุสิ่งของ ล้วนแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ เป็นรูปธรรมสามารถสัมผัส จับต้องได้ สุดท้ายวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ก็แปรสภาพ แตกสลายไปในที่สุด ใจก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน และการ เลื่อนใช้อุปลักษณ์ในทัศนะนี้ยังสนับสนุนความคิด ความเชื่อ เรื่องการมีอยู่ของใจ ใจไม่ได้หายไป ไหน เพียงอาศัยร่างกายในการเป็นอยู่ สามารถพิจารณามองเห็นใจได้อย่างชัดเจน และทำให้เห็น การปรากฏของใจได้ในทุกขณะเช่นเดียวกับการปรากฏของสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัว

2. ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทางโล่ง กว้าง ไกล ไร้ขอบเขต

ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทางโล่ง กว้าง ไกล ไร้ขอบเขต นั้นสะท้อนมาจากอุปลักษณ์ในทัศนะนี้ [ใจคือพื้นที่] อุปลักษณ์ในทัศนะนี้แสดงให้เห็นภาพของใจว่า เป็นพื้นที่ที่มีขอบเขต และหาขอบเขตไม่ได้ ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำได้แก่ ทาง ขอบเขต โล่ง ที่ตั้ง ที่ ว่างเปล่า

ที่อาศัย แผ่นดิน ถ้อยคำทั้งหมดเหล่านี้ล้วนแสดงถึงพื้นที่ที่ทั้งนั้น สามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองใหม่
ของใจในเรื่องพื้นที่ได้ดังนี้

1. เป็นพื้นที่สำหรับสัญจรไปมาได้ จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำว่า ทาง ดังที่ปรากฏ
ในตัวอย่าง (64) ใช้อธิบายถึงใจเป็นพื้นที่สำหรับให้อารมณ์ต่าง ๆ ผ่านไปและผ่านมาได้ทุกขณะ

2. เป็นพื้นที่หาขอบเขตไม่ได้ ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำว่า ขอบเขต ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง
(65) เมื่อพิจารณาข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณะนี้ “สัตว์ทั้งหลาย ก็ยังไม่เป็นผู้ออกไป
พรากไป หลุดพ้นไป มีใจอันหาขอบเขตมิได้” แสดงให้เห็นว่า เป็นพื้นที่ที่หาขอบเขตไม่ได้ ใช้
อธิบายถึงใจที่ยังไม่หลุดพ้น ก็ไม่สามารถออกไปจากภพต่าง ๆ ได้ ได้แก่ โลก เทวโลก มารโลก
พรหมโลก และยังพบว่าสิ่งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะนี้ เพื่อต้องการจะเปิดเผยให้
เห็นอีกมุมมองหนึ่งในเรื่องพื้นที่ นั่นก็คือต้องการจะยืนยันว่า ภพ ภูมิต่าง ๆ มีอยู่จริง

3. เป็นพื้นที่โล่งว่างเปล่าไม่มีอะไรกีดกันหรือปิดบัง ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำว่า โล่ง และว่าง
เปล่า ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (66) และตัวอย่าง (68) ถ้อยคำทั้ง 2 นี้ ใช้อธิบายถึงสภาวะธรรมคือสุข
เวทนา (อารมณ์สุข) ทุกขเวทนา (อารมณ์ทุกข์) หรือ อทุกขมสุขเวทนา (อารมณ์ไม่สุข ไม่ทุกข์
เฉยๆ) เกิดขึ้นแล้วดับไป จึงทำให้เห็นภาพของใจว่า มีลักษณะโล่งว่างเปล่า

4. เป็นพื้นที่มีลักษณะเป็นแหล่ง หรือถิ่น ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำว่า ที่ และ ที่ตั้ง ดังปรากฏ
ในตัวอย่าง (67) ใช้อธิบายถึงพื้นที่หรือบ่อเกิดของกิเลสทั้งหลาย หรือเป็นแหล่งกำเนิดของกิเลส
ทั้งหลาย สื่อให้เห็นภาพว่า ใจเป็นแหล่งกำเนิดของกิเลส

5. เป็นพื้นที่ คงที่ หนักแน่นเหมือนพื้นดินของโลก ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำว่า แผ่นดิน ดังที่
ปรากฏในตัวอย่าง (69) ใช้อธิบายถึงใจของผู้ที่ดับกิเลสได้แล้ว จะมีลักษณะคงที่ หนักแน่น ไม่
หวั่นไหว ดุจแผ่นดิน

6. เป็นพื้นที่สำหรับพักพิงมีลักษณะเหมือนบ้าน ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำว่า ที่อาศัย ดังที่
ปรากฏในตัวอย่าง (70) ทำให้เห็นภาพว่าใจเป็นที่พักอาศัย ใช้อธิบายถึงใจเป็นพื้นที่สำหรับให้ตา
หู จมูก ลิ้น กาย ที่มากระทบกับรูป เสียง กลิ่น รส และการสัมผัสทางกาย เข้ามาพักพิง หรือเข้ามา
อาศัย เมื่อพิจารณาจากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณะนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่าเป็นที่พัก
อาศัยชั่วคราว เนื่องจากว่าสิ่งที่เข้ามากระทบมักเกิดขึ้นและดับไปทุกขณะ

ฉะนั้นจากสิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** ทำให้เห็นภาพว่า ใจมีพื้นที่
ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามที่กล่าวมาข้างต้น มีลักษณะเป็นทางโล่ง กว้าง ไกล ไร้ขอบเขตนั่น สามารถ
สะท้อนให้เห็นมุมมองใหม่ของใจได้ว่าการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก นึก คิด ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาจะมี

พื้นที่ของแต่ละอารมณ์ ความรู้สึก นึกคิด นั้น ๆ ด้วย และนอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า จากการวิพากษ์ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์โนทัศน์นี้ สามารถเปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาในการสอนธรรมเรื่องธรรมารมณ์คืออารมณ์ที่เกิดขึ้นทางใจ หรือสภาวะธรรมคือสิ่งที่เกิดขึ้นทางใจ กล่าวคือต้องการเปรียบเทียบให้เห็นว่าใจนั้น มีพื้นที่สำหรับความสุข สำหรับความทุกข์ และเป็นพื้นที่ว่างเปล่าสำหรับความสงบ เจ็บ โลง เบาสบาย และยังใช้อธิบายถึงพื้นที่ทางความคิด เช่น การคิดดีก็มีพื้นที่หนึ่ง และการคิดชั่วก็มีอีกพื้นที่หนึ่ง ฉะนั้นจากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การเลือกใช้อุปลักษณณ์โนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** นี้ก็เพื่อต้องการสื่อให้เห็นว่า ใจ นั้นมีลักษณะเป็นพื้นที่หรือเป็นทางสำหรับให้อารมณ์ ความรู้สึก นึก คิด ต่าง ๆ ผ่านไปมาได้ทุกขณะ และยังให้อารมณ์ ความรู้สึก นึก คิด เหล่านั้นพักพิง อาศัยอยู่ได้ชั่วคราวกล่าวคือเป็นพื้นที่คอยรับอารมณ์สุขบ้าง คอยรับอารมณ์ทุกข์บ้าง และมีพื้นที่ว่างเปล่าคอยรองรับความสงบอีกด้วย และที่สำคัญยังเป็นพื้นที่หรือเป็นแหล่งกำเนิดของกิเลสทั้งหลาย เช่น รัก โลภ โกรธ หลง ทั้งหมดล้วนมีพื้นที่ที่ทั้งนั้น และการเลือกใช้อุปลักษณณ์โนทัศน์นี้ยังสนับสนุนความคิด ความเชื่อ เรื่องพื้นที่ที่มีอยู่ในสัมปรายภพ ข้างหน้า เช่น เทวโลก พรหมโลก มารโลก อีกด้วยซึ่งสะท้อนความเชื่อได้ว่า นอกจากมีโลกมนุษย์แล้วยังแสดงให้เห็นถึงภูมิ ภพต่าง ๆ มีอยู่จริง

3. ใจแสดงออกเหมือนมนุษย์และสัตว์

ใจแสดงออกเหมือนมนุษย์และสัตว์นั้นสะท้อนมาจากอุปลักษณณ์โนทัศน์ **[ใจคือมนุษย์]** และ **[ใจคือสัตว์]** อุปลักษณณ์โนทัศน์ทั้ง 2 นี้แสดงให้เห็นภาพของใจว่า มีพฤติกรรมการกระทำเหมือนมนุษย์และสัตว์ ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำ ได้แก่ ที่รัก หัวหน้า หญิงสะใภ้ กุมารหรือกุมาริกา นายสารถิ มฤค โคเขาขาด ม้า ถ้อยคำทั้งหมดล้วนสะท้อนถึงมนุษย์ และสัตว์ พิจารณาถ้อยคำอุปลักษณณ์มนุษย์ ได้แก่ ที่รัก หมายถึงคนรัก จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณณ์นี้ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (71) สามารถอธิบายให้เห็นภาพว่า ใจคือคนรักที่มีความต้องการ ความใคร่ในตัณหา และถ้อยคำ หัวหน้า สะท้อนให้เห็นภาพว่า ใจเป็นมนุษย์ผู้เป็นใหญ่ในหมู่หนึ่ง ๆ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (72) ใช้อธิบายถึงความเป็นใหญ่ในธรรมทั้งหลายมีลักษณะเช่นเดียวกับมนุษย์ผู้เป็นใหญ่ในหมู่หนึ่ง ๆ ส่วนถ้อยคำ หญิงสะใภ้ สะท้อนให้เห็นภาพว่า ใจคือหญิงสะใภ้ ที่มีพฤติกรรมแสดงออกก้าวร้าว ไม่เหมือนเดิม ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (73) กล่าวถึงหญิงสะใภ้ที่เข้ามาอยู่ใหม่จะมีความละเอียดและความเกรงกลัวอย่างมาก ต่อมาเมื่อนางมีความคุ้นเคยแล้วจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวต่อพ่อผัว แม่ผัว และสามี และถ้อยคำ กุมารหรือ กุมาริกา สะท้อนให้เห็นภาพว่า ใจเป็นเด็ก ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (74) ใช้อธิบายถึงอุปนิสัยเหมือนเด็ก กล่าวคือมีความซื่อตรง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่มีเวร ไม่มีการเบียดเบียนต่อใคร ๆ ส่วนถ้อยคำ นายสารถิ สะท้อนให้เห็นภาพว่า

ใจเป็นนายสารถิ คือคนขบรด ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (75) ใช้อธิบายถึงคนขบรดหรือ คนบังคับม้าที่ไม่วอกแวก แน่วแน่ ตั้งมั่น ถู้นำมาเปรียบกับใจมีลักษณะเช่นเดียวกับคนขบรด

ส่วนถ้อยคำที่สะท้อนถึงสัตว์ได้แก่ มฤค โคเขาขาด และม้า ถ้อยคำทั้งหมดล้วนแสดงให้เห็นภาพของใจว่าเป็นสัตว์ พิจารณาถ้อยคำ มฤค คือสัตว์ป่ามีกวาง อีเก้ง เป็นต้น ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (81) ใช้อธิบายถึงสัตว์ป่าที่ชอบสงบ ชอบอยู่ตามลำพัง มีความขวนขวายน้อย ไม่มีความหวาดหวั่นไม่สั่นกลัวภัยใด ๆ จึงสะท้อนให้เห็นว่า ใจมีพฤติกรรมเหมือนสัตว์ป่า และถ้อยคำ โคเขาขาด ทำให้เห็นภาพว่า ใจเป็นโคเขาขาด ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (82) กล่าวถึงโคที่ได้รับการฝึกมาเป็นอย่างดีเวลาเดิน ตามถนนหนทาง ตามตรอกเล็กชอกน้อย ก็สงบเสงี่ยม ก็ไม่เอาเท้าหรือเขากระทบอะไร จึงสะท้อนให้เห็นว่าใจ ที่ฝึกฝนดีแล้ว จะมีความสำรวจระวังสุขภาพเรียบร้อย มีพฤติกรรมเหมือนโคเขาขาด ส่วนถ้อยคำ ม้า ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (83) กล่าวถึงม้าที่ถูกหัดไว้จนชำนาญเพื่อเป็นเครื่องนำทางได้ จึงแสดงให้เห็นภาพว่า ใจเป็นม้า ที่ได้ฝึกฝนดีแล้วใช้เป็นเครื่องนำทางชีวิตได้

ฉะนั้นจากสิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์มนทัศน์ **[ใจคือมนุษย์]** และ **[ใจคือสัตว์]** ทำให้เห็นภาพว่าใจมีพฤติกรรม การกระทำลักษณะนิสัยเหมือนมนุษย์และสัตว์ และและยังได้เปิดเผยให้เห็นมุมมองใหม่ที่ซ่อนอยู่ในหลักคำสอนผ่านการใช้อุปลักษณณ์มนทัศน์ **[ใจคือมนุษย์]** แสดงให้เห็นว่าใจต้องอาศัยมนุษย์ในการทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาตามที่ต้องการ กล่าวคือใจต้องอาศัยร่างกายของมนุษย์เพื่อแสดงออกมาทางคำพูดท่าทาง มีการกระทำเป็นสื่อกลางเพื่อบ่งบอกว่าใจต้องการอะไร ใจอยากได้อะไร เป็นต้น และยังสะท้อนผ่านการใช้อุปลักษณณ์มนทัศน์ **[ใจคือสัตว์]** ก็เพื่อต้องการจะสื่อให้เห็นว่า สัตว์ก็มีความรู้สึกและเคลื่อนไหวเช่นเดียวกับมนุษย์ แต่สัตว์นั้นไม่รู้จักผิดชอบ ชั่วดี บาป บุญ คุณ โทษ เป็นต้น จึงสะท้อนความคิดได้ว่า บางครั้งใจก็เหมือนสัตว์ กล่าวคือมีพฤติกรรมแสดงออกเหมือนสัตว์ แต่เมื่อพิจารณาข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณณ์สัตว์ที่กล่าวมาข้างต้น ต้องการจะสื่อให้เห็นภาพของการฝึกหัดของสัตว์ที่สามารถฝึกฝนอบรมได้ ใจก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ยังได้เปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาในการสอนธรรมเรื่องรูปกับนามที่ต้องอาศัยกันเกิดขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการสื่อให้เห็นว่าใจนั้นไม่มีสรีระ (ร่างกาย) ไม่มีที่อาศัย จำต้องหาที่อาศัยในร่างกายของมนุษย์ หรือสัตว์ในการเป็นอยู่ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมแสดงออกของมนุษย์และสัตว์ล้วนมีผลมาจากใจ จึงสะท้อนผ่านอุปลักษณณ์มนทัศน์ **[ใจคือมนุษย์]** และ **[ใจคือสัตว์]** เนื่องจากว่ามนุษย์ และสัตว์ จะดำรงชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัยทั้งกายและใจหรือรูปกับนาม เพราะร่างกายและใจนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดต่างอาศัยกันโดยที่ใจเป็นผู้ควบคุมภายใน

เช่น การรับรู้และการเรียนรู้ผ่านกาย (สนิท ศรีสำแดง, 2544, น. 162; สุภาพร ดาวดี, 2558, น. 2) ดังนั้นการเลือกใช้อุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือมนุษย์]** และ **[ใจคือสัตว์]** ทั้ง 2 นี้ ก็เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่า ใจ นั้นชอบมีพฤติกรรมการแสดงออกเหมือนมนุษย์ เช่น คนรัก มีความใคร่ในกาม หัวหน้าต้องการความเป็นใหญ่ หึงงาใจที่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว และบางครั้งก็มีพฤติกรรมแสดงออกเหมือนสัตว์ เช่น สัตว์ป่า ชอบอยู่โดดเดี่ยว เดียวดาย ไม่เกี่ยวข้องกับหมู่ และที่สำคัญสามารถฝึกฝนได้เหมือนสัตว์ เช่น ม้า โค และยังสะท้อนให้เห็นว่า การเลือกใช้อุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือมนุษย์]** ยังสนับสนุนความคิด ความเชื่อที่ว่า ใจของมนุษย์เท่านั้นที่สามารถเข้าถึงธรรมได้ และบรรลุธรรมได้ ซึ่งต่างจากอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือสัตว์]** ที่สะท้อนให้เห็นว่า ใจของสัตว์ไม่สามารถเข้าถึงธรรมได้ กล่าวคือไม่สามารถบรรลุธรรมได้

4. ใจคือธรรมชาติมีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณ และข้ามพ้นได้ยาก

ใจคือธรรมชาติมีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณและข้ามพ้นได้ยากนั้น สะท้อนมาจากอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณะ ได้แก่ อากาศ น้ำ ลม สมุทรร ถ้อยคำทั้งหมดล้วนแสดงถึงธรรมชาติ พิจารณาถ้อยคำ อากาศ ถ้อยคำนี้ ทำให้เห็นภาพว่า ใจคืออากาศ จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณะนี้ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (76) ใช้อธิบายถึงใจที่มีความกว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณแล้วเหมือนอากาศ ส่วนถ้อยคำ น้ำ สะท้อนให้เห็นภาพว่า ใจคือน้ำ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (77) ใช้อธิบายถึงคนที่ล้างของสะอาด และไม่สะอาดลงในน้ำ แต่น้ำก็ไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น ถูกลำมาเปรียบให้เห็นว่า คนที่ถูกนิทาบ้าง สรรเสริญบ้าง ทำสิ่งที่ดีให้บ้าง ทำสิ่งไม่ดีให้บ้าง สิ่งเหล่านั้นมากระทบใจ ใจก็ไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น และยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะของน้ำที่มีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน ใจก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับน้ำ และถ้อยคำ ลม ทำให้เห็นภาพว่า ใจคือลม ดังที่สะท้อนผ่านตัวอย่าง (78) ใช้อธิบายถึงลมที่พัดของสะอาดและไม่สะอาด ลมก็ไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น และยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะของลมที่มีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอีกด้วย ใจก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ถูกลำมาเปรียบให้เห็นว่า ใจก็สามารถนำพาสิ่งที่ดีมาให้ก็ได้ หรือไม่ดีมาให้ก็ได้ ใจไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้นเช่นเดียวกัน

ในขณะที่ถ้อยคำว่า สมุทรร แสดงให้เห็นภาพว่าใจคือสมุทรรที่ข้ามได้ยาก จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณะนี้ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (79) กล่าวถึงทะเลลึกที่เต็มไปด้วยคลื่นมีทั้ง น้ำวน มีทั้งสัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ ยากที่จะข้ามได้ ถูกลำมาอธิบายถึงใจที่หลุดพ้นได้ยาก กล่าวคือเมื่อมีอุปสรรคที่คอยขัดขวาง ได้แก่ ธรรมารมณฺ์ คืออารมณ์ที่เกิดขึ้นทางใจ ถือว่าเป็นสิ่งที่ข้ามได้

ยาก ถ้าอดกลั้นต่อกำลังอันเกิดจากธรรมารมณ์ได้ จึงหลุดพ้นได้ มีลักษณะเหมือนการข้ามพ้นสมุทร และถ้อยคำ ชุ่ม ถ้อยคำนี้ทำให้เห็นภาพว่า ใจชุ่มเหมือนน้ำ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (80) ใช้อธิบายถึงการติดอยู่ หมายถึงการติดอยู่ในกามหรือหมกหมุ่นในกาม เหมือนมีน้ำซึมซาบเอิบอาบอยู่ ถูกลำมาเปรียบกับใจ เหมือนไม้สดชุ่มด้วยยางทั้งแช่อยู่ในน้ำ ไม่สามารถนำมาก่อไฟได้ จึงไม่เกิดประประโยชน์ แต่เมื่อนำไม้แห้ง ซึ่งไม่ได้แช่อยู่ในน้ำ สามารถนำมาก่อไฟให้ติดได้ และนำมาใช้ประโยชน์ได้ จึงสะท้อนให้เห็นว่า ใจที่ยังหมกหมุ่นอยู่ในกาม ก็ไม่สามารถบรรลุธรรมได้

ฉะนั้นจากสิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** ทำให้เห็นภาพของใจได้ว่าเหมือนธรรมชาติ คือน้ำ ชุ่ม ลม อากาศ สมุทรร ที่มีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณและข้ามพ้นได้ยาก และสามารถเปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาที่ซ่อนที่อยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณมโนทัศน์นี้มีจุดประสงค์ดังนี้ 1.ฝึกใจให้เหมือนธรรมชาติ ได้แก่ น้ำ ลม อากาศ 2.ฝึกใจให้อดทนต่ออุปสรรคที่เข้ามาในชีวิต เหมือนการข้ามมหาสมุทร 3.ฝึกใจไม่ให้หมกหมุ่นอยู่ในกาม จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** นี้ถูกเลือกมาใช้อธิบายในการสอนธรรมก็เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่าใจนั้นมีความกว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณเหมือนธรรมชาติ เช่น น้ำ ลม อากาศ และที่สำคัญต้องการให้ฝึกใจเหมือนธรรมชาติ ที่ไม่มีความรังเกียจรังอนต่อสิ่งที่มากระทบ และฝึกใจให้อดทนต่อสิ่งต่าง ๆ เช่นเดียวกับการข้ามมหาสมุทร และฝึกใจไม่ให้ติดอยู่ในกาม เนื่องจากการติดอยู่ในกามหรือหมกหมุ่นอยู่ในกามมีลักษณะเหมือนน้ำหรือของเหลวซึมซาบเอิบอาบอยู่ตลอดเวลา เพราะเหตุนี้ธรรมชาติจึงถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับใจ นอกจากนี้ยังพบว่า การเลือกใช้อุปลักษณมโนทัศน์นี้ยังสนับสนุนความคิดที่ว่าใจ ก็เป็นสภาวะหนึ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ เหมือนกับธรรมชาติ ที่เป็นปรากฏการณ์ของโลกกายภาพ ซึ่งหมายถึงชีวิตสรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนมาจาก ดิน น้ำ ลม ไฟ หรือที่เรียกว่าธาตุทั้ง 4 จึงสะท้อนให้เห็นว่าใจก็คือธรรมชาติ และยังเสริมในด้านการปฏิบัติธรรมให้พิจารณาว่าใจเหมือนกับธรรมชาติที่เป็นสภาวะมิได้ปรุงแต่ง

5. ใจเผาไหม้และดับได้

ใจเผาไหม้และดับได้ซึ่งสะท้อนมาจากอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** อุปลักษณมโนทัศน์นี้แสดงให้เห็นภาพของใจว่า ใจคือไฟ ที่เผาไหม้ได้ และดับได้ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณนี้ได้แก่ ไฟ และคำว่า ดับ พิจารณาถ้อยคำว่า ไฟ จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณนี้ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (84) ใช้กล่าวถึงไฟที่เผาของสะอาดและไม่สะอาดได้ และไฟก็ไม่ติดอันตรายหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น และยังคงกล่าวถึงลักษณะของไฟที่มีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณด้วย ถูกลำมาเปรียบกับใจที่สามารถเผาได้เช่นเดียวกับไฟกล่าวคือทำให้ตนเองและคน

อื่นแต่อรันก็ได้ ทำให้เกิดเรื่องไม่ดีก็ได้ ทำให้เกิดความทุกข์ก็ได้ ใจก็ไม่ยึดอำนาจหรือเกลียดชัง ด้วยสิ่งที่ทำ ส่วนถ้อยคำว่า ดับ ถ้อยคำนี้แสดงภาพของใจว่า ดับได้เช่นเดียวกับไฟ ดังที่ปรากฏใน ตัวอย่าง (85) ถูกนำมาเปรียบกับใจที่สามารถดับไฟแห่งกิเลส ไฟแห่งตัณหาที่ลุกลามทั่วใจให้สิ้นไปได้

ฉะนั้นจากสิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** ทำให้เห็นภาพของใจได้ว่า เเผาไหม้ได้และกดับได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า สิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์นี้ สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักการของพุทธศาสนาที่วางไว้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรืออุดมการณ์ได้ กล่าวคือตามหลักพุทธศาสนาได้วางหลักการไว้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นมีดังนี้ 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง 2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม 3) การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ผ่องใส หลักการทั้ง 3 นี้ถือว่าเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อไปให้ถึงอุดมการณ์อันสูงสุดคือ นิพพาน หมายถึงการดับสนิทแห่งกิเลสและกองทุกข์ (พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 17, 2514, น. 231-232) โดยเฉพาะข้อที่ 3 ถือว่าเป็นหลักการที่สำคัญที่จะนำไปสู่นิพพานได้อย่างรวดเร็ว นั่นก็คือการชำระจิตใจให้หมดจดจากกิเลสความเศร้าหมอง ซึ่งเป็นการฝึกอบรมปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับแห่งทุกข์ หรือทางที่จะนำไปสู่นิพพานนั่นเอง จากการใช้แนวคิดอุปลักษณมโนทัศน์เชิงวิพากษ์นี้ ผู้วิจัยพบว่า สิ่งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณมโนทัศน์นี้ ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณมโนทัศน์ ดับ เป็นลักษณะของการดับไฟ หรือทำให้สิ้นแสง ใช้เป็นแบบเปรียบ ส่วนคำว่า ใจ เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบ จึงสะท้อนให้เห็นอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** เนื่องจากถ้อยคำว่า ดับ ถูกนำมาเปรียบให้เห็นภาพของใจ ที่สามารถดับได้เช่นเดียวกับไฟ ซึ่งถ้อยคำว่า ดับ นั้นตรงกับความหมายของคำว่า นิโรธ (Nirodha) ในภาษาบาลี ที่แปลว่าความดับ ดังที่ปรากฏในอริยสัจ 4 ข้อที่ 3 คือทุกข์นิโรธ (Dukkha nirodha) แปลว่าความดับทุกข์ ซึ่งในพระไตรปิฎก (2514, เล่มที่ 31) ใช้อธิบายถึงความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระ คือ นิพพาน และในพระไตรปิฎก ยังแสดงให้เห็นคำว่า นิโรธเป็นไวยากรณ์ของคำว่า นิพพาน ที่แปลว่าสภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์แล้ว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559, น. 66,155) ดังนั้นถ้อยคำอุปลักษณมโนทัศน์จึงไปสัมพันธ์กับคำว่า นิโรธ และ นิพพาน โดยสะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** ที่กล่าวถึงการดับใจ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (85) “ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนดเพื่อดับใจ” แสดงให้เห็นว่า คำว่าดับในตัวอย่างนี้ก็คือนิโรธซึ่งเป็นไวยากรณ์ของนิพพานนั่นเอง เมื่อพิจารณาข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณมโนทัศน์นี้ใช้อธิบายถึงการปฏิบัติเพื่อเบือนหน่าย คลายกำหนดจากกิเลส และตัณหา ฉะนั้นสิ่งที่สะท้อนจากการใช้อุปลักษณมโนทัศน์นี้ ชี้ให้เห็นว่า ใจคือไฟที่ดับได้ ซึ่งเป็นไฟแห่งกิเลสและตัณหาที่ลุกลามอยู่ ทั้งนี้ผู้ปฏิบัติธรรมจำเป็นต้องดับไฟแห่งกิเลสและตัณหาให้ได้

โดยสิ้นเชิง เมื่อดับไฟแห่งกิเลสและตัณหาได้แล้ว ถือว่าเป็นการดับกองทุกข์ กล่าวคือดับการเกิด แก่ เจ็บ ตายได้โดยไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก จึงเรียกได้ว่า เข้าถึงนิพพาน คือการดับสนิทแห่งกิเลสและกองทุกข์

จากการวิพากษ์ข้างต้นได้เปิดเผยให้เห็นว่า นิพพาน ถูกซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือไฟ] ซึ่งคำว่า นิพพานนั้นตามหลักพุทธศาสนาได้จัดให้เป็นอุดมการณ์อันสูงสุด ซึ่งเป็นที่ทราบและเข้าใจของผู้นับถือพุทธศาสนาอยู่แล้ว แต่เมื่อผู้วิจัยวิพากษ์คำว่าใจผ่านการใช้อุปลักษณมโนทัศน์นี้ ทำให้เห็นประจักษ์ว่า ใจคือไฟเป็นสิ่งที่ต้องดับให้สนิท แต่ถ้าดับไม่สนิทก็อวายเป็นพ้นจากกองทุกข์กล่าวคือยังต้องติดอยู่ในอำนาจของกิเลส ตัณหาและเวียนว่ายตายเกิดอีก ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าอุดมการณ์อันสูงสุดคือนิพพานสะท้อนมาจากอุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือไฟ] ซึ่งสะท้อนความคิด ความเชื่อของผู้นับถือพุทธศาสนาในเรื่องอุปลักษณมโนทัศน์ไฟกับนิพพานที่มีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังได้เปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาในการสอนธรรมเรื่องการดับทุกข์ ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการให้เหล่าสรรพสัตว์ทั้งมวลพ้นทุกข์ ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกนั่นคือการเข้าถึงนิพพาน ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การเลือกใช้อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือไฟ] นี้ก็เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่าใจมีลักษณะเหมือนไฟใช้เผาไหม้ได้กล่าวคือสามารถทำให้ตนเองและผู้อื่นถึงความเดือดร้อน ไม่สบายกาย ไม่สบายใจได้ หรือทำให้เกิดเรื่องไม่ดีก็ได้อันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ และยังมีลักษณะดับได้หรือทำให้สิ้นแสงได้ จึงถูกนำมาอธิบายถึงการดับไฟแห่งกิเลส ตัณหา และกองทุกข์เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นที่ใจจึงต้องดับที่ใจ นอกจากนี้ยังพบว่า การเลือกใช้อุปลักษณมโนทัศน์นี้ยังสนับสนุนความคิด ความเชื่อที่ว่า ถ้าทุกคนสามารถดับไฟที่ใจได้เมื่อใดก็สามารถไปนิพพานได้เมื่อนั้น

6. ใจมีรสผาดทำให้ผิดคอก กลิ่นไม่ลง

ใจมีรสผาดทำให้ผิดคอก กลิ่นไม่ลงซึ่งสะท้อนมาจากอุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคืออาหาร] อุปลักษณมโนทัศน์นี้แสดงให้เห็นภาพของใจว่ามีรสชาติผาดซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณมโนทัศน์ ได้แก่ รสผาด จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณมโนทัศน์นี้ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (86) ใช้อธิบายถึงความคดโกง และสิ่งที่เป็นโทษ การเปรียบความคดโกง และสิ่งที่เป็นโทษนั้นมีลักษณะเหมือนรสผาด มักทำให้ผิดคอก กลิ่นไม่ลง เนื่องจากว่าคนที่มีพฤติกรรมทุจริตไม่ซื่อตรง ไม่ตรงไปตรงมา กล่าวคือไม่กระทำตามข้อตกลงโดยเจตนามีผลประโยชน์แอบแฝง สามารถสะท้อนมุมมองที่ซ่อนอยู่ผ่านการใช้อุปลักษณมโนทัศน์นี้ได้ว่า คนคดโกง ทำสิ่งที่ก่อให้เกิดโทษเหมือนกำลังลิ้มรสผาดอยู่ตลอดเวลาทำให้มีความรู้สึกผิดคอก กลิ่นไม่ลง น้ำลายแห้ง แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมไม่โปร่งใส มักเป็นไปในทิศทางที่มีขอบ ไม่ประกอบไปด้วยธรรม

ฉะนั้นจากสิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคืออาหาร] ทำให้เห็นภาพของใจได้ว่า มีรสผาด จนทำให้ผืดคอค กลืนไม่ลง และยังสามารถเปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาในการสอนธรรมเรื่อง ทุจจริต 3 ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการให้ละทุจจริต 3 ได้แก่ กายทุจจริต คือความประพฤติชั่วด้วยกาย วชิทุจจริต คือความประพฤติชั่วด้วยวาจา และมโนทุจจริต คือความประพฤติชั่วด้วยใจ ทุจจริต ทั้ง 3 นี้ล้วนใช้อธิบายถึงความคดโกง และสิ่งที่ก่อให้เกิดโทษต่อตนเอง และผู้อื่น กล่าวคือสามารถนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและผู้อื่นได้ เพราะเหตุนี้อุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคืออาหาร] นี้จึงถูกเลือกใช้เพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่าการลัทธิรสผาดก็เหมือนการลัทธิรสแห่งความทุกข์ อันเกิดจากการประพฤติทุจจริตทั้ง 3 มีการคดโกง และทำสิ่งที่เป็นโทษ และการเลือกใช้อุปลักษณะมโนทัศน์นี้ยังสนับสนุนความคิด ในการเรื่องการทำผิดศีลธรรม เช่น ประพฤติทุจจริต คดโกง เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง ทำให้ชีวิตการเป็นอยู่ไม่ราบรื่น ไม่มีความสุขในการดำเนินชีวิตเหมือนกำลังลัทธิรสผาดอยู่ตลอดเวลา

จากการวิพากษ์ของคำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] [ใจคือพื้นที่] [ใจคือมนุษย์] [ใจคือธรรมชาติ] [ใจคือสัตว์] [ใจคือไฟ] และ [ใจคืออาหาร] ทำให้เห็นมุมมองใหม่ของคำว่าใจ ได้ 6 มุมมอง ดังนี้

1. ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้
2. ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทางโค้ง กว้าง ไกล ไร้ขอบเขต
3. ใจแสดงออกเหมือนมนุษย์และสัตว์
4. ใจคือธรรมชาติมีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณ และข้ามพ้นได้ยาก
5. ใจเผาไหม้และดับได้
6. ใจมีรสผาดทำให้ผืดคอค กลืนไม่ลง

จากมุมมองใหม่ทั้ง 6 นี้ สามารถสะท้อนความคิด ความเชื่อ ในหลักคำสอนของพุทธศาสนาได้ เนื่องจากมุมมองเดิมของคำว่าใจ ในทางพุทธศาสนาจะมองใจเป็นเพียงสิ่งที่เป็นนามธรรม ในการรับรู้อารมณ์ หรือภาวะที่รู้แจ้งอารมณ์ สภาพที่นึกคิดเท่านั้น ซึ่งผลที่ได้จากการวิพากษ์สิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์เหล่านี้ทำให้เห็นภาพและมุมมองใหม่ของคำว่าใจได้ 6 มุมมอง และที่สำคัญยังสะท้อนให้เห็นถึงความหมายใหม่ของคำว่าใจ ที่แสดงความหมายสิ่งมีชีวิต ได้แก่ มนุษย์และสัตว์ ความหมายวัตถุ ความหมายพื้นที่ ความหมายธรรมชาติ ความหมายไฟ และความหมายอาหาร ซึ่งมีผลต่อความคิด ความเชื่อของผู้นับถือพุทธศาสนาได้ว่า ใจไม่เพียงแต่

เป็นสิ่งที่เป็นามธรรมเท่านั้น แต่ใจยังสะท้อนถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมด้วย และในหัวข้อต่อไปจะได้กล่าวถึงอุปลักษณเชิงวิพากษของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา ดังนี้

4.3.2 อุปลักษณเชิงวิพากษของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา

จากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณใจที่ปรากฏในคริสต์ศาสนาสะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์ 4 อุปลักษณมโนทัศน์ ได้แก่ [ใจคือวัตถุ] [ใจคือพื้นที่] [ใจคือไฟ] และ [ใจคือธรรมชาติ] อุปลักษณมโนทัศน์เหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองใหม่ของคำว่าใจ ผ่านแบบเปรียบเทียบหลายมุมมอง ซึ่งสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบ ได้แก่ วัตถุ พื้นที่ ไฟ ธรรมชาติ ส่วนใจคือสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ เนื่องจากมุมมองเดิมของคำว่าใจ ตามที่ปรากฏในพระคัมภีร์ไบเบิล (1 โครินธ์ บทที่ 2 ข้อ 9; โรม บทที่ 12 ข้อ 2) และรวมถึงหนังสือและงานวิจัยที่ผ่านมาใช้อธิบายถึงความรู้สึก (feeling) ความคิด (thinking) รวมถึงจิตวิญญาณที่เป็นสภาวะที่เปลี่ยนแปลงได้ถือว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของชีวิตมนุษย์ (Goddard, 2008) (พัชนี สมกำลัง และ เพ็ญศิริ ดำรงภคภากร, 2554) แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยพบมุมมองใหม่ที่ได้จากการวิเคราะห์ตามแนวคิดอุปลักษณเชิงวิพากษ ทำให้เห็นความแตกต่างจากมุมมองเดิมรวมถึงได้เปิดเผยเจตนา และอุดมการณ์ ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของการใช้อุปลักษณ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้

ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ทำประโยชน์ได้ นั้น สะท้อนมาจากอุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] อุปลักษณมโนทัศน์นี้แสดงให้เห็นภาพของใจว่าเป็นสิ่งของ เครื่องมือ เครื่องดัก ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำว่า ชี๊ฉิ่ง บ่วงแร้ว ตาข่าย ถ้อยคำเหล่านี้ล้วนแสดงถึงสิ่งของที่ใช้ทำประโยชน์ได้ เมื่อพิจารณาถ้อยคำ ชี๊ฉิ่ง ถือว่าเป็นของใช้อย่างหนึ่ง หมายถึงฝิ่งที่เอามาหุงใช้ในการต่าง ๆ เช่น ทำเทียน ทำสีฝิ่งทำให้เห็นภาพของใจว่าเหมือนชี๊ฉิ่ง จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณนี้ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (87) ใช้กล่าวถึงการละลายของชี๊ฉิ่ง ถูกนำมาเปรียบกับใจละลายได้เหมือนกับชี๊ฉิ่งใช้อธิบายถึงสภาพของความทุกข์ ทรมาน ส่วนถ้อยคำ บ่วงแร้ว และตาข่ายเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งใช้สำหรับดักสัตว์ ทำให้เห็นภาพของใจว่าเป็นเครื่องมือใช้ดักหรือจับ จากตัวอย่าง (88) ถูกนำมาเปรียบกับใจ ที่คอยดักอารมณ์ ความรู้สึกให้ติดอยู่ ใช้อธิบายถึงการติดอยู่ในห้วงของความชั่วร้าย นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงถ้อยคำว่า สิ่งของ หมายถึงสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะการกระทำต่อสิ่งของหรือวัตถุอื่น ๆ สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ ได้แก่ เปลี่ยนลง ชั่ง ปัก ชัด วาง หนุน ยก ใหม่ จับ สวม เตรียม ชู สอง ยึด ยุ่งเหยิง ถ้อยคำเหล่านี้แสดงเน้นย้ำให้เห็นภาพที่เป็นรูปธรรมของใจว่า สามารถสัมผัสจับต้องได้ ใช้การต่าง ๆ ได้ เช่น ใช้ทดลองได้ ใช้

สวมใส่ได้ ใช้เปลี่ยนใหม่ได้ ใช้ชั่งน้ำหนักได้ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นภาพว่า ใจมีลักษณะแข็ง หนัก มั่นคง เช่นเดียวกับสิ่งของต่าง ๆ และยังมีลักษณะแปรสภาพคือเสียได้หรือชำรุดได้ และแตกสลายไปในที่สุด

ฉะนั้นจากสิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือวัตถุ]** สามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองใหม่ ที่ซ่อนอยู่ในหลักคำสอนสะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์นี้มีดังนี้

1. หลอมละลายได้และ แปรสภาพได้
2. ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับจับหรือดักได้
3. ใช้เป็นสิ่งของสำหรับใช้การต่าง ๆ ได้

นอกจากนี้ยังได้เปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาในการสอนธรรมในเรื่องสรรพสิ่งที่แปรสภาพ ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการสื่อให้เห็นภาพของใจเป็นรูปธรรมสามารถสัมผัสจับต้องได้ ใช้ทำประโยชน์ต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเช่นเดียวกับวัตถุสิ่งของ จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่าการเลือกใช้อุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือวัตถุ]** นี้ก็เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่าใจ ละลายได้เหมือนขี้ผึ้ง และใช้ทำประโยชน์ต่าง ๆ ได้ เช่น ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับดักหรือจับได้ รวมถึงใช้สวมใส่ ทดลองได้ เปลี่ยนใหม่ได้ ทำให้น้ำหนักได้ และที่สำคัญแปรสภาพได้จากสิ่งที่มีลักษณะแข็ง หนัก มั่นคง เปลี่ยนสภาพเป็นสิ่งที่ชำรุดได้หรือเสียได้ และสุดท้ายก็แตกสลายไป ใจก็มีลักษณะเช่นเดียวกันเพราะเหตุนี้อุปลักษณวัตถุนี้จึงถูกเลือกมาเปรียบกับใจ นอกจากนี้ยังพบว่า การเลือกใช้อุปลักษณมโนทัศน์นี้ยังสนับสนุนความคิด ความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณ ที่มีความสัมพันธ์ในระดับวัตถุ คือสรรพสิ่งหรือสิ่งของต่าง ๆ สามารถทำให้คนเรามีพลังในการดำเนินชีวิตต่อไปได้ ฉะนั้นความเชื่อในระดับวัตถุ ถือว่าเป็นแก่นที่สำคัญของชีวิตมนุษย์ข้อหนึ่งตามหลักคริสต์ศาสนา

2. ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทางและไกลออกไป

ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทางและไกลออกไปนั้นสะท้อนมาจากอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** อุปลักษณมโนทัศน์นี้แสดงให้เห็นภาพของใจว่า มีลักษณะเป็นพื้นที่ ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณได้แก่ หว่าน สุด ถึง ประทับ ทาง ห่างไกล ถ้อยคำทั้งหมดเหล่านี้ล้วนแสดงถึงพื้นที่ทั้งนั้น สามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองใหม่ของใจ ในเรื่องพื้นที่ได้ดังนี้

1. เป็นพื้นที่สำหรับหว่านเมล็ดพืช จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณ หว่าน ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (111) กล่าวถึงพื้นที่สำหรับหว่านเมล็ดพืชซึ่งตกในที่ต่าง ๆ แสดงให้เห็นภาพว่าใจคือพื้นที่สำหรับหว่านเมล็ดพืช ถูกนำมาอธิบายถึงบุคคลที่ได้ยินพระวจนะจะมีความเข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงเมล็ดพืชที่หว่านตกริมหนทางและตกในที่ดิน และตกกลางหนาม สะท้อนให้เห็นถึงคนที่ไม่มีความเข้าใจในพระวจนะอย่างถ่องแท้ไม่มีรากลึกใน

ตัว ส่วนเมล็ดที่หว่านตกในดินดีนั้น สะท้อนถึงคนที่ได้ยินพระวจนะนั้นจะมีความเข้าใจ และได้รับผลร้อยเท่าบ้าง หกสิบเท่าบ้าง สามสิบเท่าบ้าง

2. เป็นพื้นที่สุดแดนสุดแผ่นดิน ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำ สุด ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (112) แสดงให้เห็นภาพว่า ใจคือพื้นที่สุดแดนสุดแผ่นดิน ถูกนำมาเปรียบกับใจเป็นพื้นที่สำหรับแสดงความรักอย่างสุดหัวใจ

3. เป็นพื้นที่แสดงที่หมายซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำ ถึง ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (113) แสดงให้เห็นภาพว่าใจคือที่หมายหรือสถานที่ปลายทางถูกนำอธิบายถึงความสมปรารถนามากพอตามความต้องการ มีลักษณะเช่นเดียวกับการได้ไปถึงจุดหมายปลายทางนั่นเอง

4. เป็นพื้นที่สำหรับพักพิงมีลักษณะเหมือนบ้านหรือที่ประทับ ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำ ประทับ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (114) แสดงให้เห็นภาพว่า ใจเป็นพื้นที่พักอาศัย ถูกนำมาอธิบายถึงพื้นที่ประทับของพระเจ้าใช้กล่าวถึงความรักของพระองค์

5. เป็นพื้นที่สำหรับสัญจรไปมาได้ ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำ ว่า ทาง ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (115) “เพราะทุกประชาชาติไม่ได้เข้าสู่หนัด และพงศ์พันธุ์ทั้งสิ้นของอิสราเอลก็ไม่ได้เข้าสู่หนัดทางใจ” จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณณ์นี้ ใช้อธิบายถึงใจเป็นพื้นที่สำหรับเข้าพิธีสู่หนัด แสดงให้เห็นถึงการยอมรับด้วยความเต็มใจหรือสมัครใจ

6. เป็นพื้นที่ห่างไกล ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำ ห่างไกล ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (116) แสดงให้เห็นภาพว่า ใจเป็นพื้นที่ที่ห่างไกล ถูกนำมาอธิบายถึงการไม่แสดงความเคารพด้วยใจจริง

ฉะนั้นจากสิ่งทีสะท้อนผ่านอุปลักษณณ์มโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** แสดงให้เห็นภาพว่าใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น ใช้หว่านเมล็ดพืชได้ ใช้พักพิงอาศัยได้ ใช้เป็นทางสัญจรไปมาได้ และยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของพื้นที่ ได้แก่ ปลายหรือท้าย เป็นที่หมาย และมีลักษณะไกลออกไป และยังได้เปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาในการสอนธรรมในเรื่องความรัก ความเข้าใจ ความปรารถนา ความเต็มใจ คำเหล่านี้ล้วนมีพื้นที่ที่ทั้งนั้น ถูกนำมาเปรียบให้เห็นว่าใจนั้นมีพื้นที่สำหรับแสดงความรักระหว่างพระบิดากับบุตร แสดงความปรารถนา แสดงความต้องการ แสดงถึงจุดหมาย และแสดงความเต็มใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า สิ่งทีสะท้อนผ่านอุปลักษณณ์มโนทัศน์นี้ สามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักการของคริสต์ศาสนาที่วางไว้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรืออุดมการณ์ กล่าวคือตามหลักคริสต์ศาสนาได้วางหลักการไว้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นก็คือให้มนุษย์มีศรัทธาและปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระเจ้าดังข้อความที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิล (ลูกา บทที่10 ข้อ 27) ว่า “พวกท่านจงรักองค์พระผู้เป็นเจ้า ผู้เป็นพระเจ้าของท่าน ด้วยสุดใจของท่าน ด้วยสุดจิตของท่าน ด้วยสุดกำลังของท่าน และด้วยสุดความคิดของท่านและจง

รักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง” จากบริบทนี้แสดงให้เห็นถึงความรัก เช่น รักแบบสุดใจ รักแบบสุดจิต รักแบบสุดความคิด เนื่องจากความรักเกิดขึ้นที่ใจก่อนแล้วจึงแสดงออกมาทางกาย จึงถือได้ว่าความรักเป็นคำสอนหลักข้อหนึ่งที่สำคัญโดยเฉพาะระดับเหนือธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับจิตวิญญาณ กล่าวคือให้มีความผูกพันกับพระเจ้าให้มีความรัก ความศรัทธาในพระเจ้า สามารถทำให้ออกห่างจากบาปและกลับไปมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระเจ้าได้ (สุภาพร ดาวดี, 2558, น. 1-2) เมื่อพิจารณาจากหลักการที่จะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดหรืออุดมการณ์อันสูงสุดนั้นก็คือความรัก ความศรัทธาในพระเจ้าที่จะทำให้กลับไปมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระองค์ได้ จึงทำให้เห็นภาพว่า อาณาจักรก็คือพื้นที่หนึ่ง เมื่อได้กลับไปอยู่กับพระเจ้าแล้วจะมีชีวิตนิรันดร์ในพื้นที่นั้น

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยพบว่า อุดมการณ์อันสูงสุดถูกซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณ์โน้ตศน์ [ใจคือพื้นที่] เนื่องจากคำว่าอาณาจักรมีความสัมพันธ์กับอุปลักษณ์นี้โดยสะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ ประทับ สุด หวาน ทั้ง 3 ถ้อยคำเหล่านี้ล้วนแสดงถึงพื้นที่ทั้งนั้น กล่าวคือใช้เป็นแบบเปรียบเทียบ ส่วนคำว่าใจ เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบสะท้อนให้เห็นอุปลักษณ์โน้ตศน์พื้นที่ เมื่อพิจารณาถ้อยคำอุปลักษณ์ ประทับ ก็คือให้พระคริสต์ประทับในใจ หมายถึงให้ท่านได้หยั่งรากและตั้งมั่นอยู่ในความรัก ส่วนคำว่า สุด ก็คือให้แสดงความรักที่มีต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าอย่างสุดจิต สุดใจ สุดความคิด ดังนั้นถ้อยคำ ประทับ และสุด ใช้สำหรับแสดงถึงความผูกพันกับพระเจ้าให้มีความรัก ความศรัทธาจะนำไปสู่ชีวิตนิรันดร์ และถ้อยคำว่า หวาน ใช้อธิบายถึงบุคคลที่ได้ยินพระวจนะและเข้าใจ มีความศรัทธา เชื่อมมั่นในคำสอนของพระเจ้าเหมือนผู้หวานเมล็ดพืชก็คือว่าที่พลเมืองแห่งแผ่นดินสวรรค์ของพระเจ้า นั้นแสดงถึงการได้กลับไปอยู่ในอาณาจักรของพระเจ้า

จากการวิพากษ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อุปลักษณ์โน้ตศน์ [ใจคือพื้นที่] นี้ได้เปิดเผยให้เห็นอุดมการณ์อันสูงสุดที่ซ่อนอยู่ในหลักคำสอนผ่านการใช้อุปลักษณ์นี้ สามารถทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่ผู้นับถือคริสต์ศาสนาในเรื่องพื้นที่กับอาณาจักรของพระเจ้าที่มีความสัมพันธ์ และสามารถตอบคำถามได้ว่า ทำไมอุปลักษณ์โน้ตศน์ [ใจคือพื้นที่] นี้จึงถูกเลือกใช้อธิบายถึงความรัก ความเข้าใจ ความสมปรารถนา ความเต็มใจ ก็เพราะว่าใจนั้นมีพื้นที่ของแต่ละอารมณ์ความรู้สึกนั้น ๆ เช่น พื้นที่แห่งความรัก พื้นที่แห่งความเข้าใจ พื้นที่แห่งความสมปรารถนา พื้นที่แห่งความเต็มใจ และที่สำคัญเป็นพื้นที่แห่งชีวิตนิรันดร์คือการได้กลับไปอยู่กับพระเจ้า นอกจากนี้ยังพบว่า การเลือกใช้อุปลักษณ์โน้ตศน์นี้ยังสนับสนุนความคิด ความเชื่อเรื่องแผ่นดินสวรรค์ของพระเจ้าคือสิ่งที่มีค่าสูงสุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ดินที่ถูกนำมาเปรียบกับการหวานเมล็ดพืชถือว่าเป็นหลักคำสอนที่สำคัญที่พระเจ้าทรงเปรียบเทียบให้เห็นเป็นรูปธรรมมากที่สุดในการสอนธรรมเป็นการยืนยันว่าแผ่นดินสวรรค์เป็นสถานที่ที่มีอยู่จริง

3. ใจร้อนและเผาไหม้ได้

ใจร้อนและเผาไหม้ได้ซึ่งสะท้อนมาจากอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** อุปลักษณะมโนทัศน์นี้แสดงให้เห็นภาพของใจว่า ร้อนและเผาได้เหมือนไฟ ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณะ ได้แก่ ไฟ ร้อน รุ่ม พิจารณาถ้อยคำว่า ไฟ ใช้อธิบายถึงการเผาไหม้ของไฟ จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณะนี้ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (117) ใช้อธิบายถึงการทำให้ทรมาณจนทนไม่ไหว มีการเปรียบลักษณะของไฟที่ไหม้อยู่ในกระดูก จนทำให้ร้อนเปลี้ยเพลียแรง ส่วนถ้อยคำว่า ร้อน รุ่ม ถ้อยคำนี้ทำให้เห็นภาพของใจว่า ร้อนมีความรู้สึกตามผิวหนังเหมือนถูกไฟเป็นต้น จากตัวอย่าง (118) ใช้อธิบายถึงความตื่นตาตื่นใจเมื่อถูกพระเจ้าตรัสถามทาง

ฉะนั้นจากสิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** สามารถเปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาในการสอนธรรมในเรื่องสภาวะอารมณ์ ความรู้สึก มีลักษณะร้อนเหมือนไฟที่เผาไหม้ทั้งตนเองและผู้อื่นได้กล่าวคือทำให้ตนเองและผู้อื่นถึงความเดือดร้อน อันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ ทรมาณได้ เพราะเหตุนี้อุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** นี้จึงถูกเลือกมาใช้อธิบายถึงความทุกข์ ทรมาณทนไม่ไหวเหมือนถูกไฟไหม้ นอกจากนี้ยังพบว่า การเลือกใช้อุปลักษณะมโนทัศน์นี้ยังสนับสนุนความคิด ความเชื่อในเรื่องไฟ ที่กล่าวถึงไฟชำระหมายเอาสภาพวิญญูณของมนุษย์ทั้งหลายที่ตายแล้ว ยังไม่สามารถเข้าถึงสวรรค์ได้ เพราะว่ายังมีบาปอยู่ เมื่อชำระตนให้หมดจดจากบาปแล้ว ก็จะได้พบกับพระเจ้าบนสวรรค์ ซึ่งมโนทัศน์ไฟนี้สามารถเสริมความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตายของคริสตชนได้

4. ใจคือธรรมชาติมีความลึก ละลายได้เหมือนน้ำและไหลไปมาได้เหมือนต้นไม้

ใจคือธรรมชาติมีความลึก ละลายได้เหมือนน้ำและไหลไปมาได้เหมือนต้นไม้ นั้นสะท้อนมาจากอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** อุปลักษณะมโนทัศน์นี้แสดงให้เห็นภาพของใจว่า มีความลึก ละลายได้เหมือนน้ำและทำให้ไหลได้เช่นเดียวกับต้นไม้ ซึ่งสะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณะ ได้แก่ น้ำลึก น้ำ ต้นไม้ ถ้อยคำทั้งหมดล้วนแสดงถึงธรรมชาติ เมื่อพิจารณาถ้อยคำ น้ำลึก ทำให้เห็นภาพว่า ใจลึกเหมือนน้ำ จากข้อความแวดล้อมของถ้อยคำอุปลักษณะนี้ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (119) ใช้อธิบายถึงการหยั่งรู้ได้ยาก จากตัวอย่างมีการกล่าวถึงความจงรักภักดี และความซื่อสัตย์ยากที่จะหยั่งรู้ได้ ส่วนถ้อยคำ น้ำ จากตัวอย่าง (120) ใช้กล่าวถึงการละลายไปของน้ำสื่อให้เห็นภาพว่า ใจละลายได้เหมือนน้ำ ถูกนำมาอธิบายถึงความเศร้าโศก เสียใจอันเกิดจากความสูญเสีย เพราะมีเหตุมาจากการฆ่าฟันกันตายจึงทำให้เกิดความเศร้าโศก เสียใจ ส่วนถ้อยคำ ต้นไม้ ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง (121) ใช้กล่าวถึงการสิ้นของต้นไม้ที่ถูกแรงลม ทำให้เห็นภาพว่า ใจสิ้นไปมาได้ ถูกนำมาอธิบายถึงความหวาดหวั่นหรือความกลัวภัยที่จะมาถึง

ฉะนั้นจากสิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์มโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** สามารถเปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาในการสอนธรรมที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณณ์มโนทัศน์นี้ก็เพื่อต้องการให้ตระหนักรู้ มีความเข้าใจ และมีสติดังนี้ 1. ใจมีความลึกยากที่จะหยั่งถึงได้ 2. ใจละลายได้หรือเปลี่ยนสภาพได้ 3. ใจสั้นไปมาหรือห้วนไหวได้ จากการวิพากษ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การเลือกใช้อุปลักษณณ์มโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** นี้ก็เพื่อต้องการสื่อให้เห็นถึงความจงรักภักดี และความซื่อสัตย์ หยั่งถึงได้ยากเหมือนน้ำลึก ความสูญเสียดังกล่าวทำให้เกิดความเศร้าโศก เสียใจละลายไปได้เหมือนน้ำ และความกลัวภัยมีลักษณะห้วนไหว สั้นไปมาเหมือนต้นไม้สั้นเพราะถูกลมพัด เพราะเหตุนี้อุปลักษณณ์ธรรมชาตินี้จึงถูกเลือกใช้เป็นแบบเปรียบกับใจ นอกจากนี้ยังพบว่า การเลือกใช้อุปลักษณณ์มโนทัศน์นี้ยังสนับสนุนความคิด ความเชื่อในเรื่องการสร้างสรรพสิ่งของพระเจ้าดังที่ปรากฏในปฐมกาล (บทที่ 1 ข้อ 1) “ในปฐมกาล พระเจ้าทรงเนรมิตสร้าง ฟ้าและแผ่นดิน แผ่นดินก็ร้างและว่างเปล่า ความมืดอยู่เหนือน้ำและพระวิญญาณของพระเจ้าทรงปกอยู่เหนือน้ำนั้น” สะท้อนให้เห็นว่าธรรมชาติมาจากการทรงสร้างของพระเจ้า นั่นเอง

จากการวิพากษ์คำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์มโนทัศน์ **[ใจคือวัตถุ]** **[ใจคือพื้นที่]** **[ใจคือไฟ]** และ**[ใจคือธรรมชาติ]** ทำให้เห็นมุมมองใหม่ของคำว่าใจ ได้ 4 มุมมองดังนี้

1. ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้
2. ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทาง และไกลออกไป
3. ใจร้อนและเผาไหม้ได้
4. ใจมีความลึก ละลายได้เหมือนน้ำและไหวไปมาได้เหมือนต้นไม้

จากมุมมองใหม่ทั้ง 4 นี้สามารถสะท้อนความคิด ความเชื่อ ในหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาได้ เนื่องจากมุมมองเดิมของคำว่าใจ ในทางคริสต์ศาสนาจะมองใจเป็นเพียงสิ่งที่เป็นนามธรรม ความรู้สึก ความคิด รวมถึงจิตวิญญาณที่เป็นสภาวะที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งผลที่พบจากการวิพากษ์สิ่งที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์มโนทัศน์เหล่านี้ทำให้เห็นมุมมองใหม่ของคำว่าใจ และที่สำคัญยังสะท้อนให้เห็นถึงความหมายใหม่ของคำว่าใจ ที่แสดงถึงความหมายพื้นที่ ความหมายวัตถุ ความหมายไฟ และความหมายธรรมชาติ ซึ่งมีผลต่อความคิดความเชื่อของผู้นับถือคริสต์ศาสนาได้ว่า ใจไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่ เป็นนามธรรมเท่านั้น แต่ใจยังสะท้อนถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมอีกด้วย และให้หัวข้อต่อไปจะได้แสดงการเปรียบเทียบอุปลักษณณ์เชิงวิพากษ์ของทั้ง 2 ศาสนาเพื่อให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างดังปรากฏในหัวข้อ 4.3.3

4.3.3 การเปรียบเทียบอุปลักษณะเชิงวิพากษ์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

การเปรียบเทียบอุปลักษณะเชิงวิพากษ์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา ผู้วิจัยพบว่า การวิพากษ์ของคำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์นั้น พบการปรากฏเหมือนกัน 4 อุปลักษณะมโนทัศน์ ได้แก่ [ใจคือวัตถุ] [ใจคือพื้นที่] [ใจคือธรรมชาติ] และ [ใจคือไฟ] อุปลักษณะมโนทัศน์เหล่านี้ทำให้เห็นมุมมองใหม่ของคำว่าใจทั้ง 2 ศาสนาได้ดังแสดงในตาราง 12

ตาราง 12 เปรียบเทียบมุมมองใหม่ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

อุปลักษณะ	มุมมองใหม่ของพุทธศาสนา	มุมมองใหม่ของคริสต์ศาสนา
1. ใจคือวัตถุ	ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้	ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้
2. ใจคือพื้นที่	ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทางโค้ง กว้าง ไกล ไร้ขอบเขต	ใจมีพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทางและไกลออกไป
3. ใจคือไฟ	ใจเผาไหม้และดับได้	ใจร้อนและเผาไหม้ได้
4. ใจคือธรรมชาติ	ใจคือธรรมชาติ มีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณข้ามพ้นได้ยาก	ใจคือธรรมชาติมีความลึก ละลายได้เหมือนน้ำและไหลไปมา เหมือนต้นไม้

จากตาราง 12 มุมมองใหม่ของพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์นั้นทำให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างกันดังนี้ ในส่วนที่เหมือนกันผู้วิจัยพบว่า มุมมองที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] ทำให้เห็นภาพของใจ คือสิ่งของต่างๆ ใช้ทำประโยชน์ได้ ทั้ง 2 ศาสนาล้วนเสนอภาพของใจว่าเป็นรูปธรรมสามารถสัมผัสจับต้องได้ และใช้ทำประโยชน์ต่าง ๆ ได้ เช่น ใช้จับ ใช้ปัก ใช้ขีด ใช้ชั่งน้ำหนัก ส่วนมุมมองที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือพื้นที่] ที่ปรากฏเหมือนกันทำให้เห็นภาพของใจว่า เป็นพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่างๆ ได้ เช่น ใช้สัญจรไปมาได้ ใช้พักพิงอาศัยได้ ส่วนที่ต่างกัน ในพุทธศาสนาจะแสดงถึงลักษณะทางโค้ง กว้าง ไกล ไร้ขอบเขต ส่วนคริสต์ศาสนาแสดงลักษณะที่หมาย ไกลออกไป มีลักษณะ

ปลายหรือทาย ในขณะที่มุมมองที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน์ **[ใจคือไฟ]** มีลักษณะของไฟที่คล้ายกันคือใช้เผาไหม้ได้ ส่วนที่ต่างกันคือพุทธศาสนาแสดงถึงการดับไฟ แต่คริสต์ศาสนาแสดงถึงความร้อนของไฟ และนอกจากนี้ยังพบในส่วนมุมมองใหม่ที่สะท้อนต่างกันผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** ในพุทธศาสนาแสดงมุมมองของใจมีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณเหมือน น้ำ ลม อากาศ และข้ามได้ยากเหมือนสมุทร ส่วนคริสต์ศาสนาแสดงมุมมองของใจมีความลึก ละลายได้เหมือนน้ำและทำให้เหวไปมาได้เหมือนต้นไม้ที่ล้มเพราะถูกแรงลม

ดังนั้นจากการวิพากษ์ของคำว่าใจที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน์ทั้ง 4 เหล่านี้ของทั้งสองศาสนา แสดงให้เห็นมุมมองใหม่ซึ่งมีผลต่อความคิด ความเชื่อของผู้นับถือแต่ละศาสนาที่มีต่อมุมมองเดิมที่มองว่า ใจ คือสิ่งที่เป็นนามธรรม ทำหน้าที่รู้ รู้สึก นึก และคิดเท่านั้น ซึ่งในมุมมองใหม่นี้ถือว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากกระบวนการวิเคราะห์ผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน์ จึงทำให้เห็นว่าใจต่างจากมุมมองเดิม และยังสะท้อนให้เห็นถึงเจตนาของผู้สอนธรรมของแต่ละศาสนาที่ต้องการสื่อให้เห็นภาพในการสอนธรรมที่ต่างกันด้วย และที่สำคัญจากการวิพากษ์ของคำว่าใจ ในพุทธศาสนาที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน์แสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์สูงสุดของพุทธศาสนาถูกซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้ อุปลักษณณ์ในทัศน์ **[ใจคือไฟ]** ส่วนคริสต์ศาสนาจุดหมายสูงสุดหรืออุดมการณ์สูงสุดถูกซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณณ์ในทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** จากการเปิดเผยให้เห็นอุดมการณ์ของทั้ง 2 ศาสนาผ่านการใช้อุปลักษณณ์ไฟและพื้นที่ถือว่าสะท้อนความคิด ความเชื่อของผู้นับถือแต่ละศาสนาได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ศึกษามโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบพหุนัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา วิเคราะห์และเปรียบเทียบอุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา และเพื่อวิพากษ์และเปรียบเทียบคำว่า ใจ ในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้แนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูล 3 แนวคิดด้วยกัน ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า ใจ โดยใช้แนวคิดพหุนัยอย่างมีหลักการ เพื่อแสดงให้เห็นปรากฏการณ์พหุนัยคือการมีหลายความหมายของคำว่าใจของทั้ง 2 ศาสนา ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างทางความคิดที่เกิดจากการนำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยมีการถ่ายโยงวงมโนทัศน์ จากวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นรูปธรรมถ่ายโยงไปยังอีกวงมโนทัศน์หนึ่งที่เป็นนามธรรมโดยใช้แนวคิดอุปลักษณะ ซึ่งแนวคิดนี้ถือว่าเป็นแนวคิดที่ทำให้เกิดการขยายความหมายได้กล่าวคือความหมายต่าง ๆ ของคำว่าใจ เป็นความหมายเชิงมโนทัศน์ ที่สะท้อนระบบความคิดได้จึงมีความสัมพันธ์กับปรากฏการณ์พหุนัย และส่วนที่ 3 เป็นการวิพากษ์คำว่าใจโดยใช้แนวคิดอุปลักษณะเชิงวิพากษ์เพื่อเปิดเผยให้เห็นมุมมองใหม่ เจตนาและอุดมการณ์ ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของการใช้อุปลักษณะมโนทัศน์ ทั้งนี้สามารถสรุปผลตามความมุ่งหมายของงานวิจัยได้ ดังนี้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะสรุปและอภิปรายผลการวิจัยตามความมุ่งหมายของงานวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แสดงความหมายของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา พร้อมทั้งแสดงความหมายศูนย์กลาง (central sense) ของคำว่าใจที่สามารถขยายความหมายออกไปได้หลายความหมาย ส่วนที่ 2 แสดงอุปลักษณะมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ของทั้ง 2 ศาสนา ที่มีการนำความหมายของคำว่าใจไปใช้ในเชิงเปรียบเทียบโดยเรียงลำดับจากถ้อยคำอุปลักษณะที่พบมากที่สุดไปน้อยที่สุด และส่วนที่ 3 แสดงอุปลักษณะเชิงวิพากษ์ของคำว่าใจ ในทั้ง 2 ศาสนา ที่สามารถเปิดเผยให้เห็นถึงมุมมองใหม่ เจตนาและอุดมการณ์ ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของการใช้อุปลักษณะ มโนทัศน์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

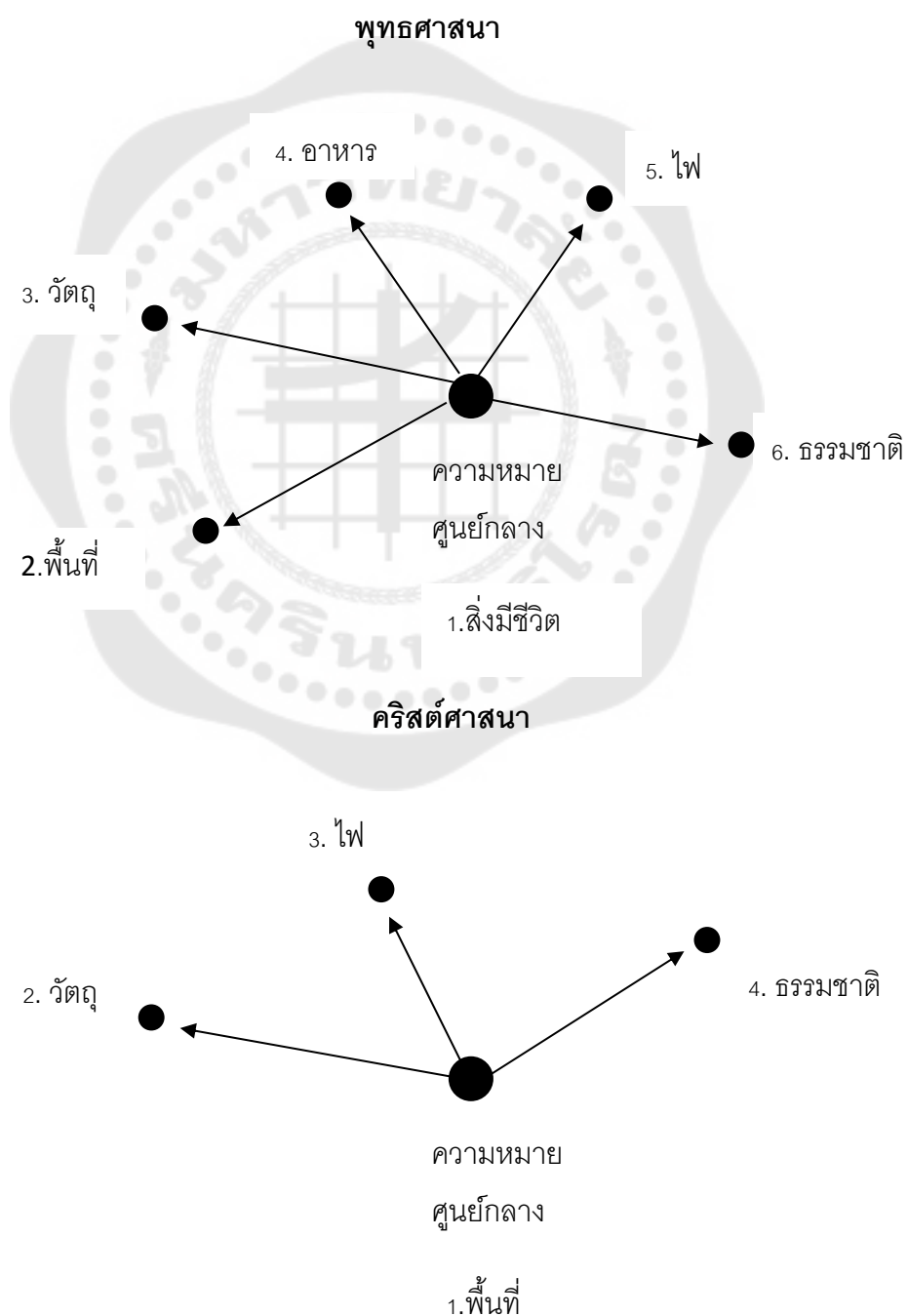
1. พหุนัยของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

จากการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา สามารถแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์พหุนัยหรือการมีหลายความหมายของคำว่าใจ ในแต่ละศาสนาได้ดังนี้

ในพุทธศาสนาพบความหมายของคำว่าใจ 6 ความหมาย ได้แก่ 1) ความหมาย “สิ่งมีชีวิต” 2) ความหมาย “พื้นที่” 3) ความหมาย “วัตถุ” 4) ความหมาย “อาหาร” 5) ความหมาย “ไฟ” และ 6) ความหมาย “ธรรมชาติ” ส่วนคริสต์ศาสนาพบความหมายของคำว่าใจ 4 ความหมาย ได้แก่ 1) ความหมาย “พื้นที่” 2) ความหมาย “วัตถุ” 3) ความหมาย “ไฟ” และ 4) ความหมาย “ธรรมชาติ” ทั้งนี้ผลการวิจัยของทั้ง 2 ศาสนาแสดงให้เห็นความหมายของคำว่าใจที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งมีชีวิต (มนุษย์ สัตว์) และ สิ่งไม่มีชีวิต เช่น วัตถุ พื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในภาษาจีน (Yu, 2009) และในภาษาเปอร์เซีย (Sharifian, 2008) และในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาจีน (ซีอฉี เหยา, 2561) และในภาษาจีนและภาษาไทย (ภัทรา พิเศษฐศิลป์, 2556) และในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาเกาหลี (คยอง อิน ปาร์ค, 2558) จากการศึกษา มโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในภาษาจีน ภาษาเปอร์เซีย ภาษาไทย ภาษาเกาหลี แสดงให้เห็นว่า การขยายความหมายของคำว่าใจ มักจะเกิดขึ้นจากความหมายของสิ่งมีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ กล่าวคือใจ ก็คือส่วนหนึ่งของร่างมนุษย์ ซึ่งใจจะคอยสั่งการทางกายหรือทางความคิดและควบคุมสมองจึงสะท้อนให้เห็นความหมาย “สิ่งมีชีวิต” เป็นความหมายแรก และสามารถขยายออกไปสู่ความหมายสิ่งไม่มีชีวิต เช่น วัตถุ พื้นที่ เนื่องจากวัตถุ พื้นที่ก็มีความสัมพันธ์กับมนุษย์กล่าวคือเป็นความหมายที่มาจากประสบการณ์ทางร่างกายของมนุษย์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Heine et al. (1991 as cited in Evans & Green, 2006, p. 715) กล่าวไว้ว่าการขยายความหมายของคำมักจะเกิดขึ้นกับกลุ่มความหมายของสิ่งมีชีวิตก่อน ได้แก่ มนุษย์ และขยายความหมายออกไปสู่ความหมายวัตถุ การกระทำ พื้นที่ และขยายออกไปสู่ความหมายเวลา และคุณภาพ สังเกตได้ว่าการขยายความหมายมักจะเกิดขึ้นกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่าที่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์และขยายออกไปสู่ความหมายที่เป็นนามธรรม

จากปรากฏการณ์พหุนัยของคำว่าใจ ในทั้ง 2 ศาสนาแสดงให้เห็นว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual phenomenon) ที่สามารถสะท้อนระบบความคิดได้ มีความเชื่อมโยงกันกับความหมายที่เป็นศูนย์กลาง (central sense) จากการใช้เกณฑ์การตัดสินความหมายศูนย์กลางของ Tyler and Evan (2003) พบว่าในพุทธศาสนา คือ ความหมาย “สิ่งมีชีวิต” (มนุษย์ และสัตว์) ส่วนคริสต์ศาสนา คือ ความหมาย “พื้นที่” เป็นความหมายศูนย์กลางสามารถทำให้เกิด

ความหมายใหม่ขยายออกมา (extended meanings) ได้หลายความหมาย กล่าวคือความหมายอื่น ๆ ของคำว่า ใจ จึงถือได้ว่า ขยายมาจากความหมายที่เป็นความหมายศูนย์กลาง เนื่องจากปรากฏการณ์หนึ่งที่คำหนึ่งคำมีหลายความหมายและความหมายต่าง ๆ เหล่านี้สัมพันธ์กันสามารถสะท้อนระบบความคิดของมนุษย์ได้ โดยที่ความหมายต่าง ๆ นั้นมีความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายความหมาย (semantic network) ที่ถูกขยายมาจากความหมายศูนย์กลาง และสมาชิกต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์กัน (Kövecses, 2002) ทั้งนี้สามารถสรุปให้เห็นเครือข่ายความหมายของคำว่าใจในแต่ละศาสนาได้ดังนี้

จากทั้ง 2 ศาสนาแสดงให้เห็นถึงเครือข่ายความหมาย เช่น ในพุทธศาสนาความหมาย “สิ่งมีชีวิต” หมายถึงมนุษย์และสัตว์ เป็นความหมายศูนย์กลางของคำว่า ใจ แสดงให้เห็นว่าความหมายศูนย์กลางนั้นสามารถขยายความหมายออกไปได้หลายความหมาย และแต่ละความหมายนั้นจะมีความสัมพันธ์กันกล่าวคือสิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์จำต้องหาที่อยู่อาศัย แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับความหมาย “พื้นที่” และในการเป็นอยู่นั้นจะต้องมีสิ่งที้อำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตด้วย เช่น เครื่องอุปโภค บริโภค ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความหมาย “วัตถุ” (สิ่งของ ต่าง ๆ) ความหมาย “อาหาร” ความหมาย “ไฟ” ความหมายเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กับความหมาย “สิ่งมีชีวิต” โดยที่สิ่งมีชีวิตจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยเหล่านี้ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้สิ่งมีชีวิตยังต้องอาศัยธรรมชาติ เช่น อากาศ น้ำ ลม ต้นไม้ ในการเป็นอยู่ด้วย ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตอีกปัจจัยหนึ่ง จึงมีความสัมพันธ์กันกับความหมาย “ธรรมชาติ” และที่สำคัญสิ่งมีชีวิตจะต้องปรับตัวเข้ากับธรรมชาติด้วย ฉะนั้นความหมายต่าง ๆ เหล่านี้ ถือว่ามี ความสัมพันธ์กันกับความหมายศูนย์กลาง แสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางความหมายขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าในคริสต์ศาสนาไม่พบปรากฏการณ์ของความหมาย “สิ่งมีชีวิต” (มนุษย์และสัตว์) และความหมาย “อาหาร” ของคำว่า ใจ ในการวิเคราะห์ตามแนวคิดพหุณัยอย่างมีหลักการ (The principled polysemy approach) ทั้งนี้อาจมีผลมาจากข้อมูลภาษาในพระคัมภีร์ไบเบิลแต่ละฉบับ เช่น พระคริสตธรรมคัมภีร์ ฉบับ 1940 พระคริสตธรรมคัมภีร์ ฉบับ 1971 พระคริสตธรรมคัมภีร์ฉบับประชานิยม ฉบับไทย KJV เป็นฉบับแปลจาก King James Version ซึ่งเป็นฉบับภาษาอังกฤษ ฉบับ THA ERV เป็นฉบับที่แปลจาก Easy to read version ฉบับอมตธรรมร่วมสมัย และคำว่าใจ อาจปรากฏในส่วนอื่น ๆ นอกจากคัมภีร์ไบเบิลที่กล่าวมาข้างต้น เช่น เพลงมิสซา เนื่องจากในงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ในคัมภีร์ไบเบิลฉบับมาตรฐาน 2554 เท่านั้น และผู้วิจัยเห็นว่า ความหมายทั้งสองนี้อาจจะไปปรากฏในคำอื่น ๆ เช่น จิตวิญญาณ วิญญาณจิต จิตใจ เนื่องจากในพระคัมภีร์ไบเบิล ไม่ได้มีการใช้เฉพาะคำว่าใจ อย่างเดียวในการอธิบายถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมที่ทำหน้าที่รับรู้อารมณ์ ความรู้สึก พิจารณาตัวอย่าง เช่น “จิตใจของข้าพระองค์สงบอยู่ภายในข้าพระองค์อย่างเด็กที่หย่านมแล้ว” (คัมภีร์ไบเบิล สดุดี บทที่ 131 ข้อที่ 2) “คูเกิด จิตใจข้าพเจ้าเหมือนเหล่าอู่นซึ่งไม่มีที่ระบายออก เหมือนถูงหนึ่งเหล่าอู่นใหม่ที่พร้อมจะระเบิดแล้ว ” (คัมภีร์ไบเบิล โยบ บทที่ 32 ข้อที่ 19) จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความหมาย “สิ่งมีชีวิต” ได้แก่มนุษย์สะท้อนมาจากคำว่าเด็กและความหมาย “อาหาร” สะท้อนมาจากคำว่าเหล่าอู่น จัดเป็นเครื่องดื่มหรือ น้ำหรือของเหลวชนิดต่าง ๆ ที่บริโภคโดยวิธี

เดิมเพื่อดับกระหายหรือบำรุงกำลังเป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 97) ฉะนั้นจากสิ่งที่ปรากฏข้างต้นทำให้เห็นว่าความหมาย “สิ่งมีชีวิต” และความหมาย “อาหาร” ไปปรากฏในคำว่า จิตใจ จึงเป็นเหตุทำให้ไม่พบการปรากฏความหมายทั้งสองนี้จากคำว่าใจ ในการศึกษาครั้งนี้

2. อุปลักษณมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

จากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณที่ปรากฏในพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎกฉบับหลวง พบถ้อยคำอุปลักษณจำนวน 47 ถ้อยคำสามารถสะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์คำว่า ใจ 7 อุปลักษณมโนทัศน์ซึ่งอุปลักษณแต่ละประเภทจะเรียงลำดับจากถ้อยคำที่พบมากที่สุดไปน้อยที่สุดดังนี้ 1) อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] พบจำนวน 23 ถ้อยคำ 2) อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือพื้นที่] พบ 8 ถ้อยคำ 3) อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือมนุษย์] พบ 5 ถ้อยคำ 4) อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือธรรมชาติ] พบ 5 ถ้อยคำ 5) ส่วนอุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือสัตว์] พบ 3 ถ้อยคำ 6) อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือไฟ] พบ 2 ถ้อยคำ และ 7) อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคืออาหาร] พบ 1 ถ้อยคำ

ส่วนคริสต์ศาสนาจากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิล ฉบับมาตรฐาน พบถ้อยคำอุปลักษณจำนวน 36 ถ้อยคำ สามารถสะท้อนอุปลักษณมโนทัศน์คำว่า ใจ 4 อุปลักษณมโนทัศน์ดังนี้ 1) อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] พบจำนวน 24 ถ้อยคำ 2) อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือพื้นที่] พบจำนวน 6 ถ้อยคำ 3) อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือไฟ] พบจำนวน 3 ถ้อยคำ และ 4) อุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือธรรมชาติ] พบจำนวน 3 ถ้อยคำ

จากการแสดงอุปลักษณมโนทัศน์ของคำว่าใจในทั้ง 2 ศาสนาพบอุปลักษณมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] มากที่สุดเป็นอันดับ 1 ที่มีการกล่าวถึงวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ และใช้ทำประโยชน์ต่าง ๆ ได้มีลักษณะเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดมากกว่าสิ่งอื่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในภาษาจีน (Yu, 2003,2009) และในภาษาจีนและภาษาอังกฤษ (Cheng, 2021) (Zhou & Jiang, 2020) และในภาษาอังกฤษ และภาษาสเปน (Adams, 2017) และในภาษาสเปน ภาษาอิตาลี ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน (Pérez, 2008) แสดงให้เห็นว่า การที่เราจะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ จะต้องทำความเข้าใจผ่านสิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่า ซึ่งวัตถุสิ่งของต่าง ๆ นั้นถูกนำมาเป็นแบบเปรียบเทียบคือมีการใช้อธิบายถึงลักษณะของวัตถุ การกระทำต่อวัตถุ และใช้ทำประโยชน์ได้เนื่องจากวัตถุสิ่งของต่าง ๆ มีอยู่รอบตัวมนุษย์และมนุษย์ใช้ร่างกายในการมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันจึงเป็นเหตุให้สะท้อนอุปลักษณวัตถุมากกว่าอุปลักษณอื่น ๆ และยังคงสอดคล้องกับผลการวิจัยในภาษาไทยและภาษาจีน (คยอง อึน ปาร์ค, 2558 ; ภัทรา พิเศษฐิติลปี่, 2556) ที่พบวัตถุเป็นแบบเปรียบเทียบเช่นเดียวกันทำให้เห็นว่าสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบมักมาจากประสบการณ์ทางร่างกายของมนุษย์ที่ใช้อยู่ซ้ำ ๆ ในชีวิตประจำวันมีลักษณะ

เป็นรูปธรรมที่เด่นชัดสามารถสัมผัสจับต้องได้ เป็นสิ่งที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ คำนึง และอยู่ใกล้ตัว นึกออกได้ง่าย (Lakoff & Johnson, 1980) จึงเป็นเหตุทำให้เกิดอุปลักษณณ์วัตถุปรากฏอยู่แทบทุก ภาษา และมากกว่าอุปลักษณณ์อื่น ๆ เนื่องจากว่ากระบวนการทางปริชาน เช่น อุปลักษณณ์มีพื้นฐาน มาจากประสบการณ์ทางร่างกายและประสบการณ์ทางสังคมของมนุษย์นั่นเอง

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า อุปลักษณณ์มีโน้ตทัศน์ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและในคริสต์ศาสนา มีการใช้ถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่ปรากฏเหมือนกันด้วย ได้แก่ อุปลักษณณ์มีโน้ตทัศน์ [ใจคือวัตถุ] อุปลักษณณ์มีโน้ตทัศน์ [ใจคือพื้นที่] อุปลักษณณ์มีโน้ตทัศน์ [ใจคือธรรมชาติ] และอุปลักษณณ์มีโน้ตทัศน์ [ใจคือไฟ] ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเลือกใช้ถ้อยคำอุปลักษณณ์นั้น ๆ ก็เพื่อต้องสื่อให้เห็นความสำคัญในการสอนธรรมผ่านอุปลักษณณ์นั้น ๆ ว่าทำไมถึงเลือกใช้ถ้อยคำนี้มากที่สุด ทั้งนี้ สามารถแสดงความถี่ของถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่ปรากฏเหมือนกันของแต่ละศาสนาได้ดังตาราง 13 ดังนี้

ตาราง 13 แสดงความถี่ของถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่ปรากฏเหมือนกันของทั้ง 2 ศาสนา

ประเภท อุปลักษณณ์	ถ้อยคำ	พุทธศาสนา		คริสต์ศาสนา	
		ความถี่(ครั้ง)	ร้อยละ	ความถี่(ครั้ง)	ร้อยละ
1. ใจคือวัตถุ	ฐู	2	0.70	17	7.46
	หนัก	25	8.84	3	1.31
	วาง	45	15.90	177	77.64
	จับ	39	13.79	1	0.43
	มันคง	24	8.49	6	2.63
	แตกสลาย	2	0.70	4	1.75
	แข็ง	2	0.70	11	4.82
	ปัก	24	8.49	2	0.88
	ชัด	16	5.65	2	0.88
	รวม	179	63.26	223	97.80

ตาราง 13 (ต่อ)

ประเภท อุปลักษณะ	ถ้อยคำ	พุทธศาสนา		คริสต์ศาสนา	
		ความถี่(ครั้ง)	ร้อยละ	ความถี่(ครั้ง)	ร้อยละ
2. ใจคือพื้นที่	ทาง	102	36.04	3	1.32
	รวม	102	36.04	3	1.32
3. ใจคือ ธรรมชาติ	น้ำ	1	0.35	1	0.44
	รวม	1	0.35	1	0.44
4. ใจคือไฟ	ไฟ	1	0.35	1	0.44
	รวม	1	0.35	1	0.44
	รวม	283	100	228	100

จากตาราง 13 แสดงให้เห็นว่า อุปลักษณะมโนทัศน์ [ใจคือวัตถุ] ของทั้ง 2 ศาสนาพบการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะที่เหมือนกันมากที่สุด แต่การปรากฏความถี่ของถ้อยคำต่างกันกล่าวคือสามารถแสดงให้เห็นถึงการเลือกใช้ถ้อยคำและบ่งบอกถึงความสำคัญของถ้อยคำนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความถี่นั้นจะช่วยสนับสนุนว่าผู้สอนธรรมมีทัศนคติต่อถ้อยคำนั้นอย่างไร จากการปรากฏถ้อยคำอุปลักษณะวัตถุ ผู้วิจัยพบการกระทำต่อวัตถุ ได้แก่ ถ้อยคำ ชู วาง จับ ปัก ชัด โดยเฉพาะถ้อยคำ วาง ทั้ง 2 ศาสนาพบความถี่มากที่สุด ซึ่งสื่อให้เห็นว่าถ้อยคำนี้เป็นสิ่งที่ผู้สอนธรรมแต่ละศาสนาใช้มากที่สุดเพื่อนำมาอธิบายถึงคำว่า ใจให้เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่า เนื่องจากคำว่า วาง ก็คือการทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งพ้นจากมือหรือปาเป็นต้นด้วยอาการกิริยาต่าง ๆ ตามที่ต้องการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, น. 47) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการวางวัตถุสิ่งของเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้สัมผัสจับต้องเป็นประจำ จึงสื่อถึงความหมายในทางศาสนาเพื่อต้องการสอนให้เห็นว่า การวางใจเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจผ่านสิ่งที่เป็นแบบเปรียบเทียบคือการวางวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ไว้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์ปลายทางก็คือการมอบความเชื่อและความมั่นใจให้ตนเอง นั่นแสดงว่าทั้ง 2 ศาสนาให้ความสำคัญกับถ้อยคำนี้ จึงแสดงความถี่มากที่สุด และยังแสดงให้เห็นความถี่มากอันดับ 2 ในพุทธศาสนาคือถ้อยคำว่าจับใช้กล่าวถึงการจับความรู้สึกในกล่าวถ้อยคำเนื่องจากว่าความรู้สึก

เป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้องได้เหมือนวัตถุสิ่งของ แต่ถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับคำว่าใจเพื่อสื่อความหมายในการแสดงธรรมที่ทำให้คนชื่นชอบ รักใคร่ หลงใหลนั่นเอง ส่วนคริสต์ศาสนาคือถ้อยคำที่ว่า ชู ใช้กล่าวถึงการทำให้ปรากฏ เหมือนการชูวัตถุสิ่งของถูกนำมาเป็นแบบเปรียบกับคำว่าใจ เพื่อสื่อความหมายในการกล่าวถ้อยคำหรือสอนธรรมที่ทำให้คนรู้สึกดีขึ้น หรือมีกำลังใจขึ้น และอันดับ 3 พุทธศาสนาพบถ้อยคำที่ว่า หนัก ส่วนคริสต์ศาสนา พบถ้อยคำที่ว่า แข็ง ส่วนอันดับ 4 พุทธศาสนาพบถ้อยคำที่ว่า มั่นคงและปัก แสดงความถี่เท่ากัน ส่วนคริสต์ศาสนาพบถ้อยคำที่ว่า มั่นคง ในส่วนอันดับ 5 พุทธศาสนาพบถ้อยคำที่ว่า ชัด ส่วนคริสต์ศาสนาพบถ้อยคำที่ว่า แดกสลาย และอันดับ 6 พุทธศาสนาพบถ้อยคำที่ว่า ชู แดกสลาย แข็ง แสดงความถี่เท่ากัน ส่วนคริสต์ศาสนาพบถ้อยคำที่ว่า หนัก นอกจากนี้ยังพบว่าในส่วนคริสต์ศาสนาแสดงความถี่เท่ากัน คือถ้อยคำที่ว่า ปัก ชัด และพบความถี่น้อยที่สุดคือถ้อยคำที่ว่า จับ

จากการปรากฏข้างต้นของทั้ง 2 ศาสนาสะท้อนให้เห็นว่า ถ้อยคำเหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์คุ้นเคย และใช้ในชีวิตประจำวัน และมีปฏิสัมพันธ์ในการกระทำต่อวัตถุนั้น ๆ ซ้ำ ๆ ในแต่ละวัน เมื่อปรากฏในภาษาทางศาสนาสามารถชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการสอนธรรม ก็เพื่อต้องการเปรียบเทียบคำว่าใจให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น สามารถสัมผัสจับต้องได้ และยังคงแสดงให้เห็นถึงลักษณะของวัตถุ ได้แก่ แข็ง หนัก มั่นคง แดกสลาย กล่าวคือวัตถุมีการแปรสภาพได้ จากที่แข็ง หนัก มั่นคง และก็แตกสลายไปได้ในที่สุดจึงถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจ เพื่อแสดงให้เห็นว่าใจก็มีลักษณะเช่นเดียวกันจึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Lakoff and Johnson (1980, p. 28) ที่ต้องการสื่อให้เห็นว่าใจเป็นรูปธรรมที่สามารถแตะต้องสัมผัสได้และสามารถแตกหักหรือเปราะบางได้

ในขณะที่อุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** พบว่ามีการใช้ถ้อยคำที่เหมือนกันของทั้ง 2 ศาสนาคือคำว่า ทาง แต่การปรากฏความถี่ต่างกัน กล่าวคือพุทธศาสนาแสดงความถี่มากกว่าคริสต์ศาสนาซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของการใช้ถ้อยคำที่ว่านี้ในการสอนธรรม ก็เพื่อต้องการสื่อให้เห็นว่า ใจ นั้นมีลักษณะเป็นพื้นที่สำหรับใช้สัญจรไปมา จากการปรากฏความถี่ของพุทธศาสนาในถ้อยคำที่ว่า ทาง พบการปรากฏ 102 ครั้ง ส่วนมากจะเน้นสอนให้เห็นมโนกรรมคือการกระทำทางใจหรือทางแห่งกรรมที่ให้อารมณ์ ความรู้สึก นึก คิด ต่าง ๆ ผ่านไปมา เช่น โลกอยากได้ของเขา พยายามปกป้องร้าย เห็นผิดจากคลองธรรม ส่วนคริสต์ศาสนาจะชี้ให้เห็นถึงการเข้าพิธีสูหนต์เท่านั้น พบการปรากฏความถี่ 3 ครั้ง ถูกนำมาอธิบายถึงการยอมรับหรือความรู้สึกเต็มใจ หรือสมัครใจ ฉะนั้นจากถ้อยคำที่ปรากฏเหมือนกันทั้ง 2 ศาสนาสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** ที่เหมือนกัน เนื่องจากว่า มโนทัศน์พื้นที่เป็นมโนทัศน์พื้นฐานที่ทำให้เกิดมโนทัศน์อื่น ๆ ตามมา และถือว่เป็นมโนทัศน์สากลที่มนุษย์จะทำความเข้าใจและรับรู้ถึงพื้นที่ที่อยู่รอบตัวรวมถึงสถานที่พัก

อาศัย กล่าวคือมีการใช้คำเกี่ยวกับพื้นที่ เช่น ลักษณะกว้าง แคบ ไกล ใกล้ ระยะทาง ถือว่ามี ปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ในชีวิตประจำวันเช่นกัน (Clark & Clark, 1977; Kellman, 1995; Lyons, 1977)

อุปลักษณณ์โมทัศน์ [**ใจคือธรรมชาติ**] แสดงถ้อยคำที่เหมือนกันคือว่า น้ำ และพบการ ปรากฏความถี่เท่ากัน 1 ครั้ง ทางพุทธศาสนาเพื่อต้องสื่อให้เห็นว่า น้ำ ที่คนล้างของสะอาดและไม่ สะอาดลงในน้ำ และน้ำก็ไม่มีความรังเกียจต่อสิ่งนั้น จึงถูกนำมาเปรียบให้เห็นว่าใจแม้จะถูก กระทบกระแทงด้วยเรื่องดีบ้าง ไม่ดีบ้าง ใจก็ไม่อึดอัด ระอาหรือรังเกียจต่อสิ่งนั้นเช่นเดียวกัน จึง ต้องการสอนให้ทำใจให้เหมือนน้ำ และยังสะท้อนให้เห็นว่า ใจมีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณเหมือนน้ำ ส่วนคริสต์ศาสนาแสดงให้เห็นถึงการละลายเหมือนน้ำ ต้องการสื่อให้เห็น ถึงอารมณ์ ความรู้สึก ได้แก่ ความเศร้าโศกเสียใจ อันเกิดจากการสูญเสียชีวิต มีลักษณะละลายไป เหมือนน้ำ จากถ้อยคำทั้ง 2 ศาสนาแสดงให้เห็นถึงการเปรียบเทียบใจกับธรรมชาติ ได้แก่ น้ำ ที่ เหมือนกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ kang (2018) ได้ศึกษาอุปลักษณณ์ของคำว่า ใจ ในพุทธ ศาสนานิกายมหายาน ที่มีการเปรียบเทียบคือธรรมชาติ ได้แก่ น้ำในมหาสมุทร ที่มีการกล่าวถึงน้ำ กำลังไหว และลมพัดไปมานั้น แต่น้ำก็ไม่แยกออกจากกัน หากลมหยุดการเคลื่อนไหว น้ำก็จะหยุด นิ่งเช่นกัน ถูกนำมาอธิบายถึงความสงบนิ่ง ไม่หวั่นไหว เช่นเดียวกับลมที่หยุดเคลื่อนไหว น้ำก็จะ นิ่ง ใจก็เช่นเดียวกันเมื่อไม่มีอะไรมากระทบก็ไม่หวั่นไหว มีความสงบนิ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลัก คำสอนทางศาสนามักนำธรรมชาติ ได้แก่ น้ำ มาเป็นแบบเปรียบกับใจ ที่ต้องการสื่อให้เห็นภาพ ของใจที่หวั่นไปมาเหมือนน้ำที่ถูกกระทบด้วยลม รวมถึงแสดงความกว้างใหญ่ ไพศาล ของน้ำ และ การละลายไปได้เหมือนน้ำ ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการเสนอให้เห็นว่า ใจกับธรรมชาติมีสภาวะที่เกิดขึ้น เหมือนกัน

อุปลักษณณ์โมทัศน์ [**ใจคือไฟ**] พบถ้อยคำอุปลักษณณ์ที่เหมือนกันคือถ้อยคำว่า ไฟ แสดง ความถี่เท่ากัน 1 ครั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเผาไหม้ของไฟที่เหมือนกัน พิจารณาในพุทธศาสนา ต้องการสื่อให้เห็นไฟที่เผาสิ่งต่างๆ เช่น ของสะอาดและไม่สะอาด ไฟก็ไม่รังเกียจจริงจนต่อสิ่งที่เผา ถูกนำมาเปรียบกับคำว่าใจที่สามารถเผาได้เช่นเดียวกับไฟทั้งนี้ก็เพื่อต้องการสื่อให้เห็นว่าใจ เหมือนไฟทำให้ตนเองเดือดร้อนก็ได้ ทำให้ผู้เดือดร้อนก็ได้ หรือทำให้เกิดเรื่องดีก็ได้ เกิดเรื่องไม่ดีก็ ได้ ใจก็ไม่รังเกียจจริงจนต่อสิ่งที่ทำ ส่วนคริสต์ศาสนาต้องการจะเปรียบเทียบให้เห็นการถูกทำให้ทรมาณ จนทนไม่ไหวเหมือนการถูกไฟไหม้อัดอยู่ในกระดูก จากการปรากฏของอุปลักษณณ์โมทัศน์ [**ใจคือ ไฟ**] ของทั้ง 2 ศาสนาทำให้เห็นว่าอุปลักษณณ์ทั้ง 2 ประเภทนี้ ปรากฏถ้อยคำที่เท่ากัน 1 ถ้อยคำและ ปรากฏความถี่น้อยที่สุดคือ 1 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในภาษาจีนและภาษาอังกฤษ

(Zhou & Jiang, 2020) ที่พบว่าอุปลักษณะไฟ แสดงด้วยคำ ไฟ (fire) แก๊ส (gas) และแสงสว่าง (light) น้อยที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันน้อยกว่า วัตถุ พื้น ที่ เช่นเดียวกับงานวิจัยที่ศึกษาอุปลักษณะไฟข้ามวัฒนธรรมในภาษาอังกฤษ ภาษาสเปน ภาษาอิตาลี และภาษาเยอรมัน (Pérez, 2008) พบว่ามีการเปรียบเทียบคือไฟ ที่แสดงถึงอารมณ์รัก เท่านั้น แม้แต่งานวิจัยที่ศึกษามโนทัศน์ ใจ ในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาเกาหลีและใน ภาษาจีนและภาษาไทย (คยอง อึน ปาร์ค, 2558 ; ภัทรา พิเชษฐศิลป์, 2556) ก็ไม่พบการปรากฏ อุปลักษณะไฟและธรรมชาติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแหล่งข้อมูลของแต่ละภาษาที่นำมาวิเคราะห์ ต่างกัน จึงมีส่วนทำให้ไม่พบอุปลักษณะไฟและธรรมชาติ

3. อุปลักษณะเชิงวิพากษ์ของคำว่าใจ ในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

ในการวิพากษ์คำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ของทั้ง 2 ศาสนา สามารถเปิดเผย ให้เห็นมุมมองใหม่ เจตนาและอุดมการณ์ ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณะมโนทัศน์ได้ดังนี้

3.1 มุมมองใหม่ของคำว่าใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

3.1.1 มุมมองใหม่ของคำว่าใจ ที่ปรากฏในพุทธศาสนา

จากการวิพากษ์คำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์สามารถเปิดเผยให้เห็น มุมมองใหม่ 6 มุมมองด้วยกันดังนี้

1) ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้ สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือ วัตถุ]** ได้แก่ ใช้ทำประโยชน์สำหรับจับหรือยึดไว้ ใช้เป็นเครื่องมือในการชั่งน้ำหนักสิ่งของต่าง ๆ ได้ ใช้สำหรับตรึงหรือตอกสิ่งต่าง ๆ ให้แน่นได้ ใช้ผูกมัดสิ่งต่าง ๆ ไว้ได้ ใช้ทำความสะอาดให้หมดจด ได้ และใช้ป็นสิ่งของเพื่อทำประโยชน์ในการต่าง ๆ ได้ เช่น ใช้ฝัง ใช้ปัก ใช้ขัด

2) ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทางโค้ง กว้าง ไกล ไร้ขอบเขต สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** ได้แก่ ใช้สำหรับสัญจรไปมาได้ ใช้สำหรับพักพิงได้มี ลักษณะเหมือนบ้าน ใช้เป็นแหล่ง หรือที่ตั้งในการทำกิจต่าง ๆ และมีลักษณะเป็นพื้นที่โล่งว่างเปล่าไม่มีอะไรกีดกันหรือปิดบัง เป็นพื้นที่คงที่ หนาแน่นเหมือนพื้นดินของโลก และมีลักษณะเป็น พื้นที่ที่ไร้ขอบเขตหรือหาขอบเขตไม่ได้

3) ใจแสดงออกเหมือนมนุษย์และสัตว์สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือ มนุษย์]** และ **[ใจคือสัตว์]** ได้แก่ มีพฤติกรรมแสดงออกเหมือนมนุษย์ เช่น คนรัก มีความใคร่ ในกาม หัวหน้าต้องการความเป็นใหญ่ หญิงสะใภ้ที่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว นายสารถีที่มีความ กระปรี้กระเปร่า เด็กมีความโล่งซื่อบริสุทธิ์ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม และมีพฤติกรรมแสดงออกเหมือน

สัตว์ ได้แก่ สัตว์ป่า ชอบอยู่โดดเดี่ยว เดียวดาย ไม่เกี่ยวข้องด้วยหมู่ ไม่กลัวภัย โศกเขาชาติมีพฤติกรรมสงบเสงี่ยมและม้าที่ฝึกฝนไว้เป็นเครื่องนำทาง

4) ใจคือธรรมชาติมีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณ และข้ามพ้นได้ยากสะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน [ใจคือธรรมชาติ] ได้แก่ อากาศ น้ำ ลม ที่มีความไพบุลย์ กว้างใหญ่ ไพศาล ไม่มีประมาณ และข้ามได้ยากเหมือนข้ามมหาสมุทร

5) ใจเผาไหม้และดับได้ สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน [ใจคือไฟ] ได้แก่ เผาไหม้ได้ และดับได้เช่นเดียวกับไฟ

6) ใจมีรสผาดทำให้ผืดคอ กลืนไม่ลง สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน [ใจคืออาหาร] ได้แก่ รสชาติผาดเหมือนรสอาหาร

3.1.2 มุมมองใหม่ของคำว่าใจ ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา

จากวิพากษ์คำว่าใจที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศนสามารถเปิดเผยให้เห็นมุมมองใหม่ 4 มุมมองด้วยกันดังนี้

1) ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน [ใจคือวัตถุ] ได้แก่ ใช้หลอมละลายได้และ แปรสภาพได้ ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับจับหรือดักได้ ใช้เป็นสิ่งของสำหรับใช้การต่าง ๆ ได้ เช่น ใช้สวมใส่ได้ ใช้ทดลองได้ ใช้ชั่งน้ำหนักได้

2) ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ มีลักษณะเป็นทาง และไกลออกไป สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน [ใจคือพื้นที่] ได้แก่ ใช้เป็นพื้นที่สำหรับหว่านเมล็ดพืช ใช้เป็นพื้นที่สำหรับพักพิงมีลักษณะเหมือนบ้านหรือที่ประทับ ใช้เป็นพื้นที่สำหรับสัญจรไปมาได้ และเป็นพื้นที่มีลักษณะสุดแดนสุดแผ่นดิน เป็นที่หมาย และเป็นพื้นที่ห่างไกล

3) ใจร้อนและเผาไหม้ได้ สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน [ใจคือไฟ] กล่าวคือมีลักษณะร้อนเหมือนไฟและเผาไหม้ได้

4) ใจมีความลึก ละลายได้เหมือนน้ำและไหลไปมาได้เหมือนต้นไม้ สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน [ใจคือธรรมชาติ] ได้แก่ หยั่งถึงได้ยากเหมือนน้ำลึก และละลายได้เหมือนน้ำ และทำให้ไหวได้เช่นเดียวกับต้นไม้ที่ถูกแรงลม

จากมุมมองใหม่ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศนของทั้ง 2 ศาสนาโดยส่วนมากจะสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างจากมุมมองเดิมที่เหมือนกัน ได้แก่ ใจคือสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทำประโยชน์ได้ ใจคือพื้นที่ใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ ใจเหมือนไฟใช้เผาไหม้ได้ และ ใจเหมือนธรรมชาติ ได้แก่ น้ำ แสดงให้เห็นว่า ทั้ง 2 ศาสนาต้องการจะสื่อให้เห็นภาพของใจให้เป็นรูปธรรมกล่าวคือเป็น

สภาวะที่มีตัวตนสามารถสัมผัสจับต้องได้ เช่นเดียวกับสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัว และต้องการให้เรียนรู้ และพิจารณาว่า ใจ มีคุณลักษณะเหมือนกับสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวเช่นเดียวกัน เช่น มีลักษณะหนักเบา แข็ง แดกหัก และมีพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ El-Sharif (2012) ที่ได้ศึกษาอุปลักษณะในหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม โดยใช้แนวคิดของ Charteris-Black (2004) ในการวิพากษ์หลักคำสอนที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าคำว่า ใจ แสดงมุมมองใหม่ ได้แก่ ใจคือวัตถุสิ่งของใช้ทำประโยชน์ได้ เช่น ใช้เป็นภาชนะสำหรับใส่อาหารมณี ความรู้สึก ใส่ความศรัทธา ความรู้ด้านจิตวิญญาณ ใจมีพื้นที่ ได้แก่ เป็นศูนย์กลางของอารมณื ความรู้สึก ใจเป็นแสงสว่างใช้กล่าวถึงพระเจ้า และใจคือตัวแทนของพระเจ้า และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Al-Ali (2010) ที่ศึกษาอุปลักษณะในคัมภีร์กุรอาน พบว่า ใจมีลักษณะมืด สามารถสะท้อนให้เห็นภาพของใจ มีลักษณะเช่นเดียวกับความมืดที่มองไม่เห็น ฉะนั้นทั้ง 2 งานวิจัยที่ศึกษาศาสนาอิสลามเหมือนกันล้วนสะท้อนให้เห็นมุมมองใหม่ของใจ

จากการอภิปรายผลมุมมองใหม่ของคำว่าใจ ทั้ง 3 ศาสนา ได้แก่ พุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และอิสลามที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ ล้วนแสดงให้เห็นว่า แต่ละศาสนานั้นต้องการจะสื่อให้เห็นภาพของใจให้เป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น เรียนรู้ สัมผัส จับต้องได้ มองเห็นได้ และที่สำคัญเพื่อความเข้าใจง่ายในการสอนธรรม เนื่องจากหลักคำสอนทางศาสนา แต่ละศาสนาส่วนมากมีเนื้อความซับซ้อน ลึกซึ้ง ล้วนเป็นนามธรรมที่เข้าใจยาก จึงจำเป็นต้องเปรียบเทียบให้เห็นภาพของใจสะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ เนื่องจากคำว่าใจ คือสิ่งที่เป็นนามธรรมซ่อนอยู่ภายในร่างกาย ซึ่งมนุษย์จะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจผ่านร่างกายและสิ่งที่อยู่รอบตัวกล่าวคือสิ่งที่อยู่รอบตัวมีลักษณะเช่นไร ต้องการให้พิจารณาว่า ใจก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน จึงสะท้อนให้เห็นแบบเปรียบเทียบที่เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น เช่น วัตถุ พื้นที่ ไฟ ธรรมชาติ จึงทำให้เห็นความแตกต่างจากมุมมองเดิมที่มองว่า ใจเป็นเพียงนามธรรมเท่านั้น

3.2 เจตนาในการสอนธรรมที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

3.2.1 เจตนาในการสอนธรรมที่ปรากฏในพุทธศาสนา

จากการวิพากษ์คำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์สามารถเปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาในการสอนธรรมได้ดังนี้

1) เจตนาในการสอนธรรมที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือวัตถุ]** แสดงให้เห็นว่าผู้สอนธรรมต้องการเปรียบเทียบให้เห็นถึงสภาวะของใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นหรือเป็นรูปธรรมมากขึ้นที่มีลักษณะไม่มั่นคง และไม่แน่นอน (อนิจจัง) กล่าวคือเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป มีลักษณะเช่นเดียวกับ

สภาวะของสิ่งที่เป็นรูปธรรมคือวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่อยู่รอบตัวนั้นเปลี่ยนแปลงได้ มีลักษณะเบา หนัก แข็ง มั่นคง และก็แปรสภาพได้ ซึ่งตั้งอยู่ในสภาวะเดิมได้ยาก เนื่องจากว่าวัตถุสิ่งของต่างๆ มีการเกิดขึ้นในเบื้องต้น ตั้งอยู่ในท่ามกลาง และแตกสลายไปในที่สุด จึงให้พิจารณาว่า ใจก็มีลักษณะเช่นเดียวกับวัตถุที่อยู่รอบตัว

2) เจตนาในการสอนธรรมที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** ผู้สอนธรรมต้องการสื่อให้เห็นว่าธรรมารมณคืออารมณ์ที่เกิดขึ้นทางใจ รวมถึงความรู้สึก นึก คิด ต่าง ๆ สภาวะธรรมต่าง ๆ ล้วนมีพื้นที่ทั้งนั้น ได้แก่ อารมณ์สุขก็มีพื้นที่ของอารมณ์สุข อารมณ์ทุกข์ก็มีพื้นที่ของอารมณ์ทุกข์ ความรู้สึกสงบ เบา สบาย ก็มีอีกพื้นที่หนึ่ง และการนึก คิด ต่าง ๆ ก็มีพื้นที่ของการนึก คิด นั้น ๆ ด้วย เช่น คิดดี มีพื้นที่สำหรับคิดดี คิดชั่ว ก็มีพื้นที่สำหรับคิดชั่ว

3) เจตนาในการสอนธรรมที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือมนุษย์]** และ **[ใจคือสัตว์]** ผู้สอนธรรมต้องการแสดงให้เห็นว่า รูปกับนามเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยกันเกิดขึ้น กล่าวคือ ใจนั้นไม่มีสรีระ (ร่างกาย) ไม่มีที่อาศัย จำต้องหาที่อาศัยในร่างกายของมนุษย์ หรือสัตว์ในการเป็นอยู่ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์และสัตว์ล้วนมีผลมาจากใจ เนื่องจากว่ามนุษย์ และสัตว์ จะดำรงชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัยทั้งกายและใจหรือรูปกับนาม เพราะร่างกายและใจนั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดต่างอาศัยกันโดยที่ใจเป็นผู้ควบคุมภายใน เช่น การรับรู้และการเรียนรู้ผ่านกาย

4) เจตนาในการสอนธรรมที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือธรรมชาติ]** สามารถเปิดเผยให้เห็นเจตนาของผู้สอนธรรมก็เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่าใจนั้นมีความกว้างใหญ่ไพศาล ไม่มีประมาณเหมือนธรรมชาติ เช่น น้ำ ลม อากาศ และที่สำคัญต้องการให้ฝึกใจเหมือนธรรมชาติ ที่ไม่มีความรังเกียจรังอนต่อสิ่งที่มากระทบ และฝึกใจให้อดทนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบ เพราะทุกสิ่ง ทุกอย่างล้วนมีอุปสรรคเป็นธรรมดาจึงเปรียบให้ภาพเหมือนการข้ามมหาสมุทร

5) เจตนาในการสอนธรรมที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** แสดงให้เห็นว่าผู้สอนธรรมต้องการให้เหล่าสรรพสัตว์ทั้งมวลพ้นทุกข์ ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกหรือดับทุกข์ได้ และนอกจากนี้ยังแสดงเจตนาให้เห็นว่า ใจเผาไหม้ได้เช่นเดียวกับไฟ ที่สามารถทำให้ตนเองและผู้อื่นถึงความเดือดร้อน ลำบากทั้งกาย ลำบากทั้งใจได้ หรือทำให้เกิดเรื่องไม่ดีได้อันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ และต้องการเปรียบเทียบให้เห็นถึงการดับไฟด้วย กล่าวคือมีเจตมาเพื่อต้องการให้ดับไฟที่อยู่ภายใน นั่นก็คือการดับไฟแห่งกิเลส ตัณหา และกองทุกข์เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นที่ใจ จึงต้องดับที่ใจ

6) เจตนาในการสอนธรรมที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคืออาหาร]** ชี้ให้เห็นว่า ผู้สอนธรรมมีความตั้งใจที่จะเปรียบเทียบให้เห็นถึงรสอาหารที่มีรสชาติฝาด ที่กลืนกินเข้าไปทำให้รู้สึกฝืดคอ กลืนไม่ลง เหมือนกับคนที่กำลังทำทุจริต ได้แก่ คดโกง และทำสิ่งที่ เป็นโทษกล่าวคือคนคดโกง ทำสิ่งที่ก่อให้เกิดโทษนั้น เหมือนคนกำลังลิ้มรสฝาดอยู่ตลอดเวลาทำให้มีความรู้สึกฝืดคอ กลืนไม่ลง แสดงให้เห็นถึงความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ อันบ่งบอกถึงพฤติกรรมที่ไม่โปร่งใส มักเป็นไปในทิศทางที่มีชอบ ไม่ประกอบไปด้วยธรรม

3.2.1 เจตนาในการสอนธรรมที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา

จากการวิพากษ์คำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์สามารถเปิดเผยให้เห็นถึงเจตนาในการสอนธรรมได้ดังนี้

1) เจตนาในการสอนธรรมที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือวัตถุ]** แสดงให้เห็นว่าผู้สอนธรรมต้องการชี้ให้เห็นถึงสรรพสิ่งที่แปรสภาพได้ จึงนำมาเปรียบกับใจให้เห็นเป็นรูปธรรมสามารถสัมผัสจับต้องได้ มีลักษณะเหมือนวัตถุสิ่งของที่อยู่รอบตัว สามารถใช้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น ใช้สวมใส่ ทดลองได้ เปลี่ยนใหม่ได้ ทำให้รู้น้ำหนักได้ และที่สำคัญแปรสภาพได้จากสิ่งที่มีลักษณะแข็ง หนัก มั่นคง เปลี่ยนสภาพเป็นสิ่งที่ชำรุดได้หรือเสียได้ และสุดท้ายก็แตกสลายไป ใจก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน

2) เจตนาในการสอนธรรมที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** ผู้สอนธรรมต้องการจะสื่อให้เห็นถึงความรัก ความเข้าใจ ความปรารถนา ความเต็มใจ ต่างมีพื้นที่ กล่าวคือมีพื้นที่สำหรับแสดงความรักระหว่างพระบิดากับบุตร และมีพื้นที่แสดงความรักระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน รวมถึงพื้นที่แสดงความรักปรารถนา พื้นที่แสดงความต้องการ พื้นที่แสดงจุดหมาย พื้นที่แสดงความเต็มใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่แห่งความเข้าใจในพระวาระหรือ ความไม่เข้าใจในพระวาระก็มีอีกพื้นที่หนึ่ง จึงได้เปรียบถึงคนที่หว่านเมล็ดพืชตกในดินและตกในดินดีก็คือนคนที่ได้ยินพระวาระนั้นจะมีความเข้าใจ และได้รับผลร้อยเท่าบ้าง หกสิบเท่าบ้าง สามสิบเท่าบ้าง ทั้งหมดล้วนมีพื้นที่ในการแสดงออกทั้งนั้น

3) เจตนาในการสอนธรรมที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** แสดงให้เห็นว่าผู้สอนธรรมต้องการเปรียบเทียบให้เห็นว่า สภาวะอารมณ์ ความรู้สึก มีลักษณะร้อนเหมือนไฟที่เผาไหม้ทั้งตนเองและผู้อื่นได้กล่าวคือทำให้ตนเองและผู้อื่นถึงความเดือดร้อน อันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ทรมานได้ และต้องการชี้ให้เห็นว่า ความอึดอัดไม่สบายกาย ไม่สบายใจ และการถูกทำให้ทรมานเหมือนการเอาไฟมาเผาร่างกาย

4) เจตนาในการสอนธรรมที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน [ใจคือธรรมชาติ] สามารถเปิดเผยให้เห็นเจตนาของผู้สอนธรรมเพื่อต้องการให้ตระหนักรู้ มีความเข้าใจ และมีสติในการดำเนินชีวิต จึงยกธรรมชาติขึ้นมาเปรียบให้เห็นว่าใจมนุษย์มีความลึกซึ้งที่จะหยั่งถึงได้เหมือนน้ำลึกใจละลายได้หรือเปลี่ยนสภาพได้ ใจสั้นไปมาหรือหวนไหวได้

จากการอภิปรายผลคำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศนสามารถเปิดเผยให้เห็นเจตนาในการสอนธรรมของทั้ง 2 ศาสนาที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของผู้สอนธรรมที่ต้องการโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังธรรมให้คล้อยตาม เกิดความเชื่อ ความศรัทธาในหลักคำสอนและที่สำคัญชวนใจให้อยากน้อมรับเอาหลักคำสอนไปประพฤติปฏิบัติ ตาม เช่น เจตนาในการสอนธรรมที่สะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน วัตถุ พื้นที่ ของทั้ง 2 ศาสนา แสดงให้เห็นถึงการโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังธรรมให้คล้อยตาม และให้เกิดความเชื่อว่า ใจ สามารถสัมผัสจับต้องได้ เป็นสิ่งที่มีตัวตนเช่นเดียวกับร่างกาย และมีลักษณะเป็นพื้นที่เหมือนบ้าน เรือน ที่พักอาศัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าทั้ง 2 ศาสนานั้นต้องการโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังธรรมให้เชื่อตาม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kibbey (2017) ได้ศึกษาอุปลักษณณ์ในคริสต์ศาสนาและความซับซ้อนทางโครงสร้างในบทเทศน์คริสตจักรแบ็บติสต์ (Westboro Baptist คือบทเทศน์ที่เกี่ยวกับคริสต์ศาสนิกายโปรเตสแตนต์) และ บทกวีคริสเตียน (The Dream of the Rood) โดยศึกษาข้อมูลจากหนังสือ Augustine's Commentary on the Biblical Book of Genesis ของนักเขียนทางศาสนาชื่อว่า Augustine (1982 as cited in Kibbey, 2017, pp. 7-8) แสดงให้เห็นว่าผู้สอนธรรมต้องการโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังธรรมให้คล้อยตาม เกิดความเชื่อ เกิดความศรัทธาในหลักคำสอนโดยเฉพาะคำว่า พระเจ้า ที่เป็นนามธรรม ที่ Augustine ต้องการเปิดเผยให้เห็นประจักษ์ว่า พระเจ้ามีอยู่จริงมีการอ้างอิงถึงพระเจ้า ซึ่งสะท้อนผ่านอุปลักษณณ์ในทัศน เช่น CHRIST IS KING [พระเยซูคริสต์คือพระราชา] GOD IS A SOVEREIGN RULER [พระเจ้าคือผู้ปกครองมีอำนาจสูงสุด] CHRIST IS A TREE [พระเยซูคริสต์คือต้นไม้] CHRIST IS THE CROSS [พระเยซูคริสต์คือไม้กางเขน]

จากงานวิจัยของ Kibbey (2017) ล้วนแสดงเจตนาเพื่อให้ผู้ฟังธรรมเกิดความคล้อยตาม เกิดความเชื่อว่าพระเจามีตัวตน มีอยู่จริง และเกิดความเข้าใจง่ายในหลักคำสอนเนื่องจากหลักคำสอนทางศาสนาก็มีความซับซ้อนในการอธิบายนามธรรม จึงต้องอธิบายเชิงเปรียบเทียบให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาภิตติธัช สิริบุญโญ (2562) ที่ได้ศึกษากลวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าเชิงภาษาภาพพจน์ในทีฆนิกาย ผลการวิจัยแสดงให้เห็น

ว่า การสอนของพระพุทธเจ้าที่พบมากที่สุดจะเป็นการสอนแบบเปรียบเทียบหนึ่งให้เป็นอีกสิ่งหนึ่ง แสดงถึงที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม การสอนในลักษณะนี้ สามารถช่วยอธิบายคำสอนที่ยาก ลึกซึ้ง ให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น นอกจากนี้ทำให้เห็นภาพในหลักคำสอนแล้ว ยังชวนใจให้ยอมรับเอาคำสอนไปปฏิบัติ ปลูกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิดความรู้สึกวิริยะอุตสาหะ และบำรุงจิตใจให้เข้มแข็งขึ้นเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559, น. 134)

3.3 อุดมการณ์ที่ปรากฏในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

3.3.1 อุดมการณ์ที่ปรากฏในพุทธศาสนา

จากการวิพากษ์คำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์สามารถเปิดเผยให้เห็นถึง อุดมการณ์คือนิพพานที่อยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** เนื่องจากคำวานิพพาน ที่แปลว่าสภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์นี้มีการกล่าวถึงการดับไฟเป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อนำมาอธิบายถึงสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบคือการดับใจเพื่อให้เห็นภาพว่าใจสามารถดับได้เช่นเดียวกับไฟ ฉะนั้นสิ่งที่สะท้อนจากการใช้อุปลักษณมโนทัศน์นี้ ชี้ให้เห็นว่า ใจคือไฟที่ดับได้ ซึ่งหมายถึงไฟแห่งกิเลสและตัณหาที่ถูกลามอยู่ จึงจำเป็นต้องดับไฟแห่งกิเลสและตัณหาให้ได้ โดยสิ้นเชิง เมื่อดับไฟแห่งกิเลสและตัณหาได้แล้ว ถือว่าเป็นการดับกองทุกข์ กล่าวคือดับการเกิด แก่ เจ็บ ตายได้โดยไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกจึงเรียกได้ว่า นิพพาน ซึ่งคำวานิพพาน ในทางพุทธศาสนาจัดให้เป็นอุดมการณ์สูงสุด ถือว่าเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้แล้ว แต่ในงานวิจัยนี้ จากการวิพากษ์คำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์ทั้ง 7 อุปลักษณมโนทัศน์ที่ปรากฏในพุทธศาสนานั้นทำให้เห็นว่า นิพพานถูกซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้ อุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** จึงกล่าวได้ว่าอุปลักษณมโนทัศน์นี้ได้เปิดเผยให้เห็นอุดมการณ์อันสูงสุดของพุทธศาสนานั้นเอง

3.3.2 อุดมการณ์ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา

จากการวิพากษ์คำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณมโนทัศน์สามารถเปิดเผยให้เห็นถึง อุดมการณ์คือการได้กลับไปมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระเจ้าที่อยู่เบื้องหลังการใช้ อุปลักษณมโนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** เนื่องจากคำว่า การได้กลับไปมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระเจ้านั้น แสดงให้เห็นถึงพื้นที่ในการกลับไปมีชีวิตนิรันดร์ จึงสื่อให้เห็นภาพว่า อาณาจักรก็คือพื้นที่หนึ่ง เมื่อได้กลับไปอยู่กับพระเจ้าแล้วจะมีชีวิตนิรันดร์ในพื้นที่นั้น ซึ่งการที่จะได้ไปอยู่ในพื้นที่นั้นจะต้องปฏิบัติตามหลักการของคริสต์ศาสนาที่วางไว้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นก็คือให้

มนุษย์มีศรัทธาและปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระเจ้าดังข้อความที่ว่า “พวกท่านจงรักองค์พระผู้เป็นเจ้า ผู้เป็นพระเจ้าของท่านด้วยสุดใจของท่าน ด้วยสุดจิตของท่าน ด้วยสุดกำลังของท่าน และด้วยสุดความคิดของท่าน และจงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง ” (คัมภีร์ไบเบิลลูกา บทที่ 10 ข้อ 27) จากบริบทนี้แสดงให้เห็นถึงความรัก เช่น รักแบบสุดใจ รักแบบสุดจิตรักแบบสุดความคิด เนื่องจากความรักเกิดขึ้นที่ใจก่อนแล้วจึงแสดงออกมาทางกาย จึงถือได้ว่าความรักเป็นคำสอนหลักข้อหนึ่งที่สำคัญโดยเฉพาะระดับเหนือธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับจิตวิญญาณ กล่าวคือให้มีความผูกพันกับพระเจ้าให้มีความรัก ความศรัทธาในพระเจ้า จะทำให้กลับไปมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระองค์ได้ ซึ่งความรัก ความศรัทธาในพระเจ้านั้นสะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณะ ๓ ประทับ สุด หวาน ทั้ง 3 ถ้อยคำเหล่านี้ล้วนแสดงถึงพื้นที่ทั้งนั้น กล่าวคือใช้เป็นแบบเปรียบเทียบ ส่วนคำว่าใจ เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบที่ต้องทำความเข้าใจ เมื่อพิจารณาถ้อยคำอุปลักษณะ ๓ ประทับ ก็คือให้พระคริสต์ประทับในใจ หมายถึงให้ท่านได้หยั่งรากและตั้งมั่นอยู่ในความรัก ส่วนคำว่า สุด ก็คือให้แสดงความรักที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้าอย่างสุดจิต สุดใจ สุดความคิด ดังนั้นถ้อยคำ ประทับและสุดใช้สำหรับแสดงถึงความผูกพันกับพระเจ้าให้มีความรัก ความศรัทธาจะนำไปสู่ชีวิตนิรันดร์ และถ้อยคำว่า หวาน ใช้อธิบายถึงบุคคลที่ได้ยินพระวจนะและเข้าใจ มีความศรัทธา เชื่อมมั่นในคำสอนของพระเจ้า เหมือนผู้หวานเมล็ดพืชดี ก็คือว่าที่พลเมืองแห่งแผ่นดินสวรรค์ของพระเจ้า นั้นแสดงถึงการได้กลับไปอยู่ในอาณาจักรของพระเจ้า

ฉะนั้นคำว่ากลับไปมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระเจ้าในทางคริสต์ศาสนา จัดให้เป็นเป้าหมายสูงสุดหรืออุดมการณ์สูงสุด ถือว่าเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้แล้ว แต่ในงานวิจัยนี้ จากการวิพากษ์คำว่าใจที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะ ๓ โนทัศน์ทั้ง 4 อุปลักษณะ ๓ โนทัศน์ที่ปรากฏในคริสต์ศาสนานั้นทำให้เห็นว่าอุดมการณ์นี้ ถูกซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณะ ๓ โนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** จึงกล่าวได้ว่าอุปลักษณะ ๓ โนทัศน์นี้ได้เปิดเผยให้เห็นอุดมการณ์อันสูงสุดของคริสต์ศาสนา

จากการวิพากษ์คำว่าใจที่ได้เปิดเผยให้เห็นอุดมการณ์ของทั้ง 2 ศาสนาผ่านอุปลักษณะ ๓ โนทัศน์ ซึ่งในพุทธศาสนาสะท้อนผ่านอุปลักษณะ ๓ โนทัศน์ **[ใจคือไฟ]** ส่วนคริสต์ศาสนาสะท้อนผ่านอุปลักษณะ ๓ โนทัศน์ **[ใจคือพื้นที่]** แสดงให้เห็นว่า อุดมการณ์ของพุทธศาสนา คือนิพพาน หมายถึง ความดับสนิทแห่งกิเลสและกองทุกข์ เมื่อดับกิเลสและกองทุกข์ได้แล้วถือว่าดับการเกิดในภพ ภูมิต่าง ๆ ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอีก ฉะนั้นคำว่าดับก็คือการทำให้สิ้นไป จึงไม่แสดงถึงการมีอยู่แห่งตัวตน หรือสถานที่ จึงต่างจากคำว่าสวรรค์หมายถึงภพที่มีอารมณ์อันเลิศโลกที่มีแต่ความสุข และคำว่านรกหมายถึงภูมิที่ปราศจากความเจริญ (พระพรหมคุณาภรณ์,

2559, น. 199,270) ซึ่งทั้ง 2 คำนี้ทำให้เห็นถึงการมีอยู่แห่งสถานที่ ส่วนอุดมการณ์ของคริสต์ศาสนาคือการได้กลับไปมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระเจ้า นั้นแสดงให้เห็นถึงการมีอยู่แห่งสถานที่อย่างชัดเจนคืออาณาจักรของพระเจ้าหรือเรียกว่าแผ่นดินสวรรค์ของพระเจ้า ฉะนั้นจากสิ่งที่จะสะท้อนผ่านอุปลักษณะโมนัสต์ สามารถเปิดเผยทำให้เห็นอุดมการณ์ของทั้ง 2 ศาสนาที่ถูกซ่อนอยู่เบื้องหลังการใช้อุปลักษณะ เนื่องจากอุปลักษณะเปรียบเสมือนเป็นกลไกทางปริชานอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดอุดมการณ์ขึ้นมาและสร้างผลของอุดมการณ์นั้นด้วย (Goatly, 2007) ซึ่งผลของอุดมการณ์ในพุทธศาสนาคือการพ้นทุกข์ ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก ส่วนผลของอุดมการณ์ในคริสต์ศาสนาคือการได้กลับไปมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระเจ้า

ดังนั้นจากการวิพากษ์คำว่าใจ ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณะโมนัสต์ในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาสามารถแสดงให้เห็นมุมมองใหม่ของคำว่าใจ ที่ต่างจากมุมมองเดิม เมื่อเปรียบเทียบมุมมองใหม่ของทั้ง 2 ศาสนาจะสะท้อนผ่านอุปลักษณะที่เหมือนกัน 4 อุปลักษณะโมนัสต์ คือ **[ใจคือวัตถุ]** **[ใจคือพื้นที่]** **[ใจคือธรรมชาติ]** และ **[ใจคือไฟ]** ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ามุมมอง หรือความคิดเห็นที่มีต่อวัตถุ พื้นที่ ธรรมชาติ และไฟ มีมากกว่าหนึ่งมุมมองจึงสะท้อนให้เห็นมุมมองใหม่ของใจผ่านวัตถุ พื้นที่ ธรรมชาติ และไฟ ที่หลากหลายมุมมอง ส่วนเจตนาในการสอนธรรมผู้วิจัยพบว่ามี ความมุ่งหมายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันก็เพื่อโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังธรรมให้คลายตาม เกิดความเชื่อ ความศรัทธาในหลักคำสอน และชวนใจให้อยากน้อมรับเอาหลักคำสอนไปประพฤติปฏิบัติตามให้สำเร็จผลตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ (Kibbey,2017; พระมหากิตติธัช สิริบุญโญ, 2562)

ส่วนอุดมการณ์ หรือเป้าหมายสูงสุดที่ต่างกันอาจเป็นเพราะว่าอุดมการณ์ หรือเป้าหมายสูงสุดของแต่ละศาสนานั้นจะต้องมีหนึ่งเดียวเท่านั้น ซึ่งมีผลมาจากความเชื่อของแต่ละศาสนาที่ต่างกันเป็นสิ่งสำคัญ จึงทำให้อุดมการณ์ต่างกันซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพุทธรักษ์ ปราบนอก (2558) ที่ศึกษาเกี่ยวกับศาสนาโลก (World's Religion) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ศาสนาแต่ละศาสนามีหลักการที่วางระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรืออุดมการณ์ที่ต่างกันล้วนมีผลมาจากความเชื่อเป็นหลัก นั้นแสดงให้เห็นว่าความเชื่อจะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นหลักในการดำเนินชีวิตด้วย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งอเทวนิยม ส่วนคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาแห่งเอกเทวนิยมกล่าวคืออเทวนิยมเป็นศาสนาที่ปฏิเสธเรื่องสรรพสิ่งในโลกมาจากพระเจ้า หรือการบันดาลของเทพเจ้าต่าง ๆ ไม่มีพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกหรือสรรพสิ่ง ทุกสรรพสิ่งเกิดขึ้นเองตามกระบวนการธรรมชาติ

ทุกอย่างล้วนเกิดขึ้นจากตัวผู้ทำเอง การที่คนเราจะบรรลุเป้าหมายได้หรือประสบผลสำเร็จได้ย่อมมาจากการกระทำของตนเองทั้งนั้น ซึ่งต่างจากศาสนาเอกเทวนิยม เช่น คริสต์ศาสนา อิสลาม ยิว ซิกข์ ล้วนมีความเชื่อว่า พระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่สูงสุดเพียงองค์เดียวเท่านั้น ทรงเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งและทรงดลบันดาลทุกสิ่งทุกอย่างให้ได้ตามความปรารถนา ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้อุดมการณ์แต่ละศาสนาต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละศาสนาที่ถูกจัดประเภทไว้ ซึ่งพุทธศาสนา ถูกจัดอยู่ในประเภทอเทวนิยม (Atheism) ส่วนคริสต์ศาสนาถูกจัดอยู่ในประเภทเอกเทวนิยม (Monotheism) (เดียน คำดี, 2541) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Gibbs (1994) และ Kövecses (2002) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ข้อมูลภาษา เช่น บทกวี นวนิยาย รวมถึงวาทกรรมต่าง ๆ ย่อมสะท้อนระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาในสังคมและวัฒนธรรมเดียวกันได้ ฉะนั้นเมื่อหลักคำสอนต่าง ความเชื่อต่าง และวัฒนธรรมต่าง ย่อมสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ที่สะท้อนผ่านอุปลักษณ์ต่างกัน ด้วย

จากที่ได้สรุปและอภิปรายผลตามที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า รูปภาษาหลักคำสอนทางศาสนา ล้วนมีผลต่อความคิด ความเชื่อของผู้นับถือแต่ละศาสนา ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ของคำว่า ใจ ที่ได้จากวิพากษ์ผ่านอุปลักษณ์โน้ตศัพท์ ทำให้เห็นความแตกต่างจากมุมมองเดิมที่ปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์ของแต่ละศาสนา รวมถึงหนังสือ ตำรา งานวิจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ต้องการศึกษาภาษาทางศาสนาจะทำให้เกิดความรู้อะไรและความเข้าใจในเรื่องมโนทัศน์ของคำว่า ใจ ได้ดียิ่งขึ้น และเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพราะว่าใจ ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของร่างกายมนุษย์ กล่าวคือ ใจนั้นมีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกชาติทุกศาสนา ทุกภาษาที่มนุษย์จำเป็นจะต้องรักษา ดูแล เอาใจใส่ควบคู่กับร่างกาย ฉะนั้นงานวิจัยนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษามโนทัศน์ของคำว่า ใจ ในศาสนาอื่น ๆ รวมถึงเป็นแนวทางในการศึกษามโนทัศน์อื่น ๆ ในภาษาต่าง ๆ ตามแนวทางภาษาศาสตร์ปริชานได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาเปรียบเทียบมโนทัศน์ของคำว่า จิตวิญญาณในศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาคริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฮินดู เนื่องจากศาสนาเหล่านี้ จะใช้คำว่าจิตวิญญาณมากกว่าคำว่า ใจ ซึ่งคำว่า จิตวิญญาณจะใช้อธิบายถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ใจ ซึ่งต่างจากพุทธศาสนาที่ใช้คำว่าจิตวิญญาณในพระไตรปิฎกน้อยมากหรือแทบจะไม่พบการปรากฏก็ได้ ส่วนมากจะพบการใช้คำว่า จิต และคำว่า ใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความแตกต่างระหว่างศาสนาแห่งเทวนิยมกับอเทวนิยมที่มีการเลือกใช้คำศัพท์เกี่ยวนามธรรมที่อธิบายถึงอารมณ์ ความรู้สึก นึก คิด ที่ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษามโนทัศน์ของคำว่า

จิตวิญญาณว่าจะสะท้อนมโนทัศน์ใดบ้าง จะมีผลต่อความคิดความเชื่อของผู้นับถือแต่ศาสนา
อย่างไร เนื่องจากภาษามีความต่างกัน แต่ความเชื่อทางศาสนาที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น
ศาสนาคริสต์กับศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งเอกเทวนิยมมีความเชื่อที่เหมือนกันว่า พระเจ้าผู้
ยิ่งใหญ่สูงสุดอยู่เพียงองค์เดียวเท่านั้น ที่ทรงเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งทรงดลบันดาลทุกสิ่งทุก
อย่าง(พุทธรักษ์ ปราบนอก,2558,น.60) ทั้งนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าจะสะท้อนมุมมองของ
จิตวิญญาณด้านใดบ้างที่ซ่อนอยู่ในภาษาของแต่ละศาสนานั้นจะถูกเปิดเผยผ่านอุปลักษณ
มโนทัศน์ใดเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร เนื่องจากเป็นศาสนาที่ถูกจัดอยู่ในประเภทเดียวกันคือ
เอกเทวนิยม

บรรณานุกรม

- Adams, A. M. (2017). *Linguistic and conceptual metaphors of 'heart' in learner corpora*. (Doctoral dissertation). University of Kentucky, Lexington. Retrieved from https://uknowledge.uky.edu/lt_etds/20
- Agbo, I. I., Kadiri, G. C., & Ijem, B. U. (2018). Critical Metaphor Analysis of Political Discourse in Nigeria. *English Language Teaching*, 11(5), 95-103.
- Al-Ali, W. M. (2018). *A Grammar of Religion: Metaphorical Understanding of Religious Discourse*. King Saud University. (Master's thesis). Retrieved from https://www.academia.edu/43518357/A_Grammar_of_Religion_Metaphorical_Understanding_of_Religious_Discourse
- Alali, A. S., El-Sharif, A., & Alzyoud, M. S. (2016). The Functions And Linguistic Analysis Of Metaphor In The Holy Qur'an. *European Scientific Journal* 12(14), 164-174.
- Brugman, C., & Lakoff, G. (1988). *Cognitive topology and lexical networks in S. Small, G. Cottrell and M. Tannenhaus (eds), Lexical Ambiguity Resolution*. San Mateo, CA: Morgan Kaufmann.
- Charteris-Black, J. (2004). *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Charteris-Black, J. (2005). *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor* (2nd ed.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Cheng, G. (2021). Comparison of Metaphorical Expressions of the Heart between Chinese and English. *English Language Teaching*, 14(3), 25-31.
- Clark, H. H., & Clark, E. V. (1977). *Psychology and Language. An introduction to psycholinguistics*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Cruse, D. A. (2004). *Meaning in language: An introduction to semantics and pragmatics* (2nd ed.). Oxford: Oxford University press.
- Deane, P. D. (1988). Polysemy and cognition. *Lingua*, 75(4), 325-361.
- Dow, J. W. (2007). A Scientific Definition of Religion. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/255626056>

- El-Sharif, A. (2012). Metaphors we believe by: Islamic doctrine as evoked by the Prophet Muhammad's metaphors. *Critical Discourse Studies*, 9(3), 1-15.
- Evans, V. (2004). *The Structure of Time: Language, Meaning and Temporal Cognition*. Amsterdam: John Benjamins.
- Evans, V. (2007). *A Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University press.
- Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: an introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Georgakopoulos, T., Lincke, E.-S., Nikiforidou, K., & Piata, A. (2019). On the polysemy of motion verbs in Ancient Greek and Coptic Why lexical constructions are important. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Thanasis-Georgakopoulos/publication/335993155_On_the_polysemy_of_motion_verbs_in_Ancient_Greek_and_Coptic_Why_lexical_constructions_are_important/links/5d8a033e92851ceb793adce8/On-the-polysemy-of-motion-verbs-in-Ancient-Greek-and-Coptic-Why-lexical-constructions-are-important.pdf
- Goatly, A. (2007). *Washing the brain-metaphor and hidden ideology*. Amsterdam: John Benjamins.
- Goddard, C. (2008). Contrastive semantics and cultural psychology: English heart vs. Malay hati *Culture, Body, and Language: Conceptualizations of Internal Body Organs across Cultures and Languages*, edited by Farzad Sharifian, René Dirven, Ning Yu and Susanne Niemeier (pp. 75-120). Berlin, New York: De Gruyter Mouton.
- Harrison, V. S. (2007). Metaphor, religious language and religious experience. *Sophia: International Journal for Philosophy of Religion* 46(2), 127-145.
- Horton, R. (1960). A Definition of Religion, and its Uses. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 90(2), 201-226.
- Johnson, M. (1987). *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kang, B. (2018). Unifying Opposites through Metaphor: A Cognitive Approach to the

- Buddhist Metaphors for the Mind in the Awakening of Faith Discourse. *religions*, 9(11), 1-21.
- Kellman, P. J. (1995). Ontogenesis of space and motion perception. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/B978-012240530-3/50011-0>
- Kibbey, T. E. (2017). Religious Metaphor and Structural Complexity. *Chancellor's Honors Program Projects*. Retrieved from https://trace.tennessee.edu/utk_chanhonoproj/2032
- Kim, E.-Y. J. (2016). Persuasive Strategies in a Chauvinistic Religious Discourse: The Case of Women's Ordination. *CADAAD*, 8(1), 58 – 83
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Kövecses, Z. (2003). *Metaphor and emotion: Language, culture, and body in human feeling*: Cambridge University press.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor: a practical introduction* (2nd ed). Oxford: Oxford University press.
- Kumara, S. V. (2016). Buddhist Teachings about the Middle: A Critical study of the Majjhimsutta of the Anguttara-nikāya. *Journal of Philosophy and Religion*, 17(2), 1-9.
- Labov, W. (1973). *The boundaries of words and their meaning' in Charles-James N. Bailey and Roger W. Shuy, eds, New ways of Analyzing Variation in English*. Washington, DC: Georgetown University Press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live by*. Chicago: Chicago University press.
- Langacker, R. W. (1987). *Foundations of Cognitive grammar: Theoretical prerequisites*. Stanford California, CA: Stanford University Press.
- Lyons, J. (1977). *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oxford Languages. (2015). Dictionaries. retrieved from <https://languages.oup.com/>
- Pérez, R. G. (2008). A Cross-Cultural Analysis of Heart Metaphors. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/228355841_A_Cross-

[Cultural Analysis of Heart Metaphors](#)

- Pragglejaz, G. (2007). MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse. *Metaphor and Symbol*, 22(1), 1-39.
- Pustet, R. (2003). Copulas: Universals in the Categorization of the Lexicon. Retrieved from https://books.google.co.th/books?id=-LWcB_FcalQC&q=mixtec+kuu&redir_esc=y#v=snippet&q=mixtec%20kuu&f=false
- Sharifian, F. (2008). Conceptualizations of del 'heart-stomach' in Persian. In F. Sharifian, R. Dirven, N. Yu, & S. Niemeier, S. (Eds.) *Body, Culture, and Language: Conceptualisations of heart and other internal body organs across languages and cultures*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Tuggy, D. (2009). Ambiguity, polysemy, and vagueness. *Cognitive Linguistics*, 4(3), 273–290.
- Tyler, A., & Evans, V. (2003). *The Semantics of English Prepositions: Spatial Scenes, Embodied Meaning and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Whitcomb, J. C. (1973). The World That Perished. Retrieved from <http://www.csun.edu/~vcgeo005/heart.html>
- Yetong, L. (2014). *A study of polysemy on chinese body-part terms tou 'head' and yan 'eye': A cognitive approach*. (Master's thesis). University of Malaya Kuala Lumpur. retrieved from <http://studentsrepo.um.edu.my/id/eprint/5407>
- Yu, N. (2003). Chinese metaphors of thinking. *Cognitive Linguistics*, 14(2-3), 141-165.
- Yu, N. (2009). *The Chinese heart in a Cognitive Perspective: culture, body and language*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Zhou, S., & Jiang, X. (2020). A Corpus-Based Contrastive Study of HEART Metaphor in Chinese and English. *Language and Linguistics*, 7(3), 98-112.
- คยอง อึน ปาร์ค. (2558). มโนทัศน์ของคำว่า ใจ ในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาเกาหลี วารสาร ศิลปศาสตร์, 15(2), 199-212.
- เชิดชัย เลิศจิตรเลขา, สุภาพร ดาวดี, & Crabtree, K. (2552). จิตวิญญาณของคริสต์ศาสนาในวิถีชีวิตคนพิการ. วารสารวิชาการ วิทยาลัยแสงธรรม 1(1), 111-131.

- เดียน คำดี. (2541). ศาสนศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2536). วรรณกรรมศาสนา (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นัชชา ติระสาโรช. (2559). การศึกษาการแยกความหมายของคำหลายความหมายในภาษาไทยโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความหมายแอบแฝง (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เบญจมาศ สุวรรณวงศ์. (2557). ศึกษาวิเคราะห์ธรรมชาติของจิตในพุทธศาสนาเถรวาทที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปิยภรณ์ อบแพทย. (2552). คุณลักษณะเกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระครูปลัดมาตุต วรรณกุล. (2559). การศึกษาวิเคราะห์พุทธจิตวิทยาในพระไตรปิฎก. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(พิเศษ), 25-34.
- พระคัมภีร์ไบเบิล. (2554). พระคัมภีร์ฉบับมาตรฐาน (THSV11). สืบค้นจาก <https://www.bible.com/bible/174/GEN.1.THSV11>
- พระไตรปิฎก. (2514). ภาษาไทย-อักษรไทย ฉบับหลวง (45 เล่ม) แปลจากพระไตรปิฎกอรรถกถาบาลี ฉบับสยามรัฐ. สืบค้นจาก https://www.dropbox.com/sh/eu1urmy4ll764fb/a4p5Zv_LJt
- พระเทพเวที. (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2532). เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2542). การพัฒนาจริยธรรม. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2555). พุทธธรรมฉบับปรับขยาย พุทธธรรมประดิษฐาน 26 ศตวรรษกาล (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพฯ: ผลิติมม์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากิตติธัช สิริบุญโญ. (2562). กลวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าเชิงภาษาภาพพจน์ในทีฆนิกาย

- วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 15(เพิ่มเติม), 191-202.
- พระมหาจมี วิชยธมฺโม. (2564). วิเคราะห์คุณค่าพุทธจิตวิทยาในพระอภิธรรมปิฎก. วารสาร มจร เลย ปริทัศน์, 2(2), 76-90.
- พระมหาอรรถพงษ์ อุตตญาโณ (ผิวเหลือง). (2562). อุปลักษณะเกี่ยวกับเบญจขันธ์ในพระสูตรต้นตปิฎก. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 15(1), 80-89.
- พัชนี สมกำลัง, และ เพ็ญศิริ ดำรงภาคภากร. (2554). การใช้หลักการคัมภีร์ศาสนาเพื่อการดูแลจิตวิญญาณตามบริบทสังคมวัฒนธรรมตะวันตก. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 34(4), 93-101.
- พัฒน พึ่งผลา. (2535). ประวัติวรรณคดีบาลี (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พีระพงษ์ ขอบชื่นสุข. (2556). ศึกษาวัฒนธรรมดนตรีกรรมนั้สกรในศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก: กรณีศึกษาวัดแม่พระลูกประคำ (วัดกาลหว่าร์) (ปริญญาานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ.
- พุทธรักษ์ ปราบนอก. (2558). ศาสนาโลก. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 32(3), 49-69.
- ภัทรา พิเศษฐศิลป์. (2556). มโนทัศน์ของ “XIN” ในภาษาจีนและ “ใจ” ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวทางอรรถศาสตร์ปริชาน. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>
- สนิท ศรีสำแดง. (2544). ปรัชญาเถรวาท. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2562). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. สืบค้นจาก http://www.ird.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2021/07/buddhadhamma_extended_edition.pdf
- สมาคมพระคริสตธรรมไทย. (ม.ป.ป.). การแปลพระคัมภีร์. Retrieved from <https://thai.bible/>
- สิริมา เชียงเขาวัว. (2556). อุปลักษณะเกี่ยวกับธรรมะในปาฐกถาธรรมของพุทธทาสภิกขุ. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- สุภาพร ดาวดี. (2558). มิติจิตวิญญาณและการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายด้านจิตวิญญาณในศาสนาคริสต์ (เอกสารประกอบการประชุมการดูแลแบบประคับประคองแห่งชาติครั้งที่1). นครปฐม: ศูนย์อภิบาลสุขภาพหลายสิเิเวต์.
- สุรพศ ทวีศักดิ์. (2559). ทรรศนะแสงสว่าง. สืบค้นจาก

<http://www.lokwanee.com/web2013/?p=250266>

อดิศักดิ์ นุชมี. (2561). การขริบตามความเชื่อกับความสอดคล้องทางการแพทย์. *Veridian E-Journal*, 11(2), 3056-3069.

ประวัติผู้เขียน

